

FOR THE PEOPLE
FOR EDVCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

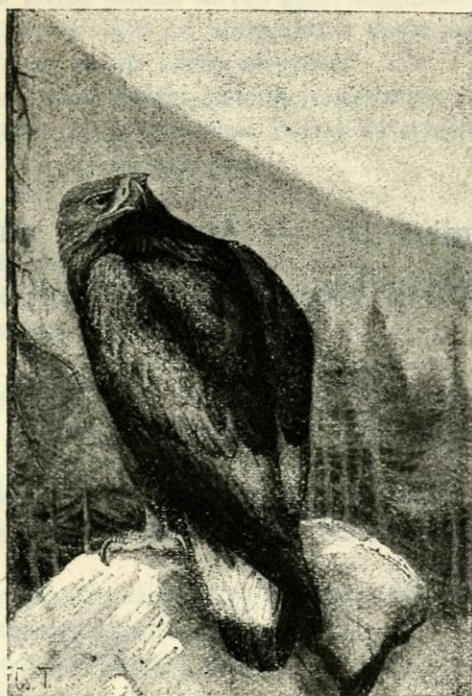
AQUILA

A MAGYAR KIRÁLYI MADÁRTANI INTÉZET FOLYÓIRATA
ZEITSCHRIFT DES KÖNIGLICH UNGARISCHEN ORNI-
THOLOGISCHEN INSTITUTES

59.82:06(43.91)

MEGINDÍTOTTA
HERMAN OTTÓ

SZERKESZTI
CHERNELHÁZI
CHERNEL ISTVÁN

GEGRÜNDET VON
OTTO HERMAN

REDAKTEUR
STEFAN CHERNEL
VON CHERNELHÁZA

XXVI. ÉVFOLYAM ♦ 1919 ♦ JAHRGANG XXVI.

1 ARCZKÉPPEL ♦ MIT 1 PORTRAIT.

BUDAPEST

A MAGYAR KIRÁLYI MADÁRTANI INTÉZET KIADVÁNYA.
VERLAG DES K. UNG. ORNITHOLOGISCHEN INSTITUTES.

1919.

AQUILA

A MAGYAR KIRÁLYI MADÁRTANI INTÉZET FOLYÓIRATA
ZEITSCHRIFT DES KÖNIGLICH UNGARISCHEN ORNITHOLOGISCHEN INSTITUTES

GEGRÜNDET VON
OTTO HERMAN

22.89880 *un. 21*

HERMAN OTTO

Kiadatott 1920. június 15. — Ausgegeben am 15. Juni 1920.
Megjelenik 500 példányban. — Erscheint in 500 Exemplaren.

REDAKTEUR
STEFAN CHERNEL
VON CHERNELHÁZA

CHERNEL ISTVÁN

XXVI. ÉVFOLYAM • 1919 • JAHRGANG XXVI

! ANCKÉPPEL • MIT 1 PORTRAIT

BUDAPEST

A MAGYAR KIRÁLYI MADÁRTANI INTÉZET KIADVÁNYA
VERLAG DES K. U. UNGARISCHEN INSTITUTES

BUDAPEST, 1920.

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI NYOMDA.

TARTALOM.

	Oldal
BERECZKY JENŐ: Adalékok az erdei szalonka vonulási viszonyaihoz	120
BESSENYEY ISTVÁN: <i>Circus cyaneus</i> egérpusztítása	123
— — Fahéjszínű szarka	126
BOHRANDT LAJOS: Nehány vonulási adat Bukovinából 1918 tavaszán	117
— — Adalékok az erdei szalonka vonulási viszonyaihoz	120
CHERNEL ISTVÁN: A madarak nemzetközi védelme	7—15
— — Őszi megfigyelések a Balaton vidékéről 1919-ben	41—45
— — BEZERÉDJ IGNÁCZ levele SIBRIK ANTAL győri alispánhoz	106
— — A nagy kócsag (<i>Egretta alba</i> L.) állománya a Fertő taván	106
— — Pásztormadár (<i>Pastor roseus</i> L.) Vas megyében	110
— — A vörösnyakú lúd újabb előfordulása Magyarországon	110
— — A rozsdástorkú pipis (<i>Anthus cervinus</i> PALL.) Vas megyében	110
— — Gólyák (<i>Ciconia alba</i> L.) decemberben	115
— — Madármegfigyelő állomások	147—149
CSATH ANDRÁS: <i>Otis tarda</i>	112
— — A kunágotai vetési varjutelep	112
CSIKI ERNŐ: Biztos adatok madaraink táplálkozásáról	76—104
CSÖRGEY TITUS: <i>Haematopus ostralegus</i>	111
— — Jegyzet	121, 122
GRAEFL ANDOR: <i>Buteo ferox</i>	112
DR. GRESCHIK JENŐ: A kullancs (<i>Ixodes ricinus</i>) lárva korában a barátján is élősködik	126
DR. LINDER KÁROLY: Madárvonulási töredékek Délalbániából	117, 118
BR. MANNSBERG ARVÉD: Madárvonulási adatok a gyergyói fensíkről 1918. év tavaszán	115, 116
— — Madárvonulási adatok Dalmáciából és Istriából 1913 tavaszán	116, 117
MATUNÁK MIHÁLY: Széncinege és nyaktekercs harca	121
DR. MAUKS KÁROLY: Faoduban fészkelő szajkó	120, 121
— — Cinegék kártételei	121
MORTENSEN H. K.: Magyar postagalamb Délafrikában	118
MUHA MIHÁLY: Hattyut	112
DR. NAGY JENŐ: Megfigyelések egy reznek tuzokról	125, 126
RÁCZ BÉLA: A pásztormadár (<i>Pastor roseus</i> L.) tömeges megjelenése Szerepen 1918-ban	109
— — A széncinege haszna a méhesben	122, 123
— — Gólyáktól agyonhajszolt fiatal tüzok	123
— — A szarka csalogató fészke	124
RADETZKY DEZSŐ: Adalékok Pécs város madárvilágához	112, 113
— — Nidologiai és oologiai jegyzetek az 1919. évből	113, 114
— — Telelő fürjek	115
— — A nagy örgébics vakmerősége	123
— — Madárhangok értelmezése a tót nyelvben	129

	Oldal
SCHENK HENRIK: Madártani megfigyelések a bukovina-besszarábiai határon és Bukovivában 1917 őszén és 1918 tavaszán	116
SCHENK JAKAB: Jelentés az 1916—1919. évi magyar madárjelölésekről	26—41
— — Madárvonulási adatok Magyarországból	46—75
— — BUDA ELEK gyűjteményének maradványai a nagyenyedi BETHLEN-Kollégiumban	105
— — A pásztormadár 1917. és 1918. évi megjelenése Magyarországon	107—109
— — A vadludak korai eltávozása 1918. tavaszán	114
— — HEGYFOKY K., BEDŐ A., KOSTKA L., OSZTIÁN K. nekrológusai	153—156
SZABÓ LAJOS: A kisbalatoni kócsagállomány 1919-ben	107
SZEMERE LÁSZLÓ: A kócsag hajdani fészkelése és tenyésztése a Bodrogtőben 105, 106	
SZEÖTS BÉLA: A hósármány (<i>Calcarius nivalis</i> L.)	111
— — A Hejőpatak mint madáráttelelő hely	114, 115
— — Zavarja-e a cinkéket a gyűrűzés	118
— — Adalékok az erdei szalonka vonulási viszonyaihoz	119
— — Megfagyott fecskefiókák	123
— — Füstí fecske fészke a villanylámpa ernyőjén	123
— — Megfigyelések egy füstí fecske fészkeknél	124, 125
DR. SZLÁVY KORNÉL: Az újvidéki gémtelep	107
— — Darvak nyáron	112
SZOMJAS GUSZTÁV: Madártani hírek a Hortobágyról az 1918. évből	110, 111
TABAKOVICS GUSZTÁV: Fehér hattyúk	112
DR. TÓTH ÖDÖN: A nagy kócsag valószínű fészkelése Kunszentmiklós vidékén	107
Intézeti ügyek	152
Personália	152
Necrológus	153—156
Index alphabeticus avium	161—164

INHALT.

	Seite
BERECZKY EUGEN: Zur Kenntnis der Zugverhältnisse der Waldschnepfe . . .	120
BESSENYEY STEFAN: <i>Circus cyaneus</i> als Mäuservertilger	144
— — Zimmetfarbige Elster	146
BOHRANDT LUDWIG: Einige Zugdaten aus der Bukovina vom Frühjahr 1918 . .	117
— — Zur Kenntnis der Zugverhältnisse der Waldschnepfe	120
CERNEL STEFAN: Internationaler Vogelschutz	16—25
— — Herbstbeobachtungen aus der Gegend von Balatonsee im Jahre 1919 . .	41—45
— — Brief des IGNATZ BEZERÉDJ an ANTON SIBRIK	128
— — Der Bestand der Silberreiher (<i>Egretta alba</i> L.) am Fertősee	128
— — Ein Rosenstar (<i>Pastor roseus</i> L.) im Kom. Vas	132
— — Neueres Vorkommen der Rothalsgans in Ungarn	132
— — Der rotkehlige Pieper (<i>Anthus cervinus</i> PALL.)	132
— — Störche (<i>Ciconia alba</i> L.) im Dezember	137
— — Vogelwarten	150
CSATH ANDREAS: <i>Otis tarda</i>	135
— — Die Saatkrähenkolonie in Kunágota	135
CSIKI ERNEST: Positive Daten über die Nahrung unserer Vögel	76—104
CSÖRGEY TITUS: <i>Haematopus ostralegus</i>	134
— — Bemerkung	143
GRAEFL ANDREAS: <i>Buteo ferox</i>	134
DR. GRESCHIK EUGEN: <i>Ixodes ricinus</i> schmarotzt im Larvenstadium auch an <i>Sylvia atricapilla</i>	146
DR. LINDER KARL: Vogelzugsfragmente aus Südalbanien	140, 141
BR. MANNSBERG ARVED: Einige Beobachtungen aus Dalmazien und Istrien im Jahre 1913	116, 117
— — Vogelzugsdaten aus der Gyergyóer Hochebene im Frühjahr 1918	137
MATUNÁK MICHAEL: Kampf der Kohlmeise und des Wendehalses	142
DR. MAUKS KARL: <i>Garrulus glandarius</i> L. in künstlicher Nisthöhle brütend . .	142
— — Schädlichkeit der Meisen	142
MORTENSEN H. Ch. C.: Ungarische Posttaube in Südafrika	141
MUHA MICHAEL: Ein Schwan	134
DR. NAGY EUGEN: Beobachtungen an einer Zwergtrappe	145, 146
RÁCZ BÉLA: Massenhaftes Erscheinen des <i>Pastor roseus</i> L. in Szerep . . .	131, 132
— — Nutzen der Kohlmeise im Bienenhause	143, 144
— — Von Störchen totgejagte Jungtrappe	145
— — Locknester der Elster	145
RADETCZYK DESIDERIUS: Interpretierung von Vogelstimmen in der slovakischen Sprache	127
— — Beiträge zur Ornis des Weichbildes der Stadt Pécs	135
— — Nidologische und oologische Notizen vom Jahre 1918	135, 136
— — Überwinternde Wachteln	137
— — Kühnheit des Raubwürgers	144

SCHENK HEINRICH: Ornithologische Beobachtungen an der bukovinisch-bessarabischen Grenze und in der Bukovina im Herbst 1917 und im Frühjahr 1918	137—140
SCHENK JAKOB: Bericht über die ungarischen Vogelberingungen in den Jahren 1916—1919	26—41
— — Vogelzugsdaten aus Ungarn	46—75
— — Die Reste der ALEXIUS BUDA'schen Sammlung im BETHLEN Kollegium zu Nagyenyed	127, 128
— — Das Erscheinen der Rosenstaars in Ungarn in den Jahren 1917 und 1918	129—131
— — Früher Wegzug der Wildgänse im Frühjahr 1918	136, 137
— — Necrologe von J. HEGYFÖKY, A. BEDŐ, L. KOSTKA, K. OSZTIÁN	156—160
SZABÓ LUDWIG: Der Bestand der Silberreiher im Kisbalaton im J. 1919	129
SZEMERE LADISLAUS: Einstiges Nisten und Züchten des Silberreihers im Bodrogköz	128
SZEÖTS BÉLA: Zur Kenntniss der Zugverhältnisse der Waldschnepfe	119
— — <i>Calcarius nivalis</i>	134
— — Der Hejőbach als Überwinterungsort von Vögeln	137
— — Werden die Meisen durch das Beringen vertrieben?	141
— — Erfrorene Schwalbenjungen	144
— — Nest der Rauchschwalbe auf einer elektrischen Hängelampe	144
— — Beobachtungen an einem Rauchschwalbenneste	145
DR. SZLÁVY KORNEL: Die Reiherkolonie bei Ujvidék	129
— — Kraniche im Sommer	135
SZOMJAS GUSTAV: Ornithologische Nachrichten von der Hortobágyer Puszta vom Jahre 1918	132—134
TABAKOVICS GUSZTÁV: Wildschwäne	134
DR. TÓTH EDMUND: Das wahrscheinliche Brüten des Silberreihers in der Gegend von Kunszentmiklós	128, 129
Institutsangelegenheiten	152
Personalia	152
Necrolog	156—160
Index alphabeticus avium	161—164

A madarak nemzetközi védelme.

A párisi békekonferenciának szánt memorandum.*)

Irtá: CHERNELHÁZI CHERNEL ISTVÁN.

A mikor 1902. március 19.-én Párisban Ausztria, Belgium, Franciaország, Görögország, Lichtenstein, Luxemburg, Magyarország, Monako, Németország, Svájc, Spanyolország, Svédország és Portugália meghatalmazottjai aláírták és megpecsételték azt a nemzetközi szerződést, mely „Egyezmény a mezőgazdaságra hasznos madarak védelméről“ (Convention pour la protection des oiseaux utiles a l'agriculture) cím alatt 16 cikkben szabályozta az európai madárvédelem ügyét, úgy hittük, hogy ezzel a több mint félszázad óta mind élénkebben lüktető mozgalom oly eredményben tetőzött, mely ha nem is jelentett teljes és végleges sikert, de a soká vajudó ügyet mégis szilárd alapra fektette minden kulturnemzet megnyugvására.

Az „Egyezmény“ megalkotásával nemzetközileg és általánosan elismertetett a madarak védelmének kiváló jelentősége, az a sok-sok munka, amit érdekében érző, gondolkodó, számító egyének és egyesületek tollal, szóval és cselekedettel lelkesen végeztek.

Igaz ugyan, hogy e széleskörű munkálkodás nyomán már előzően is több állam törvényhozása vagy hatósága pártfogásba vette a madárságot; ámde e jó szándéknak és mindeme rendelkezéseknek — bárminő messzemenők és kifogástalanok voltak is — csak helyi hatásuk lehetett, a mely nem terjedhetett az illető államok határain túl. Mert hiszen egy-egy állam törvényes oltalomban csak a területén *állandó* vagy legfőlebb *kóborló* madárfajokat részesítheti, ellenben a költözködőket, a melyek az év nagyobb részét másutt töltik, idegen területeken vendégeskedve, semmiképpen nem oltalmazhatja meg. Már pedig Észak- és Középeurópa madárállományának túlnyomó része *költözködő*, tehát interzonális életet élő, igazában tehát csak úgy védhető, ha mindenütt, a hol megfordul, békét és biztonságot élvezhet. Hiába védjük, tenyésztjük teszem pl. mi a mi fecskéinket, fülemiléinket teljesen megfelelő módon; ha a Földközítengerrel határos országokban való tartózkodásuk idején szabad prédái az ott

*) Ez az emlékirat a magyar kormány rendeletéből annak idején készült, a mikor még kilátásunk volt arra, hogy a béketárgyaláson szóhoz juthatunk és a győztes államokkal szösz szerint tárgyalhatunk. Reményünk szétfoslása után mégis legalább e helyen közre kívánjuk adni, annak emlékéül és igazolásául, hogy mi az új világrend kialakulásában mint igazi kultúrtényezők kívántunk volna meghallgatást.

lakó ornithophag népeknek s azok úgy mint eddig továbbra is valósággal hekatombáit pusztítják el a mi védeenceinknek, törekvéseinknek nem lehet látszatja és eredménye. Az utóbbi években ugyan a délvidéki tömeges madárpusztításoknak statistikája kisebb számokat mutat, annak ellenére, hogy a fogóeszközök furfangos tökéletesedése és sokfélesége mindinkább fejlődött; csalódnánk azonban, ha a mészárlás arányainak a megcsappanását jobb viszonyok előjelének tartanánk. Nem javulásnak hanem inkább ama szomorú ténynek bizonyosága ez, hogy a madarak *általános megfogyatkozása mind szembetünőbb*. Ha az északibb államok védelmi intézkedései e költözködő fajokat a szaporítás évadjában nem oltalmaznák, bizonyos, hogy nem egy közülök a kiveszés veszedelmében forogna már is.

A míg a déli népeknek a vonuló madárság ellen folytatott, évről-évre megismétlődő irtó hadjáratok végleg meg nem szűnnek s a XX-ik századnak ez a — kulturáján éktelenedő — szégyenfoltja el nem tüntethető, addig az általános emberi és közgazdasági érdekeket szolgáló madárvédelem kérdése megnyugtató megoldást nem találhat.

Ép ez okból, sajnos, az 1902. évi „Egyezmény“ sem javított a régebbi állapotokon, mert hiszen Olaszország és a Balkán-államok nem csatlakoztak hozzá; Spanyolország, Portugália és Görögország pedig a csatlakozás ellenére sem tudtak igazán fogantatos védőintézkedéseket alkotni vagy végrehajtani. Nagy-Britania, Hollandia, Dánia és Oroszország nincsenek ugyan a signatárius hatalmak sorában, de — kivéve az utóbbit — országaik területére vonatkozóan a kor színvonalán álló s nagyjában megfelelő rendelkezésekkel oltalmazták madaraikat.

Nagyon tanulságos az a történeti vázlat, melyben a madárvédelmi törekvéseknek, törvényes intézkedéseknek, nemzetközi tárgyalásoknak képét az „Egyezmény“ *megalkotásáig* már 1907-ben tömören és mégis tüzetesen megfestette HERMAN OTTÓ, a M. O. K. akkori főnöke, a m. kir. földművelésügyi Ministerium kiadásában megjelent: „Az 1902. évi párisi nemzetközi madárvédelmi egyezmény és Magyarország“ című művében, mely tekintettel a külföldre, angol nyelven is napvilágot látott. De nem kevésbé tanulságos a fejlődés folyamata az 1902. óta megnyilatkozó tevékenységnek is, mert tisztán tükröződik benne az „Egyezmény“ hatása. Csak röviden kívánok itt kétségtelen eredményeire reámutatni. Elsősorban utalok azokra a törvényekre és rendeletekre, a melyekkel a különböző államok a madarak védelmét előmozdították vagy megjavították, idézve az illető intézkedés keltét:

Spanyolország 1902. május 12-én (Végreh. rend. 1903. febr. 3-án), *Svájc* 1904. jun. 24-én (Végreh. rend. 1905. ápr. 18-án), *Belgium* 1906. aug. 15-én, *Karinthia* 1908. ápr. 12-én és *Krajna* 1910. jul. 20-án, *Svédország* 1907. márc. 27-én, *Németország* 1908. máj. 30-án, (mely biro-

dalmi törvényhez a szövetséges államok rendeletei járultak), *Nagy-Britannia* 1902., 1904. és 1908-ban intézkedett; *Románia* 1906-ban szintén alkotott bizonyos védelmi intézkedéseket, bár egyelőre nem gyümölcsözőnek; *Norvégia* 1908. aug. 15-én; *Franciaország* 1903. jun. 30-án ratifikálta az „Egyezmény“-t, de némely megyében eleddig alig volt foganatja. TERNIER L. szerint (Notice sur la protection internationale des oiseaux. Verh. d. V.-ten Intern. Ornith. Kongr. in Berlin 1910. p. 993—999.) azelőtt a vadászati törvény tartalmazott némely madárvédelmi intézkedést, melyek ellenőrzése a belügyminister hatáskörébe vágott, aki azonban decentralizálta az ügyet s a megyefőnökökre bízta végrehajtását. Csak 1897-ben került a földmivelésügyi minister ügykörébe s egyuttal központi elbánnás alá. Az „Egyezmény“ ratifikálása után azonban azok a megyék, a hol a pacsirták, rigók, kertisármányok fogdosása és vadászata régtől fogva divatozott, panasszal járultak a minister elé és nem akarták a megszokott madárvadászataikat beszüntetni. Nagy erőlködéseik után sikerült is elérniök, hogy bizonyos tekintetben különös elbánnásban részesültek, amennyiben a megyék főnökei az „Egyezmény“-től eltérő intézkedéseket tehetek. Belgiumban szintén találunk ilyen a nemzetközi megállapodásoktól elütő rendelkezéseket (pl. a hurkok használatát illetően).

Mindeme törvényes intézkedések kifejezői és eredményei annak a lankadatlanul folyó munkának és élénk, széleskörű érdeklődésnek, mely a madárvédelem harcosait úgy az elmélet, mint a gyakorlat terén továbbra is sarkalta. Nagyon jelentős és gazdag az az anyag, mely az elmúlt 16 évi időszak nemzetközi-, madártani-, gazdasági-, vadászati- és állatvédelmi kongresszusainak tárgyalásaiból került ki. Az oly mély nyomokat rovott, Budapesten 1891-ben tartott II-ik nemzetközi madártani kongresszushoz méltóan sorakoztak az 1900. évi III-ik Párisban, az 1905. évi IV-ik Londonban és az 1910. évi V-ik Berlinben, nemkülönben az utóbbi évben tartott II-ik nemzetközi vadászati kongresszus Wienben és az 1911-ben Torinóban összeült nemzetközi állatvédő kongresszus és mások. Mindez alkalmakon számos nagy fontosságú előadás s ezeket nyomon követő eszmecsere hangzott el, a mikből leszűrődő határozatok sok tekintetben rámutattak az 1902-i „Egyezmény“ némely fogyatékoságára és megfelelő módosítására vagy kiegészítésére. E tanácskozásokból és az ujabbkori madárvédő irodalomból kijegecesedett nézeteket, döntő jelentőségű új szempontokat a következőkben kívánom egybefoglalni:

1. Tarthatatlan az a felfogás, hogy a madárvédelem merőben a mezőgazdaság, erdőgazdaság vagy általában a gazdaság szempontjából rendeztessék, mert ez a nagyon szűkkörű, egyoldalú, csupán bizonyos érdekcsoportokra tekintő eljárás csak bizonyos csoportját veszi figyelembe a madárfajoknak, holott a madárvilág jelentőségének megbírlálásánál egyetemes szempontok nem mellőzhetők, mert a hasznossági, tehát merőben anyagi

kérdések mellett ép oly latbaesők, azzal egyenlő értékű tényezők, az etikai, aestethikai és tudományos szempontok.

A természetben „hasznos“ és „káros“ madár nincsen, mert ott mindegyik szükséges és nélkülözhetetlen. A haszon és kár fogalma mindig csak viszonylagos vagyis a sokféle különböző emberi érdekhez képest változó; sőt helyileg és időlegesen is. Bizonyos azonban, hogy emberi érdekeket általában károsító faj nagyon kevés van, legtöbb közömbös vagy tulnyomóan hasznos. Ethikai, aesthetikai és tudományos szempontokból azonban egyformán minden faj kivétel nélkül követelheti pártfogásunkat, amiből folyik, hogy a gazdaságilag esetleg alkalmi kártevők ellen is beérhetjük a puszta védekezéssel, de óvakodnunk kell olyan szélsőségtől, mely kiirtásukra vezethetne. Hiszen még olyan ragadozó is, mint teszem a karvaly (*Accipiter nisus*), bizonyos esetekben hasznot szerezhethet más káros állatok pusztításával.

2. A kultura térfoglalása mellett legveszedelmesebb tényezője a madarak fogyásának és bizonyos fajok végveszedelembe jutásának:

- a) a divat hóbortjait szolgáló féktelen disztollkereskedelem és
- b) a költözködő madarak tömeges fogdosása, mészárlása, kivált a Földközítengerrel határos országokban.

Eltiltandó volna tehát a tollkereskedelem, illetőleg a tollak világforgalma általában, kivéve azt az anyagot, mely a vadászat körébe tartozó, házi vagy tenyésztett szárnyasoktól ered. Valótlan a tollkereskedők állítása, hogy a kereskedésben szereplő toll jórésze „levedlett“ anyagból kerül ki, tehát nem megölt madaraktól származik. Ellenkezően a tollvadászok sáfárkodása kivált az okból veszedelmes és némely fajokra végzetes, mert leginkább a telepesen fészkelő madaraktól szedi anyagát s általában a párosodás idején, a mikor nászruhában pompáznak s a legkönnyebben óriási tömegekben keríthetők meg. A madárszülők legyilkolása miatt azonban a fiókák is éhen vesznek s így a jövő ivadék is megsemmisül. Az az érvelésük pedig, hogy a disztollazatú madarak védelmével s a kereskedelem meggátlásával ezernyi munkás vesztene keresetét, szintén nem helytálló, mert éppen a disztollaikért üldözött fajok kipusztítása következtében állana be ez a körülmény mihamarább. A házi és tenyésztett szárnyasok tollainak felhasználásával a tollkereskedelem nemcsak biztosítva van, hanem még több munkást is foglalkoztathat, s a mi a fő: legékeesebb madarainkat (kócsagok, paradicsommadarak, stb.) nem sodorja a kihalás veszedelmébe.

A költözködő madarak fogása jórésztben fogyasztás céljából dívik, de a zsákmány nem fogható szükséges néptáplálék sorába, hanem csak afféle általános ingyencsének számít.

Mindenféle tömegfogás tehát mindenütt végleg eltiltandó, legfőlebb

alkalmilag, időlegesen károsító fajok ellen való védekezés engedhető meg csupán kézi lőfegyverrel.

3. Nemzetközi megállapodások csak a főbb elvek tekintetében állíthatók fel, a részletes intézkedések az egyes államok viszonyaihoz simulnak.

4. Nagyon fontos és elengedhetetlen, hogy minden állam végeztesen tudományos kutatásokat a madarak táplálkozása és életmódja dolgában, hogy jelentőségük pozitív alapon tisztáztassék, mert tudásunk e részben még hézagos. Csak az Amerikai Egyesült Államokban, Németországban, Magyarországon végeztek eddig idevágó számbavehető vizsgálatokat.

5. A törvényes intézkedések végrehajtása mindig kétséges és meddő, a míg a nép körében a szükséges előismeretek hiányoznak. Ez okból kötelezővé kell tenni azokat úgy, hogy az iskolában s nevelő-oktatóintézmények révén a nép minden rétege a szükséges ismereteket megszerezhesse. Általánosan elrendelendő volna kivált a „Madarak és fák napja“, valamint „Az ifjúsági madárvédő liga“ intézménye, még pedig kötelezően, törvény útján. A svájci madárvédőtörvény már példát is adott erre nézve; az Amerikai Egyesült Államokban, nálunk, Nagy-Britanniában szintén hivatalosan elrendelte a kormány az elsőnek említett intézményt; az „Ifjúsági Liga“ pedig már Olaszországban is virágzik évek óta.

6. Rezervációk, azaz védett területek létesítendők, kivált érdekesebb, telepesen költő, veszélyeztetett fajok biztosítására, melyeken abszolút védelmet élveznek az ott tanyázó állatok és növények. A természet ősi mivoltát megőrzendő, ilyen védett területek már is kihasítottak több országban, így az Egyesült Államokban, Németországban, Angolországban, Svédországban és egyebütt. Ezek mellett ritkuló, érdekes madárfajok fészkelő helyei külön védelemre tarthatnának számot.

7. Az 1902. évi párisi „Egyezmény“, mint alap megtartandó, de a kor színvonalához alkalmazva kiegészítendő és módosítandó. A hozzá még nem csatlakozott államok csatlakozása feltétlenül szükséges.

8. Az 1910-ben Berlinben megtartott V-ik nemzetközi madártani kongresszuson megalakított „Állandó nemzetközi madárvédelmi bizottság“, melyben Belgium, Dánia, Németország, Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Svédország, Ausztria, Románia, Oroszország, Magyarország, Svájc és az Amerikai Egyesült Államoknak képviselői foglalnak helyet, mint a madárvédelmi ügyek központi szerve fentartandó, megfelelően kiegészítendő és szervezendő, úgy, hogy a megalakuló „Népek szövetségében“ a madárvédelmi ügy intéző hivatala lehessen.

Most a mikor a Párisban folyó tanácskozások a végleges béke érdekében folyamatban vannak s a melyek állítólag az igazságosság és jog nevében az egész világ rendjét új alapokra kívánják helyezni s a mikor az Amerikai Egyesült Államok elnökének, WILSON-nak, fenséges eszméje:

a „Népek Szövetsége“ már is testet öltött, akkor a nemzetközi madárvédelem gyökeres rendezése a szövetkezett népek közös érdeke és java szerint el nem mellőzhető. És mi magyarok már csak az okból is illetékeseknek tartjuk magunkat e rendezés kérelmének előterjesztésére, mert Amerika Egyesült Államai mellett Magyarország volt az az állam, mely a madarak védelmét úgy társadalmi, mint állami tevékenységgel, támogatással, tehát magán úton, mint hivatalosan egyaránt, teljes következetességgel, mindenképen megfelelő irányban és módon fejlesztette, intézményekkel és törvényekkel rendezte és állandóan biztosította.

Tiszta bizonyos és vitathatatlan, hogy az új világrendben az a régi felfogás, mely a szárnyaszabadjában élő és mozgó madarat „res nullius“-nak tekintette, meg nem állhat többé. Mi a madárságot egészében köztulajdonnak tekintjük úgy, hogy az állandó fajok amaz államok közvagyonához számítanak, a hol élnek, a költözködők ellenben a szövetkezett népek közös vagyonát alkotják.

Az itt előadott főszempontok és elvek alapján módosulhatna az 1902. évi párisi nemzetközi madárvédelmi „Egyezmény“, még pedig úgy, hogy az új szerződés megszövegezését a „Népek Szövetsége“ rábízna az „Állandó nemzetközi madárvédelmi bizottság“-ra. Nagyon fontos volna, ha a megszületendő békeokmány kifejezetten megemlítené a nemzetközi madárvédelem rendezésének elvi megállapodását s mielőbb intézkedne, hogy az említett bizottság munkáját elvégezze.

Tervezet

az 1902. évi párisi „Egyezmény a mezőgazdaságra hasznos madarak védelméről“ határozmányainak módosítása és újra szövegezése tárgyában:

Első cikk.

A vadon élő madarakat nem tekinthetjük „res nullius“-nak, hanem az emberiség köztulajdonának. E vagyonból a bizonyos területekről soha nem távozó, állandó fajok az illető államok tulajdonát alkotják, az időszakosan más területeket felkereső költözködők ellenben nemzetközi tulajdonát a népek összességének.

Második cikk.

Minthogy ethikai, aeszthetikai és tudományos szempontból valamennyi madár kiméletet érdemel, csak azok ellen van védekezésnek helye, azok ritkíthatók, a melyek akár közvetve vagy közvetlenül károsítják az ember gazdasági érdekeit. Gazdasági jelentőség szerint sem lévén abszolút „hasznos“ és „káros“ madár, a régi beosztás idejét múlta. Leg-

főlebb közömbös, túlnyomóan hasznos vagy túlnyomóan káros fajokról beszélhetünk.

Harmadik cikk.

1. A „túlnyomóan káros“ madarak névsorát a csatolt „Jegyzék“ tartalmazza. Az ott említett fajok a megjelölt csoportosítás szerint *lövőfegyverrel* mindenkor, vagy a költés időszakán túl mindig, mindenütt elejthetők, kivéve a 6-ik cikkben említett „Védett területeken“. Túláságos helyi elszaporodásuk esetén azonban az illető állam hatóságai, a 7-ik cikkben említett „Állandó nemzetközi madárvédelmi bizottság“ országos tagjának javaslatára, az ellenük való védekezést más eszközökkel is engedélyezheti meghatározott időn belül.

2. A többi madarat sehol és semmiféle eszközzel megölni, fészkeiket, tojásait, fiókáikat elszedni vagy elpusztítani, ezeket valamint bőréket, tollaikat vagy egyéb részeit eladni, megvenni, bármi célból forgalomba hozni tilos. Nincs tehát megengedve mindezek szállítása, ki- és bevitele, áthozatala.

3. Kivételnek azonban a vadászat körébe tartozó szárnyasok, melyekről minden állam „Vadászati törvényei“ intézkednek, szintűgy a tenyészített és házi szárnyasok s a tőlük eredő anyagok.

4. Az egyes államok „Vadászati törvényei“ valamint „Madárvédelmi törvényei“ és rendeletei ez egyezmény megállapodásaihoz képest módosítandók. Előbbiek csak ama szárnyasokról intézkedhetnek, melyek húsa konyhára kerül s melyek szorosan „vad“ számba foghatók. Tömeges fogdosása a vadaknak azonban szintén tilos.

5. Belső telkeken és házakon a tulajdonos vagy bérlő jogosítva van arra, hogy kellemetlen és útbanlevő fészkeket eltávolíthasson és a fészkelést megakadályozza. Szintűgy feljogosíttatnak arra is, hogy az ott előforduló madarakat engedély alapján megfoghassák, de kizáróan csak saját céljukra, ha azokat kedvtelésből kalitkában óhajtanák tartani.

6. Az illetékes hatóságok kivételképen időhöz kötött engedélyt adhatnak arra, hogy szőlőkben, gyümölcsösökben, kertekben, faiskolákban, beültetett vagy bevetett földeken kárt okozó madarakat a tulajdonos, bérlő vagy ezek megbízottai lelőhessék. Az így elejtett madarak árusítása azonban szintén tilos.

7. Mind e határozmányok megfelelően módosíthatók azon államok ama területeire nézve, a hol „madárhegyek“ vagy „madárszigetek“ vannak. Itt ezek okszerű gazdasági kihasználhatósága érdekében a külön szabályozás indokolt.

Negyedik cikk.

Addig is, a míg a szerződő államok ez intézkedéseket valóra vált-hatják, kötelezik magukat arra, hogy a foganatos előmunkálatokat nyom-

ban megteszik vagy törvényhozásaiknál javasolják úgy, hogy a szerződés, aláírásától számított három év múltával, teljesen érvénybe léphessen.

Ötödik cikk.

Tudományos érdekből vagy a madarak felszaporítása céljából bárhol és bármikor az illetékes hatóságok ezen egyezmény határozványai alól kivételes engedélyt adhatnak, az „Állandó nemzetközi madárvédelmi bizottság” illető tagjának javaslatára, de megfelelő igazolvány és a szükséges óvintézkedések mellett, nehogy visszaélések forduljanak elő. Ugyancsak engedélyt adhatnak az említett hatóságok arra is, hogy meghatározott időben és a kellő óvintézkedések és előfeltételek betartásával, korlátozott számban madarakat kalitkában való tartás céljából a vadászterületek tulajdonosai, bérlői vagy ezek megbízottai foghassanak, eladhassanak. Továbbá ez egyezmény határozványaitól eltérően megengedtetik, hogy a vadászatra, halászatra s egyéb érdekekre alkalmilag káros madárfajok bizonyos meghatározott időben lelövethessenek.

Hatodik cikk.

Bizonyos területek, a hol érdekesebb, ritkuló madárfajok nagyobb számban költenek, mint „Védett területek” fentartandók, rajtuk az állat- és növényélet ősi mivoltában meghagyandó. Ilyen abszolút védelmet élvező, jellemző területek kiválasztása, valamint természeti emlékként oltalmazandó oly kisebb területek kijelölése, a hol bizonyos érdekes madárfaj fészkel, az „Állandó nemzetközi madárvédelmi bizottság” illető tagjának feladata. Az ő javaslatára azonban tudományos célból az oltalom alól kivétel tehető.

Hetedik cikk.

A szerződő államok kötelezik magukat arra, hogy népoktatásuk keretében a madarak jelentőségének és védelmének ismeretét hathatósan előmozdítják s az olyan intézményeket, minők az „Ifjúsági madárvédő liga”, „A madarak és fák napja” kötelezően elrendelik.

Nyolcadik cikk.

Az 1910. évi V-ik nemzetközi madártani kongresszuson megalakult „Állandó nemzetközi madárvédelmi bizottság” a „Népek Szövetsége” kebelében az egész madárvédelmi ügy intéző bizottsága leend. E bizottságban a szövetkezett államok arányosan egy vagy több taggal képviselik magukat. Ez a bizottság szükség szerint értekezleteket tart, az „Egyezmény” végrehajtása körül felmerült kérdéseket megvitatja, esetleges módosítása vagy teljes megváltoztatása iránt megokolt javaslatokat tehet.

Kilencedik cikk.

A szerződő államok az „Egyezmény” aláírásától számítva három éven belül minden intézkedést megtesznek arra nézve, hogy érvényben

levő törvényeiket összhangzásba hozzák ez egyezmény határozványaiival, a meg nem felelőket érvénytelenítve, a hiányzókat pótolva.

Tizedik cikk.

A „Népek Szövetségéhez“ tartozó minden állam köteles ez egyezményhez csatlakozni.

Tizenegyedik cikk.

Jelen egyezmény a „Népek Szövetsége“ végleges megalakulása és a megerősítés után nyomban érvénybe lép. Egyik szerződő állam sincs feljogosítva a szerződés felmondására addig, a míg a „Népek Szövetségéhez“ tartozik.

Tizenkettedik cikk.

Jelen egyezmény meg fog erősíttetni s a megerősítő okiratok a béketanácskozások helyén legrövidebb idő alatt kicseréltetnek.

Jegyzék:

Mindenkor szabadon lőhető madarak:

Héja (Astur palumbarius).	Szarka (Pica rustica).
Karvaly (Accipiter nisus).	Házi veréb (Passer domesticus).
Dolmányos varju (Corvus cornix).	Mezei veréb (Passer montanus).
Fekete varju (Corvus corone).	

A költés szakában védett, egyébkor szabadon lőhető madarak:

Nemes sólymok (Falco minden faja, kivéve a vércsét [Cerchneis] melyek mindenkor védve vannak).

Rétihéjak (Circus).	Bukók (Mergus).
Búvárok (Colymbus).	Szárcsa (Fulica atra).
Nagy vöcsök (Podiceps cristatus).	Kanalas gém (Platalea leucorodia).
Ezüstös sirály (Larus argentatus).	Szürke gém (Ardea cinerea).
Dolmányos sirály (Larus marinus).	Vörös gém (Ardea purpurea).
Kárókatónák (Phalacrocorax).	Buhu (Bubo ignavus).
Szula (Sula bassana).	Szajkó (Garrulus glandarius).
Gödények (Pelecanus).	Vetési varju (Corvus frugilegus).

Köszeg, 1919. február 20-án.

Internationaler Vogelschutz.

Für die Friedensverhandlungen in Paris bestimmte Denkschrift.*)

Von STEFAN CHERNEL VON CHERNELHÁZA.

Als am 19. März 1902 in Paris jener internationale Vertrag, betitelt: „Konvention über den Schutz der für die Landwirtschaft nützlichen Vögel“ (Convention pour la protection des oiseaux utiles a l'agriculture) durch die Vertreter von Oesterreich, Belgien, Frankreich, Griechenland, Schweiz, Luxemburg, Lichtenstein, Monako, Deutschland, Schweden, Spanien, Ungarn und Portugal unterzeichnet und besiegelt wurde, durften wir uns getrost in dem Glauben bestärken, dass nunmehr die seit mehr als einem halben Jahrhundert mit steigender Lebhaftigkeit pulsierende Aktion im Interesse des Vogelschutzes den Kulminationspunkt erreichte und wenn auch das Resultat vielleicht noch nicht den vollen und ganzen Erfolg bedeutete, so kam diese lange Zeit schwebende Frage sicherlich auf einen Ruhepunkt, die Sache bekam eine feste Basis, eine ernste Regelung zur Beruhigung aller Kulturnationen Europas.

Mit der Schaffung dieser Konvention wurde also die hervorragende Bedeutung des Vogelschutzes allgemein und international anerkannt, all die viele Arbeit gewürdigt, welche diesbezüglich fühlende, denkende und berechnende Personen und Vereine in Wort, Schrift und Tat begeistert vollbrachten.

Auf Grund dieser ausgiebigen Bemühungen haben zwar früher schon einige Staaten durch ihre Gesetzgebung und durch ihre Behörden die Vogelwelt in Schutz genommen, doch konnte diesen Verfügungen und Verordnungen, wenn sie scheinbar noch so tadellos und fürsorgend waren, immerhin nur einer lokaler Wert beigemessen werden, der über die Grenzen des betreffenden Landes kaum eine Wirkung hatte. Schliesslich kann ja ein einzelner Staat auf seinem Gebiet einzig allein nur die Stand-, höchstens noch die Strichvögel wirkungsvoll schützen, keinesfalls jedoch die Zugvögel, welche den grössten Teil des Jahres in fremden Ländern und nicht in der Heimat verbringen.

Nun gehört aber der überwiegende Teil der nord- und mitteleuropäischen Vogelwelt zu den Zugvögeln, die also eine interzonale

---

*) Diese Denkschrift wurde im Auftrage der ung. Regierung zu jener Zeit verfasst, als wir noch sicher darauf rechneten, bei den Friedensverhandlungen in Paris mitreden zu dürfen, also wörtlich genommen um zu verhandeln. Nachdem sich unsere Hoffnung nicht erfüllte, wollen wir wenigstens an dieser Stelle dieselbe veröffentlichen, als Zeichen dessen, dass wir in der Schaffung einer neuen Weltordnung als ein Kulturfaktor angehört werden wollten.

Lebensweise führen, mithin ausgiebig nur in solcher Weise geschützt werden können, wenn es ihnen an der nötigen Sicherheit nirgends mangelt und ihr Schutz ein allgemeiner ist. Die Hege, Pflege und alle Schutzmassregeln z. B. für unsere Schwalben, Nachtigallen sind vergeblich, wenn sie während ihres Aufenthaltes in den Mittelmeerländern eine freie Beute der dort ansässigen ornithophagen Bevölkerung bleiben und diese auch fernerhin ganze Hekatomben unserer Schützlinge vernichten dürfen.

In den letzten Jahren weist zwar die Statistik der südeuropäischen Vogelvernichtungen kleinere Zahlen auf als früher, obwohl die Entwicklung der raffiniertesten Fanggeräte und Fangarten an Vielseitigkeit immer mehr zugenommen hat. Es wäre aber eine Täuschung, wollte man die Abnahme der Zahlen in den statistischen Ausweisen als Vorzeichen einer Besserung der Zustände beurteilen; es ist dies eher eine Bestätigung jenes traurigen Faktums, dass die Verminderung der Vogelwelt stets eine allgemeinere ist, daher die schlechten Fangergebnisse. Würden die nördlicheren Staaten ihren heimatlichen Zugvögeln nicht den gerechten Schutz angedeihen lassen, besonders während der Brutzeit, wäre sicherlich schon so manche Art dem Aussterben nahe, oder bereits ausgestorben.

So lange der schonungslose, sich jährlich wiederholende Massenfang der Vögel im Süden nicht endgültig abgeschafft und dieser wahre Schandfleck der Zivilisation des XX-ten Jahrhunderts nicht beseitigt wird, kann die allgemein menschliche und volkswirtschaftliche Interessen berührende Vogelschutzfrage eine endgültig beruhigende Regelung nicht erfahren.

Aus diesem Grunde konnte leider auch die Konvention v. J. 1902 keine Besserung schaffen, weil ja die Balkanländer und Italien sich davon fernhielten, Spanien, Portugal und Griechenland aber trotz ihres Beitrittes wirklich durchgreifende Schutzmassregeln kaum schaffen, noch weniger solche durchzuführen vermochten. England, Holland, Dänemark und Russland fehlen zwar aus der Reihe der Signatarmächte, sie schufen aber — mit Ausnahme Russlands — bezüglich ihrer Ländergebiete ganz ausreichende Vogelschutzgesetze und Verordnungen.

Sehr lehrreich ist jene historische Skizze der Vogelschutzbestrebungen und der Vogelschutzgesetzgebung nebst den diesbezüglichen internationalen Verhandlungen bis zur Schaffung der Konvention v. J. 1902, welche bündig doch alles umfassend OTTO HERMAN, der gewesene Leiter des kön. ung. Institutes für Vogelkunde, im Auftrage des kön. ung. Ackerbauministeriums in seinem 1907 erschienenen Werk, betitelt: „Die Pariser Vogelschutz-Konvention v. J. 1902 und Ungarn“ in ungarischer Sprache entwarf, welches später auch in englischer Übersetzung herausgegeben wurde. Und nicht weniger lehrreich ist der Entwicklungsgang der Vogelschutzstätigkeit seit dem Jahre 1902, weil sich ja darin die Wirkung der Konvention getreu widerspiegelt.

Es sei mir gestattet ganz kurz auf die sich daraus ergebenden wichtigsten Resultate hinzuweisen, in erster Reihe auf jene gesetzlichen Massnahmen, welche den Schutz der Vögel in den verschiedenen Staaten förderten und verbesserten. Diese sind, mit Angabe des Datums der betreffenden Verordnung oder des Gesetzes., wie folgt: *Spanien* 12. Mai 1902 (Vollstr. Ver. 3. Febr. 1903); *Schweiz* 24. Juni 1904 (Vollstr. Ver. 18. Apr. 1905); *Belgien* 15. Aug. 1906; *Kärnthen* 12. April 1908; *Krain* 20. Juli 1910; *Schweden* 27. März 1907; *Deutschland* 30. Mai 1908, welches Reichsgesetz durch die verschiedenen Verordnungen der Bundesstaaten eine Ergänzung erfuhr; *Gross-Britannien* 1902, 1904, 1908; *Norwegen* 15. August 1908. In *Frankreich* wurde die Konvention am 30. Juni 1903 ratifiziert, die Verfügungen derselben jedoch in den einzelnen Departements nicht beachtet. Laut **TERNIER** (Notice sur la protection internationale des oiseaux — Verh. d. V-ten Int. Orn. Kongr. in Berlin 1910 p. 993—999.) enthielt früher schon das Jagdgesetz manche den Vogelschutz betreffende Verfügungen, deren Kontrolle zu den Agenden des Ministers für innere Angelegenheiten zugewiesen war, der jedoch die Sache decentralisierend mit deren Vollstreckung die Präfekten betraute. Erst i. J. 1897 wurde die Jagd dem Ackerbauministerium zugewiesen und gleichzeitig centralisiert Nach Ratifizierung der Konvention haben sich aber diejenigen Departements, in welchen die Jagd und der Fang von Lerchen, Drosseln und Ortolanen von jeher in Mode war, beim Minister beschwert und wollten ihren gewohnten Vogeljagden nicht entsagen. Nach grossen Anstrengungen gelang es ihnen zu erreichen, dass für sie in mancher Beziehung Sonderverfügungen erlassen und die Präfekten ermächtigt wurden, einige von den Artikeln der Konvention abweichende Massnahmen zu treffen. In Belgien wurden auch solche mit der Konvention nicht übereinstimmende Verfügungen erlaubt, so z. B. betreffs der Verwendung von Schlingen.

Alle diese gesetzliche Bestimmungen sind ausgeprägte Beweise und Resultate jener nicht erlahmenden Arbeit und jenes regen, weite Kreise beschäftigenden Interesses, welches die Vogelschützer auf dem Gebiete der Theorie und Praxis fortwährend anspornte. Ein reiches, bedeutsames Material zeitigten aber auch die Verhandlungen der in den letzten 16 Jahren gehaltenen internationalen Kongresse für Ornithologie, Landwirtschaft, Forstwirtschaft, Jagd und Tierschutz. Dem in Budapest i. J. 1891 zusammengetretenen so denkwürdigen II. intern. Ornith. Kongress folgten jene in Paris (1900), London (1905), Berlin (1910), dann der II. intern. Jagd-Kongress in Wien (1910), der intern. Tierschutz-Kongress in Torino (1911) und andere mehr, an welchen viele sehr wertvolle und lehrreiche Vorträge gehalten und discutiert, verschiedene wichtige Resolutionen angenommen wurden, welche so manche nicht unbedeutende Mängel der

Konvention v. J. 1902 aufdeckten und uns gleichzeitig Fingerzeige über die nötigen Modifikationen derselben gaben.

Die aus den internationalen Verhandlungen und aus der neueren Vogelschutzliteratur hervorspringenden Gesichtspunkte und Momente von entscheidender Bedeutung möchte ich wie folgt zusammenfassen:

1. Es ist eine nicht mehr haltbare Ansicht bei der Regelung des Vogelschutzes nur allein wirtschaftliche Interessen zu berücksichtigen, weil das den Stempel der Einseitigkeit an sich trägt, nur gewisse Interessenkreise bevorzugt, bloss einige Vogelgruppen beschirmen will, also nicht die Allgemeinheit ins Auge fasst. Denn bei der Wertschätzung der Vogelwelt sind universelle Gesichtspunkte ausschlaggebend, weil dabei ausser den Fragen der Nützlichkeit auch die ethischen, aesthetischen und wissenschaftlichen als gleich wichtige Faktoren in die Waagschale fallen.

In der Natur gibt es weder „schädliche“ noch „nützliche“, sondern nur notwendige, unentbehrliche Vögel. Der Begriff von Nutzen und Schaden ist immer relativ, d. i. nach den verschiedenen menschlichen Interessen zu bemessen, dabei auch zeitlich und lokal verschieden. Sicher ist aber auch, dass es nur ganz wenige Vogelarten gibt welche den menschlichen Interessen im allgemeinen unbedingt schädlich sind, die meisten sind indifferent, oder nützlich. Aus ethischen, aesthetischen und wissenschaftlichen Gründen aber beansprucht eine jede Art ohne Ausnahme unseren Schutz, woraus folgt, dass es genügt, wenn wir uns gegen die wirtschaftlich eventuel schädlichen Arten verteidigen, ihren Stand bis auf ein gewisses Mass reduzieren, sie aber nicht der gänzlichen Ausrottung preisgeben. Stiftet ja selbst ein Raubvogel, wie z. B. der Sperber (*Accipiter nisus*) in vielen Fällen — durch Vertilgen von schädlichen Tieren — Nutzen an.

2. Neben der sich stetig verbreitenden Kultur ist der gefährlichste Faktor für die Vermehrung der Vogelwelt und trägt zur Verminderung ihres Bestandes am meisten bei:

a) der dem Modewahn dienende unbeschränkte Schmuckfederhandel, und

b) der Massenfang und Massenmord der Zugvögel besonders in den Mittelmeerländern.

Es wäre daher der Federhandel allgemein zu verbieten, mit Ausnahme jenes Materials, das vom Jagd- und Hausgeflügel stammt. Die Behauptung der Federhändler, dass ein grosser Teil der Schmuckfedern nicht von erlegten und gefangenen, sondern von sich mausernden Vögeln gewonnen wird, also abgeworfene Federn darstellt, ist einfach unwahr. Im Gegenteil bilden die Vogeljäger und mittelbar die Federhändler schon aus dem Grunde eine grosse Gefahr für die Vogelwelt und ist ihre Tätigkeit für manche Arten deshalb vernichtend, weil sie ihr Material hauptsächlich aus

den kolonienweise brütenden Vogelarten beschaffen, noch dazu in erster Reihe in der Paarungs- und Brutzeit, wo die Vögel im Hochzeitkleid prangen und massenhaft am leichtesten zu erlangen sind. Mit dem Hinschlachten der Alten gehen aber auch die Eier oder Jungen zu Grunde, wodurch auch die künftige Generation vernichtet wird. Auch die Einwendung der Federhändler, dass durch den Schutz der Schmuckvögel und durch das Verbiehen des Federhandels Tausende von Arbeitern um ihren Erwerb kommen würden, ist falsch und unrichtig, weil gerade das sinnlose, freie Schalten und Walten der Federjäger die gesuchtesten Arten der Vernichtung preisgibt und somit durch das Aussterben derselben auch die Arbeiterschaft brotlos macht. Durch die Freigabe und Nutzung der Federn des Jagd- und Hausgeflügels ist dieser Handelszweig nicht nur gesichert, sondern er kann noch gesteigert werden und noch mehr Arbeiterhände beschäftigen, dabei bleiben aber die schönsten prächtigsten Schmuckvögel, (Edelreihher, Paradiesvögel und a. w.) verschont und in ihrer Existenz gesichert.

Der Fang der Zugvögel wird vorwiegend für Nahrungszwecke betrieben, doch kann kaum ernstlich behauptet werden, dass das Fleisch von unseren kleinsten Vögeln eine wirklich ausgiebige Volksnahrung bilde, eher ist es eine Delikatesse, ein Braten für Feinschmecker. Es wäre daher ein jeder Massenfang überall und zu jeder Zeit zu verbieten, höchstens sollte ein zeitweises, gelegentliches die Einschränkung oder Abwehr gegen gewisse schädigende Arten bezweckendes Einschreiten, aber bloss mit der Schusswaffe erlaubt werden.

3. Internationale Vereinbarungen müssten nur prinzipielle, die hauptsächlichsten Richtlinien verfolgende Satzungen enthalten. Die Detailverfügungen wären den einzelnen vertragschliessenden Staaten zu überlassen, weil ja die eigentümlichen Verhältnisse derselben von einander recht verschieden sind.

4. Höchst erwünschenswert und notwendig wäre es, wenn ein jeder Staat in seinem Ländergebiete wissenschaftliche Untersuchungen betreffs der Lebensweise und Nahrung der Vögel durchführen lassen würde, damit die positive Wertschätzung der lokalen Vogelwelt möglichst geklärt und sichergestellt werde, weil ja unsere diesbezüglichen Kenntnisse noch sehr lückenhaft und ungenügend sind. Bisher hat man ja derlei Untersuchungen hauptsächlich nur in den Vereinigten Staaten N.-Amerikas, in Ungarn und in Deutschland in grösseren Umfange systematisch betrieben.

5. So lange die Volksaufklärung der nötigen Vorkenntnisse entbehrt, bleibt die Vollstreckung und die Wirkung von den mannigfachen gesetzlichen Verordnungen zweifelhaft und aussichtslos. Aus diesem Grunde müsste in den Schulen, in Unterricht- und Erziehungsinstitutionen für die erforderliche Belehrung gesorgt werden, damit alles Wissenswerte in alle

Schichten des Volkes eindringe. Allgemein einzuführen wären der „Baum- und Vogeltag“ sowie der „Jugendverband für Vogelschutz“. Die Gesetzgebung in der Schweiz gab uns dafür schon ein gutes Beispiel, wie ja auch der „Baum- und Vogeltag“ in den Vereinigten Staaten N.-Amerikas, in Ungarn, Gross-Britannien offiziell eingeführt wurde und letztere Institution selbst in Italien schon starke Wurzeln geschlagen hat.

6. Es sollen eigene Schutzgebiete geschaffen werden zur Sicherung für besonders gefährdete, interessante, kolonienweise brütende Vögel, woselbst die dortgedeihe Pflanz- und Tierwelt überhaupt absoluten Schutz erfahre. Solche Schutzgebiete bestehen bereits in den Vereinigten Staaten N.-Amerikas, in der Schweiz, in Deutschland, in Schweden, England und in anderen Staaten. Neben diesen Schutzgebieten müssten aber auch kleinere Schutzplätze für Brutpaare einzelner interessanteren Vogelarten geschaffen werden.

7. Die Pariser-Konvention v. J. 1902 müsste als Basis behalten, jedoch zeitgemäss erweitert und verändert werden. Der Anschluss jener Staaten, welche ihren Beitritt dazu bisher verweigerten, wäre zu verpflichten.

8. Das auf dem V-ten Intern. Ornith. Kongress in Berlin i. J. 1910 geschaffene „Permanente Internationale Komitee für Vogelschutz“, worin die Staaten Belgien, Dänemark, Deutschland, Frankreich, Gross-Britannien, Italien, Holland, Norwegen, Schweden, Oesterreich, Rumänien, Russland, Ungarn, Schweiz, Vereinigte Staaten von N.-Amerika bereits durch Fachleute vertreten sind, wäre zeitgemäss ausgebildet, organisiert, ergänzt, als leitende Stelle für Vogelschutz dem erstehenden „Völkerbund“ anzugliedern.

Jetzt wo die Verhandlungen in Paris betreffs eines endgültigen Friedens bereits im Zuge sind und angeblich eine neue Weltordnung im Sinne der Gerechtigkeit und des Rechtes begründen wollen und auch die hehre Idee Wilson's von einem „Völkerbund“ sich zu verkörpern scheint, kann auch der internationale Vogelschutz, als Gemeininteresse der darin vertretenen Staaten, nicht ausser acht gelassen werden. Und wir Ungarn fühlen uns schon aus dem Grunde bewogen die Bitte dieser Regelung unterbreiten zu dürfen, weil ja ausser den Vereinigten Staaten N.-Amerikas gerade Ungarn derjenige Staat war, welcher den Vogelschutz nicht bloss durch gesellschaftliche Mitwirkung, sondern auch durch hervorragende staatliche Unterstützung und Betätigung, also auf privaten sowie offiziellen Wegen gleich konsequent nach allen Richtungen und mit allen zweckdienlichen Mitteln, Institutionen, Gesetzen, Verordnungen nicht nur zu regeln trachtete, vielmehr endgültig ordnete.

Es ist fraglos und unzweifelhaft, dass in der neu zu schaffenden Weltordnung die alte Auffassung, dass das freizügigste Geschöpf, der Vogel, eine „res nullius“ darstelle, nicht bestehen bleiben kann. Wir

erblicken in der Vogelwelt ein Gemeingut der Völker, u. zw. so, dass die Standvögel als Eigentum jener Länder zu betrachten wären, wo sie leben, die Wandervögel hingegen ein internationales Vermögen der im „Völkerbund“ stehenden Staaten bilden.

Nach den hier erörterten Hauptgesichtspunkten müsste die Pariser-Konvention v. J. 1902 erweitert und umgeändert werden u. zw. müsste durch den „Völkerbund“ mit der Neuverfassung das *„Permanente Internationale Komitee für Vogelschutz“* betraut werden. Auch wäre es äusserst wichtig, wenn schon im Texte der Friedensurkunde ausdrücklich die principielle Annahme einer Neuregelung des internationalen Vogelschutzes Erwähnung fände mit der Verfügung, dass das erwähnte Komitee baldmöglichst an seine Arbeit gehen und selbe beendigen möge.

Entwurf

für eine Neuverfassung der Pariser-Vogelschutz-Konvention
v. J. 1902.

Artikel I.

Die wild lebenden Vögel sind nicht als „res nullius“ zu betrachten, sondern als Gemeingut der Menschheit. Von diesem Vermögen bilden jene, welche als Standvögel ein gewisses Gebiet nicht verlassen, Staatsgut der betreffender Länder, jene aber, welche zeitweise fremde Gebiete aufsuchen, das internationale Gut der Allgemeinheit der Völker.

Artikel II.

Da aus ethnisch-aesthetischen und wissenschaftlichen Gründen alle Vögel Schonung verdienen, ist eine Abwehr nur gegen solche geboten und dürfen nur solche an Zahl verringert werden, welche die menschlichen Interessen schädigen. Weil es aber weder absolut schädliche, noch absolut nützliche Vögel gibt, muss die althergebrachte Einteilung ihrer Wertschätzung fallen gelassen werden. Man kann höchstens von „indifferenten“ „vorwiegend nützlichen“ und „vorwiegend schädlichen“ Vögeln reden.

Artikel III.

1. Die Namensliste der „vorwiegend schädlichen“ Vögel enthält das beigefügte „Verzeichniss“. Die dort aufgezählten Arten dürfen gemäss ihrer Gruppierung mit der *Schusswaffe* jederzeit oder ausser der Brutzeit überall erlegt werden, mit Ausnahme in den im Art. VI. erwähnten „Schutzgebieten“. Im Falle einer übermässigen Vermehrung können aber die Behörden der betreffenden Staaten laut Gutachten des im Art. VII.

bezeichneten Landesvertreter des „Permanenten Internationalen Komitees für Vogelschutz“, die Abwehr gegen dieselben auch mit anderen Mitteln für eine bestimmte Zeit gestatten.

2. Verboten ist der Fang und das Vernichten aller übrigen Vögel jederzeit und mit jeglichen Mitteln, das Zerstören und Wegnehmen ihrer Nester, Eier und Jungen, der Handel und das Feilbieten von Vögeln, Nestern und Eiern, Vogelbälgen und Federn, so auch der Transport, Ein- und Ausfuhr derselben.

3. Eine Ausnahme bilden jedoch das jagdbare Federwild über das jeder Staat in seinem Jagdgesetz verfügt, ferner die gezüchteten Vögel, das Hausgeflügel und das von diesen stammende Material.

4. Die Jagd- sowie Vogelschutzgesetze und die diesbezüglichen Verordnungen der einzelnen Staaten sind mit den Satzungen dieses Übereinkommens in Einklang zu bringen. Die erstgenannten sollen jedoch nur über solche Vögel verfügen, deren Wildpret in der Küche Verwendung findet und welche in engerem Sinne zum Federwild gerechnet werden. Der Massenfang des Federwildes ist ebenfalls verboten.

5. Eigentümer, Pächter und Nutzniesser sind ermächtigt die eventuell lästigen, unerwünschten Vogelnester im Haus und Hof und in der engeren Umgebung ihrer Wohnstätten zu entfernen oder das Brüten von Vögeln zu verhindern. Auch sind sie befugt dort vorkommende Vögel mit behördlicher Bewilligung zu fangen, und dieselben, jedoch ausschliesslich für eigene Verwendung, aus Liebhaberei als Stubenvögel zu halten.

6. Die betreffenden Behörden sind ermächtigt ausnahmsweise für eine begrenzte Zeit zu erlauben, dass in Wein-, Obst- und Ziergärten, Baumschulen, Anpflanzungen die Vogelschädlinge durch den Eigentümer, Pächter und Nutzniesser oder deren Vertreter abgeschossen, unschädlich gemacht werden können. Der Handel aber mit den so erlegten Vögeln ist nicht gestattet.

7. Alle diese Verfügungen können entsprechend abgeändert werden für Gebiete jener Staaten, wo sich „Vogelberge“ oder „Vogelinseln“ vorfinden. Hier ist im Interesse einer zielbewussten wirtschaftlichen Ausnützung die spezielle Regelung vollbegründet.

Artikel IV.

Die vertragschliessenden Staaten verpflichten sich sogleich — schon bevor die hier angeführten Verfügungen verwirklicht werden können — die zweckentsprechenden Vorarbeiten dazu einzuleiten und bei ihrer Legislation in Vorschlag zu bringen, damit in 3 Monaten nach Unterfertigung dieses Übereinkommens dieselben gesetzliche Kraft erhalten können.

Artikel V.

Für wissenschaftliche Zwecke oder behufs Vermehrung der Vögel können auf Antrag des betreffenden Landesvertreters des „Permanenten Internationalen Komitees für Vogelschutz“ die Behörden ermächtigt werden von diesen Bestimmungen Ausnahmen zu gestatten, jedoch nur in begründeten Fällen und unter Berücksichtigung der notwendigen Vorsichtsmassregeln, damit kein Missbrauch getrieben werde. Den erwähnten Behörden wird ferner gestattet, dass sie für eine begrenzte Zeit und unter Beachtung der Vorbedingungen den Eigentümern, Pächtern, Nutzniessern oder den Vertretern der Jagdgebiete die Erlaubniss erteilen können, um in beschränkter Zahl Vögel für Käfighaltung zu fangen und zu verkaufen. Auch ist es den genannten erlaubt — abweichend von den Bestimmungen dieses Vertrages — die zeitweise der Jagd- und Fischerei und anderen Interessen schädlichen Vögel in einem begrenzten Zeitraum abzuschliessen.

Artikel VI.

Gewisse Gebiete, wo interessante, gefährdete, selten gewordene Vogelarten in grösserer Zahl brüten, sollen als „Schutzgebiete“ ausgeschieden werden um die dort lebende Tier- und Pflanzenwelt im Urzustand zu erhalten. Die Auswahl solcher absolut zu schützender, charakteristischen Gebiete, sowie auch solcher kleineren Grundstücke, wo eine gewisse interessante Vogelart brütet und welches als Naturdenkmal den Schutz verdient, ist die Aufgabe des betreffenden Vertreters des „Permanenten Internationalen Komitees für Vogelschutz“. Auf seinen Vorschlag können aber für wissenschaftliche Zwecke Ausnahmen gestattet werden.

Artikel VII.

Die vertragschliessenden Staaten verpflichten sich dazu, dass sie im Rahmen ihrer Volksbildung die Kenntnisse der Bedeutung des Vogelschutzes wirksam fördern werden und Institutionen wie der „Baum- und Vogeltag“ „Jugendverband für Vogelschutz“ offiziell einführen.

Artikel VIII.

Das gelegentlich des V-ten Internationalen Ornithologen Kongresses i. J. 1910 in Berlin entstandene „Permanente Internationale Komitee für Vogelschutz“ wird im Schosse des „Völkerbundes“ das leitende Organ für den Vogelschutz. In diesem Komitee sollen die verbündeten Staaten durch ein oder zwei Persönlichkeiten von Fach vertreten sein. Dieses Komitee hält nach Bedarf Konferenzen, diskutiert die bei der Anwendung des Vertrages auftauchenden Fragen, macht eventuell begründete Anträge zur Modifikation desselben.

Artikel IX.

Die vertragschliessenden Staaten werden alle geeigneten Massnahmen binnen 3 Jahren — vom Tage der Unterzeichnung dieses Übereinkommens gerechnet — treffen, um ihre bestehenden Gesetze mit den Satzungen dieses Vertrages in Einklang zu bringen, die nicht entsprechenden für nichtig zu erklären, das Fehlende zu ergänzen.

Artikel X.

Ein jeder dem „Völkerbund“ angehörige Staat ist verpflichtet diesem Übereinkommen beizutreten.

Artikel XI.

Dieses Übereinkommen tritt nach erfolgter Bildung des „Völkerbundes“ sofort in Kraft. Keiner der vertragschliessenden Staaten ist befugt zur Kündigung desselben so lange er dem „Völkerbund“ angehört.

Artikel XII.

Dieses Übereinkommen wird ratifiziert und werden die Ratifikationen am Orte der Friedensverhandlungen in kürzester Zeit ausgetauscht.

Verzeichniss.*Mit der Schusswaffe jederzeit erlegbare Vögel:*

Habicht (<i>Astur palumbarius</i>).	Elster (<i>Pica rustica</i>).
Sperber (<i>Accipiter nisus</i>).	Haussperling (<i>Passer domesticus</i>).
Nebelkrähe (<i>Corvus cornix</i>).	Feldsperling (<i>Passer montanus</i>).
Rabenkrähe (<i>Corvus corone</i>).	

Während der Brutzeit geschützte, sonst mit der Schusswaffe jederzeit erlegbare Vogelarten:

Edelfalken (jede Art <i>Falco</i> mit Ausnahme der Cerchneis-Arten, welche jederzeit unter Schutz stehen).	
Weihen (<i>Circus</i>).	Säger (<i>Mergus</i>).
Seetaucher (<i>Colymbus</i>).	Blässhuhn (<i>Fulica atra</i>).
Lappentaucher (<i>Podiceps cristatus</i>).	Löffelreiher (<i>Platalea leucorodia</i>).
Silbermöve (<i>Larus argentatus</i>).	Fischreiher (<i>Ardea cinerea</i>).
Mantelmöve (<i>Larus marinus</i>).	Purpureiher (<i>Ardea purpurea</i>).
Kormorane (<i>Phalacrocorax</i>).	Uhu (<i>Bubo ignavus</i>).
Tölpel (<i>Sula bassana</i>).	Eichelhäher (<i>Garrulus glandarius</i>).
Pelikane (<i>Pelecanus</i>).	Saatkrähe (<i>Corvus frugilegus</i>).

Köszeg, 1919. am 20. Feber.

Jelentés az 1916—1919. évi magyar madárjelölésekről.

Irta SCHENK JAKAB

Bericht über die ungarischen Vogelberingungen in den Jahren 1916—1919.

Von JAKOB SCHENK

A lelkiismeretesen és sikeresen végzett munka fölött érzett örömmel és megelégedéssel, valamint a jövőbe vetett bizalommal bocsáthattam közre eddigé az intézet évi madárjelölési jelentéseit — a hanyatlásnak és reménytelenségnek vigasztalan képét mutatja a jelenlegi jelentés, mely négy szomorú esztendőnek szegényes eredményeit foglalja magában. A háború folyamán, a míg még lehetett volna valamit tenni, állandóan katonai szolgálatot teljesítettem, jelenleg pedig a madárjelöléseknek nagyobb mértékben való végzése oly költségeket igényelne, a melyeket költségadományunkból fedezni nem tudánk.

Legfájdalmasabban esett a kényszerű munkabeszüntetésben a nagy gonddal és alapossággal előkészített ürbő-pusztai jelölési kísérletek félbenmaradása. Ezen a területen főleg gázlókat jelöltem s módomban állott úgy fiókákat, mint anyamadarakat és igen sok esetben a szülőket és fiaikat egyidejűleg meggyűrözni. Előkészítő munkálataim már jelentékeny eredményeket szolgáltatottak és pedig nemcsak a madár-

Mit der Freude und Genugtuung, welche die gewissenhafte und mit Erfolg gekrönte Arbeit begleitet, ebenso auch im Vertrauen auf eine gedeihliche Zukunft, konnte ich die bisherigen Beringungsberichte des Institutes veröffentlichen. Demgegenüber zeigt der vorliegende, die kargen Resultate von vier schlechten Jahren vereinigende Bericht ein düsteres Bild des Rückganges und der Hoffnungslosigkeit. Während des Krieges, solange noch etwas zu leisten gewesen wäre, war der Leiter dieser Beringungsarbeiten zur aktiven Dienstleistung einberufen, derzeit aber würden in grösserem Masstabe durchgeführte Beringungsarbeiten solche Spesen verursachen, welche für das Institut absolut unerschwinglich sind.

Ganz besonders bedauere ich die unfreiwillige Unterbrechung der mit vieler Mühe und grosser Hingebung eingeleiteten Beringungsversuche auf der Puszta Ürbő Hier wurden hauptsächlich Watvögel beringt und war ich in der Lage neben den Jungvögeln auch Brutvögel, in vielen Fällen Eltern und Junge zugleich zu

vonulásra, hanem egyuttal az általános madároekológiára vonatkozólag is, de a döntő eredmények még hiányzanak. Számolnom kell azzal, hogy nagy gonddal és költséggel, valamint fáradságot nem kimélő lelkesedéssel előkészített munkám jórésze kárbaveszett, a mit annál is inkább sajnálok, mert vízimadárvilágunk folytonosan pusztul s ki tudja lesz-e még valaha módunkban az idevonatkozó vizsgálatokat újra fölvenni. Ugyanebből az okból fájlalom annyira, hogy gémmjelölési munkálataim is befejezetlenek maradtak.

Hogy a gyűrűzési munkálatok teljesen félbe nem maradtak, azt csakis külső munkatársaink lelkes buzgalmának és szakavatottságának lehet köszönni. Volt olyan közöttük, nem is egy, aki egymaga 500—600 madarat is meggyűrűzött, de hiába volt ezeknek a tevékenysége is, mert a blokád következtében megszűnt az érintkezés éppen azokkal a területekkel, melyek legtöbb vonuló madarunk átvonulási és téli szállásait alkotják. Ez a sajnálatos körülmény igen kírívóan nyilvánul meg az idei jelentésben, mert a négy év alatt sok-sok ezer gyűrűs madarunkból még 10-et se jelentettek vissza a külföldről. Reméljük, hogy ez a helyzet most már megváltozik.

Az egyetlen örvendetes jelenség, a melyre ennek a szomorú jelentésnek a keretében hivatkozhatom, külső munkatársaink változatlan ragaszkodása és lelkesedése és egyelőre csakis erre alapíthatom a jövő munkaprogrammot. Az intézet anyagi ereje nem engedi meg, hogy új, messze-

beringen. Die einleitenden Arbeiten haben schon so manches wertvolle Resultat ergeben, doch blieben uns gerade die entscheidenden Resultate infolge Unterbrechung der Arbeiten versagt. Es muss leider damit gerechnet werden, dass diese mit grossem Aufwande an Spesen und Mühe, und mit gröster Gründlichkeit eingeleiteten Arbeiten nicht abgeschlossen werden können, was umsomehr zu bedauern ist, da unsere Wasservogelwelt immer mehr und mehr ihrer Vernichtung entgegen geht, weshalb kaum Hoffnung vorhanden ist, dass diese Arbeiten jemals wieder aufgenommen werden können. Aus eben diesem Grunde muss ich es auf das lebhafteste bedauern, dass auch unsere Reiherberingungen infolge der Zerstückelung Ungarns unvollendet bleiben müssen.

Dass unsere Beringungsarbeiten nicht gänzlich eingestellt werden mussten, ist nur der hingebungsvollen und aufopfernden Tätigkeit unserer äusseren Mitarbeiter zu verdanken. Es gab unter ihnen solche, welche allein 500—600 Vögel beringten. Jedoch war auch diese Arbeit von wenig Erfolg gekrönt, da wir infolge der Blockade gerade mit jenen Ländern die Verbindung verloren haben, welche für das Gros unserer Zugvögel die Durchzugsgebiete und Winterquartiere bilden. Dieser bedauerliche Umstand macht sich im heurigen Berichte in ganz krasser Weise bemerkbar, da von den mehreren 1.000 beringten Vögeln der vorangegangenen 4 Jahre noch nicht einmal 10 vom Auslande zu-

fekvő célokat tűzzek ki, egyelőre csakis arról lehet szó, hogy az eddigi munkálatokat megfelelően szerényebb keretekben folytassuk. Erre kérjük eddigi munkatársainkat, bármilyen megszállás alatt is sinylődjének. Ne hagyják abba azt a munkát, a mellyel már eddig is szolgálták s ezután még inkább hivatottak lesznek szolgálni a magyar kultúra érdekeit. Erre nézve csak hivatkozom itt azokra a meggyőző bizonyítékokra, melyeket éppen a madárjelölési adatok szolgáltatottak Magyarországot területei integritása mellett és politikai tájékozódási irányára nézve.

Az „Uj Nemzedék“-ben (1919. decz. 28-iki szám) megjelent közleményem idevágó részlete a következő: A magyar madárvilágnak — akaratlanul és részrehajlás nélkül kimondott pártatlan ítélet szerint — Magyarország minden irány felé zárt földrajzi egységet alkot, közös délnyugati kijárával az Adria felé. Ez a politika nyelvére átfordítva egyrészt azt jelenti, hogy Magyarország területe zárt földrajzi és gazdasági egység, amelyet erőszakkal lehet ugyan részekre bontani, de ezzel egy robbanó anyaghoz hasonló labilis alakulat áll elő, mely az első lökésre szétesik; másrészt pedig azt jelenti, hogy Magyarország külpolitikai tájékozódásának iránya a délnyugati, vagyis az Adria felé mutató irány. Ebben az irányban találjuk természetes szövetségeseinket Horvátországot és Olaszországot.

Áttérve már most a földolgozásra, közlöm előzően a szokásos statisztikákat.

rückgemeldet wurden. Hoffentlich wird diesbezüglich nun doch eine Änderung eintreten.

Die einzige erfreuliche Erscheinung, auf welche ich mich im Rahmen dieses Trauer-Berichtes berufen kann, ist die unveränderliche Arbeitslust und Opferwilligkeit unserer äusseren Mitarbeiter und lässt sich derzeit auch nur auf dieser Grundlage das zukünftige Arbeitsprogramm aufstellen. Die pecuniäre Lage des Institutes verbietet es weitere Ziele auszustecken, vorläufig kann nur davon die Rede sein, die bisherigen Arbeiten in stark verjüngtem Rahmen fortzusetzen. Das ist die Bitte, welche wir an unsere bisherigen Mitarbeiter richten, auch dann, wenn sie aus ihrem bisheriger Staatsverbände herausgerissen werden sollten. Es ist keine Ursache vorhanden ihre bisherige im Interesse der ungarischer Kultur und der allgemeinen Wissenschaft ausgeübte Tätigkeit einzustellen, im Gegenteil muss jeder alles daran setzen um diese Tätigkeit gerade im Interesse von Ungarns Zukunft wieder aufzunehmen. Ich möchte nur auf die überzeugenden Beweise hinweisen, welche die Beringungsergebnisse für die Aufrechterhaltung der territorialen Integrität, sowie auch bezüglich der Richtung der politischen Orientierung Ungarns ergaben. Laut diesen Resultaten ist Ungarn eine geschlossene geographische Einheit deren politische Orientierungs-Richtung die südwestliche, nämlich die Adria ist.

Auf die Bearbeitung übergehend mögen zuerst die statistischen Daten folgen.

Az 1918—1919. évi munkatársak névsora.

Namensverzeichnis der Mitarbeiter in den Jahren
1918—1919.

Agárdi Ede Berkesd	663	Muha Mihály Jánoshida	58
Bédé P. Sfax, Tunis	2	Dr. Nagy Jenő Ujverbász	10
Bessenyei István Ecsi pusztá	51	Poferl Ferenc Kammer am Attersee	1
Bohrandl Lajos Eperjes	550	Rácz Béla Szerep	22
Burian N. Bresina	6	Radetzky Dezső Tárnok	13
Čapek Vencel Oslavan	9	Rusz Dénes Rőjtök	3
Csath András Kispereg	6	Szeőts Béla Tavana, Hejőcsaba	510
Erdőss Zoltán Debreczen	200	Szomjas László Kisfástanya	24
Fernbach Károlyné Babapuszta	1	Thassy Géza Pusztamonostor	67
Horn János Budapest	62	ifj. Thóbiás Gyula Felsőláncz	105
Dr. Keller Sándor Keszthely	13	Tompa Kálmán Brassó	58
Kerekes József Kecskemét	5	Wáhl Ignác Apatin	45
Dr. Mauks Károly Algyógy	58		
Mauks Vilmos Tátraháza	8	Összesen — Zusammen 2.550	

Az 1916—1919. években megjelölt madárfajok jegyzéke
és száma.Verzeichniss und Anzahl der in den Jahren 1916—1919
gezeichneten Vogelarten.

Acanthis cannabina	4	Fringilla coelebs	10
Accentor modularis	2	„ montifringilla	3
Accipiter nisus	1	Gallinula chloropus	1
Alauda arvensis	10	Garrulus glandarius	1
Anas querquedula	3	Hirundo rustica	701
Athene noctua	1	Hydrochelidon leucoptera	8
Bonasa bonasia	4	Jynx torquilla	70
Carduelis elegans	29	Lanius collurio	22
Cerchneis tinnunculus	3	„ minor	17
Chrysomitris spinus	2	Ligurinus chloris	3
Ciconia alba	241	Motacilla alba	11
Columba oenas	3	„ flava	12
„ palumbus	2	Muscicapa collaris	1
Coracias garrula	4	„ grisola	23
Corvus cornix	1	Nycticorax griseus	2
Coturnix communis	1	Oriolus galbula	23
Cuculus canorus	1	Parus ater	18
Delichon urbica	312	„ caeruleus	77
Dendrocopus major	1	„ major	597
„ medius	1	„ palustris	54
Emberiza citrinella	16	Passer domesticus	149
Erithacus phoenicurus	18	„ hispaniolensis	2
„ rubecula	7	„ montanus	3
„ titys	42	Phylloscopus collybita	3

<i>Pica rustica</i>	8	<i>Sylvia borin</i>	9
<i>Picus viridis</i>	1	„ <i>communis</i>	1
<i>Pratincola rubicola</i>	3	„ <i>curruca</i>	5
<i>Saxicola oenanthe</i>	4	<i>Troglodytes parvulus</i>	1
<i>Scolopax rusticola</i>	3	<i>Turdus merula</i>	14
<i>Sitta europaea caesia</i>	20	„ <i>musicus</i>	1
<i>Strix flammea guttata</i>	1	<i>Turtur communis</i>	3
<i>Sturnus vulgaris</i>	53	<i>Vanellus capella</i>	2
<i>Sylvia atricapilla</i>	1	Összesen — Zusammen 2.550	

Gólyaszaporodási statisztika. Statistik der Vermehrung des Storches.

1916-ban — im Jahre 1916.

Helység Ortschaft	1-es fészekalj 1 Junges im Nest	2-es fészekalj 2 Junge im Nest	3-as fészekalj 3 Junge im Nest	4-es fészekalj 4 Junge im Nest	5-ös fészekalj 5 Junge im Nest	Megszállott fészkek Besetzte Horste		Üres fészkek Leere Horste	
						1916	1915	1916	1915
Ágostonfalva	.	.	.	1	1	2	2	.	.
Alattyán	1	.	.	1	.	.	.	.	.
Apácza	.	3	3	1	.	10	11	.	.
Apatin	2	5	9	10	.	34	.	.	.
Bölön	.	1	1	.	.	3	3	.	.
Ellend	.	.	1	.	.	1	1	.	.
Hidvég	.	.	2	3	.	5	5	.	.
Kopács *)	.	4	3	3	1	17	16	3	3
Mezőcsát	.	1	3	10	14	34	28	.	6
Nagyajta	.	.	3	2	.	5	5	.	.
Szerep	.	.	1	.	.	.	.	.	.
Tiszatarján	.	3	1	4	3	12	.	1	2
Ürmös	.	.	.	3	.	3	2	.	.
Várdarócz	.	5	6	.	.	11	15	4	1
	3	22	33	38	19	.	.	.	.
1917-ben — im Jahre 1917.									
						1917	1916	1917	1916
Ágostonfalva	.	.	2	.	.	2	2	.	.
Apácza	.	5	2	.	.	8	10	.	.
Berkesd	.	.	1	.	.	1	.	.	.
Bölön	.	1	2	.	.	3	3	.	.

*) A korábbi években a Kopács határában fekvő Dunai pusztáról és Szivattyutelepről való adatok is itt voltak kimutatva; erről a két fészekről az adatok hiányoznak.
Es fehlen die Daten von zwei Nestern, welche früher unter Kopács ausgewiesen wurden.

Helység Ortschaft	1-es fészekalj 1 Junges im Nest	2-es fészekalj 2 Junge im Nest	3-as fészekalj 3 Junge im Nest	4-es fészekalj 4 Junge im Nest	5-ös fészekalj 5 Junge im Nest	Megszállott fészkek Besetzte Horste		Üres fészkek Leere Horste	
						1917	1916	1917	1916
Ellend	.	.	.	1	.	1	1	.	.
Kopács	.	1	5	3	1	13	16	.	.
Nagyajta	.	2	1	.	.	3	5	.	.
Rakamaz	.	1	3	6	.	.	.	.	.
Röjtök	.	.	1	.	.	.	.	.	.
Tiszatarján	.	4	5	3	.	15	12	2	1
Ürmös	.	1	1	.	.	3	3	.	.
Várdaróc	.	8	4	3	.	18	11	1	4
	.	23	27	16	1	.	.	.	.
1918-ban — im Jahre 1918.									
						1918	1917	1918	1917
Ágostonfalva	.	.	.	.	.	.	2	2	.
Apáca	2	3	1	.	.	13	8	1	.
Berkesd	.	.	1	.	.	1	1	.	.
Bölön	.	.	.	.	.	3	3	.	.
Ellend	.	.	.	.	.	.	1	1	.
Hidvég	.	1	1	.	.	3	.	1	.
Kopács	.	1	5	1	.	12	13	.	.
Mezőcsát *)	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Nagyajta	1	1	1	.	.	4	3	.	.
Szilágy	.	1	.	.	.	1	.	.	1
Ürmös	.	.	.	.	.	2	3	.	.
Várdaróc	2	6	2	1	.	15	18	2	1
	5	13	11	2	.	.	.	.	.

Volt tehát 1916-ban 115 párnak 393 fia

1917-ben 67 „ 196 „

1918-ban 31 „ 72 „

a szaporodási koefficiens ennek megfelelően

1916-ban 3.42 vagyis igen kedvező

1917-ben 2.93 „ kevésbé kedvező

1918-ban 2.32 „ kedvezőtlen.

Es hatten daher im Jahre:

Brutpaare Nachkommen

1916 . . . 115 393

1917 . . . 67 196

1918 . . . 31 72

dem entsprechend war der Vermehrungskoeffizient im Jahre

*) Mezőcsát 1918-ban kb. 30 elfoglalt fészkek 1, 2 vagy 3 fiórával; 4-es fészkek egy se volt.

In Mezőcsát im Jahre 1918 ungefähr 30 besetzte Horste mit 1, 2 bis 3 Jungen, kein einziger mit 4 Jungen.

A gólyaszaporodásra vonatkozó statisztikai anyaggyűjtés sikeres befejezésében sajnos szintén megakadályozott a háború. Legalább 10 éves anyagot szerettem volna összehozni, hogy azt azután összehasonlíthassam a meteorológiai elemekkel, főleg a fészkelés ideje alatt uralkodó csapadék viszonyokkal. Nehány megfigyelőnk PLATTHY ÁRPÁD, SZALAY ANTAL és TOMPA KÁLMÁN kivételes buzgóságának köszönhető, hogy habár hézagosan, de mégis meglett a 10 éves ciklus. Alkalomadtán feldolgozás alá kerül az anyag a fentjelzett módon. Nagyon valószínű az eddigi tapasztalatok alapján, hogy nedves években a költés kedvező, míg szárazság idején kedvezőtlen. Vizes esztendőekben a gólya bővelkedik hústáplálékban (béka, kigyó stb.), míg száraz esztendőben a kevésbé kiadós rovar táplálékra (sáska, tücsök) szorul. Ez a különböző táplálék az egyes években nagyon szembetűnően látható a fészkek körül. Száraz években a fészkek környéke tele van köpetekkel, a melyek mind rovartörmeléket tartalmaznak. Nedves években azonban hiába keresi az ember a köpeteket nagy ritkán talál egyet, ellenben a mászó gyerekek a fészkek körül minduntalanul béka vagy kigyócsigolyákra lépnek.

Ugylátszik, hogy a táplálék minősége és mennyisége az egyes években automatikusan szabályozza a szaporodást, mert száraz években mindig több a meddő gólyapár is, mint vizes esztendőben.

Befejezésül még röviden ismertetem az újabb eredményeket, mert az

1916	3·42 d. i.	sehr günstig
1917	2·93	„ weniger günstig
1918	2·32	„ ungünstig.

Der Krieg vereitelte mein Bestreben über die Vermehrung des Storches ein mindestens volle 10 Jahre umfassendes und in jedem Jahre ungefähr die gleiche Anzahl enthaltendes Materiale zu sammeln. Es war meine Absicht dieses 10-jährige Materiale mit den entsprechenden meteorologischen Elementen, namentlich aber mit den Niederschlagsmengen während der Fortpflanzungsperiode zu vergleichen. Allem Anscheine nach sollten sogenannte nasse Jahre eine günstige, trockene Jahre aber eine ungünstige Vermehrung verursachen. Die Ernährungsweise im den verschiedenen Jahren lässt sich schon an der Umgebung der Horste ganz augenfällig erkennen. In Trockenjahren sind in der Nähe der Horste überall „Gewölle“ zu sehen welche aus Insektenresten bestehen. In nassen Jahren sucht man diese Gewölle umsonst, in solchen Jahren findet man meistens Wirbelknochen von Fröschen und Schlangen bei den Horsten. Dem lobenswerten Eifer einiger unserer Beobachter ist es zu verdanken, dass dieses 10-jährige Materiale — mit argen Lücken zwar — aber doch nun vorliegt und soll dasselbe bei Gelegenheit in der obenerwähnten Weise bearbeitet werden.

Zum Schlusse möchte ich zu den im heurigen Berichte enthaltenen Resultaten in aller Kürze einige Bemerkungen hinzufügen. Infolge der unerhört hohen Herstellungs-

egyes fajoknál azt nem tehetem, minthogy itt csak statisztikaszerűen adhatom közre a bejelentett adatokat. A nyomdatermékek hihetetlen megdrágulása következtében minden közleményünket a legrövidebbre kell fogni. Természetesen nagyon sajnáljuk, hogy a rovatból kimaradt a jelölők megnevezése, de a jelölési hely alapján többnyire könnyen rá lehet akadni a jelölő nevére is, egyébként pedig megnyugtató az a tudat is, hogy megfigyelőink mindig a legönzettelenebbül végezték munkájukat, mindig első sorban a célt tartják mindig szem előtt, a személyi tekintetek csak másodrendűek.

Hosszu várakozás után végre megkaptuk az első híradást *gyűrűs gólya fészkeléséről*. Ez a gólya 5 éves volt s a szülőföldjétől 75 kilométer távolságban telepedett meg. Bizonyára özvegyen maradt példányhoz társult és pedig vagy útközben vagy a téli szálláson. Ezenkívül még három 5 éves példány sorsáról tudunk. Ezek közül az egyik a szülőföldjétől 12 klm. távolságban tartózkodott állandóan, tehát valószínűleg szintén fészkel. A harmadik 5 éves példány 200 klm. távolságban tartózkodott a szülőföldjétől, de nem fészkel. Ez ugynevezett pákosztos gólya volt. A negyedik 5 éves példány pedig a rendes téli szálláson, Délafrikában került kézre május havában. Amilyen rendszeresség jellemzi a gólyák vonulását, éppen olyan rendszertelenség mutatkozik a még nem fészkelő idősebb példányok elhelyezkedésében. Ennek a rendszertelenségnek megfelel a két 3 éves példány viselkedése is. Ezek

kosten müssen die Berichte auf das kürzeste gefasst und demnach die eingelaufenen Daten in statistischer Tabelle publiziert werden, so dass dort bei den einzelnen Arten keine Bemerkungen eingeschaltet werden können.

Nach langer Wartezeit erhielten wir nun endlich die erste Nachricht über *das Brüten eines Ringstorchs*. Derselbe war 5 Jahre alt und war sein Horst 75 Kilometer von seinem Geburtsorte entfernt; jedenfalls hatte er sich auf dem Reisewege oder im Winterquartiere einem verwittweten Vogel angeschlossen. Ausserdem ist uns noch das Schicksal von drei anderen 5-jährigen Exemplaren bekannt. Das eine wurde 12 Kilometer von seinem Geburtsorte angetroffen, wo es sich ständig aufhielt, möglicherweise dort auch brütete. Der dritte 5-jährige Ringstorch wurde 200 Kilometer von seinem Geburtsorte entfernt angetroffen, wo er jedoch bestimmt nicht brütete. Es war dies ein sogenannter Raubstorch. Das vierte 5-jährige Exemplar wurde im Mai im ständigen Winterquartiere der Störche, nämlich in Südafrika angetroffen. Während sich in der Zugweise des Storchs streng eingehaltene Gesetzmässigkeit, ich möchte fast sagen Pedanterie offenbart, zeigt sich in dem Verhalten der noch nicht fortpflanzungsfähigen Vögel eine gewisse Gesetzlosigkeit. So wurden z. B. von zwei dreijährigen Exemplaren das eine während der Zugzeit in Galizien, das andere während der Brutzeit in Niederösterreich angetroffen. Hoffentlich

közül az egyik a vonulás időszaka alatt Galicziában, a másik pedig a fészkelés ideje alatt Alsóausztriában került kézre. Reméljük, hogy esetleg néhány esztendő múlva újra megkezdhetjük a golyák rendszeres jelölését s akkor majd kiegészíthetjük az eddig még csonkán maradt kísérleti eredményeket.

A *dankasirály* vonulási viszonyaira vonatkozó adatok a régi keretekben maradtak. Csak egy új mozzanat merült föl: egy 5 éves példány valószínű fészkelése egy újonnan keletkezett telepen, mely a szülőteleptől kb. 35 kilométernyire van.

A *gémekre* vonatkozólag is csak a szülőtelepre vagy annak körzetébe való visszatérés esetei jutottak tudomásunkra. Így egy Ujvidéken jelölt 4 éves *üstökös gém* a tavaszi vonulás ideje alatt a szülőteleptől 200 kilométernyi távolságban lett elejtve. A kézrekerülés helye és ideje szerint ez a példány vagy a kisbalatoni vagy a szülőtelepre vonulhatott. A *vörös gémek* közül az egyik egy éves korában visszatért a szülőtelepen, a másik pedig, egy 4 éves példány, az őszi vonulás ideje alatt aszülő telep közelében került kézre, tehát nyáron át minden valószínűség szerint szintén a szülőtelepen tartózkodott, bizonyára fészkelés céljából.

Az első *kékgalambunk* Berat-on, Délalbániában került kézre, valószínűleg a téli szállásban; tehát ez a faj is a délnyugati nagy magyar útvonalon utazik téli szállásába.

Négy testvérfióka *barna réti héja* közül egy 4 éves példány júliusban a szülőhelyen került kézre, tehát

können wir in einigen Jahren das systematische Beringen der Störche wieder aufnehmen und die unvollendet gebliebenen Resultate des Beringungsexperimentes ergänzen.

Betreffend der Zugverhältnisse der *Lachmöve* haben sich keine neuen Momente ergeben. Nur bezüglich der Rückkehr der Ringexemplare haben wir eine sehr wertvolle Angabe erhalten. Es handelt sich um ein Exemplar, welches 35 Klm von seiner Geburtskolonie entfernt in einer neuen Kolonie angetroffen wurde, hier daher wahrscheinlich brütete.

Bezüglich der *Reiher* sind nur über die Rückkehr in die Geburtskolonie oder in deren Nähe einige Daten eingelaufen. So wurde ein in Ujvidék gezeichneter 4-jähriger *Schopfreiher* während des Frühjahrszuges 200 Klm. vom Geburtsorte entfernt angetroffen. Nach dem Ort und Zeitpunkt dieses Vorkommens dürfte dieser Vogel entweder seiner Geburtskolonie in Ujvidék oder aber der Kolonie des Kisbalaton zugestrebt sein. Von den *Purpureihern* wurde ein 4-jähriger Vogel in der Geburtskolonie, ein anderes ebenfalls 4-jähriges Exemplar während des Herbstzuges in der Nähe der Geburtskolonie angetroffen. Beide waren daher höchstwahrscheinlich Brutvögel in ihren Geburtskolonien.

Die erste beringte *Hohltaube* wurde in Berat, in Südalbanien, wahrscheinlich im Winterquartiere aufgefunden. Diese Art wandert daher auch auf der grossen südwestlichen Heerstrasse der ungarischen Zugvögel.

alighanem fészkel ott; testvére 3 éves korában Écskán, 40 kilométernyire lett lelőve, szintén július havában, tehát valószínűleg ott fészkel.

Egy február havában jelölt *vörös vércse* három év múlva újra kézre került a jelölés helyén.

Anyamadarak vagy fiókák, vagy mindakettő visszatérése és fészkelése a szülőföldön ezidén is bizonyosodott a következő fajokra: *nyaktekercs, füsti és molnár fecske, seregély*. A helybenmaradás ténye a következő madaraknál nyert első újabb bizonyítékokat: *szarka, csuszka, fenyves-, kék-, szén- és barát-czinege*, viszont az állandó madár szimbolumának, a *háziveréb*-nek egy alig két hónapos fiókája a szülőföldtől 60 kilométeres távolságban került kézre.

Összegezve az eredményeket arra a megállapodásra kell jutnunk, hogy bár a külföldi adatok elmaradása érzékeny veszteséget jelent, a belöldi adatok még mindig oly értékes kísérleti anyagot szolgáltatnak, hogy busásan megtérítik a megszerzéseikre fordított munkát. Ezek az adatok oly intenzív fényt vetnek a madárvonulásra és a madároekologia egyes jelenségeire, hogy szinte érthetetlen, ha még mindig akadnak olyanok, a kik csak félig ismerik el ennek a vizsgálati módszernek a jelentőségét és jogosultságát.

A föltünőbb és jelentősebb eredmények rövid ismertetése után most már rátérhetek a statisztikai részre, a mely fajok szerint csoportosítva a visszajelentett jelölt madarak részletes adatait foglalja magában.

Von vier Geschwistern der *Rohrweihe* wurde ein 4-jähriger Vogel am Geburtsorte in Ujvidék angetroffen, wahrscheinlich war er hier Brutvogel, während sein 3-jähriger Bruder in 40 Klm. Entfernung in Écska im Juli erlegt wurde; dieser war vielleicht auch hier Brutvogel.

Ein im Feber beringter *Turmfalke* hielt sich nach 3 Jahren noch immer am Beringungsorte auf.

Das Zurückkehren und Brüten von Brut- und Jungvögeln in die Heimat wurde auch diesmal bei folgenden Arten festgestellt: *Wendehals, Rauch- und Hausschwalbe, Star*. Als Standvögel wurden folgende Arten nachgewiesen: *Elster, Kleiber, Kohl-, Blau-, Tannen- und Sumpfschwalbe*. Andererseits wurde ein kaum 2 Monate alter *Haussperling* in 60 Klm. Entfernung vom Geburtsorte angetroffen.

Fassen wir nun die Resultate des vorliegenden Berichtes zusammen, so muss konstatiert werden, dass trotz des Fehlens der ausländischen Daten, noch immer ein wertvolles wissenschaftliches Materiale verbleibt. Die Daten über die Verteilung der Ringvögel auf dem Brutgebiete der Art beleuchten gewisse Gebiete der Vogelökologie in so intensiver Weise, dass es wirklich Wunder nehmen muss, dass die Berechtigung dieser Forschungsmethode teilweise auch jetzt noch bestritten wird.

Nach dieser kurzen Besprechung der wichtigeren Resultate folgen nun sämtliche eingelaufenen Daten über Ringvögel und zwar in abgekürzter statistischer Form, welche jedoch alle wesentlichen Elemente enthält.

A jelölt madár kora — Alter des beringten Vogels				A kézrekerítés helyének			
A jelölés Der Vogel wurde beringt		A kézrekerítés Zurückgemeldet		A visszajelentett mad. kora Alter des zurückgem-Tvogels		A kézrekerítés helyének	
ideje wann	helye wo	ideje wann	helye von wo	irány Rich- tung	távolsága Ent- fernung	a jelölés helyétől des Fundortes vom Beringungsorte	
Scolopax rusticola L.							
pull. 1914. V/10.	Liboch . . .	1916. IV/1.	Bakowa	2	W	5 km	
Ardea ralloides Scop.							
pull. 1912. VII/11.	Ujvidék. . .	1916. IV/10.	Virovitica (Verőce). . . .	4	W	200 km	
Ardea purpurea L.							
pull. 1910. VI/7.	Fehértó Lukácsfalva	1911. VIII/20.	Fehértó Lukács- falva	1	—	—	
" 1912. VI/4.	Kisbátalon .	1916. XI/8.	Vrászló	4 1/2	S	30 km	
Columba oenas L.							
pull. 1916. VI/28.	Tavarna . . .	1917. I/16.	Berat Albania. .	1/2	SSW	950 km	
Circus aeruginosus L.							
pull. 1912. VI/18.	Ujvidék. . .	1916. VI/10.	Ujvidék	4	—	—	
Cerchneis tinnunculus L.							
ad. 1914. II/20.	Óverbász . .	1917. I/—	Óverbász	—	—	—	
Jynx torquilla L.							
ad. 2) 1917. VI/24.	Eperjes . . .	1918 VI/—	Eperjes ¹⁾	—	—	—	

¹⁾ Fészkel. — Brutvogel.

²⁾ Fészekről fogatott. — Vom Neste gefangen.

1) Fészkel. — Brutvogel.

2) Fészkekről fogatott. — Vom Neste gefangen.

A jelölt madár kora — Alter des beringten Vogels	A jelölés Der Vogel wurde beringt		A kézrekerülés Zurückgemeldet		A visszajelentett mad. kora Alter des zurückgem. Vogels	A kézrekerülés helyének	
	ideje wann	helye wo	ideje wann	helye von wo		iránya Richtung	távolsága Entfernung
							a jelölés helyétől des Fundortes vom Beringungsorte
Passer domesticus L.							
pull.	1915. V/16.	Eperjes . . .	1915. VI/21.	Leibicz	$\frac{1}{3}$	W	60 km
Pica rustica Scop.							
pull.	1917. VI/6.	Lepsény . .	1917. XII/29.	Polgárdi	$\frac{1}{2}$	SW	12 km
Parus ater L.							
ad. ²⁾	1916. I/10.	Tavarna . .	1916. V/4.	Tavarna ¹⁾	—	—	—
Parus caeruleus L.							
ad. ²⁾	1912. II/4.	Algyógy . .	1916. XI/20.	Algyógy ⁴⁾	—	—	—
" ²⁾	1916. II/10.	" "	1917. VI/8.	" ¹⁾	—	—	—
" ²⁾	1916. XII/23.	" "	1917. XII/23.	" ⁴⁾	—	—	—
" ²⁾	1917. II/2.	" "	1918. I/4.	" ⁴⁾	—	—	—
" ²⁾	1916. I/19.	Eperjes . .	1917. III/6.	Eperjes ⁴⁾	—	—	—
Parus major L.							
ad. ²⁾	1916. XI/30.	Algyógy ⁴⁾ (V/—)	1917.(1918. I/31. 1917. XII/23.)	Algyógy ³⁾	—	—	—
" ²⁾	1916. XI/24.	"	1917. V/—	" ⁴⁾	—	—	—
" ²⁾	1916. XII/12.	"	1917. V/—	" ¹⁾	—	—	—
" ²⁾	1916. XII/9.	"	1917. V/23.	" ³⁾	—	—	—
" ²⁾	1917. II/5.	"	1918. I/31.	" ³⁾	—	—	—
" ²⁾	1916. XI/30.	"	1917. XII/23.	" ³⁾	—	—	—
" ²⁾	1916. XII/9.	"			—	—	—

¹⁾ Fészkelte. — Nistete.

²⁾ Téli etetőnél fogva és jelölve. — Gefangen und beringt am Winterfutterplatze.

³⁾ Téli etetőnél került kézre. — Wurde wieder am Winterfutterplatze antroffen.

⁴⁾ Páiban fészkeltek. — Nisteten als ein Paar.

A jelölt madár kora — Alter des beringten Vogels	A jelölés Der Vogel wurde beringt		A kézrekerülés Zurückgemeldet		A visszajelentett mad. kora Alter des zurückgem. Vogels	A kézrekerülés helyének	
	ideje wann	helye wo	ideje wann	helye von wo		iránya Rich- tung	távolsága Ent- fernung
						a jelölés helyétől des Fundortes vom Beringungsorte	
ad. ³⁾	1916. XII/9.	Algyógy . .	1917. XII/24.	Algyógy ⁴⁾ . . .	—	—	—
" ³⁾	1917. I/31.	" . .	1917. XII/23.	" ⁴⁾ . . .	—	—	—
" ³⁾	1914 I—II.	Tavarna . .	1916. I/—	Tavarna ⁴⁾ . . .	—	—	—
"							
"							
"							
ad. ²⁾	1915. V/6.	" . .	1916. II/—	" ⁴⁾ . . .	—	—	—
" ²⁾	1915. V/6.	" . .	1916. II/—	" ⁴⁾ . . .	—	—	—
"	1913. V/11.	}	}	}	}	}	}
"	1914. " V/7.						
"	"						
"	"						
pull.	1915. V/—	" . .	1916. I/—	" ⁴⁾ . . .	—	—	—
"	"	}	}	}	}	}	}
"	"						
"	"						
"	"						
ad. ³⁾	1916. I/16.	Eperjes . .	1916. V/9.	Eperjes ¹⁾ . . .	—	—	—
" ³⁾	1916. I/17.	" . .	1917. III/6.	" ⁴⁾ . . .	—	—	—
pull.	1915. VI/3.	" . .	1916. I—II.	" ⁴⁾ . . .	—	—	—

Parus palustris Auct.

ad. ³⁾	1914. II/10.	Tavarna . .	1916. II/13.	Tavarna ⁴⁾ . . .	—	—	—
" ³⁾	"	" . .	"	" ⁴⁾ . . .	—	—	—
pull.	1914. V/—	}	}	}	}	}	}
"							
"							
"							
"	1915. V/—	}	}	}	}	}	}
"							
"							
"							
ad. ³⁾	1913. II/9.	Algyógy . .	1914. I/— 1916. I/— 1916. XI/—	Algyógy ⁴⁾ . . .	—	—	—
" ³⁾	1916. XII/3.	" . .	1917. XII/23.	" ⁴⁾ . . .	—	—	—
" ³⁾	1916. XII/10.	" . .	1917. XII/23.	" ⁴⁾ . . .	—	—	—
" ³⁾	1916. I/17.	Eperjes . .	1917. XII/31.	Eperjes ⁴⁾ . . .	—	—	—
" ³⁾	1917. III/4.	" . .	1918. I/4.	" ⁴⁾ . . .	—	—	—

¹⁾ Fészkelte. — Nistete.

²⁾ Fészkekről fogatott. — Vom Neste gefangener Brutvogel.

³⁾ Téli etetőnél fogva és jelölve. — Gefangen und beringt am Winterfutterplatze.

⁴⁾ Téli etetőnél került kézre. — Wurde wieder am Winterfutterplatze angetroffen.

A jelölt madár kora. — Alter des beringten Vogels	A jelölés Der Vogel wurde beringt		Á kézrekerülés Zurückgemeldet		A visszajelentett mad. kora Alter des zurückgem. Vogels	A kézrekerülés helyének	
						iránya Rich- tung	távolsága Ent- fernung
	ideje wann	helye wo	ideje wann	helye von wo		a jelölés helyétől des Fundortes vom Beringungsorte	

Sturnus vulgaris L.									
pull.	1914.	V/18.	Tavarna . .	1916.	III/3.	Tavarna	1 ³ / ₄	—	—
„	1914.	V/18.	„ .	1915.	IX/—	Örös.	1 ¹ / ₃	S	70 km

Őszi megfigyelések a Balaton vidékéről 1919-ben.

Irta: CHERNEL ISTVÁN.

Herbstbeobachtungen aus der Gegend vom Balatonsee im Jahre 1919.

Von STEFAN CHERNEL von CHERNELHÁZA.

Ez idén október 8—28-ig, tehát mindössze 20 napig, időztem Badacsonyan, a vonulás lefolyásáról így csak nagyon fogyatékos észleleteket jegyezhettem föl. Mozgásszabadságomat is nagyban korlátozta az a körülmény, hogy kedves kirándulójámat a „Phalaropus-t” a zürzavaros időben ellopták s ez okból a vízi kirándulásokról le kellett mondanom s merőben a partvidékre szorultam.

Minthogy azonban e sovány anyag is egyben-másban kiegészíti az 1917. és 1918. években ugyanitt végzett megfigyeléseimet (Aquila XXIV. p. 24—20, XXV. p. 115—126), közlésüket nem odázom el.

Heuer verweilte ich bloss vom 8—28-ten Oktober, also im ganzen 20 Tage in Badacsony, so dass ich über den Zug nur dürftige Aufzeichnungen machen konnte. Meine Bewegungsfreiheit wurde auch durch den Umstand stark beengt, dass man in den Zeiten der Wirren mein Ausflugs-Boot „Phalaropus” gestohlen hatte, wodurch mir die Ausflüge auf den See unmöglich gemacht wurden, und ich an das Ufer gebunden war. Da aber auch die erlangten dürftigen Daten meine Mitteilungen aus den Jahren 1917 und 1918 (Aquila XXIV. p. 24—29, XXV. p. 115—126) einigermaßen ergänzen dürften, will ich sie, wie folgt, veröffentlichen.

Október:

- 8-án. Szép derült, hideg ÉK. A Badacsony fölött egy *Aquila chrysaetos* kering. (Vincellérem szerint a nyáron gyakran 3 drb. mutatkozott.) *Accipiter nisus* a szőlők fölött. — Schön klar, kalter NO. Über dem Badacsony kreist *Aquila chrysaetos*. (Laut Aussage meines Winzers zeigten sich während des Sommers 3 Stück.) *Accipiter nisus* über den Weingärten.
- 9-én. Meleg, délután hideg ÉK széllel borulás, eső. A hegyoldal fölött *Fringilla coelebs* csapatok vonulnak ÉK → DNy-nak. — Warm, nachmittags bringt kalter NO Trübung und Regen. *Fringilla coelebs* Flüge ziehen entlang des Berghanges von NO → SW.
- 10-én. Éjjel eső, viharos ÉK, hűvös, borult, majd kitisztul. *Regulus cristatus* a háznál lévő fenyőfán. — Nachts Regen, stürmischer NO, kühl, trüb, später klar. *Regulus cristatus* auf der Fichte bei der Villa.
- 11-én. Reggel dér, köd majd gyönyörűen kitisztul. Hajnalban pár száz *Numenius arquatus* vonul a part mentén K → Ny-nak 150—180 m. magasságban. Két csapat *Sturnus vulgaris* huz a nádba éjjeli tanyára. — Morgennebel, Reif später schön klar. Früh Morgens ziehen einige Hundert *Numenius arquatus* dem Ufer entlang von O → W in einer Höhe von 150—180 Met. Zwei Flüge *Sturnus vulgaris* nächtigen im Rohr.
- 12-én. Reggel ködös, borult, utóbb felderül, hűvös ÉK. A szőlőben 3—4 *Turdus musicus*, 1—2 *Erithacus titys*. Délután a Balaton szintjén 30—40 *Anser fabalis* Szigliget felé huz s pár *Larus ridibundus* is. — Morgennebel, trüb, später Ausheiterung, kühler NO. Im Weingarten 3—4 *Turdus musicus*, 1—2 *Erithacus titys*. Nachmittag ziehen über den Spiegel des Balatonsees 30—40 *Anser fabalis* gegen Szigliget und auch einige *Larus ridibundus*.
- 13-án. Reggel köd, dér, hideg D, utóbb felderül, enyhe este, a szél elül s borulni kezd. D. e. 9 órakor 6—7 főnyi csapat *Lullula arborea* hivogatva a hegyoldal fölött 60—80 m. magasságban ÉK → DNy-nak vonul. A bokrokban a szőlők közt többfelé *Accentor modularis*. A „Lábdí-öböl“ felé huzódó parti nádasokban *Parus major* és *caeruleus*, 2 *Erithacus svecica cyanecula*, egy csapat *Panurus biarmicus russicus*, 1 *Rallus aquaticus*, 9 *Anas boschas*. A part mentén nagy csapat *Ligurinus chloris* és *Carduelis elegans* vonul ÉK → DNy-nak. Ugyanott 1 *Larus ridibundus*, *Circus aeruginosus*, 2 csapat *Sturnus vulgaris*. 3 fiatal *Hirundo rustica* pihen a vasút mentén a táviródróton és 2 *Pratincola rubetra*. — Morgennebel, Reif, kalter S, später Ausheiterung, milder Abend, Windstille und Trübung. Um 9 Uhr Früh zieht ein Flug — aus 6—7 St. bestehend — *Lullula arborea* lockend den Berghang entlang von NO → SW in einer Höhe von 60—80 M. In den Büschen zwischen den Wein-

- gärten stellenweise *Accentor modularis*. In dem Uferröhricht gegen die Bucht von Lábdi: *Parus major* und *caeruleus*, 2 *Erithacus svecica cyanecula*, ein Flug *Panurus biarmicus russicus*, 1 *Rallus aquaticus*, 9 *Anas boschas*. Entlang des Ufers zieht ein grosser Schwarm *Ligurinus chloris* und *Carduelis elegans* von NO → SW. Ebendort 1 *Larus ridibundus*, *Circus aeruginosus*, 2 Flüge *Sturnus vulgaris*. 3 *Hirundo rustica* (juv.) rasten auf dem Telegrafendrat neben der Bahn und 2 *Pratincola rubetra*.
- 14-én. Eső, enyhébb, ÉK. A háznál *Erithacus titys*. A badacsonytomaji öbölben néhány téli tollazatu *Podiceps nigricollis*. Az eső szünetelésével *Fringilla coelebs* vonul ÉK → DNy-nak a hegy mentén. — Regen, milder, NO. Bei der Villa *Erithacus titys*. In der Bucht von Badacsony-Tomaj einige *Podiceps nigricollis* im Winterkleid. In den Regenpausen ziehen *Fringilla coelebs* den Berghang entlang von NO → SW.
- 15-én. Borult, enyhe, napközben felderül, este megint borult. A háznál *Erithacus titys* ♂ ad. A szőlőben 3—4 *Turdus musicus*. A partnásdában a „Lábdi-öböl“ felé egy csapat *Panurus biarmicus russicus*. A part mentén *Carduelis elegans*, néhány *Ligurinus chloris*, 2 *Serinus canarius hortulanus*, *Acanthis cannabina* vonul Ny-nak. Kb. 100 fecske, javerészt *Hirundo rustica*, kevesebb *Delichon urbica* és néhány *Clivicola riparia* pihen a táviródrótokon a vasut mellett, 16 drb. *Larus ridibundus* a Balaton szélvizei fölött. — Trüb, mild, später Ausheiterung, abends wieder trüb. Im Uferröhricht gegen die Bucht von Lábdi ein Flug *Panurus biarmicus russicus*. Entlang des Ufers ziehen *Carduelis elegans*, einige *Ligurinus chloris*, 2 *Serinus canarius hortulanus*, *Acanthis cannabina* nach W. Nahezu 100 Schwalben, zumeist *Hirundo rustica*, weniger *Delichon urbica* und einige *Clivicola riparia* rasten auf den Telegrafendräten neben der Bahn. 16 *Larus ridibundus* ober den Randgewässern des Balaton.
- 16-án. Éjjel zápor, reggelre megszűnt az eső, borult, hűvös; később részben felderült, ÉK. A „Lábdi öböl“ felé huzódó partrészleten: 1 *Parus caeruleus* a nádban, 11 *Anas boschas*. Egyes csapatokban *Fringilla coelebs*, *Carduelis elegans*, *Serinus canarius hortulanus* vonul Ny-nak. *Aquila chrysaëtos* kering a szőlők fölött. — Nachts Gussregen, morgens trüb, kühl, später teilweise klar, NO. Am Uferabschnitt bis zur Bucht von Lábdi: 2 *Parus caeruleus* im Rohr, 11 *Anas boschas*. In Flügen ziehen nach W: *Fringilla coelebs*, *Carduelis elegans*, *Serinus canarius hortulanus*. Ober den Weingärten kreist *Aquila chrysaëtos*.
- 17-én. Derült, hideg ÉK, napközben részben felhős. 2 *Hirundo rustica*, egyes *Turdus musicus*-ok a szőlőben, Ny-nak vonuló pinty-csapatok.

- Klar, kalter NO, tagsüber teilweise bewölkt. 2 *Hirundo rustica*, einzelne *Turdus musicus* im Weingarten, nach W ziehende Flüge von *Fringilla coelebs*.
- 18-án. Viharos hideg ÉK, jobbra borult. A szőlők közt levő bokrokban 1—2 *Accentor modularis*. Egy-két csapat *Fringilla coelebs* és *Carduelis elegans* vonul Ny-nak. — Stürmischer, kalter NO, grösstenteils trüb. In den Büschen zwischen den Weingärten: 1—2 *Accentor modularis*. Einige Flüge *Fringilla coelebs* und *Carduelis elegans* ziehen nach W.
- 19-én. Hidegebb, az ÉK csillapszik, tisztulás, délben felmelegszik. A ház-nál 5 *Erithacus titys* alighanem egy fészekalj. A szigligeti öbölnél 120—130 *Anas boschas*, 5—8 *Hirundo rustica*. — Kälter, der NO legt sich, Ausheiterung, mittags wärmer. Bei der Villa 5 *Erithacus titys*, anscheinend eine Brut. Bei der Bucht von Szigliget 120—130 *Anas boschas*, 5—8 *Hirundo rustica*.
- 20-án. Részben felhős, gyenge ÉK, hidegebb. Egy csapat *Anser fabalis* a Balaton fölött. — Teilweise bewölkt, schwacher NO, kälter. Ein Flug *Anser fabalis* über dem Balaton.
- 21-én. Borultas, hűvös, ÉK; utóbb részben derült, kissé melegebb. A lábdi öböl felé a tóparton: 30 *Hirundo rustica* (fiatalok), 2 csapat *Sturnus vulgaris*, több csapat *Fringilla coelebs* és *Carduelis elegans* ÉK → DNy-nak; a parti nádban 15—20 *Panurus biarmicus russicus*; 1 *Circus aeruginosus*, *Falco subbuteo*. A tördemici bazaltsziklákon *Tichodroma muraria*. — Trüb, kühl, NO; später teilweise klar, etwas wärmer. Am Seeufer gegen die Bucht von Lábdi: 30 *Hirundo rustica* (juv.), 2 Flüge *Sturnus vulgaris*, mehrere Flüge *Fringilla coelebs* und *Carduelis elegans* ziehen von NO → SW. Im Uferröhricht 15—20 *Panurus biarmicus russicus*, 1 *Circus aeruginosus*, *Falco subbuteo*. Bei den Basaltfelsen zu Tördemic: *Tichodroma muraria*.
- 22-én. Részben felhős, enyhe, ÉK szellő. A lábdi-öböl felé a tó partján: 1—2 *Anthus pratensis*, 4—5 *Larus ridibundus*, 2 *Anas boschas*, 2 csapat *Sturnus vulgaris*, a nádban 20 *Panurus biarmicus russicus*. Fecske nincs. Első *Corvus frugilegus*. A szőlőkben *Erithacus rubecula*, *Turdus musicus* néhány. *Fringilla coelebs* vonul néhány csapatban ÉK → DNy-nak. — Teilweise bewölkt, mild, schwacher NO. Am Seeufer gegen Lábdi zu: 1—2 *Anthus pratensis*, 4—5 *Larus ridibundus*, 2 *Anas boschas*, 2 Flüge *Sturnus vulgaris*, im Rohr 20 *Panurus biarmicus russicus*. Schwalben sind keine zu sehen. Die Erste *Corvus frugilegus*. In den Weingärten einige *Erithacus rubecula*, *Turdus musicus*. Einige Flüge *Fringilla coelebs* ziehen von NO → SW.

- 23-án. Egész nap eső, enyhe, ÉK. *Anser fabalis* csapat a Balatonra huz. A vasuti állomásnál 1—2 *Hirundo rustica*. — Den ganzen Tag Regen, mild, NO. Ein Flug *Anser fabalis* zieht zum Balaton. Bei der Eisenbahnstation 1—2 *Hirundo rustica*.
- 24-én. Sűrű köd, enyhe, nyirkos. Sok helyt a szőlőházaknál 4—5 *Erithacus titys* társaságok. A vasuti állomásnál *Hirundo rustica*. Házunknál *Regulus cristatus*. — Dichter Nebel, mild, feucht. Bei den Villen in den Wein-gärten aus 4—5 St. bestehende Gesellschaften *Erithacus titys*. Bei der Eisenbahnstation *Hirundo rustica*. Bei meiner Villa *Regulus cristatus*.
- 25-én. Enyhe, borult, majd kissé derült. Az állomásnál *Pratincola rubicola*, néhány *Panurus biarmicus russicus* és *Phylloscopus collybita* a parti nádban. Nagy csapat *Sturnus vulgaris*, 5—6 *Larus ridibundus*, 2 *Podiceps cristatus*, néhány *Anas boschas*. Az első *Corvus frugilegus* csapatok érkeznek ÉK → DNy-nak kb. 200 m. magasságban. 10 *Anser fabilis*. *Regulus cristatus* a háznál. — Mild, trüb, später etwas klarer. Bei der Eisenbahnstation im Uferröhricht: *Pratincola rubicola*, einige *Panurus biarmicus russicus* und *Phylloscopus collybita*. Ein grosser Flug *Sturnus vulgaris*, 5—6 *Larus ridibundus*, 2 *Podiceps cristatus*, einige *Anas bochas*. Die ersten Schwärme von *Corvus frugilegus* treffen ein von NO → SW ziehend in einer Höhe von 200 M. 10 *Anser fabalis*. Bei der Villa *Regulus cristatus*.
- 26-án. Nagy köd délig, azután derült, meleg, később ismét borult, D szellő. Az állomásnál a parti nádasban egy csapat *Panurus biarmicus russicus*, *Sturnus vulgaris*, *Erithacus titys* több helyt 4—5 főnyi társaságokban. *Larus ridibundus* és *Podiceps cristatus* nincs.
- 27-én. Éjjel kevés eső; borultas, enyhe, este hűvös. Badacsonyból Tapolcán—Sümege át Csabrendekre utaztam. Ezernyi *Anas fabalis* a mezőkön. — Nachts wenig Regen; trüb mild; Abends kühler. Von Badacsony fahr ich über Tapolcza—Sümeg nach Csabrendek. Tausende *Anser fabalis* auf den Saaten.

Idei megfigyeléseimet összevetve az 1917. és 1918. évekkel, határozottan megállapíthattam, hogy a vonuló madarak következetesen a Balaton fekvésének irányát követik s kivált a part mentén haladnak ÉK → DNy felé még pedig 80—200 m. magasságban. A Balaton vizén, legalább Badacsony vidékén, a madárvilág általában szegényesen van képviselve nemcsak fajokra, hanem mennyiségre nézve is.

Meine heurigen Beobachtungen mit jenen aus den Jahren 1917 und 1918 vergleichend, kann ich nun mit Bestimmtheit behaupten, dass der Zug der Vögel der Lage des Balatonsees angepasst, in der Richtung NO → SW verläuft, besonders entlang des Ufers und zwar in einer Höhe von 80—200 Metern. Auf dem Balatonsee selbst ist die Vogelwelt nicht nur nach Arten, sondern auch quantitativ spärlich vertreten.

Madárvonulási adatok Magyarországból.

Közli: SCHENK JAKAB.

II. (1919-es) évfolyam. *)

Vogelzugsdaten aus Ungarn.

Herausgegeben von JAKOB SCHENK.

II. Jahrgang (1919). *)

Miként az 1848/49. évi szabadságharcunk leveretése lefagyasztotta a magyar madártannak virágzó fáját, úgy a vesztett világháború is elsorvadással fenyegeti az újra kihajtott, nagyszerű virágzásnak indult törzset. Már 1916-ban meg kellett szüntetni a két évtizeden át nagy sikerrel működő erdészeti megfigyelő hálózatot, de akkor még meg volt a remény, hogy a madárvonulás megfigyelésére szolgáló hálózat gerincét, a rendes megfigyelői kart megtarthatjuk. Most pedig a győző hatalmi szava földarabolással fenyegeti ezeréves országunkat, s ha ez a fenyegetés valóra válik, akkor a véghetetlen országos gyász mellett meg lesz nekünk a mi nem kevésbé mélységes házi gyászunk is, mert elszakítja tőlünk számos kiváló kedves megfigyelőnket, akik már évtizedek óta állottak a magyar madártan s ezzel a magyar kultúra szolgálatában. Csak egy vigaszunk van, a szivünk legmélyén minden körülmények között is életben maradó remény, hogy mindez a szörnyűség csak átmeneti, s hozzá még az a külön házi reményünk is, hogy bármilyen elnyomás alá kerül-

Ebenso wie nach dem 1848/49-er Jahren der Niederbruch unseres Freiheitskampfes den in Blüte geschossenen Baum der ungarischen Ornithologie erstarren liess, so bedroht auch diesmal der verlorene Krieg den wiederbelebten und der neuen Blüte entfalteten Stämmen mit abermaliger Vernichtung. Schon im Jahre 1916 musste das seit zwei Decennien mit grossem Erfolge tätige Vogelzugs-Beobachtungsnetz des ungarischen Forstpersonales aufgelöst werden, doch hegten wir damals noch die Hoffnunk, das Beobachtungsnetz der ständigen Beobachter auch weiterhin aufrechterhalten zu können. Und nun droht das Machtwort des Siegers unser tausend-jähriges Land aufzuteilen. Wird diese Drohung zur Wirklichkeit, so haben wir neben der unaussprechlichen Landestrauer auch noch unsere eigene häusliche Trauer, da uns durch diese Aufteilung viele unserer vorzüglichen lieben Beobachter entrissen werden, die schon seit Jahrzehnten im Dienste der ungarischer Ornithologie und Kultur standen. Wir haben nur einen Trost,

*) Az I. lásd Aquila XXIV. 1917. p. 241. — Den I. siehe Aquila XXIV. 1917. p. 241.

jenek is átmenetileg régi megfigyelőink, lelkiileg mindig velünk lesznek s velünk együtt építik tovább azt a magyar kulturát, a melynek fölvirágoztatásában eddig is részt vettek. A reánk váró kemény és elszánt harcokban a kultúra lesz a mi fő fegyverünk s ezt a fegyvert nem szabad kiejteni kezünkől. Minden eddigi kulturmunkás maradjon a helyén s velünk együtt bizva bízzék a magyarság jövőjében.

Bármilyen gyászos és kilátástalan is legyen a jelen, mégis abban a reményben bocsátom utjára ezt az évi jelentést, hogy ez még nem az utolsó. Okvetlenül lesz folytatása, s ezért kérem minden megfigyelőnket, ne hagyja abba az eddigi oly szeretettel s avatottsággal folytatott munkát, küldje be még nem közölt eddigi valamint jövő megfigyeléseit. Ha esetleg a közelebbi jövőben nem is tudnók azokat közreadni, majd megjön annak az ideje is. Ha másként nem lehetne, levéltári anyagként letétbe helyezzük azokat a jobb idők számára, amelyek eljöveteleiben minden magyar ember hisz és hinni kell.

Az évi jelentéseket kérjük mindig idején beküldeni, nehogy az adatok közlése későbbre maradjon. A külső alakra vonatkozólag pedig utalunk a borítékon levő kérelemre. Lehetőleg az új latin nomenklaturát kérjük használni, amelyet CHERNEL J. az Aquila 1918. évi kötetében állapított meg az intézet használatára.

Budapest, 1920. január havában.

die im tiefsten Inneren unseres Herzens stets lebende Hoffnung, dass all'dieses viele Furchtbare nur von vorübergehender Dauer sein wird, ausserdem auch noch die Hoffnung, dass unsere bisherigen Beobachter, unter welche Unterdrückung sie auch gelangen mögen, uns immer treu bleiben werden und sich auch weiterhin in den Dienst der ungarischen Kultur stellen werden, an deren Entfaltung sie auch bisher regen Anteil genommen haben. In dem uns harrenden schweren Kampfe wird die Kultur unsere Hauptwaffe bilden, es darf daher niemand diese Waffe niederlegen. Ein jeder Kultur-arbeiter verbleibe auf seinem Posten und vertraue felsenfest auf die Zukunft des Ungartums.

So traurig und aussichtlos auch die Gegenwart erscheine, so geleite ich diesen Bericht dennoch in der Hoffnung auf seinen Weg, dass derselbe noch nicht der letzte sein wird. Die Fortsetzung wird jedenfalls folgen und richte ich deshalb an jeden Beobachter die Bitte, die bisherige Beobachtungstätigkeit fortzusetzen, die bisher noch nicht veröffentlichten, sowie die späteren Beobachtungen an uns auch weiterhin einzusenden. Wenn dieselben in der nächsten Zeit eventuell auch nicht veröffentlicht werden könnten, so soll das niemand etwas anhaben, wenn es nicht anders gehen sollte, so werden dieselben in Verwahr gelegt für die kommenden besseren Zeiten, an welche jeder Ungar mit voller Zuversicht glaubt und glauben muss.

Budapest im Jänner 1920.

CHERNEL ISTVÁN, Kőszeg (Vas m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

↔ *Accentor modularis*. III. 26 az első gyümölcsös kertemben és házi kertemben — die ersten in meinem Obstgarten und Hausgarten; III. 29. 2 db. a gyümölcsösben — 2 St. im Obstgarten.

↔ *Alauda arvensis*. I. 25. Borisfalván (Kőszeg és Sopron között) a mezőn egy helyen 3 db., másutt 5 db. Felriasztva É-nak elszálltak — in Borisfalva (zwischen Kőszeg und Sopron) auf den Feldern an einer Stelle 3 St., an einer anderen 5 St. Aufgescheucht zogen sie nach N.

II. 22. Kőszegen a délnyugati mezőn 2 db. — in Kőszeg an den südwestlichen Feldern 2 St.; II. 25. ugyanott 15 db., a magasban énekelnek — ebendort 15 St., singen in den Lüften; III. 2. u. o. 25—30 db. — ebendort 25—30 St.; III. 10. mindenfelé énekelnek — überall singend.

↔ *Anas boschas*. Január és február havában többször a Gyöngyös patakon — im Jänner und Februar öfters am Gyöngyös-Bach; III. 10. párban az alsó réteken — gepaart auf den „unteren Wiesen“; III. 15. u. o. 3 db. — ebendort 3 St.; III. 17. 4 db. a gyakorlótéren levő tócsán — 4 St. auf der Lache am Exerzierplatz; III. 24. 2 db. hűz este az alsó erdő fölött — 2 St. ziehend über dem „unteren Wald“; III. 25. 2 db. hűz a vasuti állomás fölött — 2 St. ziehend über dem Stationsgebäude.

↔ *Anas crecca*. III. 10. 5 db. (3 ♂, 2 ♀) az alsó réteken — 5 St. (3 ♂, 2 ♀) auf den „unteren Wiesen“.

↔ *Anser fabalis*. I. 2. két csapat (60—70 db.) É → D-nek — 2 Flüge (60—70 St.) von N → S.; I. 4. egy csapat É → D-nek; a terület déli részén megszállnak — ein Flug von N → S. fällt im südlichsten Teil des Gebietes ein; I. 9. Ligvándon (Sopron m.) csapatok bolyongnak a mezők fölött — in Ligvánd (Com. Sopron) streichen mehrere Flüge über den Feldern; I. 19. Tömörd mezőin nagy csapat — auf den Feldern in Tömörd ein grosser Flug; III. 9. u. o. 150 főnyi csapat D → É-nak — ebendort ein Flug von 150 St. von S → N.

↔ *Anthus trivialis*. IV. 14. az alsó erdőben egyik tarvágásban énekel — im „unteren Wald“ in einer Jungmais singend; IV. 18. u. o. több — ebenda mehrere Exemplare.

↔ *Archibuteo lagopus*. II. 18. az alsó réteken 2 db. — 2 St. auf den „unteren Wiesen“.

↔ *Cerchneis tinnunculus*. III. 2. az alsó réteken 1 db. — 1 St. auf den „unteren Wiesen“.

○ *Cinclus aquaticus*. II. 28. a terület déli részén a Gyöngyöspataknál egy ♂ halkan énekel — im südlichen Teil des Gebietes am Gyöngyös-Bach ein ♂ leise singend; III. 10. u. o. — ebendort.

↔ *Circus cyaneus*. I. 19. Tömördön a mezők fölött 1 db. — 1 St. in Tömörd auf den Feldern.

↔ *Columba oenas*. II. 9. az alsó erdő déli részén 1 db. D → É-nek — im südlichsten Teil des „unteren Waldes“ 1 St. von S → N.

↔ *Coturnix communis*. V. 7. először szól a nyugati mezőkön — der erste Schlag auf den westlichen Feldern.

↔ *Cuculus canorus*. IV. 14. az első szól az alsó erdőben — der erste Ruf im „unteren Wald“; IV. 15. u. o. 2 db. — ebendort 2 St.; IV. 16. a felső erdőben is szól — ruft auch im „oberen Wald“; IV. 21. több helyen — mehrerorts; IV. 22. felszaporodott, sok helyen szól — zahlreicher, sein Ruf erklingt an verschiedenen Stellen.

↔ *Cypselus apus*. V. 5. az első a vár körül — der erste beim Schloss; V. 6. u. o. 2 db. — ebend. 2 St.

↔ *Delichon urbica*. III. 14. első — die erste.

↔ *Emberiza calandra*. III. 15. az első 2 db. az alsó réteken — die ersten 2 Expl. auf den „unteren Wiesen“.

↔ *Erithacus phoenicurus*. IV. 14. az első gyümölcsösömben — die erste in meinem Obstgarten; IV. 20. többfelé — mehrerorts.

↔ *Erithacus rubecula*. III. 16. az első a gyümölcsösömben — die erste in meinem Obstgarten; III. 17. u. o. 2 db. — ebend. 2. St.; III. 22. u. o. 1 db — ebend. 1 St.; III. 24. a gyümölcsösömben és az alsóerdőben 1—1 db. — im Obstgarten und im „unteren Wald“ je 1 St.; III. 27. a házi kertben 1 db. — 1 St. im Hausgarten; III. 29. több helyen egyesek — einzelne mehrerorts; IV. 1. mindenfelé énekelnek — überall singend.

↔ *Erithacus titys*. III. 29. az első 2 db. ♂ ad. gyümölcsösömnél — die ersten 2 ♂ ad. bei meinem Obstgarten; IV. 1. az új templom tornyán 1 ♂ énekel — ein ♂ singt am Turm der neuen Kirche; IV. 4. több helyt a városban — mehrerorts in der Stadt; IV. 5. a házunkban költő pároska megjött — das in unserem Hause brütende Pärchen ist eingetroffen; IV. 24. a ♀ a házunkban lévő egyik füstifecske fészekben tojásain ül — das ♀ sitzt bereits in einen Rauchschwalben-nest unseres Hauses auf den Eiern.

↔ *Fringilla coelebs*. I. 2. több ♂ — mehrere ♂; II. 22. gyümölcsösömben 8—12 főnyi csapat ♂♂ és ♀♀ vegyest — ein Flug von 8—12 St. in meinem Obstgarten, ♂♂ vermischt mit ♀♀; II. 27. első ének — erster Schlag; III. 5. felszaporodott, többfelé énekelnek — zahlreicher, singen an verschiedenen Stellen: III. 29. százas csapat a hegység lábánál levő szőlőkben meg-megszállva majd D → É-nak tartva, csupa ♀. Másutt kisebb vonuló, ♂♂-ból való csapatok — ein hundertköpfiger Flug ♀♀ in den Weingärten am Fusse des Gebirges von S → N einfallend und weiterziehend. Anderwärts kleine Flüge aus ♂♂ bestehend.

↔ *Fulica atra*. III. 14. egy elbágyadt példányt fogtak a gőzmalom kertjében — ein ermattetes Expl. wurde im Garten der Dampfmühle gefangen; III. 24. ismét fogtak egyet a Szt.-Domokos-nővérek kertjében — wurde wieder 1 Expl. gefangen im Garten der Ordens-Schwester d. H. Dominik.

↔ *Gallinago gallinaria*. III. 8. az első az alsó réteken — die erste auf den „unteren Wiesen“.

↔ *Hirundo rustica*. IV. 5. az első a terület déli részén — die erste im südlichsten Teil des Gebietes; IV. 7. 4 db. D → É-nek — 4 St. von S → N.; IV. 14. egyesek több felé — einzelne mehrerorts; IV. 17. a házunkban költő egyik pároska megjött — das eine an unserem Hause nistende Pärchen ist eingetroffen; IV. 21. a városban több helyt, de kevés — in der Stadt mehrerorts, aber nicht viele; IV. 29. több — zahlreicher.

↔ *Jynx torquilla*. III. 19. először hallottam (más években jóval korábban megszólalt) — der erste Ruf (in früheren Jahren hörte ich seine Stimme stets bedeutend früher); IV. 22. 1 db. a temetőben — 1 St. im Friedhof; IV. 26. 1 db. a gyümölcsösökben — 1 St. in den Obstgärten; IV. 30. u. o. 3—4 db. szól — ebend. 3—4 St. gehört.

↔ *Lanius collurio*. V. 3. az első ♂ ad. gyümölcsösömben — das erste ♂ ad. in meinem Obstgarten; IV. 6. az első ♀ u. o. — das erste ♀ ebendort; V. 7. egyesek több helyt — einzelne mehrerorts.

↔ *Larus ridibundus*. III. 19. százas csapat d. u. 2 órakor D → É-nak átvonul a város fölött — ein hundertköpfiger Flug zieht um 2 Uhr nachm. von S → N über die Stadt.

↔ *Ligurinus chloris*. I. 3. 1 db. a várkertben — 1 St. im Schlossgarten; III. 2. az alsó réteken 4 db. — 4 St. auf den „unteren Wiesen“; III. 30. a házi kertben 1 ♂ — im Hausgarten ein ♂; megfigyelt — hat sich vermindert.

↔ *Motacilla alba*. III. 4. az első a Gyöngyös patakánál a Széchenyi-tér mellett — die erste beim Gyöngyös-Bach in der Nähe des Széchenyi-Platzes; III. 5. 1 db. a főgimnázium épületén — 1 St. am Obergymnasium; III. 6. 1 db. u. o. ahol III. 4-en — 1 St. ebend. wo am 4. III.; III. 16. 1 db. a főgimnázium táján D → É-nak — 1 St. beim Obergymnasium von S → N.

↔ *Muscicapa collaris*. IV. 26. az első 2 db. az alsó erdőben — die ersten 2 St. im „unteren Wald“; V. 5. megtelepedett a város közepén az árvaház kertjében — angesiedelt im Mittelpunkt der Stadt, im Waisenhaus-Garten.

↔ *Muscicapa grisola*. V. 3. 1 db. a terület északi részén — 1 St. im nördl. Teil des Gebietes; V. 5. a házi kertben fészkelő ♂ megjött — das im Hausgarten nistende ♂ ist eingetroffen.

↔ *Nyroca clangula*. III. 15. az alsó rétek fölött ♂ és ♀ D → É-nak átvonul d. e. 11 órakor — ♂ und ♀ über die „unteren Wiesen“ um 11 Uhr vorm. von S → N durchziehend.

↔ *Oriolus galbula*. IV. 27. az első szól az alsó erdőben — der erste Ruf im „unteren Wald“; V. 1. 1 db. a bencések kertjében — 1 St. im Garten der Benediktiner

↔ *Phylloscopus collybita*. III. 24. az első gyümölcsös kertemben — das erste Expl. in meinem Obstgarten; III. 28. 1 db. a házi kertben — 1 St. im Hausgarten; III. 29. többfelé egyesek — einzelne mehrerorts; IV. 1. az alsó erdőben több helyt szól — mehrerorts im „unteren Wald“ gehört; IV. 3. egyesek többfelé vonulnak — einzelne mehrerorts ziehend.

↔ *Phylloscopus sibilator*. IV. 15. Kőszegtől 12 km.-nyire délre Gyöngyösapáti, Széchenyi gróf parkjában hallottam — 12 Km. südlich von Kőszeg im Park des Grafen Széchenyi in Gyöngyösapáti gehört; IV. 17. 1 db. gyümölcsösömben — 1 St. in meinem Obstgarten; IV. 23. 1 db. a házi kertben is szól, majd d. e. 9 órakor odább vonul — 1 St. ruft im Hausgarten, zieht dann um 9 Uhr vorm. wieder weiter.

↔ *Phylloscopus trochilus*. IV. 4. az első szól az alsó erdőben — der erste Ruf im „unteren Wald“; IV. 5. 1 db. a házi kertben — 1 St. im Hausgarten.

↔ *Regulus cristatus*. III. 31. gyümölcsöskertem fenyőfáin egy ♂ halkan énekelget — in meinem Obstgarten ein ♂ leise singend.

↔ *Scolopax rusticola*. Esti huzások alkalmával végzett megfigyelések — Beobachtungen gelegentlich der Abendstriche:

III. 3. az első 2 db. a Kőszeggel északon határos borsmonostori vágásban — die ersten 2 St. in einem nördlich an Kőszeg angrenzendem Schlag des Waldes von Borsmonostor;

III. 4. az Óházi vágásban 1 db. D-ről jön hangtalanul s beszáll — 1 St. von S kommend fällt in die Jungmais unterhalb des „Óház“ ein;

III. 5. semmi u. o. — ebend nichts;

III. 6. „ „ „ — „ „ „

III. 12. 2 db. u. o. hangtalanul húz — 2 St. ebend. lautlos ziehend;

III. 13–16. semmi u. o. — ebend. nichts;

III. 17. az alsó erdőben semmi — im „unteren Wald“ nichts;

III. 18. az Óházi vágásból 1 db. felkel s É-nak elvonul — im Jungwald unterhalb des „Óház“ steht 1 St. auf und zieht gegen N weiter;

III. 19–23. semmi — nichts;

III. 24. az alsó erdő legdélibb vágásában 1 db. hangtalanul húz — bei der südlichsten Mais des unteren Waldes streicht ein St. lautlos;

III. 30. az óházi vágásból 1 db. felkel és hangtalanul sikló repüléssel a völgybe ereszkedik — in der Mais unterhalb des „Óház“ steht 1 St. auf und zieht lautlos im Gleitflug in das Tal hinunter;

III. 31. u. o. egy párocska húz pisszegve és dorombolva — ebendort streicht ein Pärchen pfluizend und quarrend;

IV. 3. az alsó erdőben 3 db., este az óházi vágásban 2 párocska és két egyes db. húz nagyon magasan. A párocskák szóltak, az utóbbiak nem — im „unteren Wald“ 3 St., abends streichen bei der Mais unterhalb des „Óház“ 2 Pärchen und 2 einzelne Exemplare, letztere lautlos, alle sehr hoch;

IV. 4. u. o. egy párocska húz szólva — ebend. streicht ein Pärchen meldend.

A nagy szárazság miatt feltűnő kevés volt a szalonka, igazi húzás esténként csak a vonulás utolsó napjaiban volt — infolge der grossen Dürre hatten wir sehr wenig Schnepfen, ein wirklicher „Strich“ konnte nur in den letzten Tagen der Zugzeit beobachtet werden.

↔ *Serinus canarius hortulanus*. IV. 4. az első a házi kertben — das erste Expl. in Hausgarten; IV. 5. u. o. 1 db. — ebend 1 St; IV. 6. 11 db. a gyümölcsöskertemben — 11 St. in meinem Obstgarten; IV. 20. mindenfelé — überall.

↔ *Sturnus vulgaris*. II. 25. az első 4 db. a délnyugati mezőkön — die ersten 4 St. auf den südwestlichen Feldern; III. 8. 3 db. a rohonci-útnál — 3 St. an der Rohoncer-Strasse; III. 10. százas csapat a vetési varjakhoz szegődve az alsó rétek északi részén, 15—20 db. a déli részén — ein Flug von 100 St. am nördlichen Teil der „unteren Wiesen“, 15—20 St. ebend. am südlichen Teil; III. 15. két csapat (egy-egy 40—50 főnyi) az alsó réteken — zwei Flüge zu je 40—50 St. auf den „unteren Wiesen“.

↔ *Sylvia atricapilla*. IV. 7. az első gyümölcsösömben — das erste Expl. in meinen Obstgarten; IV. 14. a házi kertben és több helyt szól — singt im Hausgarten und auch mehrerorts.

↔ *Sylvia communis*. IV. 30. 1 db. gyümölcsöskertemben; ilyen későn soha sem szokott érkezni, de eddig még sehol sem láttam — 1 St. in meinem Obstgarten; kam noch nie so spät, doch konnte ich bis heute nirgends ein Expl. beobachten; V. 6. többfelé szól — singt mehrerorts.

↔ *Sylvia curruca*. IV. 17. az első gyümölcsöskertemben — die erste in meinem Obstgarten; IV. 22. többfelé szól — singt mehrerorts; IV. 23. a házi kertben fészkelő párocska megjött; das im Hausgarten brütende Pärchen ist angekommen.

↔ *Sylvia nisoria*. V. 7. az első ♂ szól a délnyugati gyümölcsösökben — das erste ♂ singt in den südwestlich gelegenen Obstgärten.

↔ *Turdus iliacus*. III. 29. 1—2 db. énekes rigókhöz szegődve a nyugati réteken — 1—2 St. unter Singdrosseln auf den westlich gelegenen Wiesen.

↔ *Turdus musicus*. III. 12. az első 3 db. gyümölcsösömben — die ersten 3 St. in meinem Obstgarten; III. 16. 3 db. u. o., 1 db. az óházi vágásban — 3 St. ebend., 1 St. in der Mais unterhalb des „Óház“; III. 17. 7 db. gyümölcsösömben. Este az „alsó erdő“ északi részén 2 db. énekel — 7 St. in meinem Obstgarten. Abends 2 St. singend im nördlichen Teil des „unteren Waldes“; III. 18. 13 db. gyümölcsösömben — 13 St. in meinem Obstgarten; III. 22. 5 db. Kőszegfalvánál — 5 St. bei Kőszegfalva; — III. 24. az alsó erdő déli végén este több db. énekel — Abends mehrere singend im südlichen Teil des „unteren Waldes“; III. 26. többfelé 3—4 főnyi csapatkák megszállva — Mehrerorts 3—4 St. zählende kleine Flüge ruhend; III. 29. a hegység lábánál elterülő réteken 40—50 főnyi elszéledt csapat, a gyümölcsösökben is kisebb társaságok — auf den am Fusse des Gebirges gelegenen Wiesen ein zerstreuter Flug von 40—50 St., auch kleinere Gesellschaften in den Obstgärten; III. 30.

ma is u. o. a tegnap látottak — die gestern Beobachteten auch heute dortselbst; III. 31. kisebb vonuló társaságok több felé — kleinere ziehende Gesellschaften mehrerorts; IV. 1. az alsó erdőben sokfelé énekelnek — singen mehrerorts im „unteren Wald“.

↔ *Turdus pilaris*. II. 25. 40—50 főnyi csapat az alsó réteken — ein Flug von 40—50 St. auf den unteren Wiesen; III. 2. százaz csapat u. o. — ein Flug von ca. 100 St. ebend.; III. 8. u. o. 200 főnyi csapat — ein Flug von ca. 200 St. ebend.; III. 10. az alsó réteken nincsen, este az óhási vágásban néhány — auf den unteren Wiesen keine, abends einige in der Óházer-Mais; III. 14. 1 db. a szőlőmnél — 1 St. bei meinen Weingarten; III. 15. 40—50 db. az alsó réteken — 40—50 St. auf den unteren Wiesen.

✓ *Turdus sibiricus*. II. 13. fiatal vagy ♀ gyümölcsöskertemben a galagonya-bogyókat szedegeti — ein ♀ oder junges Expl. in meinem Obstgarten nascht von den Beeren eines Weineornes. (Vide Aquila 1918 p. 7, 10.)

↔ *Turtur communis*. IV. 22. az első az alsó erdőben szól — die Erste meldet sich im unteren Wald; IV. 24. egyesek gyümölcsösömben is — einzelne auch in meinem Obstgarten.

↔ *Vanellus capella*. III. 8. az első az alsó réteken — der erste auf den unteren Wiesen; III. 15. 1 db. u. o. — 1 St. ebend.

A szárazság miatt elkerülték vidékünket — infolge der Trockenheit mieden sie unsere Gegend.

Tavaszi vonulás 1919. — Frühjahrszug 1919.

↔ *Accentor modularis*. III. 30. az első 1 db. — die erste; IV. 3-án 3 db. — 3 St.

↔ *Alauda arvensis*. II. 26. első, 6—8 db. egyesek már énekelnek — die ersten 6—8 St., einzelne singen schon; II. 28. nem szaporodott a számuk és nem is énekelnek — nicht vermehrt und singt auch nicht; III. 8. sokfelé énekel — vielerorts singend.

↔ *Anas boschas*. II. 26. 2 db. — 2 St.; III. 8. egy párocska — ein Pärchen; III. 26. 3 db. húz — 3 St. ziehen.

↔ *Anser albifrons*. I. 28. kisebb csapat *Anser fabalis*ok társaságában É → D. — kleiner Flug in Gesellschaft mit *Anser fabalis* N → S.

↔ *Anser fabalis*. I. 28. több nagy csapat → D. — mehrere grössere Flüge ziehen → S.

↔ *Anthus pratensis*. III. 22. az első 4 db. — die ersten 4 St.

↔ *Archibuteo lagopus*. I. 28. 2 db. Ligvándon — 2 St. in Ligvánd; II. 26. 2 db. — 2 St.; III. 8. 1 db. — 1 St.

↔ *Ardea cinerea*. IV. 1. 1 db. → É. — 1 St. → N.

Buteo communis. II. 24., IV. 1. 1 db. — 1 St.

↔ *Cerchneis tinnunculus*. I. 1., 1 db. — 1 St.; III. 22. egy frissen szétépettnék maradványait találtam, ugyanakkor egy *Falco peregrinus* szállott el, nyilván az ő prédája volt — die Reste eines eben geschlagenen Vogels gefunden, ebendasselbst flog ein *Falco peregrinus* auf, wahrscheinlich war er der Täter.

↔ *Circus cyaneus*. I. 2. vén ♂ Ligvánd táján — altes ♂ in der Gegend von Ligvánd; II. 24. ♂ ♀.

Circus pygargus. I. 28. ♂ Ligvánd.

↔ *Columba oenas*. II. 28. az első — die erste; III. 12. 3 db. — 3 St.

↔ *Columba palumbus*. III. 6. az első — die ersten; III. 16. 6 db. — 6 St.

↔ *Coturnix communis*. V. 5. szól az első — erster Schlag.

↔ *Cuculus canorus*. IV. 17. szól az első — erster Ruf; IV. 28. többfelé szól — Ruf an mehreren Orten.

↔ *Cypselus apus*. IV. 27. az első az új templom tornya körül — der erste am neuen Kirchturm; V. 10. 5 db. a régi vár tornya körül repked; — 5 St. am alten Schlossturm; V. 11. 6 db. ugyanott, e naptól fogva megtelepedtek — 6 St. ebendort, von diesem Tage hier angesiedelt.

↔ *Emberiza calandra*. III. 22. az első — der erste; III. 26. több — mehrere.

↔ *Erithacus phoenicurus*. IV. 6. első ♂ ad. a házi kertben — das erste ♂ ad. im Hausgarten; III. 14. több — mehrere; III. 19. sokfelé — vielerorts.

↔ *Erithacus rubecula*. I. 8. 1 drb. — 1 St.; II. 21. szintén — ebenfalls; III. 10. többfelé egyesek, énekelnek is — mehrerorts einzelne, singen auch; III. 16. többfelé egyesek — mehrerorts einzelne; III. 26. sok — viele.

↔ *Erithacus titys*. III. 19. az első nagyon vén ♂ — das erste sehr alte ♂; III. 27. 1 db. énekel — 1 St. singend; III. 28. több helyen énekel — an mehreren Stellen singend; III. 30. sok helyen — an vielen Stellen; IV. 7. megjöttek a ♀♀ is — auch die ♀♀ angekommen.

↔ *Falco peregrinus*. III. 22. 1 db. — 1 St.

↔ *Fringilla coelebs*. II. 4. néhány ♀ — einige ♀; II. 6. 3 ♀; II. 28. első ének — erster Schlag; III. 10. nagy csapat — grosser Flug.

↔ *Fulica atra*. III. 13. egy elbágyadt példányt elevenen hoztak (minden évben akad egy-kettő vonulás idején) — ein ermüdeter Vogel wurde lebendig gefangen (jedes Jahr gibt es ein-zwei solche Exemplare zur Zugzeit).

↔ *Gallinago gallinaria*. I. 2. 1 db. Pervány mellett (Sopron m.) — 1 Expl. bei Pervány (Kom. Sopron); I. 12. lövetett 1 db. Doborján mellett (Sopron m.) — 1 Ex. bei Doborján (Kom. Sopron) erlegt.

↔ *Hirundo rustica*. IV. 3. az első D → É. — die erste S → N; IV. 5. 2 intravillan; IV. 6. 4 intravillan, 3 a háznál — 3 beim Hause; IV. 7. többfelé egyesek a város fölött — mehrerorts einzelne über der Stadt; IV. 8. 25—30 a város fölött — 25—30 über der Stadt; IV. 12. fészaporodott — zahlreich; IV. 15. házukban fészkelő egyik párocška fészkenél pihen — das eine Pärchen, welches an unserem Hause nistet, am Neste ausruhend; IV. 20—23. a télies időben alig látható — ist während des winterlichen Wetters kaum zu sehen; IV. 23. egyesek megint mutatkoznak — einzelne zeigen sich wieder; V. 10-ig nem nagyon sok, attól fogva megint több, s kezdenek letelepedni. Házukban csak egy párocška fészkel — bis 10. V. nicht häufig, von diesem Zeitpunkte an wieder mehrere, welche sich nun auch ständig ansiedeln. An unserem Hause nistete dieses Jahr nur 1 Paar.

↔ *Jynx torquilla*. IV. 5. az első — der erste; IV. 10. szól — Ruf.

↔ *Lanius collurio*. V. 3. első ♂ — erstes ♂; V. 10. ad ♂.

↔ *Lanius excubitor*. II. 26. 1 db. — 1 St.

↔ *Lanius minor*. V. 4. első ♂ — erstes ♂.

↔ *Ligurinus chloris*. III. 30. első 2 db., mindmáig sehol sem láttam, nem is telet — die ersten 2 St., bisher nirgends gesehen, hat auch nicht überwintert; IV. 6. több, a kertben párban is — mehrere im Garten, auch paarweise.

↔ *Motacilla alba*. III. 2. 1 db. — 1 St.; III. 12. 1 db. — 1 St.; III. 16. 1 db. Doroszló mellett — 1 St. bei Doroszló; III. 17. 1 db. a város fölött D → É — 1 St. über der Stad S → N; IV. 1. több db. pihenve, nyilván még vonulók — mehrere ausruhend, jedenfalls noch Durchzügler.

⊙ *Motacilla boarula*. I. 6. 1 db. — 1 St.; III. 21. szintén — ebenfalls.

↔ *Muscicapa collaris*. IV. 29. első — erster.

↔ *Muscicapa grisola*. V. 13. első, feltűnően késő, eddig sehol sem láttam — erster, auffallend spät, bisher noch nirgends gesehen; V. 16. 1 db. — 1 St.; V. 23. többfelé megtelepedők, a zöm most érkezett, majdnem 4 heti késéssel a rendes viszo-

nyokhoz képest — mehrerorts angesiedelt, das Gros erst jetzt angekommen, 4 Wochen Verspätung gegenüber der normalen Ankunft.

↔ *Oriolus galbula*. V. 8. első — erster; V. 10. szól — Ruf.

↔ *Pavoncella pugnax*. V. 7. 10 főnyi csapat (♂♂) az árvíztől elborított alsórétokról vonul D → ÉK-nek a Fertő felé. Sohasem láttam még ♂-et vidékünkön, ♀-t is csak két esetben — 10-er Flug (♂♂) zieht aus den überschwemmten unteren Wiesen S → NO gegen den Fertő-See. Habe hier noch niemals ♂♂ beobachtet, auch ♀♀ nur in zwei Fällen.

↔ *Phylloscopus collybita*. III. 16. az első kettő — die zwei ersten; IV. 2. egyesek többfelé — mehrerorts einzelne.

↔ *Phylloscopus sibilator*. IV. 19. az első ♂ szól a házi kertben — erstes ♂ singt im Hausgarten; IV. 28. több — mehrere.

↔ *Phylloscopus trochilus*. IV. 10. első szól — erster singt.

↔ *Pratincola rubicola*. III. 22. első ♂ ad — erstes ♂ ad.

↔ *Regulus cristatus*. I. 12. 1 db. — 1 St.; III. 10. 2 db. — 2 St.

↔ *Scolopax rusticola*. I. 26. Doborján (Sopron m.) a teljesen behavazott erdőben 1 db., a Sorok-majori uradalom erdejében (Vas m.) 4 db. közül 2 lövetett — in Doborján (Kom. Sopron) in dem total eingeschneiten Walde 1 St., in dem Walde der Herrschaft Sorok-major (Kom. Vas) wurden von 4 St. 2 erlegt; III. 6. Dérföld (Sopron m.) lövetett az első — in Dérföld (Kom. Sopron) die erste erlegt; III. 10. Kőszegen esti lesen az első (a környéken les idején 10 lövés esett) — in Kőszeg während des Abend-Anstandes das erste Ex. erlegt (in der Umgebung fielen während des Anstandes 10 Schüsse); III. 11. esti lesen 1 db. húzott pisszegve — während des Abend Anstandes zieht ein Pärchen pfuisend; III. 12. este 1 db. húz pisszegve (Kéthelyen 2 lövetett) — abends zieht 1 St. pfuisend (in Kéthely 2 erlegt); III. 13. este 2 húz pisszegve — abends ziehen 2 pfuisend; III. 16. a doroszlói erdőben 1 db. — im Doroszló-er Walde 1 St.; III. 20. este 2 párocska húzott — abends zogen 2 Pärchen; III. 22. hangtalanul húz 1 db. — ein St. zieht lautlos; III. 23. semmi — nichts; III. 24. 3 db. korrogva húz — 3 St. ziehen quarrend; III. 25. 6 db. korrogva húz (egy párocska) 6 Stücke zogen quarrend (1 Pärchen); III. 26. hajnalban esőben 2 db. húz — in der Morgendämmerung im Regen ziehen 2 St.; III. 27. 3 db. — 3 St.; III. 29. 4 db. húzott hangtalanul — 4 St. zogen lautlos; III. 30. 5 db., két párocska, egy magános, húzott, csak egyik szólt — 5 St., zwei Pärchen, ein St. für sich, zogen, nur 1 St. meldet; IV. 1. este 5 db. húzott — abends zogen 5 St.; IV. 2. este egy párocska és két magános húzott — abends zogen ein Pärchen und zwei für sich; IV. 3. 7 db. — 7 St.; IV. 4. dt.; IV. 5. 6 db. esti lesen húz — 6 St. zogen während des Abend Anstandes; IV. 6. esti lesen 4 db. húz nyilalva magasan — 4 St. zogen hoch; IV. 7. este 1 db. húz — abends zieht 1 St.; IV. 15. hajnalban 1 db. húz pisszegve — in der Morgen dämmerung zieht 1 St. pfuisend.

↔ *Serinus canarius hortulanus*. III. 30. énekel az első a házi kertben — singt das erste im Hausgarten; IV. 7. több — mehrere; IV. 13. sokfelé énekel — vielerorts singend.

↔ *Sturnus vulgaris*. III. 8. kb. 30 főnyi csapat — ein Flug von ungefähr 30 St.; III. 22. 8–10 db. — 8–10 St.

↔ *Sylvia atricapilla*. III. 27. megszólal a házi kertben ♂ ad. — das erste ♂ ad im Hausgarten singend; III. 28. ugyanott szól — a vidéket ujnyi hó borítja, ennek ellenére a kertben énekel — ebendasselbst singend; die Gegend fingerhoch von Schnee bedeckt, trotzdem singt ein Exemplar im Garten; III. 30. ugyanott énekelget, tehát a roszt idő intett nem vonult vissza — ebendasselbst singend, hat sich daher trotz des schlechten Wetters nicht zurückgezogen; IV. 9. a szőlőskertben is megjelent 1 db.

— auch im Weingarten 1 St. erschienen; IV. 13. több helyen énekel — mehrerorts singend.

↔ *Sylvia communis*. IV. 17. szól az első — das erste singend.

↔ *Sylvia curruca*. IV. 11. az első a házi kertben — die erste im Hausgarten; IV. 19. az első a szőlőskertben — die erste im Weingarten.

↔ *Sylvia nisoria*. V. 10. az első szól — die erste singend.

↔ *Turdus musicus*. III. 7. 2 db. énekel — 2 St. singend; III. 10. több énekel — mehrere singen; III. 11. dtto.; IV. 1. kisebb vonuló társaságok — kleinere Flüge durchziehend; IV. 6. egyes vonulók — einzelne Durchzügler; IV. 23. még 1 db. vonuló — noch 1 St. durchziehend.

↔ *Turdus pilaris*. I. 28. 5 db. Ligvándon (Sopron m.) — 5 St. in Ligvánd (Kom. Sopron); II. 4. 1 db. — 1 St.; III. 22. az utolsó 5 db. — die letzten 5 St.

↔ *Turtur communis*. IV. 28. az első — die erste; V. 6. több — mehrere.

↔ *Upupa epops*. IV. 2. az első — der erste.

↔ *Vanellus capella*. II. 26. az első 5 db. meg szállva, feljűk menve ÉK-nek elvonulnak — die ersten 5 St. niedergelassen, aufgescheucht ziehen sie → NO.; III. 22. 7 db. — 7 St.

AGÁRDI EDE, Berkesd (Baranya m.)

Teleltek 1917/18. — Es überwinterten 1917/1918.

Anas boschas, *Emberiza calandra*, *Fringilla coelebs*, *Scolopax rusticola*, *Totanus ochropus*, *Turdus merula*.

1918. évi tavaszi vonulás. — Frühjahrszug 1918.

Alda arvensis III. 1. — *Ciconia alba* IV. 4. — *Columba oenas* II. 19. — *Columba palumbus* II. 28. — *Coturnix communis* IV. 21. — *Cuculus canorus* V. 2. — *Delichon urbica* IV. 10. — *Erithacus luscini* IV. 14. — *Erithacus rubecula* III. 17. — *Erithacus titys* IV. 5. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Jynx torquilla* IV. 16. — *Lanius collurio* V. 4. — *Ligurinus chloris* IV. 6. — *Monticola saxatilis* V. 2. — *Motacilla alba* III. 5. — *Oriolus galbula* IV. 27. — *Pratincola rubicola* III. 18. — *Saxicola oenanthe* IV. 3. — *Serinus canarius hortulanus* IV. 7. — *Sylvia atricapilla* IV. 18. — *Sylvia curruca* IV. 7. — *Turtur communis* IV. 24. — *Upupa epops* IV. 16. — *Vanellus capella* III. 12.

BESSENYEY ISTVÁN, Dég (Veszprém m.)

1917. évi őszi vonulás. — Herbstzug 1917.

Acrocephalus schoenobaenus X. 28. — *Alda arvensis* X. 21. — *Anas querquedula* X. 28. — *Anthus pratensis* X. 19. — *Ardea cinerea* X. 28. — *Ardea purpurea* X. 7. — *Circus macrourus* IX. 19. — *Circus pygargus* XI. 5. — *Columba palumbus* X. 6. — *Coracias garrula* VIII. 28. — *Coturnix communis* X. 28. — *Delichon urbica* IX. 23. — *Erithacus phoenicurus* X. 9. — *Erithacus rubecula* X. 19. — *Erithacus titys* X. 26. — *Gallinago major* XII. 1. — *Hirundo rustica* X. 24. — *Lanius collurio* IX. 11. — *Lanius minor* VIII. 29. — *Motacilla alba* X. 21. — *Muscicapa grisola* IX. 17. — *Nucifraga caryocatactes* októberben több példányt láttam — im Oktober mehrere Exemplare beobachtet. — *Numenius arquatus* X. 6. — *Oriolus galbula* IX. 11. — *Saxicola oenanthe* IX. 21. — X. 20. — *Sturnus vulgaris* X. 30. — *Sylvia borin* IX. 29. — *Totanus calidris* X. 28. — *Totanus glareola* X. 7. — *Totanus ochropus* XI. 23. — *Turdus musicus* X. 16. — *Turtur communis* IX. 25. — *Upupa epops* IX. 11. — *Vanellus capella* XI. 25.

Átteleltek 1917/18. telén. — Es überwinteren im Winter 1917/18.

Archibuteo lagopus februárig — bis Feber. — *Buteo communis*. — *Cerchneis tinnunculus*. — *Circus cyaneus* december és január hónapokban 15—20 db. állandóan vadászott az itt jól elszaporodott egerekre — im December und Jänner machten 15—20 Exemplare ständig und fleissig Jagd auf die stark vermehrten Mäuse. — *Columba oenas*. — *Falco peregrinus*. — *Fringilla coelebs*. — *Lanius excubitor* XII. 10. 1 db. — 1 St. — *Turdus merula*.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 2. — *Anas crecca* III. 10. — *Anas penelope* III. 2. — *Anas querquedula* III. 20. — *Botaurus stellaris* III. 10. — *Ciconia alba* III. 20. — *Circus aeruginosus* III. 10. — *Circus macrourus* IV. 2. — *Columba palumbus* III. 19. — *Coracias garrula* IV. 30. — *Cuculus canorus* IV. 9. — *Dafila acuta* III. 10. — *Delichon urbica* IV. 14. — *Egretta alba* VI. 18. — *Emberiza calandra* III. 2. — *Emberiza schoeniclus* III. 2. — *Erithacus rubecula* III. 12. — *Erithacus titys* III. 15. — *Fulica atra* III. 2. — *Gallinago gallinaria* III. 10. — *Gallinago gallinula* III. 10. — *Hirundo rustica* IV. 3. — *Jynx torquilla* IV. 6. — *Lanius minor* V. 2. — *Larus ridibundus* III. 10. — *Motacilla alba* III. 1. — *Motacilla flava* IV. 3. — *Muscicapa atricapilla* IV. 24. — *Muscicapa collaris* IV. 25. — *Muscicapa grisola* IV. 22. — *Numenius arquatus* III. 18. — *Nyroca clangula* III. 2. — *Nyroca ferruginea* III. 2. — *Pastor roseus* VI. 9. 3 csapat, egyenkint 20—25 db. — 3 Flüge zu je 20—25 St. — *Pavoncella pugnax* III. 2. — *Platalea leucorodia* VI. 18. — *Plegadis falcinellus* VI. 21. — *Podiceps cristatus* III. 18. — *Pratincola rubetra* IV. 19. — *Saxicola oenanthe* IV. 4. — *Spatula clypeata* III. 24. — *Sturnus vulgaris* III. 3. — *Totanus calidris* III. 18. — *Totanus ochropus* III. 24. — *Turtur communis* IV. 18. — *Upupa epops* IV. 7. — *Vanellus capella* III 2.

Áttelelők 1918/19. telén. — Überwinternde Arten im Winter 1918/19.

Alauda arvensis I. 5-én 5 db. február közepén 3 db. — 5-ten Jänner 5 St., Mitte Feber 3 St. — *Archibuteo lagopus* sok — viele. — *Buteo communis*. — *Cerchneis tinnunculus*. — *Circus cyaneus* 15 db. — 15 St. — *Circus macrourus* 2 db. — 2 St. — *Columba oenas*. — *Coturnix communis* 3 db. — 3 St. — *Emberiza schoeniclus*. — *Falco peregrinus* 7 db. — 7 St. — *Falco subbuteo* egész télen át — den ganzen Winter hindurch. — *Fringilla montifringilla*. — *Fulica atra* dec. 30-án 2 db. — am 30-ten Dec. 2 St. — *Gallinago gallinaria* I. 31. 1 db. — 1 St. — *Motacilla alba* I. 5. 7 db. — 7 St. — *Numenius arquatus* I. 5. 2 db. — 2 St. — *Nyroca ferruginea* XII. 30. 100—120 db. — 100—120 St. — *Ortygometra porzana* II. 2. a befagyott berekben 1 dbot löttem, 7-et láttam — am 2-ten Feber 1 St. erlegt, 7 gesehen. — *Sturnus vulgaris*. — *Totanus ochropus* XII. 30. 2 db. — 2 St. — *Turdus merula*.

BOHRANDT LAJOS, Eperjes.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 14. — *Ciconia alba* V. 8. — *Coturnix communis* IV. 29. — *Crex pratensis* V. 11. — *Cuculus canorus* IV. 7. — *Erithacus luscini* IV. 17. — *Erithacus phoenicurus* IV. 5. — *Hirundo rustica* IV. 18. — *Jynx torquilla* IV. 6. — *Lanius collurio* V. 14. — *Lanius excubitor* V. 8. — *Motacilla alba* III. 14. — *Oriolus galbula* IV. 30. — *Scolopax rusticola* III. 20. — *Upupa epops* V. 16.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 23. — *Ciconia alba* II. 27. — *Columba oenas* III. 9. — *Cuculus canorus* IV. 17. — *Erithacus luscini*a V. 8. — *Erithacus titys* III. 28. — *Hirundo rustica* IV. 5. — *Jynx torquilla* IV. 4. — *Lanius collurio* V. 17. — *Motacilla alba* III. 6. — *Oriolus galbula* V. 8. — *Scolopax rusticola* III. 8. — *Turtur communis* IV. 20. — *Upupa epops* IV. 13. — *Vanellus capella* II. 27.

BOROSKAY JÁNOS, Zólyom.

Öszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

✓ *Anser fabalis* X. 9. — ↔ *Anthus spinoletta* X. 2–4. — ↔ *Erithacus rubecula* X. 7. — ↔ *Erithacus titys* X. 4. — ↔ *Fringilla coelebs* X. 25. — ↔ *Hirundo rustica* X. 2. — *Motacilla alba* X. 17., XII. 6. — ↔ *Nucifraga caryocatactes macrorhynchus* X. 25. 1 db. — 1 St. — ↔ *Phylloscopus collybita* X. 17. — ↔ *Saxicola oenanthe* IX. 25. — ↔ *Sturnus vulgaris* X. 25. — ↔ *Turdus musicus* X. 7.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

↔ *Actitis hypoleucos* IV. 5. — ↔ *Alauda arvensis* II. 25. — ↔ *Anas boschas* III. 3. — ↔ *Anas querquedula* III. 20. — ↔ *Ardea cinerea* III. 11. — ↔ *Caprimulgus europaeus* IV. 28. — ↔ *Ciconia alba* V. 3. — ↔ *Coloeus monedula spermologus* II. 11. — ↔ *Columba oenas* II. 17. — ↔ *Columba palumbus* III. 1. — ↔ *Cuculus canorus* IV. 14. — ↔ *Erithacus luscini*a IV. 22 — ↔ *Erithacus rubecula* III. 21. — ↔ *Erithacus titys* IV. 15. — ↔ *Fringilla coelebs* III. 17. — ↔ *Hirundo rustica* IV. 10. — ↔ *Jynx torquilla* IV. 10. — ↔ *Lanius collurio* V. 3. — ↔ *Milvus icinus* III. 17. — ↔ *Motacilla alba* III. 3 — ↔ *Motacilla boarula* III. 6. — ↔ *Oriolus galbula* V. 2. — ↔ *Phylloscopus collybita* IV. 5. — ↔ *Scolopax rusticola* III. 10. — ↔ *Sturnus vulgaris* III. 5. — ↔ *Turdus musicus* III. 7. — ↔ *Turdus pilaris* IV. 4. — ↔ *Turtur communis* IV. 29. — ↔ *Upupa epops* IV. 7.

Öszi vonulás 1918. — Herbstzug 1918.

↔ *Anser ferus* X. 13–20. — ↔ *Archibuteo lagopus* XI. 17. — ↔ *Delichon urbica* IX. 22. — ↔ *Erithacus phoenicurus* X. 13. — ↔ *Erithacus rubecula* X. 5. — ↔ *Hirundo rustica* IX. 22. — ↔ *Lanius callurio* IX. 24. — ↔ *Motacilla alba* X. 17. — ↔ *Motacilla boarula* XI. 8. — ↔ *Muscicapa grisola* IX. 29. — ↔ *Nyroca ferruginea* X. 6. — ↔ *Phylloscopus collybita* X. 17. — ↔ *Saxicola oenanthe* X. 14. — ↔ *Sturnus vulgaris* XI. 13.

BRENGL JÁNOS, Sol t (Pest m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 21. — *Ciconia alba* III. 30. — *Columba oenas* II. 18. — *Columba palumbus* III. 27. — *Coturnix communis* IV. 28. — *Cuculus canorus* IV. 10. — *Delichon urbica* IV. 8. — *Hirundo rustica* IV. 8. — *Motacilla alba* III. 12. — *Turtur communis* IV. 24. — *Upupa epops* IV. 6. — *Vanellus capella* II. 25.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 18. — *Ardea cinerea* III. 22. — *Ciconia alba* IV. 7. — *Columba oenas* II. 19. — *Columba palumbus* III. 7. — *Coturnix communis* V. 17. (?) — *Crex pratensis* V. 23. (?) — *Cuculus canorus* V. 5. — *Delichon urbica* IV. 2. —

Erithacus rubecula III. 19. — *Erithacus titys* III. 15. — *Hirundo rustica* III. 27. — *Motacilla alba* II. 22. — *Oriolus galbula* IV. 20. — *Sturnus vulgaris* II. 25. — *Turtur communis* IV. 21. — *Vanellus capella* II. 20.

CSAPÓ DÁNIEL, Tengelicz (Tolna m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Acrocephalus arundinaceus V. 2. — *Anas boschas* II. 26. — *Ardea cinerea* III. 3. — *Ciconia alba* IV. 8. — *Columba oenas* III. 15. — *Crex pratensis* IV. 16. — *Cuculus canorus* IV. 21. — *Erithacus luscini* IV. 14. — *Oriolus galbula* IV. 30. — *Sturnus vulgaris* III. 13. — *Turtur communis* IV. 24. — *Upupa epops* IV. 11. — *Vanellus capella* III. 1.

CSATH ANDRÁS, Kispereg (Arad m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 7. — *Charadrius alexandrinus* IV. 8. — *Ciconia alba* III. 19. — *Cuculus canorus* IV. 20. — *Delichon urbica* IV. 6. — *Fulica atra* telelt — überwinterterte 1917/18. Battonya. — *Hirundo rustica* IV. 3. — *Motacilla alba* IV. 1. (?) (1917. XI. 23. Pécska) — *Oriolus galbula* IV. 20. — *Turdus musicus* 1917. XII. 8. — *Turtur communis* IV. 12.

DIÓSY GYULA, Tata.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 4. — *Coturnix communis* V. 9. — *Cuculus canorus* IV. 11. — *Fulica atra* III. 18. — *Hirundo rustica* IV. 1. — *Oriolus galbula* IV. 28. — *Scolopax rusticola* III. 10. — *Upupa epops* IV. 13.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 21. — *Coturnix communis* V. 10. — *Cuculus canorus* IV. 14. — *Hirundo rustica* IV. 3. — *Oriolus galbula* V. 7.

FERNBACH KÁROLYNÉ, Baba puszta (Bács-B. m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Caprimulgus europaeus IV. 10. — *Cerchneis tinnunculus* IV. 4. — *Cerchneis vespertinus* IV. 29. — *Ciconia alba* IV. 7. — *Columba palumbus* III. 25. — *Cuculus canorus* IV. 5. — *Erithacus luscini* IV. 12. — *Erithacus rubecula* III. 25. — *Hirundo rustica* IV. 5. — *Hippolais icterina* IV. 30. — *Lanius collurio* V. 5. — *Loxia curvirostra* VI. 5. énekel a házi kertünkben fenyőfán — singt in unserem Hausgarten auf einer Tanne. — *Muscicapa collaris* IV. 10. — *Muscicapa grisola* IV. 26. — *Oriolus galbula* IV. 20. — *Phylloscopus collybita* IV. 5. — *Phylloscopus sibilator* IV. 14. — *Phylloscopus trochilus* IV. 14. — *Regulus cristatus* III. 25. még itt — noch hier. — *Sylvia atricapilla* IV. 13. — *Turdus iliacus* III. 25. — *Turdus musicus* III. 25. — *Turdus torquatus* III. 25. — *Upupa epops* IV. 4.

DR. FROMM GÉZA, Szombathely.

Tavaszi vonulás 1917. — Fröhjahrszug 1917.

Accentor modularis III. 21. — *Alauda arvensis* II. 28. — *Cerchneis tinnunculus* III. 11. — *Ciconia alba* IV. 6. — *Clivicola riparia* IV. 19. — *Columba oenas* II. 27. — *Columba palumbus* III. 8. — *Coracias garrula* IV. 26. — *Coturnix communis* V. 3.

— *Cuculus canorus* IV. 19. — *Cypselus apus* IV. 29. — *Delichon urbica* IV. 19. — *Emberiza calandra* II. 27. — *Erithacus luscini*a IV. 22. — *Erithacus phoenicurus* III. 25. — *Erithacus rubecula* III. 21. — *Erithacus titys* IV. 12. — *Falco subbuteo* IV. 12. — *Fringilla coelebs* III. 8. — *Fringilla montifringilla* II. 7. — *Hirundo rustica* IV. 12. — *Jynx torquilla* IV. 19. — *Motacilla alba* III. 10. — *Motacilla boarula* III. 8. — *Muscicapa grisola* IV. 26. — *Oriolus galbula* IV. 29. — *Phylloscopus collybita* III. 23. — *Phylloscopus trochilus* IV. 18. — *Pratincola rubicola* III. 26. — *Regulus cristatus* II. 28. — *Saxicola oenanthe* IV. 1. — *Scolopax rusticola* III. 15. — *Serinus canarius hortulanus* IV. 8. — *Sylvia curruca* IV. 19. — *Sylvia nisoria* V. 13. — *Turdus merula* III. 10. — *Turtur communis* IV. 26. — *Upupa epops* IV. 8.

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Alauda arvensis XI. 12. — *Ciconia alba* IX. 17. — *Columba oenas* telet — überwinterter. — *Coturnix communis* X. 8. — *Cuculus canorus* VIII. 15. — *Delichon urbica* IX. 8. — *Erithacus luscini*a VII. 20. utolsó ének — letzter Gesang. — *Hirundo rustica* IX. 17. — *Motacilla alba* XI. 12. — *Regulus cristatus* XI. 12. — *Saxicola oenanthe* X. 8. — *Scolopax rusticola* X. 8. első átvonulók — erste Durchzügler. — *Turtur communis* IX. 8. — *Upupa epops* IX. 17.

FÜRST ADOLF, Hegyhátgyertyámos (Vas m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 26. — *Caprimulgus europaeus* IV. 30. — *Columba palumbus* II. 9. — *Coracias garrula* IV. 14. — *Coturnix communis* V. 11. — *Crex pratensis* V. 28. — *Cuculus canorus* IV. 10. — *Erithacus luscini*a IV. 14. — *Erithacus titys* IV. 18. — *Hirundo rustica* IV. 8. — *Motacilla alba* III. 3. — *Oriolus galbula* V. 3. — *Scolopax rusticola* III. 5. — *Turtur communis* IV. 19. — *Upupa epops* IV. 22.

Tavaszi vonulás 1919. — Frühjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 25. — *Columba palumbus* II. 26. — *Coturnix communis* V. 12. — *Cuculus canorus* IV. 10. — *Erithacus luscini*a IV. 11. — *Hirundo rustica* IV. 6. — *Motacilla alba* III. 8. — *Oriolus galbula* V. 11. — *Scolopax rusticola* III. 3. — *Turtur communis* IV. 17. — *Upupa epops* III. 28. — *Vanellus capella* III. 7.

GÁLIK KÁROLY, Kelebia (Bács-B. m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 23. — *Columba palumbus* III. 20. — *Coturnix communis* IV. 22. — *Cuculus canorus* IV. 17. — *Delichon urbica* IV. 4. — *Erithacus luscini*a IV. 12. — *Hirundo rustica* IV. 3. — *Upupa epops* IV. 5.

HESZ BÉLA, Véménd (Baranya m.)

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Delichon urbica IX. 11. — *Hirundo rustica* IX. 20.

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 28. — *Ciconia alba* IV. 1. — *Delichon urbica* IV. 8. — *Hirundo rustica* IV. 11.

Őszi vonulás 1918. — Herbstzug 1918.

Delichon urbica IX. 14. — *Hirundo rustica* IX. 20.

HIDVÉGHY SÁNDOR, Erzsébetfalva (Pest m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 6. — *Ciconia alba* IV. 14. — *Crex pratensis* V. 7. —
Delichon urbica IV. 6. — *Hirundo rustica* IV. 11. — *Motacilla alba* III. 2.

HOLICSKA JÁNOS Beszterczebánya.

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Columba oenas X. 6. — *Columba palumbus* X. 9. — *Coturnix communis* VII.
 30. — *Cuculus canorus* VII. 7. — *Cypselus apus* VIII. 30. — *Delichon urbica* IX. 28.
 — *Hirundo rustica* IX. 19. — *Motacilla alba* X. 14. — *Oriolus galbula* VII. 11. —
Scolopax rusticola IX. 24. — *Upupa epops* VIII. 5.

JUHÁSZ KÁROLY, Bodony, (Heves m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 26. — *Ciconia alba* IV. 17. — *Columba oenas* II. 24. —
Columba palumbus III. 2. — *Coturnix communis* V. 10. — *Crex pratensis* V. 12. —
Cuculus canorus IV. 10. — *Delichon urbica* IV. 7. — *Hirundo rustica* IV. 6. — *Mota-*
cilla alba III. 1. — *Oriolus galbula* V. 8. — *Scolopax rusticola* III. 3. — *Turtur*
communis IV. 28. — *Upupa epops* IV. 20.

KAMARÁS BÉLA, Szekszárd.

Tavaszi vonulás 1916. — Fröhjahrszug 1916.

Cuculus canorus IV. 22. — *Erithacus luscini* IV. 20.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 1. — *Cuculus canorus* IV. 29. — *Emberiza calandra* III.
 20. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Oriolus galbula* IV. 30. — *Vanellus capella* III. 17.

Őszi vonulás 1918. — Herbstzug 1918.

Coturnix communis X. 4. — *Hirundo rustica* IX. 9.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 22. — *Emberiza calandra* III. 15. — *Hirundo rustica* IV. 2.

DR. KELLER OSZKÁR, Keszthely.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Acrocephalus arundinaceus III. 12. (?) — *Alauda arvensis* III. 4. — *Anser ferus*
 II. 8. — *Ardea cinerea* IV. 4. (1918-ban dec. közepéig volt itt — war bis Mitte Decem-
 ber 1918 hier). — *Botaurus stellaris* III. 6. — *Cerchneis tinnunculus* telelt — über-
 winterte. — *Ciconia alba* IV. 1. — *Circus cyaneus* III. 20. — *Columba oenas* III. 3.
 — *Columba palumbus* II. 20. — *Coracias garrula* V. 1. — *Coturnix communis* IV. 26.
 Balatonkeresztur. — *Cuculus canorus* IV. 9. — *Delichon urbica* IV. 4. — *Egretta*
alba IV. 5. — *Emberiza calandra* III. 4. — *Erithacus luscini* IV. 10. — *Erithacus*
phoenicurus IV. 9. — *Erithacus rubecula* IV. 4. — *Hirundo rustica* III. 27. — *Jynx*
torquilla IV. 7. — *Motacilla alba* II. 26. — *Motacilla boarula* II. 25. Fonyód. — *Numenius*
arquatus III. 25. (itt volt 1918. dec. közepéig — verblieb hier bis Mitte December 1918.) —

Oriolus galbula V. 1. — *Pratincola rubicola* III. 4. — *Scolopax rusticola* III. 4. — *Serinus canarius hortulanus* IV. 7. — *Sturnus vulgaris* III. 2. — *Sylvia atricapilla* IV. 28. — *Sylvia curruca* IV. 5. — *Turtur communis* IV. 15. — *Upupa epops* IV. 5. — *Vanellus capella* III. 3.

Őszi vonulás 1919. — Herbstzug 1919.

Ciconia alba IX. 10. — *Columba palumbus* IX. 9. — *Coracias garrula* IX. 14. — *Delichon urbica* IX. 5. — *Hirundo rustica* IX. 5. — *Lanius collurio* IX. 22.

KIRÁLY IVÁN, Bogyoszló (Sopron m.)

Tavaszi vonulás 1919. — Frühjahrszug 1919.

Acanthis linaria III. 10. — *Alda arvensis* II. 20. — *Anas querquedula* III. 12. — *Anser ferus* II. 17. — *Cerchneis tinnunculus* III. 18. — *Ciconia alba* IV. 20. — *Circus aeruginosus* III. 18. — *Corvus frugilegus* II. 27. — III. 3. — *Coturnix communis* IV. 29. — *Crex pratensis* V. 4. — *Delichon urbica* IV. 30. — *Emberiza calandra* II. 28. — *Erithacus luscini* IV. 21. — *Erithacus rubecula* III. 18. — *Fringilla coelebs* III. 10. — *Hirundo rustica* IV. 5. — *Lanius collurio* V. 1. — *Lanius minor* IV. 28. — *Ligurinus chloris* III. 11. — *Motacilla alba* III. 10. — *Muscicapa collaris* V. 1. — *Oriolus galbula* V. 2. — *Phylloscopus collybita* III. 30. — *Sturnus vulgaris* III. 18. — *Sylvia atricapilla* IV. 12. — *Turtur communis* V. 11. — *Vanellus capella* III. 4.

DR. KIRCHNER JÓZSEF, Rezsőháza (Torontál m.)

Átteleltek 1917/18. telén. — Es überwinterten im Winter 1917/18.

Anas boschas. — *Anser fabalis.* — *Ardea cinerea.* — *Buteo communis.* — *Columba oenas.* — *Fulica atra.* — *Ligurinus chloris.* — *Motacilla boarula* — *Numenius arquatus.* — *Turdus merula.*

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alda arvensis II. 17. — *Anas crecca* III. 15. — *Anas penelope* III. 15. — *Anas strepera* III. 15. — *Anser ferus* III. 17. — *Ardea cinerea* III. 19. — *Ardea purpurea* IV. 1. — *Ardeola ralloides* IV. 28. — *Ardetta minuta* IV. 30. — *Ciconia alba* III. 26. — *Columba palumbus* II. 24. — *Coracias garrula* IV. 20. — *Coturnix communis* IV. 14. — *Crex pratensis* IV. 20. — *Cuculus canorus* IV. 10. — *Cypselus apus* V. 6. — *Dafila acuta* III. 31. — *Delichon urbica* IV. 26. — *Emberiza calandra* III. 6. — *Gallinago gallinaria* III. 13. — *Gallinago gallinula* III. 17. — *Gallinula chloropus* IV. 16. — *Hirundo rustica* III. 31. — *Lanius collurio* V. 6. — *Larus ridibundus* II. 17. — *Merops apiaster* V. 5. — *Motacilla alba* III. 15. — *Motacilla boarula* III. 2. — *Muscicapa grisola* V. 4. — *Muscicapa atricapilla* V. 8. — *Numenius arquatus* III. 3. — *Nycticorax griseus* IV. 4. — *Oriolus galbula* IV. 30. — *Phalacrocorax carbo* IV. 7. — *Podiceps cristatus* III. 13. — *Saxicola oenanthe* IV. 2. — *Sturnus vulgaris* III. 2. — *Turtur communis* IV. 23. — *Upupa epops* IV. 8. — *Vanellus capella* III. 6.

KOLBENHEYER GYULA, Ágostonlak (Gömör m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Accentor modularis IV. 25. — *Alda arvensis* III. 15. — *Ampelis garrula* II. 28. — *Anthus trivialis* IV. 21. — *Ciconia alba* III. 21. — *Columba oenas* III. 10. — *Coturnix communis* V. 22. — *Crex pratensis* V. 12. — *Cuculus canorus* IV. 25. —

Erithacus rubecula IV. 15. — *Erithacus titys* IV. 5. — *Hirundo rustica* IV. 16. — *Jynx torquilla* IV. 12. — *Lanius minor* V. 6. — *Motacilla alba* III. 11. — *Muscicapa parva* IV. 3. (?) — *Oriolus galbula* V. 4. — *Phylloscopus collybita* IV. 26. — *Saxicola oenanthe* IV. 12. — *Scolopax rusticola* IV. 4. — *Sylvia curruca* IV. 26. — *Troglodytes parvulus* III. 16. — *Upupa epops* V. 7. — *Vanellus capella* III. 19.

KOSTKA LÁSZLÓ, Kecskemét.

Tavaszi és őszi vonulás 1883. — Fröhjahrs- und Herbstzug 1883.

Coturnix communis XI. 15., XII. 27. — *Gallinago gallinaria* III. 19. — *Hirundo rustica* IV. 1. — *Numenius arquatus* XII. 27. — *Scolopax rusticola* XI. 1. — *Sturnus vulgaris* XII. 27. — *Vanellus capella* XII. 1., XII. 27.

KOVÁTS SÁNDOR, Harta, Állampuszta, (Pest m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 1. — *Ciconia alba* IV. 1. — *Columba oenas* IV. 16. — *Coturnix communis* IV. 19. — *Cuculus canorus* IV. 17. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Motacilla alba* III. 12. — *Oriolus galbula* IV. 25. — *Scolopax rusticola* IV. 21. (?) — *Sturnus vulgaris* III. 10. — *Turtur communis* IV. 20. — *Vanellus capella* III. 2.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis III. 2. — *Ciconia alba* III. 26. — *Coturnix communis* IV. 24. — *Cuculus canorus* V. 5. — *Erithacus luscini* IV. 7. — *Hirundo rustica* III. 30. — *Motacilla alba* III. 14. — *Oriolus galbula* IV. 29. — *Turtur communis* IV. 24. — *Vanellus capella* III. 8.

LÁGLER ALADÁR, Lakompak (Sopron m.)

Ciconia alba IV. 3. — *Columba palumbus* II. 22. — *Coturnix communis* V. 3. — *Cuculus canorus* IV. 13. — *Erithacus luscini* IV. 19. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Motacilla alba* III. 7. — *Oriolus galbula* V. 10. — *Saxicola oenanthe* III. 12. — *Scolopax rusticola* III. 2. — *Turtur communis* III. 1. — *Upupa epops* IV. 20. — *Vanellus capella* III. 13.

LOWIESER IMRE, Nagybeeskerek.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 28. — *Ardea cinerea* telet — überwinterte. — *Ciconia alba* III. 31. — *Columba oenas* III. 1. — *Coturnix communis* IV. 26. — *Cuculus canorus* IV. 28. — *Gallinago gallinaria* III. 8. — *Gallinago gallinula* III. 8. — *Hirundo rustica* IV. 8. — *Motacilla alba* III. 2. — *Pavonella pugnax* III. 8. — *Sturnus vulgaris* III. 6. — *Upupa epops* III. 29. — *Vanellus capella* II. 28.

MAGDITS KÁROLY, Nagyvárád.

Őszi vonulás 1916. — Herbstzug 1916.

Alauda arvensis X. 20. — *Erithacus luscini* IX. 19. — *Grus communis* X. 2. — *Hirundo rustica* IX. 12. — *Lanius collurio* IX. 2. — *Motacilla alba* IX. 20. — *Motacilla boarula* X. 21. — *Nycticorax griseus* IX. 13. — *Oriolus galbula* IX. 1. — *Turtur communis* IX. 13. — *Vanellus capella* IX. 2. tömeges vonulás — Massenzug

MARKSCHEID KÁROLY, Jászberény.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Ciconia alba IV. 18. — *Delichon urbica* IV. 18.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 17. — *Ciconia alba* III. 17. — *Hirundo rustica* III. 14. (?).

MATUNÁK MIHÁLY, Breznóbánya.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arborea III. 28. — *Alauda arvensis* III. 7. — *Anthus trivialis* IV. 14. — *Ciconia alba* IV. 1. — *Columba oenas* III. 20. — *Columba palumbus* IV. 1. — *Coturnix communis* V. 10. — *Crex pratensis* V. 14. — *Cuculus canorus* IV. 22. — *Cypselus apus* IV. 28. — *Delichon urbica* IV. 11. — *Erithacus phoenicurus* IV. 12. — *Erithacus rubecula* IV. 4. — *Erithacus titys* III. 31. — *Hippolais icterina* IV. 28. — *Hirundo rustica* IV. 18. — *Jynx torquilla* IV. 7. — *Motacilla alba* III. 7. — *Muscicapa grisola* V. 5. — *Phylloscopus collybita* IV. 4. — *Phylloscopus sibilator* V. 4. — *Scolopax rusticola* III. 25. — *Sylvia atricapilla* V. 5. — *Sylvia communis* V. 9. — *Sylvia curruca* IV. 22. — *Upupa epops* IV. 25. — *Vanellus capella* III. 18.

DR. MAUKS KÁROLY, Algyógy (Hunyad m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

⊙ *Acanthis cannabina* III. 20. — *Alauda arborea* III. 3. — *Alauda arvensis* III. 6. — *Ampelis garrula* II. 27. 8 db. — 8 St. — *Buteo communis* II. 2. — ⊙ *Carduelis elegans* III. 12. — *Chrysomitris spinus* III. 23. utolsók — die letzten. — *Ciconia alba* IV. 5. — ⊙ *Coccothraustes vulgaris* III. 3. — *Coturnix communis* IV. 24. — *Cuculus canorus* IV. 6. — *Delichon urbica* IV. 5. — *Erithacus luscini* IV. 9. — *Erithacus rubecula* III. 11. — *Fringilla coelebs* telelt — überwinterte. — *Hippolais icterina* V. 12. — *Hirundo rustica* IV. 15. — *Jynx torquilla* IV. 8. — *Lanius collurio* V. 8. — *Ligurinus chloris* IV. 5. — *Loxia curvirostra* V. 18. 2 → K, 2 → O — *Motacilla alba* III. 3. — *Muscicapa collaris* IV. 11. — *Muscicapa grisola* V. 2. — *Oriolus galbula* IV. 22. — *Otus scops* ezidén nem mutatkozott — wurde heuer nicht beobachtet. — *Phylloscopus collybita* III. 20. — *Phylloscopus sibilator* IV. 17. — *Pratincola rubicola* III. 11. — *Pyrrhula rubicilla* III. 12. utolsó — letzter. — *Regulus cristatus* IV. 7. utolsó — letztes. — *Sylvia atricapilla* IV. 7. — *Sylvia curruca* IV. 9. — *Turdus merula* III. 5. — *Turdus musicus* III. 11. — *Turtur communis* IV. 23. — *Upupa epops* V. 1.

MAUKS VILMOS, Tátraháza (Szepes m.)

Tavaszi vonulás 1917. — Fröhjahrszug 1917.

Accentor modularis IV. 2. — *Alauda arborea* IV. 4. — *Alauda arvensis* III. 15. — *Ampelis garrula* II. 16. — *Anthus pratensis* III. 28. — *Anthus trivialis* IV. 27. — *Aquila pomarina* IV. 16. — *Archibuteo lagopus* III. 23. — *Buteo communis* II. 17. — *Cerchneis tinnunculus* II. 24. — *Ciconia nigra* IV. 15. — *Columba palumbus* III. 28. — *Corvus frugilegus* III. 23. — *Cuculus canorus* IV. 29. — *Cypselus apus* V. 3. — *Delichon urbica* IV. 27. — *Erithacus rubecula* IV. 2. — *Erithacus titys* III. 31. — *Fringilla coelebs* III. 14. — *Fringilla montifringilla* IV. 23. — *Hirundo rustica* IV. 16. — *Lanius collurio* V. 8. — *Loxia curvirostra* IV. 29. fiókák röpködnek — ausgeflogene

Junge. — *Motacilla alba* III. 15. — *Motacilla boarula* III. 15. — *Muscicapa atricapilla* V. 3. — *Muscicapa grisola* V. 10. — *Muscicapa parva* V. 10. — *Oriolus galbula* V. 12. — *Phylloscopus collybita* IV. 2. — *Phylloscopus sibilator* IV. 30. — *Phylloscopus trochilus* IV. 30. — *Pratincola rubetra* V. 1. — *Saxicola oenanthe* IV. 7. — *Scolopax rusticola* IV. 3. — *Serinus canarius hortulanus* V. 6. — *Sturnus vulgaris* III. 29. — *Sylvia atricapilla* V. 5. — *Sylvia communis* V. 2. — *Sylvia curruca* IV. 16. — $\bigcirc\bigcirc$ *Syrnium uralense* II. 12., II. 14., II. 16., III. 1., IV. 27., V. 4. — *Turdus merula* III. 28. — *Turdus musicus* III. 31. — *Turdus pilaris* III. 28. — *Turdus torquatus alpestris* IV. 25. — *Turtur communis* V. 6. — *Vanellus capella* III. 31.

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Accentor modularis XI. 2. — *Alauda arborea* XI. 2. — *Alauda arvensis* X. 19. — *Anser ferus* X. 19. — *Anthus pratensis* XI. 7. — *Buteo communis* XI. 24. — *Columba palumbus* XI. 24. — $\leftarrow*$ *Corvus frugilegus* X. 15. — *Delichon urbica* IX. 16. — *Erithacus phoenicurus* IX. 25. — *Erithacus rubecula* XI. 11. — *Erithacus titys* X. 29. — *Fringilla coelebs* X. 21. — *Fringilla montifringilla* X. 11. — *Hirundo rustica* X. 14. — *Motacilla alba* X. 16. — *Motacilla boarula* X. 12. — *Phylloscopus collybita* X. 20. — *Saxicola oenanthe* X. 7. — *Serinus canarius hortulanus* X. 14. — *Scolopax rusticola* X. 31. — *Sturnus vulgaris* X. 16. — *Sylvia atricapilla* IX. 25. — *Turdus merula* X. 28. — *Turdus musicus* X. 28.

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Accentor modularis III. 20. — *Alauda arborea* III. 11. — *Alauda arvensis* II. 19. — *Anser ferus* IV. 4. — *Anthus trivialis* IV. 10. — *Aquila pomarina* IV. 14. — *Archibuteo lagopus* III. 30. — *Buteo communis* III. 3. — *Ciconia alba* IV. 8. — *Columba palumbus* III. 25. — *Coturnix communis* V. 7. — *Cuculus canorus* IV. 19. — *Delichon urbica* IV. 18. — *Erithacus rubecula* III. 3. — *Erithacus titys* IV. 6. — *Fringilla coelebs* III. 4. — *Fringilla montifringilla* IV. 13. — *Hirundo rustica* IV. 15. — *Jynx torquilla* IV. 15. — *Lanius collurio* V. 7. — $\leftarrow*$ *Lanius excubitor* III. 11. — *Ligurinus chloris* III. 11. — *Loxia curvirostra* III. 15. — *Motacilla alba* III. 3. — *Motacilla boarula* III. 21. — *Motacilla flava* IV. 11. — *Muscicapa atricapilla* IV. 23. — *Muscicapa grisola* V. 1. — *Muscicapa parva* V. 1. — *Oriolus galbula* V. 5. — *Phylloscopus collybita* IV. 6. — *Phylloscopus sibilator* IV. 27. — *Phylloscopus trochilus* IV. 10. — *Pratincola rubetra* IV. 27. — *Scolopax rusticola* IV. 2. — *Serinus canarius hortulanus* IV. 15. — *Sturnus vulgaris* IV. 7. — *Sylvia atricapilla* IV. 28. — *Sylvia communis* IV. 27. — *Sylvia curruca* IV. 23. — *Turdus merula* III. 28. — *Turdus musicus* III. 20. — *Turdus pilaris* III. 25. utolsók — die letzten. — *Turtur communis* IV. 23. — *Upupa epops* IV. 16.

MEDREČKY ISTVÁN, Ungvár.

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Accentor modularis X. 20. — *Actitis hypoleucos* IX. 20. — *Alauda arborea* X. 14. — *Alauda arvensis* X. 2. — *Anser ferus* X. 2., XI. 16. — *Anthus pratensis* X. 20. — *Anthus trivialis* IX. 14. — *Ciconia alba* VIII. 19. — *Columba oenas* X. 13. — *Coturnix communis* X. 14. — *Cuculus canorus* IX. 25. — *Delichon urbica* VIII. 15. gyülekezés — sammeln sich; VIII. 17. még több — noch mehr; VIII. 19. fogytán — weniger; VIII. 20. bucsuzás — Wegzug; VIII. 26. újra gyülekezés — neuerdings grosse Ansammlungen; VIII. 28. fogytán — weniger; IX. 2. reggel több, nappal kevesebb — morgens mehrere, tagsüber weniger; IX. 10. még itt — noch hier; IX. 11. néhány — einige; IX. 14. még itt — noch immer hier; IX. 15. nappal eltűntek, este sok —

während des Tages verschwunden, abends wieder viele; IX. 16. nincsenek — keine; IX. 17. néhány — einige; IX. 19. utoljára — die letzten. — *Erithacus luscini* VIII. 30. — *Erithacus philomela* IX. 2. — *Erithacus phoenicurus* IX. 20. — *Erithacus rubecula* XI. 9. — *Erithacus titys* IX. 19. — *Fringilla coelebs* X. 29. — *Fringilla montifringilla* X. 20. első — die ersten. — *Grus communis* IX. 25. — *Hirundo rustica* VIII. 21. még néhány — noch einige; VIII. 23., 24., 29. nagy csapatok — grosse Flüge; IX. 14. utolsó — letzte. — *Lanius collurio* VIII. 29. — *Loxia curvirostra* VII. 29. Úrvölgy (Zólyom m.) — *Motacilla alba* X. 20. — *Muscicapa collaris* VIII. 25. — *Muscicapa grisola* IX. 11. — *Oriolus galbula* VIII. 29. — *Phylloscopus collybita* X. 20. — *Parus ater* X. 20. — *Parus palustris* X. 20. — *Pratincola rubetra* X. 1. — *Pyrrhula rubicilla* XI. 8. — *Pyrrhula rubicilla europaea* X. 20. — *Saxicola oenanthe* VIII. 29. — *Scolopax rusticola* X. 11. — *Serinus canarius hortulanus* X. 1. — *Sylvia atricapilla* IX. 20. — *Sylvia borin* VIII. 17. — *Sylvia curruca* IX. 3. — *Sylvia nisoria* VIII. 15. — *Turdus musicus* X. 13. — *Turdus pilaris* XI. 17. — *Turtur communis* IX. 14. — *Upupa epops* VIII. 17.

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Acanthis linaria télen át néhány — einige während des Winters. — *Accentor modularis* IV. 3. — *Actitis hypoleucos* IV. 1. — *Aegithalos caudatus* IV. 1. utolsó — letzte. — *Alauda arborea* III. 10. — *Alauda arvensis* IV. 2. — *Anser ferus* III. 1. — *Ciconia alba* IV. 11. — *Columba oenas* III. 1. — *Coturnix communis* VI. 6. — *Cuculus canorus* IV. 11. — *Erithacus luscini* IV. 13. — *Erithacus philomela* IV. 19. — *Erithacus phoenicurus* IV. 15. — *Erithacus rubecula* IV. 3. — *Erithacus titys* IV. 29. — *Fringilla coelebs* III. 10. — *Fringilla montifringilla* február végéig — bis Ende Febr. — *Grus communis* IV. 1. — *Hirundo rustica* IV. 9. — *Jynx torquilla* IV. 18. — *Lanius collurio* V. 7. — *Motacilla alba* IV. 1. — *Muscicapa collaris* IV. 17. — *Muscicapa grisola* V. 1. — *Oriolus galbula* V. 1. — *Phylloscopus collybita* IV. 2. — *Pratincola rubetra* IV. 9. — *Pyrrhula rubicilla* III. 10. utolsó — letzter. — *Pyrrhula rubicilla europaea* III. 10. utolsó — letzter. — *Scolopax rusticola* III. 10. — *Serinus canarius hortulanus* IV. 14. — *Sturnus vulgaris* IV. 17. — *Sylvia atricapilla* V. 5. — *Sylvia borin* IV. 17. — *Sylvia curruca* IV. 9. — *Sylvia nisoria* V. 3. — *Turdus musicus* IV. 3. — *Turdus pilaris* III. 13. utolsó — letzte. — *Turdus torquatus alpestris* IV. 9. — *Turtur communis* IV. 29. — *Upupa epops* IV. 18.

Őszi vonulás 1918. — Herbstzug 1918.

Acanthis linaria XI. 10. — *Accentor modularis* X. 24. — *Actitis hypoleucos* IX. 18. — *Aegithalos caudatus* VII. 13. — *Alauda arborea* X. 24. — *Alauda arvensis* XI. 10. — *Anser ferus* X. 14.—XI. 2. — *Anthus pratensis* IX. 24.—XI. 10. — *Anthus trivialis* IX. 14. — *Ciconia alba* VIII. 26. — *Columba oenas* IX. 20. — *Coturnix communis* X. 16. — *Cuculus canorus* IX. 26. — *Delichon urbica* IX. 17. — *Erithacus luscini* VIII. 31. — *Erithacus philomela* IX. 4. — *Erithacus phoenicurus* IX. 24. — *Erithacus rubecula* XI. 6. — *Erithacus titys* X. 4. — *Fringilla coelebs* IX. 4—27. — *Grus communis* X. 3. — *Hirundo rustica* X. 3. — *Jynx torquilla* IX. 2. — *Lanius collurio* IX. 14. — *Lanius minor* IX. 16. — *Motacilla alba* IX. 24.—X. 15. — *Muscicapa collaris* VIII. 28. — *Muscicapa grisola* IX. 8. — *Numenius arquatus* IX. 14. — *Oriolus galbula* VIII. 30. — *Parus ater* X. 26. — *Parus palustris* IX. 26.—X. 20. — *Phylloscopus collybita* X. 20. — *Pratincola rubetra* X. 26. — *Scolopax rusticola* X. 31. — *Serinus canarius hortulanus* X. 20. — *Sturnus vulgaris* XI. 10. — *Sylvia atricapilla* X. 6. — *Sylvia borin* IX. 7. — *Sylvia curruca* VIII. 30. — *Sylvia nisoria* VIII. 20. — *Turdus musicus* X. 16. — *Turdus pilaris* X. 15. — *Turdus torquatus alpestris* X. 1. — *Turtur communis* IX. 16. — *Upupa epops* IX. 30.

MOLNÁR GYULA, Hódság (Bács-B. m.)

Acrocephalus arundinaceus IV. 17. — *Alauda arvensis* III. 1. — *Ardea cinerea* III. 5. — *Ciconia alba* III. 23. — *Cuculus canorus* IV. 20. — *Cypselus apus* V. 5. — *Delichon urbica* IV. 7. — *Erithacus luscini* IV. 15. — *Fulica atra* III. 4. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Motacilla alba* III. 10. — *Nycticorax griseus* IV. 8. — *Oriolus galbula* IV. 28. — *Podiceps cristatus* III. 30. — *Podiceps nigricans* IV. 1. — *Upupa epops* IV. 10.

MOLNÁR LAJOS, Molnaszeecsőd (Vas m.)

Tavaszi vonulás 1917. — Fröhjahrszug 1917.

1916/17. telén átteleltek: — Es überwinterten im Winter 1916/17: *Accentor modularis*, *Alauda arvensis*, *Anas boschas*, *Emberiza schoeniclus*, *Erithacus rubecula*, *Fringilla coelebs*, *Ligurinus chloris*, *Rallus aquaticus*, *Turdus merula*.

Accentor modularis III. 16. — *Acrocephalus arundinaceus* V. 2. — *Acrocephalus palustris* V. 8. — *Actitis hypoleucos* III. 28. — *Alauda arvensis* II. 12. — *Anas boschas* II. 26. — *Anthus pratensis* III. 5. — *Anthus trivialis* IV. 23. — *Ardea cinerea* III. 3. — *Ardetta minuta* V. 5. — *Caprimulgus europaeus* V. 4. — *Ciconia alba* III. 21. — *Clivicola riparia* IV. 21. — *Columba oenas* II. 10. — *Columba palumbus* II. 5. — *Coracias garrula* IV. 27. — *Coturnix communis* IV. 20. — *Crex pratensis* V. 4. — *Cuculus canorus* IV. 6. — *Delichon urbica* IV. 20. — *Erithacus luscini* IV. 23. — *Erithacus phoenicurus* IV. 16. — *Erithacus rubecula* III. 7. — *Erithacus titys* III. 22. — *Gallinula chloropus* III. 24. — *Hippolais icterina* V. 6. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Jynx torquilla* IV. 29. — *Lanius collurio* V. 1. — *Lanius minor* V. 3. — *Locustella fluviatilis* V. 6. — *Motacilla alba* II. 26. — *Motacilla boarula* III. 8. — *Muscicapa atricapilla* IV. 28. — *Muscicapa collaris* IV. 27. — *Muscicapa grisola* IV. 29. — *Oriolus galbula* V. 2. — *Ortygometra porzana* III. 29. — *Pratincola rubetra* IV. 22. — *Saxicola oenanthe* IV. 14. — *Scolopax rusticola* III. 9. — *Serinus canarius hortulanus* III. 26. — *Sturnus vulgaris* II. 28. — *Sylvia atricapilla* IV. 19. — *Sylvia borin* IV. 17. — *Sylvia curruca* IV. 16. — *Sylvia nisoria* IV. 27. — *Totanus ochropus* IV. 4. — *Turtur communis* IV. 29. — *Vanellus capella* II. 26.

MUHA MIHÁLY, Jánoshida (Jász-N.-K.-Szolnok m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 26. — *Ardea cinerea* III. 13. — *Cerchneis vespertinus* V. 2. — *Ciconia alba* III. 18. — *Gallinago gallinula* III. 8. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Motacilla alba* III. 10. — *Sturnus vulgaris* III. 12. — *Totanus calidris* III. 9. — *Vanellus capella* II. 27.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 17. — *Ardea cinerea* III. 23. — *Ciconia alba* IV. 6. — *Gallinago gallinula* III. 10. — *Hirundo rustica* III. 31. — *Motacilla alba* III. 6. — *Motacilla flava* III. 25. — *Sturnus vulgaris* III. 10. — *Vanellus capella* II. 23.

NÁDASSY KÁLMÁN, Szentgotthárd (Vas m.)

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Alauda arvensis IX. 29. — *Ciconia alba* IX. 8. — *Columba oenas* X. 15. — *Coturnix communis* X. 25. — *Cypselus apus* IX. 9. — *Delichon urbica* X. 14. — *Erithacus titys* X. 22. — *Falco subbuteo* IX. 22. — *Hirundo rustica* X. 9. — *Motacilla*

alba X. 26. — *Oriolus galbula* IX. 10. — *Pastor roseus* X. 2. Sall. — *Phylloscopus collybita* X. 21. — *Scolopax rusticola* X. 10. első, a nagy szárazság folytán igen kevés vonult, zöme X. 21. észleltetett, XI. 29-én egy hajtásban még 3 drb. észleltetett — X. 10. die ersten, infolge der grossen Trockenheit zogen nur wenige, Hauptzug am 21. X., die letzten 3 St. am 29. XI. — *Sturnus vulgaris* XI. 4. — *Vanellus capella* XI. 16.

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 12. *Anser albifrons* III. 3. — *Cerchneis tinnunculus* III. 24. — *Ciconia alba* III. 25. — *Columba oenas* III. 24. — *Columba palumbus* III. 24. — *Coturnix communis* V. 2. — *Crex pratensis* IV. 17. — *Cuculus canorus* IV. 11. — *Cypselus apus* IV. 20. — *Delichon urbica* III. 31. — *Erithacus luscini* IV. 22. — *Erithacus phoenicurus* IV. 6. — *Erithacus titys* III. 26. — *Falco subbuteo* IV. 8. — *Gallinago gallinaria* III. 3. — *Hirundo rustica* IV. 3. — *Jynx torquilla* IV. 14. — *Lanius collurio* IV. 28. — *Motacilla alba* III. 5. — *Muscicapa grisola* IV. 30. — *Oriolus galbula* IV. 25. — *Phylloscopus collybita* III. 29. — *Pratincola rubetra* IV. 20. — *Scolopax rusticola* III. 3. — *Sturnus vulgaris* II. 25. — *Sylvia atricapilla* IV. 14. — *Sylvia curruca* IV. 20. — *Turtur communis* V. 2. — *Upupa epops* IV. 7. — *Vanellus capella* II. 28.

Őszi vonulás 1918. — Herbstzug 1918.

Alauda arvensis X. 6. — *Caprimulgus europaeus* IX. 1. — *Cerchneis tinnunculus* X. 4. — *Cerchneis vespertinus* VIII. 24. — *Ciconia alba* IX. 4. — *Columba palumbus* IX. 20. — *Coturnix communis* X. 13. — *Crex pratensis* IX. 22. — *Cypselus apus* IX. 5. — *Delichon urbica* X. 5. — *Erithacus titys* X. 20. — *Falco subbuteo* IX. 25. — *Hirundo rustica* X. 5. — *Motacilla alba* X. 20. — *Oriolus galbula* IX. 13. — *Phylloscopus collybita* X. 19. — *Scolopax rusticola* X. 6. első — erste. — *Sturnus vulgaris* XI. 9. — *Upupa epops* IX. 8.

Tavaszi vonulás 1919. — Frühjahrszug 1919.

Alauda arborea III. 5. — *Alauda arvensis* III. 4. — *Ampelis garrula* február elején több — Anfangs Feber mehrere. — *Caprimulgus europaeus* V. 3. — *Cerchneis tinnunculus* II. 26. — *Ciconia alba* IV. 9. — *Columba palumbus* II. 27. — *Coturnix communis* V. 9. — *Crex pratensis* V. 11. — *Cuculus canorus* IV. 5. — *Cypselus apus* IV. 26. — *Delichon urbica* III. 29. — *Emberiza calandra* IV. 9. — *Erithacus luscini* V. I. — *Erithacus phoenicurus* IV. 5. — *Erithacus titys* III. 21. — *Falco subbuteo* IV. 13. — *Gallinago gallinaria* III. 4. — *Gallinago gallinula* III. 2. — *Hirundo rustica* III. 27. — *Jynx torquilla* IV. 4. — *Lanius collurio* IV. 30. — *Lanius minor* V. 1. — *Motacilla alba* II. 28. — *Muscicapa grisola* V. 9. — *Oriolus galbula* V. 4. — *Phylloscopus collybita* III. 15. — *Scolopax rusticola* II. 28. — *Sturnus vulgaris* II. 18. — *Sylvia atricapilla* IV. 13. — *Sylvia curruca* IV. 6. — *Turdus musicus* III. 10. — *Turtur communis* V. 8. — *Upupa epops* IV. 12. — *Vanellus capella* II. 25.

Őszi vonulás 1919. — Herbstzug 1919.

Alauda arborea X. 5. — *Alauda arvensis* X. 13. — *Cerchneis tinnunculus* X. 21. — *Columba palumbus* X. 13. — *Coturnix communis* X. 5. — *Crex pratensis* IX. 21. — *Delichon urbica* IX. 24. — *Erithacus phoenicurus* X. 5. — *Erithacus titys* XI. 5. — *Falco aesalon* XI. 7. — *Hirundo rustica* X. 23. — *Motacilla alba* X. 30. — *Phalacrocorax carbo* XI. 6. — *Phylloscopus collybita* XI. 2. — *Scolopax rusticola* X. 4—XI. 20., 1920. I. 25. — *Sturnus vulgaris* XI. 6. — *Vanellus capella* X. 20.

DR. NAGY JENŐ, Ujverbász (Bács-B. m.)

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Asio otus XI. 29. 10—15 drb. a templomkertben, XII. 1. elementek — am 29. XI. etwa 10—15 St. im Kirchgarten, am 1. XII. waren sie verschwunden. — *Delichon urbica* X. 11. — *Hirundo rustica* X. 16.

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Acrocephalus arundinaceus IV. 16. — *Acrocephalus streperus* IV. 16. — *Anas crecca* III. 21. — *Anas querquedula* III. 21. — *Anas strepera* III. 2. — *Anthus pratensis* III. 2. — *Ardea cinerea* III. 20. — *Ardea purpurea* IV. 10. — *Ardeola ralloides* IV. 16. — *Botaurus stellaris* III. 10. — *Caprimulgus europaeus* IV. 16. — *Ciconia alba* III. 19. néhány vonul → É és Ny. felé — ziehen nach N. und W.; III. 20. 4 vonul → É — 4 St. → N. — *Clivicola riparia* IV. 18. — *Coturnix communis* IV. 16. — *Cuculus canorus* IV. 18. — *Cypselus apus* V. 14. — *Delichon urbica* IV. 11. — *Emberiza calandra* III. 18. — *Erithacus luscini* IV. 25. — *Erithacus svecica cyaneculus* IV. 11. — *Gallinago major* III. 18. — *Gallinula chloropus* IV. 11. — *Hirundo rustica* IV. 24. — *Larus canus* I. 7. — *Locustella naevia* IV. 11. — *Motacilla alba* III. 2. — *Motacilla flava* IV. 11. — *Muscicapa atricapilla* V. 7. — *Nycticorax griseus* IV. 11. — *Nyroca ferruginea* III. 2. — *Nyroca fuligula* III. 10. — *Nyroca marila* III. 18. — *Oriolus galbula* IV. 23. — *Ortygometra porzana* III. 18. — *Pavoncella pugnax* III. 21. — *Podiceps cristatus* III. 21. — *Podiceps griseigena* IV. 18. — *Pratincola rubicola* III. 21. — *Sturnus vulgaris* II. 25. — *Spatula clypeata* III. 2. — *Vanellus capella* II. 25. 30 drb. → É — 30 St. → N.

NAGY LÁSZLÓ, Nyiregyháza.

Tavaszi vonulás 1919. — Frühjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 25. — *Anas crecca* III. 5. — *Anas penelope* III. 1. — *Anas querquedula* III. 5. — *Anthus pratensis* II. 27. — *Botaurus stellaris* III. 7. — *Circus aeruginosus* II. 28. — *Circus cyaneus* III. 1. — *Circus macrourus* III. 7. — *Emberiza calandra* II. 27. — *Fulica atra* II. 28. — *Gallinago gallinaria* II. 27. — *Ligurinus chloris* II. 28. — *Motacilla alba* III. 5. — *Numenius arquatus* III. 1. — *Nyroca ferruginea* II. 27. — *Scolopax rusticola* III. 3. — *Sturnus vulgaris* II. 27. — *Totanus ochropus* III. 1. — *Turdus merula* II. 28. — *Turdus musicus* II. 28. — *Turdus visicvorus* II. 28. — *Vanellus capella* II. 27.

NEMES SÁNDOR, Karánsebes.

Hirundo rustica III. 23. 1918.

OSZTIÁN KÁLMÁN, Naszód.

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Ciconia alba III. 25. — *Columba oenas* III. 10. — *Coturnix communis* V. 18. — *Crex pratensis* V. 20. — *Cuculus canorus* IV. 14. — *Delichon urbica* IV. 12. — *Grus communis* IV. 6. — *Hirundo rustica* IV. 14. — *Motacilla alba* III. 10. — *Oriolus galbula* IV. 24. — *Scolopax rusticola* III. 18. — *Sturnus vulgaris* III. 2. — *Turtur communis* IV. 25.

PÉTER IGNÁCZ, Rácztöttös (Baranya m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 24. — *Caprimulgus europaeus* IV. 19. — *Ciconia alba* IV. 25. — *Ciconia nigra* IV. 5. — *Columba oenas* II. 20. — *Columba palumbus* II. 18. —

Coracias garrula IV. 18. — *Coturnix communis* IV. 12. — *Cuculus canorus* IV. 14. — *Delichon urbica* IV. 3. — *Erithacus luscini* IV. 13. — *Motacilla alba* II. 27. — *Scolopax rusticola* III. 2. — *Sturnus vulgaris* IV. 8. — *Turtur communis* IV. 17.

PÉTER IMRE, Szada (Pest m.)

Tavaszi vonulás 1919. — Frühjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 21. — *Ciconia alba* III. 17. — *Columba palumbus* IV. 1. — *Cuculus canorus* IV. 11. — *Delichon urbica* IV. 8. — *Erithacus luscini* IV. 10. — *Erithacus phoenicurus* IV. 4. — *Erithacus rubecula* III. 11. — *Erithacus titys* III. 18. — *Hirundo rustica* IV. 1. — *Jynx torquilla* IV. 4. — *Lanius collurio* V. 4. — *Motacilla alba* III. 8. — *Muscicapa grisola* V. 9. — *Oriolus galbula* IV. 29. — *Phylloscopus collybita* III. 29. — *Scolopax rusticola* III. 4. — *Sturnus vulgaris* II. 27. — *Turtur communis* IV. 20. — *Upupa epops* IV. 2. — *Vanellus capella* III. 2.

DR. PLATZ BONIFÁCZ, Szentgotthárd (Vas m.)

Ciconia alba III. 28. 1918. — *Hirundo rustica* III. 30. 1918.

RÁCZ BÉLA, Szerep (Bihar m.)

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Alauda arvensis X. 28. — *Cerchneis tinnunculus* telet — überwinterter. — *Ciconia alba* VIII. 26., IX. 4., IX. 26. — *Coturnix communis* IX. 22. — *Cuculus canorus* IX. 8. még szólt — letzter Ruf. — *Delichon urbica* IX. 29. — *Hirundo rustica* IX. 27., X. 4. — *Lanius minor* VIII. 20. — *Motacilla alba* X. 18. — *Motacilla flava* IX. 20. — *Oriolus galbula* IX. 12. — *Phylloscopus collybita* X. 20. — *Regulus cristatus* XI. 10. első — erster. — *Saxicola oenanthe* IX. 22. — *Turtur communis* IX. 10. — *Upupa epops* IX. 4. — *Vanellus capella* XI. 18.

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 24. — *Ciconia alba* III. 30; átvonuló csapat 60 darab IV. 13. → ÉNy. — durchziehender Flug 60 St. → NW. 13. IV. — (III. 22. Szeghalom III. 23. Biharnagybajom). — *Coturnix communis* V. 4. — *Crex pratensis* IV. 18. — *Cuculus canorus* IV. 18. — *Delichon urbica* IV. 1. — *Emberiza calandra* III. 12. — *Erithacus luscini* IV. 11. — *Erithacus philomela* IV. 19. — *Grus communis* IV. 2. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Lanius minor* IV. 3. — *Motacilla alba* III. 10. — *Motacilla flava* IV. 2. — *Muscicapa collaris* V. 13. — *Oriolus galbula* IV. 23. — *Phylloscopus collybita* IV. 4. — *Regulus cristatus* IV. 15. — *Saxicola oenanthe* IV. 12. — *Turtur communis* IV. 27. — *Upupa epops* IV. 30. — *Vanellus capella* III. 3.

Őszi vonulás 1918. — Herbstzug 1918.

Alauda arvensis X. 25. — *Cerchneis tinnunculus* telet — überwinterter. — *Ciconia alba* VIII. 22. — *Coturnix communis* X. 20. — *Delichon urbica* X. 6–8., X. 19. — *Hirundo rustica* IX. 24., 30. — *Lanius minor* VIII. 30. — *Motacilla alba* X. 12. — *Motacilla flava* IX. 14. — *Oriolus galbula* IX. 10. — *Phylloscopus collybita* X. 18. — *Regulus cristatus* X. 27–XI. 7. — *Saxicola oenanthe* X. 24. — *Upupa epops* IX. 6. — *Turtur communis* IX. 22. — *Vanellus capella* XI. 12.

RADETCZKY DEZSŐ, Tárnok (Fejér m.)

Tavaszi vonulás 1919. — Frühjahrszug 1919.

Acrocephalus arundinaceus IV. 26. — *Acrocephalus schoenobaenus* IV. 10. — *Alauda arvensis* II. 10. — *Anas boschas* II. 21. — *Anthus campestris* III. 16. — *Anthus*

pratensis III. 5. — *Anthus trivialis* IV. 12. — *Ciconia alba* IV. 10. — *Circus aeruginosus* IV. 8. — *Columba oenas* III. 6. — *Columba palumbus* III. 26. — *Coturnix communis* IV. 20. — *Crex pratensis* V. 8. — *Cuculus canorus* IV. 21. — *Delichon urbica* IV. 5. — *Erithacus luscini* IV. 12. — *Erithacus rubecula* III. 2. — *Erithacus svecica cyaneula* IV. 14. — *Gallinago gallinula* III. 8. — *Hirundo rustica* III. 27. — *Jynx torquilla* IV. 22. — *Lanius collurio* V. 1. — *Lanius minor* V. 1. — *Locustella luscinioides* IV. 15. — *Merops apiaster* V. 18. — *Motacilla alba* II. 22. — *Motacilla flava* IV. 6. — *Oedipodius scolopax* IV. 20. — *Oriolus galbula* IV. 30. — *Phylloscopus sibilator* III. 26. — *Pratincola rubetra* IV. 5. — *Pratincola rubicola* III. 11. — *Saxicola oenanthe* III. 30. — *Turtur communis* IV. 23. — *Upupa epops* IV. 3. — *Vanellus capella* II. 20.

BÁRÓ RADVÁNSZKY KÁLMÁN, Sajókaza (Borsod m.)

Tavaszi vonulás 1917., 1918., 1919. — Fröhjahrszug 1917., 1918., 1919.

Acrocephalus arundinaceus V. 15., V. 12., V. 13. — *Actitis hypoleucos* IV. 21., IV. 18., IV. 19. — *Alauda arvensis* II. 27., II. 22., II. 23. — *Anser ferus* III. 1., III. 1., III. 1. — *Anthus pratensis* IV. 1., III. 30. III. 31. — *Buteo communis* II. 15., II. 16., II. 18. — *Charadrius dubius* IV. 9., IV. 6., IV. 8. — *Ciconia alba* IV. 1., IV. 1., IV. 6. — *Clivicola riparia* V. 15., V. 12., V. 15. — *Columba oenas* III. 25., III. 15., III. 18. — *Coturnix communis* IV. 30., IV. 28., IV. 28. — *Crex pratensis* IV. 29., IV. 29., IV. 30. — *Cuculus canorus* IV. 9., IV. 7., IV. 7. — *Delichon urbica* IV. 10., IV. 4., IV. 7. — *Erithacus luscini* IV. 15., IV. 8., IV. 6. *Erithacus rubecula* III. 26., III. 22., III. 24. — *Gallinago gallinaria* IV. 2., III. 30., IV. 1. — *Hirundo rustica* IV. 9., IV. 3., IV. 7. — *Jynx torquilla* IV. 12., IV. 9., IV. 9. — *Lanius collurio* V. 7., V. 2., V. 4. — *Lanius minor* V. 4., V. 2., V. 5. — *Motacilla alba* III. 4., III. 4., III. 9. — *Motacilla boarula* III. 7., III. 7., III. 10. — *Numenius arquatus* IV. 26., IV. 22., IV. 26. — *Oriolus galbula* V. 4., IV. 26., IV. 26. — *Phylloscopus collybita* III. 21., III. 20., III. 22. — *Pratincola rubicola* III. 15., III. 12., III. 10. — *Scolopax rusticola* III. 27., III. 13., III. 12. — *Sturnus vulgaris* III. 3., III. 1., III. 2. — *Sylvia atricapilla* IV. 28., IV. 25., IV. 28. — *Sylvia curruca* IV. 15., IV. 14. IV. 16. — *Totanus calidris* IV. 5., IV. 4. IV. 7. — *Turtur communis* IV. 25., IV. 23., IV. 25. — *Upupa epops* IV. 7., IV. 6., IV. 4. — *Vanellus capella* III. 26., III. 8., III. 7.

RAFFAY JÁNOS, Mohol (Bács-B. m.).

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 23. — *Ciconia alba* III. 24. — *Hirundo rustica* IV. 23. — *Motacilla alba* III. 27.

SCHENK HENRIK, Överbász (Bács-Bodrog m.)

Töredékek az 1917. évi őszi vonulásból. — Fragmente vom Herbstzuge 1917.

Alauda arvensis október végén még ugyiszólván teljes számban — Ende Oktober fast noch der ganze Bestand an den Standörtern. — *Alcedo ispida* X. 25. néhány — einige. — *Anas boschas* X. 18—31. sok — viele. — *Anas crecca* X. 18—25. néhány — einige. — *Anas penelope* X. 25-én átvonulók — Durchzügler. — *Anas querquedula* X. 18. kis csapat — kleiner Flug; 1917. nyarán fészkel nálunk — nistete hier im Sommer 1917. — *Anas strepera* X. 18—25. néhány — einige. — *Anser fabalis* X. 25—31. kis csapatok — kleine Flüge. — *Anthus pratensis* X. 22. néhány — einige. — *Chrysomitris spinus* X. 31. átvonulók — Durchzügler. — *Circus aeruginosus* X. 18—25.

egy család, valószínűleg itt kelt — eine Familie, welche wahrscheinlich hier beheimatet ist. X. 31. még sok — noch viele. — *Corvus frugilegus* X. 25. sok → Ny. — viele → W. — *Dafila acuta* X. 28. néhány — einige. — *Emberiza schoeniclus* X. 25. még itt a teljes létszám — der ganze Bestand noch hier. — *Erithacus rubecula* X. 25. egyesek — einige. — *Erithacus titys* X. 22—23. két drb tartózkodott itt — zwei Stücke hielten sich hier auf. — *Fulica atra* X. 18—25. már csak kevés van itt — es sind nur noch wenige hier verblieben. — *Gallinago gallinaria* X. 25. még itt — noch hier. — *Gallinula chloropus* X. 25. kevés — wenige. — *Hirundo rustica* X. 17. 1 drb → D. utolsó — die letzte → S. — *Motacilla alba* X. 18—25. sok — viele. — *Nyroca fuligula* X. 25. néhány — einige. — *Nyroca ferruginea* X. 18—25. néhány — einige. — *Phylloscopus collybita* X. 25. egyesek — einzelne. — *Podiceps nigricans* X. 31. még sok — noch viele. — *Pratincola rubicola* X. 23-án 1 drb — 1 St. — *Rallus aquaticus* X. 25. igen kevés, úgy látszik igen megfogyott az itteni létszáma, sok megfagyott a télen — sehr wenige, wie es scheint ist der Bestand stark zurückgegangen, da diesen Winter viele erfroren sind. — *Serinus canarius hortulanus* X. 31. néhány — einige. — *Spatula clypeata* X. 18. néhány — einige. — *Sturnus vulgaris* X. 18—25. óriási csapatok — ungeheure Schwärme. — *Troglodytes parvulus* X. 25. egyesek — einzelne. — *Vanellus capella* X. 23. 30-as csapat → Ny. 25-én 50-es és 15-ös csapat → Ny., X. 31. és XI. 1-én kis csapat → Ny. — X. 23. ein Flug von 30 St. → W., am 25-ten Okt. ein 50-er und 15-er Flug nach → W., am 31. X. und 1. XI. je ein kleiner Flug → W.

Töredék az 1918. évi tavaszi madárvonulásból. — Fragmente vom Frühjahrszug 1918.

Acrocephalus arundinaceus IV. 17. az első — der Erste. — *Acrocephalus schoenobaenus* IV. 18. első — erster. — *Acrocephalus streperus horticolus* IV. 23. az első énekel, ez idén gyakori — der erste singt, ist heuer häufig. — *Ardetta minuta* V. 5. első — erster. — *Cerchneis vespertinus* IV. 28. első — die ersten. — *Clivicola riparia* IV. 15. néhány — einige. — *Cuculus canorus* IV. 17. első — erster. — *Erithacus luscinius* IV. 16. első — erste. — *Gallinago major* IV. 23. 4 drb → ÉNy. — 4 St. → NW. — *Hydrochelidon leucoptera* V. 7. első — erste. — *Hydrochelidon nigra* IV. 20. kis csapat — kleiner Flug. — *Jynx torquilla* IV. 20. 1 drb — 1 St. — *Lanius collurio* V. 4. első — erster. — *Lanius minor* V. 2. első — erster. — *Locustella naevia* IV. 15. énekel — singt. — *Oriolus galbula* IV. 29. első — erster. — *Pandion haliaetus* IV. 19-én 1 drb. — 1 St. — *Phylloscopus sibilator* IV. 16-án 1 drb — 1 St. — *Plegadis falcinellus* IV. 23-án 25 drb → ÉNy. — 25 St. → NW. — *Pratincola rubetra* IV. 18-án 3 drb — 3 St. — *Sterna hirundo* IV. 23. kis csapat → Ny. — kleiner Flug → W. — *Sylvia communis* IV. 13. első — erste. — *Sylvia curruca* IV. 21. első — erste. — *Sylvia nisoria* V. 3. első — erste. — *Totanus stagnatilis* IV. 23. 1 drb — 1 St. — *Turtur communis* IV. 23. első 3 drb — die ersten 3 St.

SCHENK JAKAB, Budapest.

Tavaszi vonulás 1919. — Frühjahrszug 1919.

(*Anser fabalis* X. 6. első — die ersten Rendes.) — *Cuculus canorus* V. 1. — *Erithacus luscinius* IV. 8. — *Erithacus phoenicurus* IV. 8. — *Hirundo rustica* IV. 8. (X. 30. utolsó — die letzte. Rendes.) — *Jynx torquilla* IV. 2. — *Lanius collurio* V. 8. — *Lanius minor* V. 8. — *Luscinola melanopon* III. 30. Rendes. — *Motacilla flava* IV. 8. — *Oriolus galbula* V. 8. — *Phylloscopus collybita* IV. 1.; III. 30. Rendes. — *Phylloscopus trochilus* IV. 9. — *Podiceps cristatus* III. 30. Rendes. — *Saxicola oenanthe* III. 30. Rendes. — *Serinus canarius hortulanus* III. 6. — *Sylvia*

atricapilla IV. 9. — *Sylvia borin* IV. 18. — *Sylvia curruca* IV. 9. — *Sylvia nisoria* V. 2. — *Turdus musicus* III. 4. — *Turtur communis* V. 3.

SIMÁK FERENCZ, Uzapanyit (Gömör m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 11. — *Ciconia alba* III. 29. — *Columba oenas* III. 1. — *Coturnix communis* IV. 14. — *Crex pratensis* IV. 20. — *Cuculus canorus* IV. 13. — *Delichon urbica* IV. 10. — *Erithacus luscini* IV. 21. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Motacilla alba* III. 1. — *Motacilla boarula* III. 12. — *Oriolus galbula* V. 2. — *Scolopax rusticola* III. 10. — *Sturnus vulgaris* III. 10. — *Vanellus capella* III. 10.

STOLL ERNŐ, Nyiregyháza.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 12. — *Ciconia alba* IV. 1. — *Coturnix communis* V. 9. — *Cuculus canorus* IV. 23. — *Delichon urbica* IV. 10. — *Erithacus phoenicurus* IV. 3. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Motacilla alba* III. 17. — *Muscicapa grisola* IV. 12. — *Oriolus galbula* V. 2. — *Sturnus vulgaris* III. 16. — *Sylvia curruca* IV. 13. — *Turtur communis* V. 4. — *Upupa epops* IV. 3. — *Vanellus capella* III. 14.

SZALAY ANTAL, Kopács (Baranya m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Ciconia alba III. 25. — *Columba palumbus* III. 14. — *Coturnix communis* IV. 7. — *Delichon urbica* IV. 4. — *Motacilla alba* II. 22. — *Scolopax rusticola* III. 8. — *Turtur communis* IV. 6. — *Upupa epops* III. 30. — *Vanellus capella* II. 22.

SZOMJAS GUSZTÁV, Kisfástanya (Szabolcs m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Teleltek — Es überwinternten: *Anas boschas*. — *Anas crecca*. — *Anser fabalis*. *Cerchæis tinnunculus*. — *Columba oenas*.

Alauda arvensis II. 27. — *Anser fabalis* II. 24. — *Anser neglectus* II. 24. — *Cerchæis vespertinus* IV. 18. — *Ciconia alba* III. 24. — *Clivicola riparia* IV. 27. — *Coracias garrula* IV. 21. — *Coturnix communis* IV. 20. — *Cuculus canorus* IV. 11. — *Delichon urbica* IV. 1. — *Erithacus luscini* IV. 21. — *Falco subbuteo* IV. 27. — *Fulica atra* II. 27. — *Grus communis* IV. 16. — *Hirundo rustica* IV. 6. — *Lanius minor* V. 1. — *Motacilla alba* III. 11. — *Muscicapa grisola* IV. 18. — *Oriolus galbula* IV. 19. — *Saxicola oenanthe* IV. 6. — *Sturnus vulgaris* III. 3. — *Upupa epops* IV. 6. — *Vanellus capella* III. 3.

ID. SZEŐTS BÉLA, Hejőcsaba (Borsod m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Accentor modularis III. 22. — *Acrocephalus arundinaceus* V. 8. — *Alauda arborea* III. 22. — *Alauda arvensis* II. 24. — *Anthus trivialis* III. 30. — *Circus aeruginosus* II. 16. — *Columba oenas* II. 16. — *Columba palumbus* III. 30. — *Coturnix communis* V. 1. — *Crex pratensis* V. 8. — *Cuculus canorus* IV. 11. — *Delichon urbica* IV. 2. — *Emberiza calandra* III. 15. — *Emberiza schoeniclus* III. 15. — *Erithacus luscini* IV. 13. — *Erithacus phoenicurus* IV. 17. — *Erithacus titys* IV. 13. —

Hirundo rustica IV. 11. — *Jynx torquilla* IV. 6. — *Lanius collurio* V. 5. — *Lanius minor* V. 5. — *Ligurinus chloris* IV. 3. — *Locustella fluviatilis* V. 8. — *Locustella naevia* V. 5. — *Milvus iclinus* III. 15. — *Motacilla alba* III. 16. — *Motacilla boarula* III. 14. — *Muscicapa atricapilla* IV. 22. — *Muscicapa collaris* IV. 26. — *Muscicapa grisola* IV. 26. — *Muscicapa parva* IV. 26. — *Oriolus galbula* IV. 26. — *Ortygometra porzana* IV. 20. — *Phylloscopus collybita* IV. 1. — *Pratincola rubetra* IV. 20. — *Pratincola rubicola* III. 18. — *Scolopax rusticola* III. 18. — *Sturnus vulgaris* III. 2. — *Sylvia atricapilla* IV. 17. — *Sylvia communis* IV. 20. — *Sylvia nisoria* IV. 26. — *Totanus ochropus* IV. 13. — *Turdus musicus* III. 22. — *Turdus torquatus alpestris* IV. 2. — *Turtur communis* IV. 26. — *Upupa epops* IV. 14.

IFJ. SZEÖTS BÉLA, Mocsolyás (Borsod m.)

Ampelis garrula XI. 16. 1919. kis csapat — kleiner Flug.

SZVORÉNYI PÁL, Hévizgyörk (Pest m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Acrocephalus arundinaceus IV. 19. — *Alauda arvensis* III. 24. — *Ciconia alba* IV. 16. — *Coturnix communis* V. 5. — *Crex pratensis* V. 9. — *Cuculus canorus* IV. 26. — *Delichon urbica* IV. 3. — *Erithacus luscini* IV. 27. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Oriolus galbula* IV. 26. — *Turtur communis* V. 7. — *Upupa epops* IV. 10. — *Vanellus capella* III. 16.

TABAKOVITS GUSZTÁV, Baranda (Torontál m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alauda arvensis II. 27. — *Botaurus stellaris* IV. 12. — *Ciconia alba* III. 27. — *Ciconia nigra* III. 29. — *Crex pratensis* IV. 8. — *Gallinago gallinaria* III. 21. — *Gallinago gallinula* III. 25. — *Gallinago major* III. 31. — *Gallinula chloropus* IV. 11. — *Grus communis* III. 19. — *Hirundo rustica* III. 30. — *Numenius arquatus* III. 19. — *Numenius phaeopus* III. 16. — *Nycticorax griseus* III. 16. — *Podiceps nigricans* III. 30. — *Scolopax rusticola* III. 19. — *Sturnus vulgaris* II. 28. — *Turtur communis* IV. 9. — *Vanellus capella* III. 16.

TAFFERNER BÉLA, Lugos.

Tavaszi vonulás 1918. — Frühjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 28. — *Ciconia alba* V. 2. — *Delichon urbica* IV. 10. — *Hirundo rustica* IV. 5.

DR. TARJÁN TIBOR, Békéscsaba.

Scolopax rusticola XII. 2. 15. 1918.

IFJ. THÓBIÁS GYULA, Felsőlány (Abauj-T. m.)

Őszi vonulás 1917. — Herbstzug 1917.

Alauda arvensis X. 10. — *Ciconia alba* VIII. 30. — *Coturnix communis* X. 15. — *Crex pratensis* X. 6. — *Cuculus canorus* VIII. 17. — *Delichon urbica* IX. 22. — *Erithacus luscini* VIII. 17. — *Hirundo rustica* IX. 2. — *Jynx torquilla* IX. 11. — *Lanius collurio* IX. 7. — *Motacilla alba* X. 19. — *Oriolus galbula* VIII. 19. — *Sturnus vulgaris* IX. 30. — *Turtur communis* IX. 10.

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Acrocephalus arundinaceus V. 6. — *Alauda arborea* III. 26. — *Alauda arvensis* II. 24. — *Aquila pomarina* IV. 8. — *Ciconia alba* III. 31. — *Columba oenas* II. 17. — *Columba palumbus* III. 31. — *Coturnix communis* V. 3. — *Crex pratensis* V. 9. — *Cuculus canorus* IV. 12. — *Delichon urbica* IV. 9. — *Emberiza calandra* III. 16. — *Erithacus luscini*a IV. 16. — *Erithacus phoenicurus* IV. 19. — *Erithacus rubecula* III. 31. — *Erithacus titys* IV. 15. — *Hirundo rustica* IV. 12. — *Jynx torquilla* IV. 8. — *Lanius collurio* V. 7. — *Lanius minor* V. 6. — *Ligurinus chloris* IV. 5. — *Locustella fluviatilis* V. 11. — *Motacilla alba* III. 17. — *Muscicapa atricapilla* IV. 23. — *Muscicapa collaris* IV. 29. — *Muscicapa grisola* IV. 27. — *Oriolus galbula* IV. 29. — *Phylloscopus collybita* IV. 3. — *Pratincola rubetra* IV. 21. — *Saxicola oenanthe* V. 4. — *Scolopax rusticola* III. 21. — *Sturnus vulgaris* III. 5. — *Sylvia atricapilla* IV. 19. — *Sylvia borin* IV. 22. — *Sylvia nisoria* IV. 29. — *Turtur communis* IV. 28. — *Upupa epops* IV. 15. — *Vanellus capella* III. 16.

Öszi vonulás 1918. — Herbstzug 1918.

Alauda arvensis IX. 29. — *Ciconia alba* VIII. 22. fészekről — vom Neste VIII. 31., IX. 2. — *Coturnix communis* X. 12. — *Crex pratensis* X. 3. — *Cuculus canorus* VIII. 10. — *Delichon urbica* IX. 6., IX. 16. — *Erithacus luscini*a VIII. 18. — *Hirundo rustica* IX. 8., IX. 14. — *Jynx torquilla* IX. 15. — *Lanius collurio* IX. 8. — *Motacilla alba* IX. 27. — *Oriolus galbula* VIII. 20. — *Sturnus vulgaris* IX. 26. — *Turtur communis* IX. 17. — *Upupa epops* VIII. 30.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arborea III. 20. — *Alauda arvensis* III. 19. — *Aquila pomarina* IV. 5. — *Ciconia alba* IV. 13. — *Columba oenas* III. 2. — *Columba palumbus* III. 30. — *Coturnix communis* V. 8. — *Crex pratensis* V. 9. — *Cuculus canorus* IV. 15. — *Delichon urbica* IV. 16. — *Erithacus luscini*a IV. 18. — *Erithacus rubecula* III. 30. — *Erithacus titys* IV. 5. — *Hirundo rustica* IV. 10. — *Jynx torquilla* IV. 6. — *Lanius collurio* IV. 26. — *Ligurinus chloris* IV. 1. — *Locustella fluviatilis* V. 14. — *Milvus migrans* III. 29. — *Motacilla alba* III. 15. — *Motacilla flava* V. 7. — *Muscicapa collaris* IV. 5. — *Muscicapa grisola* V. 7. — *Muscicapa parva* V. 12. — *Oriolus galbula* IV. 24. — *Phylloscopus collybita* IV. 1. — *Phylloscopus sibilator* IV. 24. — *Saxicola oenanthe* V. 2. — *Scolopax rusticola* IV. 14. — *Sturnus vulgaris* III. 6. — *Sylvia atricapilla* IV. 28. — *Sylvia nisoria* V. 2. — *Turtur communis* IV. 20. — *Upupa epops* IV. 6. — *Vanellus capella* III. 10.

Öszi vonulás 1919. — Herbstzug 1919.

Alauda arvensis X. 2. — *Ciconia alba* VIII. 29. — *Coturnix communis* IX. 29. — *Cuculus canorus* VIII. 3. — *Delichon urbica* IX. 19. — *Erithacus luscini*a VIII. 30. — *Hirundo rustica* IX. 21. — *Jynx torquilla* IX. 19. — *Lanius collurio* X. 4. — *Motacilla alba* X. 8. — *Oriolus galbula* VIII. 21. — *Sturnus vulgaris* X. 10. — *Turtur communis* IX. 20. — *Upupa epops* IX. 5.

THURÓCZY FERENCZ, Szikla (Zólyom m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Columba oenas III. 16. — *Cuculus canorus* IV. 28. — *Delichon urbica* IV. 20. — *Motacilla alba* III. 11. — *Scolopax rusticola* IV. 20. — *Turdus musicus* III. 2.

UJVÁRY IRMA, Fajszt (Somogy m.)

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 22. — *Ardea cinerea* III. 23. — *Ciconia alba* III. 18. — *Columba oenas* II. 25. — *Columba palumbus* III. 23. — *Coracias garrula* IV. 16. — *Coturnix communis* V. 6. — *Cuculus canorus* IV. 10. — *Erithacus lusciniä* IV. 24. — *Hirundo rustica* III. 25. — *Motacilla alba* II. 22. — *Oriolus galbula* V. 3. — *Scolopax rusticola* III. 4. — *Turtur communis* IV. 22. — *Upupa epops* III. 15. (?). — *Vanellus capella* II. 25.

UJVÁRY JENÖ, Polgárdi (Fejér m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 2. — *Columba oenas* III. 1. — *Columba palumbus* II. 27. — *Coturnix communis* IV. 10. — *Cuculus canorus* IV. 24. — *Delichon urbica* IV. 13. — *Erithacus lusciniä* IV. 11. — *Hirundo rustica* IV. 10. — *Oriolus galbula* IV. 17. — *Turtur communis* IV. 19.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 24. — *Ciconia alba* IV. 25. — *Columba oenas* II. 27. — *Columba palumbus* III. 1. — *Cuculus canorus* IV. 19. — *Delichon urbica* IV. 3. — *Erithacus lusciniä* IV. 7. — *Hirundo rustica* IV. 4. — *Oriolus galbula* IV. 28. — *Turtur communis* IV. 12.

VEVERÁN ISTVÁN, Abony (Pest m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arvensis III. 1. — *Ciconia alba* III. 19. — *Columba palumbus* III. 25. — *Cuculus canorus* IV. 27. — *Delichon urbica* IV. 16. — *Erithacus lusciniä* IV. 25. — *Erithacus phoenicurus* IV. 9. — *Gallinula chloropus* IV. 5. — *Hirundo rustica* IV. 7. — *Lanius collurio* V. 8. — *Motacilla alba* III. 12. — *Oriolus galbula* V. 7. — *Phylloscopus collybita* IV. 6. — *Sylvia atricapilla* IV. 26. — *Sylvia curruca* IV. 12. — *Turtur communis* IV. 24. — *Upupa epops* IV. 8.

Tavaszi vonulás 1919. — Fröhjahrszug 1919.

Alauda arvensis II. 20. — *Cerchneis vespertinus* V. 6. — *Ciconia alba* IV. 6. — *Columba palumbus* III. 14. — *Cuculus canorus* V. 5. — *Delichon urbica* IV. 17. — *Erithacus lusciniä* IV. 16. — *Hirundo rustica* IV. 2. — *Motacilla alba* III. 22. — *Oriolus galbula* V. 8. — *Phylloscopus collybita* III. 27. — *Sylvia curruca* IV. 9. — *Turtur communis* V. 7. — *Upupa epops* III. 13.

VOLLNHOFFER PÁL, Szászsebes (Szeben m.)

Tavaszi vonulás 1918. — Fröhjahrszug 1918.

Alauda arborea III. 1. — *Alauda arvensis* II. 26. — *Cerchneis tinnunculus* IV. 1. — *Columba oenas* III. 3. — *Columba palumbus* III. 5. — *Coturnix communis* V. 6. — *Crex pratensis* V. 8. — *Cuculus canorus* IV. 11. — *Delichon urbica* IV. 6. — *Erithacus philomela* IV. 18. — *Erithacus rubecula* telet — überwinterte. — *Hirundo rustica* IV. 9. — *Lanius collurio* V. 2. — *Lanius minor* V. 6. — *Milvus iclinus* IV. 11. — *Motacilla alba* III. 20. — *Muscicapa collaris* IV. 11. — *Oriolus galbula* IV. 26. — *Phylloscopus collybita* IV. 1. — *Pratincola rubicola* III. 20. — *Saxicola oenanthe* IV. 11. — *Scolopax rusticola* III. 20. — *Sturnus vulgaris* III. 1. — *Turdus musicus* III. 3. — *Turdus pilaris* IV. 3. még itt — noch hier. — *Turtur communis* IV. 25. — *Upupa epops* IV. 9. — *Vanellus capella* III. 3.

Biztos adatok madaraink táplálkozásáról.

— Tizedik közlemény. —

Irta: CSIKI ERNŐ.

Positive Daten über die Nahrung unserer Vögel.

— Zehnte Mitteilung. —

Von: E. CSIKI.

A hazai madarak gyomortartalmának vizsgálatáról szóló tanulmányaim során¹⁾ legutóbb a szarka (*Pica pica* L.) képezte vizsgálódásaim tárgyát, melyekről alábbiakban számolhatok be.

Während des Studiums des Mageninhaltes unserer heimischen Vögel¹⁾ bildete zuletzt die Elster (*Pica pica* L.) den Gegenstand meiner Untersuchungen, über welche ich im Folgenden berichten kann.

59. *Pica pica* L.

A szarka gazdasági szerepéről a természet háztartásában éppen azon tulajdonságánál fogva, hogy örökké ott settenkedik a gazdasági udvar körül, elég jó megfigyeléseink voltak, úgy hogy irodalmunkban úgy CHERNEL²⁾, mind HERMAN³⁾ találóan jellemzik működését. Táplálékát számtalan rovar mellett, egereken és a házak körüli hulladékon kívül, főleg költés idején temérdek apró madár, csibe stb. képezi, úgy hogy a haszon, melyet működése közben hoz, messze mögötte marad az okozott kárnak.

Über die wirtschaftliche Bedeutung der Elster im Haushalte der Natur hatten wir gute Beobachtungen, besonders durch ihre Gewohnheit sich immer um den Wirtschaftshof aufzuhalten, so dass in unserer Literatur so CHERNEL²⁾ wie auch HERMAN³⁾ ihr wirken treffend beschreiben. Ihre Nahrung besteht ausser vielen Insekten, aus Mäusen und Abfällen der Häuser, hauptsächlich zur Brutzeit aus zahlreichen kleinen Vögeln, Hühnchen etc., so dass der Nutzen, welchen sie durch ihr Treiben bringt, weit dem verursachten Schaden nachsteht.

¹⁾ Az előbbi közlemények az „Aquila“ XI. (1904.)—XXI. (1915.) kötetében jelentek meg.

²⁾ Magyarország Madarai. II. 1899. p. 561.

³⁾ A madarak hasznáról és káráról. 4. kiadás. 1914, p. 161.

¹⁾ Die früheren Mitteilungen erschienen in den Bänden XI. (1904.)—XXI. (1915.) der „Aquila“.

²⁾ Die Vögel Ungarns. II. Bd. 1899. p. 561. (ungarisch).

³⁾ Nutzen und Schaden der Vögel. 4. Auflage. 1914, p. 161 (ungarisch).

A szarka gyomortartalmából elég tekintélyes anyag állott rendelkezésemre; nem kevesebb mint 351 példány gyomortartalma gyűlt egybe évek során a m. kir. Madártani Intézet gyűjteményében, mely alábbi fejtegetések alapjául szolgált.

A megvizsgált anyag, az elejtés időrendjében történő felsorolás mellett, a következő volt:

1. [219.] Lasztomér, 1908. **I. 2**, Egér szőrözete, kukoricza- (7) és búzaszemek (10); Mäusehaare, Mais- (7) und Weizenkörner (10). — 2. [211.] Megyerics, 1908. **I. 3**, Egér maradványai; Überreste einer Maus. — 3. [220.] Lasztomér, 1908. **I. 3**, Egér maradványai, kukoricza- (2) és búza- (sok) szemek; Überreste einer Maus, Mais- (2) und Weizen- (viele) Körner. — 4. [89.] Komárom, 1905. **I. 9**, növényi részek és csontdarabkák; Pflanzenreste und Knochenstückchen. — 5. [165.] Szigetcsép, 1907. **I. 9**, árpa-szemek, szalma-részecskék, tollak és kavicsok; Gerste-Körner, Strohstückchen, Federn und Kieselchen. — 6. [301.] Szent-Tamás, 1910. **I. 9**, egér (1) és durva homokszemecskék; Maus (1) und grobe Sandkörnchen. — 7. [90.] Komárom, 1905. **I. 12**, növényi törmelék kevés húsmaradékkal; Pflanzliche- und wenig Fleischreste. — 8. [195.] Törökbecse, 1908. **I. 12**, kukoricza-szemek (6), növényi törmelék, *Vespa vulgaris* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1); Maiskörner (6), pflanzliche Reste, *Vespa vulgaris* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 9. [262.] Trencsén, 1909. **I. 12**, kukoricza-szemek (2), növényi törmelék, *Silpha obscura* (1); Maiskörner (2), pflanzliche Reste, *Silpha obscura* (1). — 10. [263.] Trencsén, 1909. **I. 12**, *Gryllus campestris* (1), *Ocypus edentulus* (1), növényi törmelék (Pflanzenreste.) — 11. [32.] Komárom, 1902. **I. 14**, *Buliminus* sp. (1), *Philonthus* sp. (1), *Baris lepidii* (1), *Baris coerulescens* (1), apró emlős csontrészei (Knochenreste eines kleinen Säugetieres), kukoricza-szemek (Maiskörner). — 12. [1.] Frankó, 1897. **I. 17**, *Cleous cinereus* (1), *Cantharis* sp. (1 larva) és sok buza- és kukoriczatörmelék (und viele Weizen- und Maiskörnchenreste). — 13. [67.] Szászrégen, 1904. **I. 17**, kukoricza-törmelék (Maisreste). — 14. [91.] Iharosberény, 1905. **I. 17**, kukoricza-szemek és más növényi részek; Maiskörner und andere vegetabilische Reste. — 15. [120.] Keszegfalva, 1906. **I. 17**, *Phyllobius* sp. (1), húsdarabkák (Fleischreste), 2 kukoriczaszem (2 Maiskörner) és növényi törmelék (und vegetabilische Reste). —

Was das untersuchte Material des Mageninhaltes der Elster anbelangt, so stand mir ein ziemlich ansehnliches Material zur Verfügung; im Laufe der Jahre sammelte sich in dem k. ung. Institut für Ornithologie nicht weniger als der Mageninhalt von 351 Exemplaren an, welches den Grund zu den folgenden Ausführungen bildete.

Das untersuchte Material war in chronologischer Reihenfolge des Erlegens angeführt, folgendes:

16. [130.] Keszegfalu, 1906. **I. 17**, sörték (Borsten), 2 búzaszem (2 Weizenkörner), árpa-pelyva (Gerstenspreu). — 17. [302.] Szélcseg, 1910. **I. 17**, egér (1) és 2 kukorica-szem; Maus (1) und 2 Maiskörner. — 18. [92.] Komárom, 1905. **I. 18**, növényi részek és magvak; Vegetabilische Reste und Fruchtkörner. — 19. [264.] Temeskubin, 1909. **I. 18**, sok növénytörmelék (viele vegetabilische Reste), Graphoderes cinereus (1). — 20. [266.] Óverbász, 1909. **I. 20**, csontdarabkák (Knochensplitter), Buliminus sp. (1), Gryllotalpa vulgaris (1), 4 kukorica-szem (4 Maiskörner). — 21. [273.] Óverbász, 1909. **I. 20**, Anisoplia lata (1), Psalidium maxillosum (3), Cleonus sp. (1) és egyéb rovtörmelék (und andere Insektenreste). — 22. [131.] Keszegfalu, 1906. **I. 21**, Hús-maradékok (Fleischreste). — 23. [213.] Megyeres, 1908. **I. 21**, Hús-maradékok (Fleischreste), madárcsőr (Vogelschnabel), kukorica-szemek (Maiskörner) és növényi törmelék (und vegetabilische Reste). — 24. [68.] Óverbász, 1904. **I. 24**, Gryllus campestris (1), kukorica-törmelék (Maisreste). — 25. [56.] Komárom, 1904. **I. 25**, egérsontok (Mäuseknochen), kukorica-szemek és törmelékük (Maiskörner und deren Bruchstücke). — 26. [93.] Iharosberény, 1905. **I. 25**, egér (Maus), kukorica (Mais). — 27. [274.] Algyógy, 1909. **I. 25**, Formica sp. (5), kukorica (Mais), növényi törmelék (Pflanzenbruchstücke). — 28. [69.] Óverbász, 1904. **I. 27**, kukorica-törmelék (Mais-Bruchstücke). — 29. [57.] Görgény-Szent-Imre, 1903. **I. 28**, kukorica-törmelék (Mais-Bruchstücke), csontdarabkák (Knochensplitter). — 30. [275.] Algyógy, 1909. **I. 28**, 9 kukorica-szem (9 Maiskörner), növényi törmelék (vegetabilische Reste) és szörök (Haare). — 31. [70.] Óverbász, 1904. **I. 31**, kukorica (Mais) és növényi törmelék (vegetabilische Reste). — 32. [94.] Komárom, 1905. **I. 31**, csontdarabkák (Knochensplitter). — 33. [223.] Óverbász, 1908. **I. 31**, egér (Maus), Buliminus sp. (1), Cleonus sp. (1), Vespa vulgaris (1), Gryllotalpa vulgaris (1). — 34. [322.] Csepelsziget, 1911. **I. 31**, egér (Maus), kukorica (Mais), csipkerózsa-magvak (Dornröschen Körner).

35. [71.] Szászrégen, 1904. **II. 2**, Forficula auricularia (1), kukorica (Mais), növényi törmelék (Pflanzenbruchstücke). — 36. [72.] Szászrégen, 1904. **II. 2**, Cantharis sp. (3 larva), Sitona sulcirostris (2), Vanessa sp. (1 nympa), kukorica (Mais), árpa (Gerste). — 37. [73.] Szászrégen, 1904. **II. 2**, Cantharis sp. (15 larva), Sitona tibialis (1), Phytomus punctatus (1), Subcoccinella 24-punctata (1), kukorica (Mais). — 38. [58.] Csukics, 1903. **II. 3**, Tachinus sp. (1), Phyllobius oblongus (2), Phaeton cochleariae (1), lepkebáb (Schmetterlingspuppe), Gryllotalpa vulgaris (1), kukorica (Mais). — 39. [168.] Keszegfalu, 1907. **II. 3**, kukorica- és árpaszemek, szörök (Mais- und Gerstekörner, Haare). — 40. [172.] Keszegfalu, 1907. **II. 3**, csontdarabkák (Knochensplitter),

árpa (Gerste), növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke). — 41. [132.] Szigetcsép, 1906. **II. 7**, *Gryllotalpa vulgaris* (1), árpa (Gerste), növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke). — 42. [173.] Keszegfalú, 1907. **II. 8**, egér (Maus), paizstetvek (Schildläuse) (6), árpa (Gerste), növényi törmelék (vegetabilische Reste). — 43. [74.] Görgény-Szent-Imre, 1904. **II. 10**, *Pterostichus* (*Lagarus*) *vernalis* (8), *Helophorus aquaticus* (1), *Cantharis* sp. (4 larva), *Sitona* sp. (2), kukoricza (Mais), búza (Weizen), árpa (Gerste), növényi törmelék (vegetabilische Reste). — 44. [75.] Görgény-Szent-Imre, 1904. **II. 10**, *Cantharis* sp. (1 larva), hús (Fleisch), juhgyapju (Schafwolle), kukoricza (Mais), búza (Weizen). — 45. [76.] Görgény-Szent-Imre, 1904. **II. 10**, *Cantharis* sp. (5 larva), *Sitona humeralis* (1), *Alophus triguttatus* (1), *Phytonomus punctatus* (1), búzaszemek (Weizenkörner). — 46. [77.] Görgény-Szent-Imre, 1904. **II. 10**, *Pterostichus strenuus* (2), *Cantharis* sp. (4 larva), *Sitona tibialis* (1), *Phytonomus punctatus* (1), kukoricza (Mais). — 47. [95.] Iharosberény, 1905. **II. 11**, egér (Maus), *Aphodius fimetarius* (1), *Gryllus campestris* (1), kevés növényi törmelék (wenig vegetabilische Reste). — 48. [6.] Liptóújvár, 1900. **II. 12**, csontdarabkák (Knochensplitter), árpaszemek (Gerstekörner). — 49. [265.] Temeskubin, 1909. **II. 12**, egér (Maus), kukoricza (Mais) növényi törmelék (vegetabilische Reste). — 50. [207.] Pinczehely, 1907. **II. 13**, húsmaradékok (Fleischreste). — 51. [96.] Óverbász, 1905. **II. 14**, *Cossus cossus* (5 hernyó, 5 Raupen). — 52. [97.] B.-Szakállas, 1905. **II. 17**, *Helix pomatia* (1), *Cantharis* sp. (9 larva), *Agriotes* sp. (1), árpaszemek (Gerstekörner). — 53. [198.] Szigetcsép, 1907. **II. 18**, árpaszemek (Gerstekörner) és növényi törmelék (vegetabilische Reste). — 54. [98.] Bálvány-Szakállas, 1905. **II. 20**, növényi törmelék, főleg zab (vegetabilische Bruchstücke, hauptsächlich Hafer). [Talán lótrágyából? — Vielleicht aus Pferdedünger?]. — 55. [3.] — 1908. **II. 25**, kisebb emlős nyakesigolyája (Wirbelbein eines kleineren Säugetieres), éneklő madár csőre (Schnabel eines Singvogels), *Amara bifrons* (1), *Philonthus* sp. (1), *Psolidium maxillosum* (1), *Phytonomus punctatus* F. (1), kukoricza (Mais), búza (Weizen). — 56. [99.] Óverbász, 1905. **II. 25**, csontdarabkák (Knochensplitter), kukoricza (Mais), növényi részek (vegetabilische Reste). — 57. [59.] Görgény-Szent-Imre, 1903. **II. 28**, kukoricza (Mais). — 58. [268.] Pusztakisfalú, 1909. **II. 28**, *Sitona* sp. (1), *Phytonomus punctatus* (1), növényi törmelék, közte fagyal-magvak (vegetabilische Bruchteile, darunter *Ligustrum*-Samenkörner).

59. [8.] Révfülöp, 1900. **III. 00**, kukoricza (Mais). — 60. [208.] Megyeres, 1908. **III. 8**, *Helix obvia* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1), növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke). — 61. [303.] Rákospalota, 1910. **III. 9**, *Harpalus distinguendus* (1), *Rhizotrogus aequinoctialis* (1),

Vespa vulgaris (1), tojáshéjréscskek (Eischalenteilchen). — 62. [133.] Nógrád-Kövesd, 1906. **III. 10**, *Silpha obscura* (1), *Aphodius prodromus* (sok — viele), *Cleonus 4-punctatus* (1), *Phyllobius* sp. (1), *Julus unilineatus* (1). — 63. [167.] Etelháza, 1907. **III. 12**, kukoricza (Mais). — 64. [260.] Szélszeg, 1909. **III. 12**, egér (Maus), csontszilánkok (Knochensplitter), kukoricza (Mais). — 65. [100.] Óverbász, 1905. **III. 15**, *Dytiscidae* sp. (15 larva), egér (Maus). — 66. [304.] Pécs, 1900. **III. 15**, *Silpha obscura* (1), *Opatrum sabulosum* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (30), *Cleonus cinereus* (1). — 67. [170.] Szent-Tamás (Arad m.), 1907. **III. 17**, növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke), árpa (Gerste). — 68. [276.] Nagy-Nyíres, 1909. **III. 18**, *Agonum viduum* (1), *Aphodius prodromus* (1), *Phyllobius betulae* (1), *Gryllus campestris* (1). — 69. [269.] Kőszeg, 1908. **III. 19**, Csontdarabkák (Knochensplitter), *Bembidion Andreae* (1), *Harpactor iracundus* (1), növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke), — 70. [259.] Szécszeg, 1909. **III. 19**, egér (Maus), *Ichneumonidarum* sp. (1), növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke). — 71. [101.] Óverbász, 1905. **III. 21**, *Carabus cancellatus* (1), *Harpalus aeneus* (2), *Cleonus cinereus* (2), *Gryllus campestris* (1), *Julus unilineatus* (1). — 72. [277.] Nagy-Nyíres, 1909. **III. 21**, *Aphodius melanostictus* (1), növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke). — 73. [209.] Sárospatak, 1908. **III. 22**, *Aphodius sticticus* (1), *Erirrhinus longimanus* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1), *Julus unilineatus* (1). — 74. [305.] Algyógy, 1910. **III. 22**, *Pterostichus niger* (1), *Harpalus aeneus* (1), *Aphodius prodromus* (20), *A. inquinatus* (1), *Geotrupes stercorarius* (1), *Cleonus cinereus* (1). — 75. [7.] Liptó-Újvár, 1900. **III. 24**, egér (Maus), kukoricza (Mais). — 76. [323.] Győr, 1911. **III. 24**, *Aphodius sticticus* (12), *A. inquinatus* (3), búza (Weizen). — 77. [12.] — 1901. **III. 25**, csonttöredékek (Knochensplitter), éjjeli lepke bábja (Puppe eines Nachtfalters), kukoricza és búza (Mais und Weizen). — 78. [306.] Szigetcsép, 1910. **III. 25**, *Harpalus aeneus* (1), *Hister fimetarius* (6), *Aphodius sticticus* (15), *Cleonus cinereus* (1), *Aelia acuminata* (3), *Eurygaster maura* (1). — 79. [13.] Szabadka, 1901. **III. 27**, kukoricza (Mais). — 80. [14.] Szabadka, 1901. **III. 27**, *Limonius aeruginosus* (1), *Ceuthorrhynchus cardui* (1), *Lucilia* sp. (1), *Aelia acuminata* (3), kukoricza és búza (Mais und Weizen). — 81. [134.] Zúberecz, 1906. **III. 27**, hús-részek és növényi törmelék (Fleischreste und vegetabilische Bruchstücke). — 82. [324.] Kőszeg, 1911. **III. 27**, *Phytonomus punctatus* (1), *Ph. variabilis* (2), *Julus unilineatus* (1), zab (Hafer), növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke). — 83. [169.] Keszegfalú, 1907. **III. 28**, kukoricza és zab (Mais und Hafer). — 84. [210.] Sárospatak, 1908. **III. 28**, *Lasius niger* (7), hús (Fleisch). — 85. [102.] Ihárosberény, 1905. **III. 29**, *Harpalus aeneus* (2), *Amara aenea* (1), *Aphodius*

finetarius (1), *Julus unilineatus* (3). — 86. [9.] Liptó-Újvár, 1900. **III. 30**, egér (Maus). — 87. [10.] Liptó-Újvár, 1900. **III. 30**, csontdarabkák (Knochensplitter), *Cantharis* sp. (8 larva), *Otiorrhynchus* sp. (1), kukoricza (Mais).

88. [212.] Megyeres, 1908. **IV. 1**, *Aphodius sticticus* (sok — viele), *A. inquinatus* (sok — viele), zab és növényi részek valószínűleg lótrágyából (Hafer und vegetabilische Reste wahrscheinlich aus Pferdedünger). — 89. [341.] Tárnok, 1913. **IV. 4**, *Harpalus aeneus* (6), *Agonum viridicupreum* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (20), *Cassida nobilis* (1). — 90. [171.] Lasztómer, 1907. **IV. 5**, *Phaedon cochlearia* (4), búza (Weizen), növényi törmelék (vegetabilische Bruchstücke). — 91. [199.] Bilek, 1907. **IV. 7**, felismerhetetlen apró rovar-törmelék (nicht bestimm-bare kleine Insektenbruchteile), kukoricza (Mais), apró kavicszemek (kleine Kieselkörnchen). — 92. [15.] Nagyczenk, 1901. **IV. 9**, *Agonum Mülleri* (1), *Onthophagus fracticornis* (2), *Aphodius merdarius* (2), *A. prodromus* (4), árpa (Gerste). — 93. [253.] Szigetcsép, 1908. **IV. 10**, kukoricza (Mais). — 94. [307.] Algyógy, 1910. **IV. 10**, *Harpalus aeneus* (4), *Hister quadrimaculatus* (1), *Aphodius finetarius* (2), *Phyllobius betulae* (1), *Julus* sp. (1). — 95. [308.] Nagy-Pestyén, 1910. **IV. 10**, *Harpalus aeneus* (2), *Aphodius finetarius* (15), *A. granarius* (1), *A. prodromus* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1). — 96. [189.] Sárospatak, 1907. **IV. 12**, *Amara aenea* (15), *Oniticellus fulvus* (1), *Aphodius granarius* (2), *Tropinota hirta* (4). — 97. [254.] Szigetcsép, 1908. **IV. 13**, egér (Maus). — 98. [309.] Nagymaros, 1910. **IV. 13**, *Harpalus aeneus* (6), *Poecilus cupreus* (2), *Otiorrhynchus ligustici* (1). — 99. [310.] Csepel, 1910. **IV. 13**, *Carabus granulatus* (1), *Tanymecus palliatus* (1), *Cleonus cinereus* (1), *Camponotus vagus* (12), *Aelia acuminata* (1), *Palomena prasina* (1), *Lacerta* sp. juv. (állkapocs — Unterkiefer). — 100. [78.] Óverbász, 1904. **IV. 15**, *Poecilus cupreus* (1), *Rhizotrogus aequinoctialis* (1), *Melolontha* sp. (larva), *Serica holosericea* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1), *Gryllus campestris* (1). — 101. [278.] Báld (Kolozs m.), 1909. **IV. 16**, *Agriotes* sp. (5 larva), *Otiorrhynchus ligustici* (1), magvak (Samen). — 102. [255.] Szigetcsép, 1908. **IV. 17**, *Psalidium maxillosum* (1), apró rovar-törmelék (kleine Insektenbruchteile). — 103. [2.] Sopron, 1897. **IV. 22**, *Melolontha vulgaris* (2), apró mészkődarabkák (kleine Kalksteinstückchen) (6). — 104. [79.] Szigetcsép, 1904. **IV. 22**, *Hister quadrimaculatus* (3), *Pentodon idiota* (2), *Tropinota hirta* (1), *Cleonus piger* (1), *Dorcadion aethiops* (2), *D. pedestre* (1). — 105. [214.] Sárospatak, 1908. **IV. 23**, *Silpha obscura* (1), *Meloë decorus* (1), *Dorcadion aethiops* (1), húsrészek (Fleisch-Reste). — 106. [224.] Megyeres, 1908. **IV. 23**, *Necrophorus vespillo* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1), *Phyllobius glaucus* (1), *Tanymecus palliatus* (2), növényi magvak (Pflanzen-

amen). — 107. [215.] Ó-Fehértó, 1908. **IV. 26**, *Harpalus aeneus* (2), *Platus calceatus* (5), *Hister fimeterius* (1), *Serica holosericea* (1), *Tany-mecus palliatus* (1), 3 lepkebáb (3 Schmetterlingspuppen). — 108. [252.] Szigetcsép, 1908. **IV. 26**, egér (Maus), *Harpalus aeneus* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1). — 109. [311.] Csongrád megye, 1910. **IV. 26**, *Harpalus aeneus* (1), *Onthophagus taurus* (1), *Cleonus cinereus* (2), apró rovar-törmelék (kleine Insektenbruchteile), növényi törmelék (vegetabilische Reste). — 110. [16.] Nádudvar, 1901. **IV. 27**, csirke tolla és csőre (Schnabel und Federn eines Hühnchens). — 111. [17.] Nádudvar, 1901. **IV. 27**, *Harpalus distinguendus* (2), *H. smaragdinus* (1), *Brachinus crepitans* (1), *Rhizotrogus* sp. (1 larva), kukoricza (Mais). — 122. [154.] Keszegfalú, 1906. **IV. 27**, *Harpalus aeneus* (3), *Hister quadrimaculatus* (2), *Cleonus cinereus* (2). — 113. [103.] Szigetcsép, 1905. **IV. 25**, *Platus calceatus* (1), *Hister quadrimaculatus* (1), *H. quadrinotatus* (1), *Tropinota hirta* (2), *Psolidium maxillosum* (1), *Gryllus campestris* (1), *Eurygaster maura* (1). — 114. [104.] Keszegfalú, 1905. **IV. 28**, *Melolontha hippocastani* (5), *Otiorrhynchus multipunctatus* (3), *O. ligustici* (2). — 115. [325.] Kolozsvár, 1911. **IV. 29**, *Melolontha vulgaris* (2), *Cassida viridis* (1), *Adrastus limbatus* (1).

116. [106.] Óverbász, 1905. **V. 2**, *Harpalus aeneus* (10), *Ophonus pubescens* (2), *Rhizotrogus* sp. (2), *Otiorrhynchus* sp. (5), *Minyops variolosa* (1). — 117. [105.] Szigetcsép, 1905. **V. 3**, *Helix pomatia* (1), *Melolontha hippocastani* (5). — 118. [179.] Pécska, 1907. **V. 5**, *Elatер ephippium* (2), *Rhagium mordax* (1), *Cassida nebulosa* (1). — 119. [33.] Ószőny, 1902. **V. 6**, apró csontok (kleine Knochen), *Melolontha vulgaris* (26). — 120. [34.] Görgény-Szent-Imre, 1902. **V. 6**, egér (Maus), *Geotrupes vernalis* (1), *Melolontha hippocastani* (1), *Gryllus campestris* (2). — 121. [35.] Komárom, 1902. **V. 6**, *Helix obvia* (1), *H. vindobonensis* (1), *Copris lunaris* (1), *Melolontha hippocastani* (5), *Gryllus campestris* (5), apró rovar-törmelék (kleine Insektenbruchstücke), kavics-szemecskék (Kieselkörnchen). — 122. [135.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Panagaeus bipustulatus* (1), *Harpalus politus* (1), *Pterostichus vernalis* (6), *Tropinota hirta* (3), *Lacon murinus* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 123. [136.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. juv. (1), *Tropinota hirta* (4), *Notoxus monocerus* (1), *Tany-mecus palliatus* (8). — 124. [137.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. juv. (1), *Chlaenius nitidulus* (1), *Tropinota hirta* (3), *Peritelus familiaris* (1), *Tany-mecus palliatus* (5), *Odontotarsus purpureolineatus* (1). — 125. [138.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. juv. (1), *Agonum Mülleri* (15), *Copris lunaris* (1), *Elatер nigerrimus* (3), *Peritelus familiaris* (2), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 126. [139.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Cicindela campestris* (1), *Badister peltatus* (3), *Harpalus picipennis* (1), *Agonum Mülleri* (3), *Elatер nigerri-*

mus (3). — 127. [140.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Harpalus tardus* (1), *H. picipennis* (1), *Onthophagus taurus* (2), *Cleonus punctiventris* (2), *Cl. cinereus* (2), *Phytonomus punctatus* (2), hernyó (Raupe) (1). — 128. [141.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Cicindela campestris* (1), *Melanotus castanipes* (1), *Eurygaster maura* (1), *Harpactor iracundus* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 129. [142.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Badister peltatus* (2), *Harpalus tardus* (2), *H. picipennis* (3), *Tropinota hirta* (1), *Cleonus punctiventris* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1), *Gryllus campestris* (1), hernyó (Raupe) (2). — 130. [143.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Tropinota hirta* (4), *Agriotes ustulatus* (1), *Tanymecus palliatus* (6), *Gryllotalpa vulgaris* (3). — 131. [144.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Cicindela campestris* (1), *Harpalus tardus* (1), *H. picipennis* (2), *Melanotus castanipes* (1), *Gryllus campestris* (1). — 132. [145.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Tropinota hirta* (4), *Valgus hemipterus* (1), *Tanymecus palliatus* (3), hernyó (Raupe) (2). — 133. [146.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Tropinota hirta* (10). — 134. [147.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Copris lunaris* (1), *Tropinota hirta* (1), *Phytonomus punctatus* (1). — 135. [148.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Tropinota hirta* (1), *Melanotus castanipes* (2), *Phytonomus punctatus* (2), hernyó (Raupe) (1). — 136. [149.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Harpalus tardus* (2), *H. politus* (1), *Tropinota hirta* (1), *Melanotus castanipes* (4), *Gryllus campestris* (1). — 137. [150.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Helix obvia* (1), *Tropinota hirta* (2), *Elater nigerrimus* (2), *Melanotus castanipes* (1), *Peritelus familiaris* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 138. [151.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), *Harpalus tardus* (4), *Serica holosericea* (1), *Melanotus castanipes* (2), *Cleonus cinereus* (2). — 139. [152.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Harpalus tardus* (1), *Tropinota hirta* (4), *Lacon murinus* (1), *Melanotus castanipes* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (2). — 140. [153.] Tura, 1906. **V. 6**, (juv.) *Lacerta* sp. (1), egér (Maus), *Tropinota hirta* (8), *Agriotes sputator* (1), *Cleonus cinereus* (2). — 141. [19.] Palics, 1901. **V. 10**, *Harpalus aeneus* (2), *Melolontha vulgaris* (1 larva), *Cassida nebulosa* (1), *Palomena prasina* (2), apró rovarörmelék (kleine Insektenbruchstücke). — 142. [18.] Szigetcsép, 1901. **V. 13**, *Helix pomatia* (1), *Harpalus distinguendus* (2), *H. politus* (1), *Copris lunaris* (1), *Gryllus campestris* (5). — 143. [36.] Görgény-Szent-Imre, 1902. **V. 13**, *Melolontha hippocastani* (1). — 144. [107.] Szigetcsép, 1905. **V. 14**, *Hister quadrimaculatus* (2), *Melolontha vulgaris* (2). — 145. [312.] Németsesernye, 1910. **V. 15**, *Pentodon idiota* (1), *Cleonus pedestris* (1), *Gryllus campestris* (1). — 146. [326.] Peszér, 1911. **V. 15**, *Aphodius granarius* (2), *A. sticticus* (1), *A. erraticus* (1), *Sphenophorus abbreviatus* (1), *Dorcadion Cervae* (3). — 147. [180.] Cselej, 1907. **V. 16**, *Melo-*

lontha hippocastani (4). — 148. [11.] Szigetcsép, 1901. **V. 17**, Zabrus tenebrioides (1), Palomena prasina (1), Libellulidarum sp. (1 nympa). — 149. [279.] Péczel, 1909. **V. 18**, Agonum viridicupreum (1), Silpha obscura (2), Hister fimetarius (6), Staphylinus sp. (1), Aphodius erraticus (2), Psalidium maxillosum (1), Araneidarum sp. (1), kukoricza (Mais). — 150. [280.] Szászfenes, 1909. **V. 20**, (juv.) Harpalus distinguendus (2), Minyops variolosa (1). — 151. [281.] Szászfenes, 1909. **V. 20**, (juv.) Harpalus distinguendus (1) és apró rovartörmelék (und kleine Insektenbruchteile). — 152. [282.] Szászfenes, 1909. **V. 20**, (juv.) Lacerta sp. (1), Carabus cancellatus (1), Harpalus distinguendus (1). — 153. [283.] Szászfenes, 1909. **V. 20**, (juv.) egér (Maus), Cetonia metallica (1). — 154. [284.] Szászfenes, 1909. **V. 20**, (juv.) Lacerta sp. (ossa), Onthophagus verticicornis (4). — 155. [37.] Ószőny, 1909. **V. 21**, Helix obvia (1), Harpalus sp. (1 larva), Copris lunaris (1), Melolontha hippocastani (1), Athous niger (2). — 156. [327.] Kőhidgyarmat, 1911. **V. 22**, Calosoma inquisitor (1), Melolontha hippocastani (1), Helix sp. (1). — 157. [285.] Óverbász, 1909. **V. 23**, Pentodon idiota (1), Psalidium maxillosum (1). — 158. [80.] Szigetcsép, 1904. **V. 25**, Onthophagus verticicornis (1), Copris lunaris (1), Otiorrhynchus ligustici (1), Eusomus ovulum (1) és sok apró rovartörmelék (und viele kleine Insektenbruchstücke). — 159. [81.] Szigetcsép, 1904. **V. 25**, Harpalus aeneus (20), Amara aenea (2), sok rovartörmelék (viele Insektenbruchstücke), 1 kavics (Kiesel). — 160. [289.] Keszegfalu, 1909. **V. 25**, Oniticellus fulvus (1), Gnorimus variabilis (2). — 161. [38.] Ószőny, 1902. **V. 26**, Melolontha hippocastani (9), Gryllus campestris (1). — 162. [22.] Náduddvar, 1901. **V. 27**, Hister quadrinotatus (1), Aphodius granarius (1), A. prodromus (6), Anisoplia sp. (10), Longitarsus sp. (1). 4 tökmag (4 Kürbisskerne). — 163. [286.] Óverbász, 1909. **V. 28**, Onthophagus Amyntas (1), Psalidium maxillosum (6), Cleonus cinereus (1). — 164. [328.] Csíkcsatószeg, 1911. **V. 28**, Hister fimetarius (1), Melolontha vulgaris (1), Dorcadion pedestre (1) és néhány apró madártoll (und einige kleine Vogelfedern). — 165. [174.] Sárospatak, 1907. **V. 29**, Melolontha vulgaris (1), Tropinota hirta (1), Cleonus punctiventris (2), Gryllus campestris (3), babszemek (Bohnen). — 166. [175.] Sárospatak, 1907. **V. 29**, madártollak (Vogelfedern), Helix pomatia (1), Melolontha vulgaris (1), Psalidium maxillosum (1), Gryllus campestris (1). — 167. [176.] Sárospatak, 1907. **V. 29**, Aphodius atramentarius (2), Geotrupes sp. (1), Melolontha vulgaris (1), Cleonus cinereus (1). — 168. [177.] Sárospatak, 1907. **V. 29**, csontszilánkok (Knochensplitter), Melolontha vulgaris (1), Gryllus campestris (3). — 169. [178.] Sárospatak, 1907. **V. 29**, Staphylinus sp. (1), Rhizotrogus aequinoctialis (1), Cetonia metallica (1), Dorcadion aethiops (1), Gryllus campestris (1). —

170. [221.] **Pancsova**, 1908. **V. 29**, *Poecilus cupreus* (1), *Cleonus cinereus* (1), *Dorcadion aethiops* (1), *Gryllus campestris* (1). — 171. [313.] **Mindszent** (Csongrád m.), 1910. **V. 29**, *Aphodius erraticus* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1), *Cleonus cinereus* (2), elfogyasztott tojás maradványai (Reste eines verzehrten Eies). — 172. [21.] **Ószöny**, 1901. **V. 31**, (juv. ♂), *Arvicola arvalis* (1), *Silpha obscura* (1).
173. [20.] **Ludas**, 1901. — — *Pentodon idiota* (1), *Tanymecus palliatus* (1), *Dorytomus* sp. (1), *Dorcadion fulvum* (1), *D. pedestre* (2). — 174. [39.] **Ószöny**, 1902. **VI. 1**, *Melolontha hippocastani* (10). — 175. [40.] **Ószöny**, 1902. **VI. 1**, *Silpha obscura* (1), *Melolontha hippocastani* (4). — 176. [41.] **Ószöny**, 1902. **VI. 1**, *Pupa* sp. (1), *Melolontha hippocastani* (18), *Elateridarum* sp. (1 larva). — 177. [42.] **Ószöny**, 1902, **VI. 1**, *Silpha obscura* (1), *Melolontha hippocastani* (12). — 178. [186.] **Lasztomér**, 1907. **VI. 2**, *Harpalus distinguendus* (2), *Melolontha vulgaris* (1), *Anthonomus cinctus* (1), *Stenobothrus* sp. (3 pull.), *Caloptenus italicus* (1). — 179. [222.] **Szerep**, 1908. **VI. 3**, *Planorbis corneus* (2), *Gryllus campestris* (1), növényi törmelék (vegetabilische Reste). — 180. [342.] **Zsögöd**, 1913. **VI. 8**, *Elaphrus uliginosus* (1), *Poecilus lepidus* (1), *Silpha carinata* (1), *S. obscura* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1), *Phytonomus variabilis* (1), *Julus* sp. (1). — 181. [43.] **Ószöny**, 1902. **VI. 10**, *Staphylinus similis* (1), *Phyllopertha horticola* (12), *Melolontha hippocastani* (2), *Formica rufa* (2), *Gryllus campestris* (1). — 182. [287.] **Keszegfalva**, 1909. **VI. 16**, *Tropinota hirta* (1), *Tanymecus palliatus* (4), *Psalidium maxillosum* (1), *Vespa vulgaris* (1). — 183. [329.] **Szigetcsép**, 1911. **VI. 16**, *Byrrhus pilula* (1), apró rovar-törmelék (kleine Insektenbruchteile), *Morus alba* (mag, semina). — 184. [343.] **Zsögöd**, 1913. **VI. 16**, *Carabus cancellatus* (1), *Chrysomela staphylea* (1), *Formica* sp. (12), *Julus* sp. (1), apró rovar-törmelék (kleine Insektenbruchteile). — 185. [330.] **Tárnok**, 1911. **VI. 18**, *Agonum Mülleri* (1), *Elater nigrinus* (2), *Clythra laeviuscula* (1), *Lasius* sp. (10), lepkebáb (Schmetterlingspuppe). — 186. [181.] **Hortobágy**, 1907. **VI. 19**, *Stauronotus maroccanus* (2), *Palomena pratina* (1). — 187. [344.] **Újverbász**, 1913. **VI. 22**, madárfióka tollazata (Gefieder eines kleinen Vogels), *Carabus cancellatus* (1), *Hister quadrimaculatus* (1). — 188. [44.] **Ószöny**, 1902. **VI. 24**, *Cicindela germanica* (1), *Poecilus marginalis* (2), *P. punctulatus* (3), *Amara aenea* (1), *A.* sp. (1), *Harpalus* sp. (2), *H. distinguendus* (2), *Hister* sp. (1), *Aphodius* sp. (1), *Onthophagus taurus* (1), *Gymnopleurus pilularius* (1), *Serica holosericea* (1), *Cetonia hungarica* (1), *Psalidium maxillosum* (24), *Gryllus campestris* (2) és sok apró rovar-törmelék (und viele kleine Insektenbruchteile). — 189. [187.] **Keszegfalva**, 1907. **VI. 25**, *Hister quadrimaculatus* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1), eperfa-mag (Maulbeerkörner). — 190. [229.] **Lasztomér**, 1908. **VI. 25**,

(juv.) kis csigolya-csontok (kleine Wirbelsäulenknochen), *Zabrus tenebrioides* (1), *Acronycta aceris* (3 hernyó — 3 Raupen), eperfa-mag (Maulbeerkörner). — 191. [288.] Keszegfalu, 1909. **VI. 25**, *Cicindela germanica* (4), *Chlaenius spoliatus* (1), *Poecilus cupreus* (1), *Harpalus aeneus* (1), *Onthophagus taurus* (1), *Phyllobius sericeus* (1), *Cassida murraea* (3). — 192. [290.] Kőszeg, 1909. **VI. 25**, (2 juv.) *Silpha obscura* (3), *Byrrhus pilula* (1), *Melolontha vulgaris* (1), *Julus* sp. (1). — 193. [232.] Lasztomér, 1908. **VI. 26**, *Rhizotrogus solstitialis* (3). — 194. [242.] Lasztomér, 1908. **VI. 26**, (2 péld. — 2 Exempl.) csibe maradványai (Reste eine Kückelchens), *Rhizotrogus solstitialis* (1). — 195. [23.] Komárom, 1901. **VI. 27**, *Helix obvia* (1), *Cicindela campestris* (1), *Anoxia pilosa* (1), *Formica rufa* (5), *Acridiidae* sp. (2). — 196. [45.] Ószöny, 1902. **VI. 27**, *Harpalus serripes* (25), *Staphylinus fulvipes* (1), *Byrrhus pilula* (1), *Onthophagus taurus* (1), *O. lemur* (6), *O. ovatus* (2), *Copris lunaris* (1), *Geotrupes vernalis* (1), *Tropinota hirta* (1), *Melolontha hippocastani* (2), *Tanymecus palliatus* (2), *Eurygaster maura* (2). — 197. [46.] Ószöny, 1902. **VI. 28**, *Bledius* sp. (3), *Melolontha hippocastani* (1), *Laeon murinus* (2), *Melanotus castaneipennis* (1), *Vespa* sp. (1), *Aelia acuminata* (1), *Coccidae* sp. (7—8 paizs — 7—8 Schilder), *Julus unilineatus* (1), *Helix obvia* (1). — 198. [47.] Ószöny, 1902. **VI. 28**, *Helix obvia* (2), *Rhaphigaster griseus* (2), *Coccidae* sp. (6 paizs — 6 Schilder), *Julus unilineatus* (1). — 199. [234.] Lasztomér, 1908. **VI. 29**, *Calosoma inquisitor* (1), *Silpha obscura* (1), apró rovartörmelék és csontok (kleine Insektenbruchteile und Knochen). — 200. [246.] Tiszapolgár, 1908. **VI. 29**, növényi magvak (Pflanzensamen). — 201. [197.] Szigetcsép, 1907. **VI. 30**, *Copris lunaris* (1), *Stenobothrus* sp. (3). — 202. [226.] Megyeres, 1908. **VI. 30**, (juv.) *Poecilus cupreus* (1), 2 hernyó (2 Raupen), *Stenobothrus* sp. (1). — 203. [227.] Megyeres, 1908. **VI. 30**, (juv.) *Rhizotrogus solstitialis* (1), *Formica* sp. (2), hernyó (Raupe). — 204. [228.] Lasztomér, 1908. **VI. 30**, *Rhizotrogus solstitialis* (1), *Gryllus campestris* (1), eperfagyümölcs magva (Maulbeerkörner). — 205. [233.] Megyeres, 1908. **VI. 30**, *Agonum Mülleri* (1), *Harpalus aeneus* (1), *Rhizotrogus solstitialis* (1), *Stenobothrus* sp. (1). — 206. [235.] Megyeres, 1908. **VI. 30**, madártollak (Vogel-Federn), *Chlaenius nitidulus* (1), *Rhizotrogus solstitialis* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 207. [236.] Megyeres, 1908. **VI. 30**, *Rhizotrogus solstitialis* (1), *Chrysis* sp. (1), hernyó (Raupe 1), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 208. [237.] Megyeres, 1908. **VI. 30**, *Pterostichus niger* (1), *Rhizotrogus solstitialis* (1). — 209. [238.] Megyeres, 1908. **VI. 30**, *Chlaenius nitidulus* (1), *Harpalus distinguendus* (1), *Sitona tibialis* (1). — 210. [239.] Tiszapolgár, 1908. **VI. 30**, *Lacerta* sp. (csontok — Knochen), *Cicindela germanica* (1), *Onthophagus ovatus* (1), *Aphodius atramentarius* (1), hernyó (Raupe 1).

- 211. [241.] Tiszapolgár, 1908. **VI. 30**, *Tanymericus palliatus* (1), *Psolidium maxillosum* (2), hernyó (Raupe 2), madárcsontok (Vogelwirbelknochen). — 212. [244.] Tiszapolgár, 1908. **VI. 30**, *Silpha obscura* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1), apró rovartörmelék (kleine Insektenbruchstücke). — 213. [291.] Kőszeg, 1909. **VI. 30**, (2 juv.) *Poecilus cupreus* (1), *Harpalus distinguendus* (1), *Silpha obscura* (1), *Byrrhus pilula* (2), *Otiorrhynchus laevigatus* (2), *Julus* sp. (1). — 214. [345.] Újverbász, 1913. **VI.** apró csontok (kleine Knochen), *Pterostichus* sp. (1), *Psolidium maxillosum* (2), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 215. [24.] Lúdas, 1901. *Ophonus* (*Platus*) *calceatus* (1), *Agonum Mülleri* (1), *Oniticellus fulvus* (2), *Geotrupes* sp. (1), *Elater nigrinus* (2), *Cleonus cinereus* (2), *Phytoecia* sp. (2), *Gryllotalpa vulgaris* (2), kukoricza-szemek (Maiskörner).
216. [245.] Tiszapolgár, 1908. **VII. 1**, *Otiorrhynchus ligustici* (1), növényi magvak (Pflanzensamen). — 217. [249.] Tiszapolgár, 1908. **VII. 1**, *Tropinota hirta* (2), *Stenobothrus* sp. (2), növényi magvak és törmelék (Pflanzensamen und Bruchstücke), kavics (Kieselchen). — 218. [230.] Lasztómer, 1908. **VII. 2**, *Onthophagus vacca* (1), *Rhizotrogus solstitialis* (3), *Phytonomus* sp. (1). — 219. [331.] Szigetcsép, 1911. **VII. 2**, *Anomala vitis* (1), *Anisoplia* sp. (3), *Phytonomus* sp. (1), *Cleonus cinereus* (1), rovartörmelék (Insektenbruchstücke). — 220. [332.] Szigetcsép, 1911. **VII. 2**, *Carabus violaceus* (1), *Anomala vitis* (3), *Cleonus cinereus* (1), *Dorcus parallelepipedus* (1), apró rovartörmelék (Insektenbruchstücke). — 221. [292.] Mikes (Torda-Aranyos m.), 1909, **VII. 4**, madárfióka (Vogeljungen), *Carabus cancellatus* (1), *C. Hampei* (1), *Pterostichus vulgaris* (1), *Pt. cupreus* (1), *Pt. lepidus* (2), *Staphylinus erythropterus* (2), *St. similis* (1), *Silpha obscura* (1), *Phytonomus punctatus* (1), *Reduvius personatus* (1), hernyó (Raupe 1), pók (Spinne 1). — 222. [25.] Ószőny (Herkály erdő), 1901. **VII. 5**, (♂ juv.) *Cicindela germanica* (2), *Leistus ferrugineus* (1), *Amara similata* (1), *Phyllopertha horticola* (1), *Serica holosericea* (1), *Cleonus piger* (1), *Formica rufa* (1), *Camponotus ligniperda* (1), *Stenobothrus* sp. (4). — 223. [155.] Nagyenyed, 1904. **VII. 5**, *Otiorrhynchus* sp. (1), *Cleonus cinereus* (1), *Stenobothrus* sp. (1), *Julus* sp. (5–6), apró lisztforma rovartörmelék (mehlartige Insektenbruchstücke). — 224. [108.] Iharosberény, 1905. **VII. 5**, *Anomala aurata* (1), *Ophonus pubescens* (1). — 225. [110.] Óverbász, 1905. **VII. 8**, *Carabus Ullrichi* (1), *Harpalus zabroides* (1), *Gryllus campestris* (2), *Eurygaster maura* (3), apró (? egér) csontok (kleine [? Maus] knochen). — 226. [293.] Zebegény, 1909. **VII. 8**, *Harpalus distinguendus* (4), *Caccobius Schreberi* (1), *Aphodius subterraneus* (1), *A. prodromus* (5), *A. sticticus* (1), *A. luridus* (3). — 227. [109.] Keszegfalu, 1905. **VII. 9**, *Staphylinus edentulus* (1), *Phytonomus punctatus* (2), *Gryllus campestris* (1). — 228. [231.] Megyeres, 1908. **VII. 11**,

Leptura quadrifasciata (1), lepkebáb (Schmetterlingspuppen 2) cseresznye (Kirsche), hal-csontok (Fisch-Knochen). — 229. [251.] Lasztomér, 1908. **VII. 11**, *Pterostichus vulgaris* (1), *Pt. cupreus* (2), *Otiorrhynchus ligustici* (1), apró rovartörmelék (kleine Insektenbruchstücke), búzaszemek (Weizenkörner). — 230. [346.] Alsík, 1913. **VII. 15**, *Chlaenius nitidulus* (1), *Agonum viridicupreum* (1), 4 nagy hernyó (4 grosse Raupen). — 231. [26.] Komárom, 1901. **VII. 17**, *Cicindela germanica* (1), *Pterostichus marginalis* (3), *Caccobius Schreberi* (2), *Aphodius haemorrhoidalis* (1), *Psolidium maxillosum* (2), *Formica* sp. (2), *Acridiidae* sp. (3), *Eurygaster maura* (2). — 232. [111.] Szigetcsép, 1905. **VII. 18**, *Silpha obscura* (1), *Cleonus cinereus* (1). — 233. [192.] Keszegfalu, 1907. **VII. 20**, *Carabus cancellatus* (1), *Silpha atrata* (1), *S. obscura* (2), 1 hernyó (1 Raupe), *Stenobothrus* sp. (5). — 234. [193.] Keszegfalu, 1907. **VII. 20**, *Staphylinus erythropterus* (1), *Stenobothrus* sp. (15). *Planorbis corneus* (1). — 235. [194.] Keszegfalu, 1907. **VII. 20**, *Silpha carinata* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1), *Stenobothrus* sp. (20). — 236. [112.] Keszegfalu, 1905. **VII. 21**, egér (csontrészek és szőr) [Maus (Haare und Knochenteile)]. — 237. [157.] Keszegfalu, 1906. **VII. 25**, *Cleonus cinereus* (1), *Gryllotalpa vulgaris* (1). — 238. [314.] Kőszeg, 1910. **VII. 28**, (juv.) *Silpha carinata* (2), *S. obscura* (3), *Byrrhus pilula* (1). — 239. [315.] Kőszeg, 1910. **VII. 29**, (juv.) *Silpha carinata* (2), *S. obscura* (6). — 240. [27.] Ószőny (Herkályerdő), 1901. **VII. 30**, *Cicindela germanica* (1), *Pterostichus marginalis* (2), *Silpha obscura* (1), *Stenobothrus* sp. (4), *Aelia acuminata* (1), *Eurygaster maura* (5). — 241. [28.] Ószőny (Herkályerdő), 1901. **VII. 31**, *Carabus granulatus* (1), *Calathus erratus* (1), *Caccobius Schreberi* (1), *Polydrosus picus* (1), *Stenobothrus* sp. (2), 2 kavics (Kieselkörner) és sok eperfa-gyümölcs magja (und viele Maulbeerkörner). — 242. [182.] Szepesztót-falú, 1907. **VII.** *Carabus granulatus* (1), *Silpha obscura* (1), *Corymbites aeneus* (1), *Otiorrhynchus* sp. (1).

243. [247.] Tiszapolgár, 1908. **VIII. 1**, *Lacerta* sp. (csontok. — Knochen), *Opatrum sabulosum* (5), *Sitona sulcirostris* (1), növényi részek (Pflanzenreste). — 244. [333.] Szigetcsép, 1911. **VIII. 1**, *Harpalus tardus* (1), *Caloptenus italicus* (2), sok kukorica-szem (viele Maiskörner). — 245. [338.] Újverbász, 1912. **VIII. 1**, *Carabus cancellatus* (1), *Onthophagus ovatus* (10), növényi részek és magvak (Pflanzenreste und Samen). — 246. [30.] Ószőny (Herkályerdő), 1901. **VIII. 2**, *Harpalus* sp. (1), *Caloptenus italicus* (6). — 247. [243.] Tiszapolgár, 1908. **VIII. 2**, *Ablattaria laevigata* (1), *Aelia acuminata* (1), *Stenobothrus* sp. (3). — 248. [48.] Komárom, 1902. **VIII. 4**, *Pterostichus* (*Poecilus*) *punctulatus* (1), *Amara aenea* (1), *Anomala aenea* (11), *Melolontha vulgaris* (1 larva), *Psolidium maxillosum* (2), *Gryllus campestris* (5), *Eurygaster*

- maura (5). — 249. [49.] Ószőny, 1902. **VIII. 4**, *Pterostichus* (*Poecilus*) *marginalis* (1), *Anomala aenea* (22), *Opatrum sabulosum* (1), *Eurygaster maura* (2), *Crocidura leucodon* (csontok, Knochen), kavics (Kieselchen). — 250. [113.] Keszegfalú, 1905. **VIII. 4**, *Arvicola arvalis* (1), *Pterostichus cupreus* (1), *Staphylinus erythropterus* (1), *Acridiidae* sp. (1). — 251. [183.] Lasztomér, 1907. **VIII. 5**, *Carabus cancellatus* (1), *Ophonus* (*Platus*) *calceatus* (1), *Zabrus tenebrioides* (1), *Acridium aegyptium* (1), sok apró rovartrörmelék (viele kleine Insektenbruchteile). — 252. [184.] Lasztomér, 1907. **VIII. 6**, *Carabus Zawadzkyi* var. *Rónayi* (1), *Zabrus tenebrioides* (1), *Caloptenus italicus* (2). — 253. [185.] Lasztomér, 1907. **VIII. 6**, *Carabus cancellatus* (1), *Pterostichus vulgaris* (1), *Zabrus tenebrioides* (1), *Silpha obscura* (1), *Caloptenus italicus* (1). — 254. [347.] Csík-Szent-Simon, 1913. **VIII. 7**, 2 cseresnye-mag (2 Kirschkerne), *Elater nigrinus* (1), *Aphodius fimetarius* (1), *Julus* sp. (1). — 255. [348.] Csíkszereda, 1913. **VIII. 9**, egér (Maus), *Harpalus* sp. (1). — 256. [200.] Óverbász, 1907. **VIII. 15**, egér (Maus), *Helix* ? *pomatia* (1). — 257. [349.] Zsögöd, 1913. **VIII. 15**, *Carabus violaceus* (1), *C. cancellatus* (1), *Ilybius fenestratus* (1), *Silpha carinata* (1), *Elateridae* sp. (1), árpa-szemek (Gerste). — 258. [60.] Ószőny, 1903. **VIII. 16**, *Helix obvia* (1), *Otiorrhynchus* sp. (1), *Psilidium maxillosum* (1), *Vespa vulgaris* (1), kavics (Kieselchen), kevés juhgyapjú (wenig Schafwolle) és búzaszemek (Weizenkörner). — 259. [188.] Békés-szabó, 1906. **VIII. 17**, *Dermestes ater* (1), *Opatrum sabulosum* (2), *Cleonus excoriatus* (1), *Cl. piger* (1), *Polistes gallica* (1), *Aelia acuminata* (1). — 260. [316.] Marosvásárhely, 1910. **VIII. 21**, apró rovartrörmelék (kleine Insektenbruchstücke). — 261. [50.] Ószőny, 1902. **VIII. 26**, *Philonthus* sp. (1), *Geotrupes* sp. (1), *Gryllus campestris* (2), eperfa gyümölcsének magvai (Maulbeerkörner). — 262. [190.] Lasztomér, 1907. **VIII. 26**, *Carabus cancellatus* (1), *Harpalus distinguendus* (1), *Agonum viduum* (1), *Stenobothrus* sp. (1), növénymagvak (Pflanzen-samen). — 263. [191.] Lasztomér, 1907. **VIII. 26**, *Carabus cancellatus* (1) és növényi részek (Pflanzenreste). — 264. [29.] Ószőny, 1901. **VIII. 31**, kukoricaszemek (Maiskörner, 6).
265. [350.] Csík-Szent-Simon, 1913. **IX. 1**, egér (Maus), *Otiorrhynchus ovatus* (1), *Caloptenus italicus* (1). — 266. [114.] Óverbász, 1905. **IX. 3**, *Helix pomatia* (1), *Helops quisquilius* (1), *Lasius alienus* (10). — 267. [258.] Pápa, 1908. **XI. 3**, *Anisoplia austriaca* (4), *Locusta viridissima* (1). — 268. [240.] Laskod, 1908. **IX. 4**, *Harpalus tardus* (1), *Cleonus cinereus* (1), növényi trörmelék (Pflanzenreste). — 269. [294.] Bethlen, 1909. **IX. 4**, *Harpalus* sp. (1), *Pentatomidae* sp. (1), kavicsok (Kiesel), növényi trörmelék és magvak (Pflanzenreste und Samen). — 270. [257.] Megyeres, 1908. **IX. 6**, *Harpalus* sp. (1),

növényi törmelék (Pflanzenreste). — 271. [248.] Laskod, 1908. **IX. 7**, *Arvicola arvalis* (1). — 272. [256.] Óverbász, 1908. **IX. 10**, *Harpalus* sp. (1), *Serica holosericea* (1), *Acridiidae* sp. (1). — 273. [250.] Lasztómer, 1908. **IX. 16**, *Carabus* sp. (1 larva), *Harpalus* sp. (1), *Geotrupes stercorarius* (1), *Acridiidae* sp. (2). — 274. [4.] Liptóújvár, 1899. **IX. 18**, *Melolontha vulgaris* (1 larva), árpaszem (Gerstekorn). — 275. [115.] Óverbász, 1905. **IX. 20**, *Staphylinus erythropterus* (1), *Agriotes ustulatus* (1), *A. lineatus* (1), *Otiorrhynchus ligustici* (1), *Dorcadion aethiops* (1). — 276. [82.] Komárom, 1904. **IX. 28**, csontdarabka (*Knochensplitter*), *Ophonus* (*Platus*) *calceatus* (1), *Geotrupes stercorarius* (1), *Phytonomus punctatus* (5), *Galeruca pomonae* (1), *Vespa vulgaris* (1), *Gryllus campestris* (1). — 277. [83.] Komárom, 1904. **IX. 28**, *Helix pomatia* (1), *Aphodius inquinatus* (20), *A. prodromus* (1), *Geotrupes* sp. (1), *Sitona humeralis* (2). — 278. [116.] Óverbász, 1905. **IX. 29**, egér (Maus), kukorica- és búzaszemek (Mais- und Weizenkörner).

279. [317.] Szigetcsép, 1910. **X. 1**, *Caloptenus italicus* (2). — 280. [51.] Ószöny, 1902. **X. 7**, *Helix obvia* (2), *Phytonomus punctatus* (1), *Vespa gallica* (1), *Gryllus campestris* (22). — 281. [52.] Ószöny, 1902. **X. 7**, *Aphodius inquinatus* (2), *A. serotinus* (3), *Gryllus campestris* (6), *Julus unilineatus* (1), árpaszemek (Gerstekörner, 22). — 282. [84.] Komárom, 1904. **X. 10**, *Arvicola arvalis* (1), *Phytonomus punctatus* (1), *Gryllus campestris* (1) és sok búzaszem (und viele Weizenkörner). — 283. [318.] Ócsa, 1910. **X. 11**, egér (Maus), kukorica-szemek (Maiskörner). — 284. [53.] N.-Igmánd, 1902. **X. 12**, *Geotrupes* sp. (1), *Phytonomus punctatus* (1), *Lasius* sp. (18), *Camponotus* sp. (2), *Gryllus campestris* (2), búza-szemek (Weizenkörner, 8). — 285. [117.] Keszegfalu, 1905. **X. 13**, *Gryllus campestris* (18). — 286. [202.] Megyeres, 1907. **X. 14**, *Helix vindobonensis* (1), *Gryllus campestris* (2). — 287. [31.] Komárom, 1901. **X. 16**, *Philonthus* sp. (1), *Staphylinidae* sp. (1 larva), *Onthophagus nuchicornis* (1), *Oniticellus fulvus* (1), *Gryllus campestris* (3), *Eurygaster maura* (1), *Dolycoris baccarum* (2). — 288. [54.] Görgény-Szent-Imre, 1902. **X. 16**, *Epeira* sp. (1). — 289. [118.] Keszegfalu, 1905. **X. 16**, *Arvicola arvalis* (1), *Gryllus campestris* (1), kukorica-szemek (Maiskörner). — 290. [119.] Keszegfalu, 1905. **X. 19**, *Gryllus campestris* (19). — 291. [334.] Győr, 1911. **X. 19**, *Erirhinus* sp. (1), *Galeruca tanacetii* (1), búzaszemek és növényi törmelék (Weizenkörner und Pflanzenbruchteile). — 292. [335.] Vének, 1911. **X. 19**, *Arvicola arvalis* (1), *Gryllus campestris* (2). — 293. [61.] N.-Elemér, 1903. **X. 21**, egér (Maus), *Cleonus ophthalmicus* (1), lepkebáb (Schmetterlingspuppe, (1), *Acridiidae* sp. (1). — 294. [120.] Keszegfalu, 1905. **X. 21**, hús-darabkák (Fleischstücke), *Carabus granulatus* (1), *Gryllus campestris* (10), búza-szemek (Weizenkörner). — 295. [295.]

Leibitz, 1909. **X. 22**, *Aphodius fimetarius* (6), *A. melanostictus* (4), árpaszemek és növényi törmelék (Gerstekörner und Pflanzenreste). — 296. [296.] Tátraháza, 1909. **X. 24**, csontdarabka (Knochensplitter), *Gryllus campestris* (1), *Stenobothrus* sp. (6). — 297. [297.] Tátraháza, 1909. **X. 24**, *Psolidium maxillosum* (1), *Cleonus cinereus* (1), *Notaris acridulus* (1), *Stenobothrus* sp. (15.) — 298. [62.] N.-Elemér, 1903. **X. 25**, egér (1), *Agrion* sp. (1), kukorica-törmelék (Maisbruchstücke). — 299. [351.] Zsögöd, 1913. **X. 28**, egér (1), *Aphodius fimetarius* (4), *Phytonomus variabilis* (2). — 300. [121.] Keszegfalu, 1905. **X. 30**, *Helix obvia* (1), *Cleonus cinereus* (1), *Gryllus campestris* (3). — 301. [122.] Keszegfalu, 1905. **X. 30**, *Arvicola arvalis* (1), *Staphylinus edentulus* (1), *Gryllus campestris* (1). — 302. [204.] Oravicabánya, 1907. **X. 30**, *Phytonomus variabilis* (1), *Stenobothrus* sp. (6), növényi törmelék (Pflanzenreste). — 303. [319.] Dunavecse, 1910. **X. 30**, *Arvicola arvalis* (1).

304. [63.] Ószőny, 1903. **XI. 1**, *Arvicola arvalis* (1), *Pterostichus cupreus* (1), *Harpalus aeneus* (3), *Gryllus campestris* (1), kukorica-szem (Maiskorn), szőlőmag (Weintraubenkörner). — 305. [206.] Ollár, 1907. **XI. 3**, árpa-szemek (Gerstenkörner). — 306. [123.] Ihárosberény, 1905. **XI. 4**, *Amara eurynota* (1), *Aphodius fimetarius* (1), *A. sticticus* (1), *Cantharis* sp. (1 larva), *Phytonomus elongatus* (1), *Gryllus campestris* (10). — 307. [156.] Suska, 1906. **XI. 4**, egér (Maus), *Aphodius sticticus* (1), *Notaris acridulus* (1), kukorica-szemek (Maiskörner). — 308. [158.] Keszegfalu, 1906. **XI. 5**, *Staphylinus erythropterus* (1), *Aphodius sticticus* (2), *Phytonomus* sp. (1), *Galeruca tanaceti* (2), *Gryllus campestris* (7). — 309. [162.] Debrecen, 1906. **XI. 7**, egér (Maus), *Buliminus* sp. (1), *Camponotus ligniperdus* (1), *Formica rufa* (1). — 310. [124.] Oravicabánya, 1905. **XI. 12**, növényi törmelék (Pflanzliche Reste), *Geotrupes stercorarius* (1), *Gryllus campestris* (2). — 311. [5.] Överbász, 1899. **XI. 14**, *Helix* sp. (1), *Geotrupes silvaticus* (1), kukorica (Mais). — 312. [216.] Sárospatak, 1907. **XI. 16**, egér (Maus), *Aphodius sticticus* (3), *Elatерidarium* sp. (1 larva), lepkebáb (Schmetterlingspuppe). — 313. [217.] Sárospatak, 1907. **XI. 16**, *Camponotus ligniperdus* (30). — 314. [125.] Keszegfalu, 1905. **XI. 17**, egér (Maus), *Amara eurynota* (1), *Staphylinus* sp. (1), *Aphodius fimetarius* (1), *Phytonomus punctatus* (1), kukorica-szemek (Maiskörner). — 315. [126.] Kákova, 1905. **XI. 19**, *Cleonus cinereus* (1), *Gryllus campestris* (3), búzaszem (Weizenkorn). — 316. [85.] Överbász, 1904. **XI. 24**, *Helix obvia* (3), *Buliminus tridens* (1), *Pterostichus niger* (3), *Geotrupes* sp. (1), kukorica-szemek és törmelékük (Maiskörner und deren Bruchteile). — 317. [64.] Görgény-Szent-Imre, 1903. **XI. 25**, egér (Maus), *Helix striata* (2), *Drasterius bimaculatus* (1), *Elatер* sp. (1), *Coleopterorum* larva.

(1), kendermagvak (Hanfkörner), kukorica-szemek (Maiskörner). — 318. [336.] Újverbász, 1911. **XI. 27**, *Phytonomus variabilis* (1), *Gryllus campestris* (3), árpa-szemek (Gerstenkörner).

319. [267.] Temes-Királyfalu, 1908. **XII. 2**, egér (Maus), kukorica-szemek és törmelékük (Maiskörner und deren Bruchteile). — 320. [163.] Németcsernye, 1906. **XII. 3**, egér (Maus), árpa (Gerste). — 321. [164.] Németcsernye, 1906. **XII. 3**, *Ophonus pubescens* (1), kukorica-szemek (Maiskörner). — 322. [298.] Leibitz, 1909. **XII. 3**, *Carabus* sp. (1), *Chrysomela marcasitica* (1), árpa-szemek (Gerstekörner), egérszörök (Mäusehaare). — 323. [127.] Keszegfalu, 1905. **XII. 4**, *Gryllus campestris* (3). — 324. [299.] Csála, 1909. **XII. 5**, kukorica- és árpa-szemek törmeléke (Mais- und Gerstekörner-Bruchteile). — 325. [337.] Tata, 1911. **XII. 5**, *Amara eurynota* (2), *Sitona sulcirostris* (1), *Cleonus cinereus* (1). — 326. [66.] Ószőny, 1903. **XII. 6**, egér (Maus), *Amara eurynota* (38), kevés búzaszem (wenig Weizenkörner). — 327. [270.] Algyógy, 1908. **XII. 6**, egér (Maus), sok kukoricatörmelék (viel Maisbruchteile). 328. [271.] Algyógy, 1908. **XII. 6**, sok kukoricatörmelék (viel Maisfragmente). — 329. [128.] Keszegfalu, 1905. **XII. 7**, *Aphodius prodromus* (5), *Gryllus campestris* (1), zabszemek (Haferkörner). 330. [339.] Óverbász, 1912. **XII. 7**, *Coleopterorum* larva (1), kukorica és zabtörmelék (Mais und Haferfragmente). — 331. [87.] Szigetcsép, 1904. **XII. 9**, *Staphylinus erythropterus* (1), *Sitona tibialis* (2), növényi törmelék (Pflanzenfragmente). — 332. [205.] Törökbecse, 1907. **XII. 10**, egér (Maus), *Vespa vulgaris* (1), növényi törmelék (Pflanzenfragmente). — 333. [86.] Komárom, 1904. **XII. 14**, *Philonthus* sp. (1), növényi törmelék néhány maggal (Pflanzliche Bruchteile und einige Samen). — 334. [88.] Szigetcsép, 1904. **XII. 14**, növényi részek és sertéssörték (Pflanzliche Reste und Schweinsborsten). — 335. [225.] Óverbász, 1907. **XII. 14**, *Geotrupes* sp. (1), *Formica* sp. (sok törmeléke. — Viele Bruchteile). — 336. [300.] Arad, 1909. **XII. 15**, egér (Maus), *Harpalus distinguendus* (3), *Staphylinus edentulus* (1), *Gryllus campestris* (10). — 337. [166.] Kákova, 1906. **XII. 17**, egér (Maus). — 338. [159.] Keszegfalu, 1906. **XII. 20**, 1 filléres pénzdarab (1 Heller Geldstück). — 339. [161.] Keszegfalu, 1906. **XII. 20**, egér (Maus), növényi törmelék és magvak (Pflanzenbruchteile und Samen). — 340. [65.] Salgótarján, 1903. **XII. 21**, *Geotrupes* sp. (1), *Gryllus campestris* (1), csontszilánk (Knochensplitter), búzaszemek (Weizenkörner). — 341. [218.] Lasztómer, 1907. **XII. 21**, kukoricatörmelék (Maisfragmente). — 342. [261.] Csepelsziget, 1908. **XII. 21**, *Helix obvia* (1). — 343. [196.] Belobreska, 1907. **XII. 22**, *Vespa vulgaris* (1), kukoricatörmelék (Maisfragmente). — 344. [340.] Zsögöd, 1912. **XII. 22**, árpa-szemek és törmelékük (Gerstenkörner und deren Fragmente). — 345. [272.]

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle													Össze- sen Zusam- men
	hónapok szerint — nach Monaten													
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		
Cseresnye (Kirsche)	.	.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.	2	
Eperfagyümlöcs (Maulbeere)	.	.	.	.	.	4	1	1	.	.	.	.	6	
Csipkerózssamag (Hagebutten- körner)	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	
Szőlőmag (Weintraubenkerne)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1	
Bab (Bohnen)	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1	
Növénymag (Pflanzensamen)	1	1	.	2	.	1	2	2	1	.	.	2	12	
Szalmatörmelék (Strohfrag- mente)	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	
Növényi törmelék (Vegeta- bilische Fragmente)	11	11	7	3	.	1	1	3	3	3	1	5	49	
II. Állati anyagok (Tierische Stoffe):														
Egér (Maus)	9	3	5	2	3	.	1	2	2	4	5	13	49	
Poczok (Arvicola arvalis L.)	.	.	.	.	1	.	.	1	1	5	1	.	9	
Mezei cziczikány (Crocidura leucodon)	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1	
Madár (pl. csibe — Vogel z. B. Hühnchen)	2	1	.	1	.	2	.	.	.	.	.	1	7	
Gyík (Lacerta sp.)	.	.	.	1	16	.	1	1	.	.	.	.	19	
Hal (Fisch)	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1	
Nagyobb csontok darabkái (Teilchen grösserer Kno- chen)	4	3	4	.	1	.	.	.	1	1	.	1	15	
Kisebb állatok csontjai (Knochen kleinerer Tiere)	1	1	.	.	1	3	1	.	.	.	.	.	7	
Hús (Fleisch)	4	2	2	.	.	.	.	.	.	1	.	.	5	
Tojáshéjdarabkák (Eischalen- teile)	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	2	
Sörték, szőrök, gyapju (Borsten, Haare, Wolle)	2	2	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1	6	
Csigák (Mollusca):														
Helix obvia Hartm.	.	.	1	.	3	3	.	2	.	2	1	1	13	
— pomatia L.	.	1	.	.	3	.	.	1	2	.	.	.	7	
— vindobonensis	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1	.	.	2	
— sp.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1	.	2	

[illegible]

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Össze- sen Zusam- men
	hónapok szerint — nach Monaten												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
— bifrons F.		1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
— aenea Deg.		.	1	1	1	1	.	1	.	.	.	.	5
— similata Gyll.		.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
— sp.		.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Zabrus tenebrioides Goeze		.	.	.	1	1	.	2	.	.	.	.	4
Ophonus pubescens Müll.		.	.	.	1	.	1	.	.	.	.	1	3
— calceatus Duft.		.	.	2	.	1	.	1	1	.	.	.	5
Harpalus aeneus L.		.	4	8	3	2	.	.	.	.	1	.	18
— distinguendus Duft.		.	1	1	4	4	1	.	.	.	.	1	12
— serripes Quens.		.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
— zabroides Dej.		.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
— tardus Panz.		.	.	.	6	.	.	1	1	.	.	.	8
— smaragdinus Duft.		.	.	1	3	.	.	.	.	.	.	.	4
— picipennis Duft.		.	.	.	4	.	.	.	.	.	.	.	4
— sp.		.	.	.	.	1	.	2	3	.	.	.	6
— sp. (larva)		.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
Badister peltatus Panz.		.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	2
Chlaenius nitidulus Schruk.		.	.	.	1	2	1	.	.	.	.	.	4
— spoliatus Rossi		.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Panagaeus bipustulatus F.		.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
Brachynus crepitans L.		.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Ilybius fenestratus F.		.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1
Graphoderes cinereus L.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Dytiscidarum sp. (larva)		.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Staphylinus sp.		.	.	.	2	.	.	.	.	.	1	.	3
Staphylinus globulifer Fourer. (edentulus, similis)	1	.	.	.	.	1	2	.	.	1	.	1	6
— erythropterus L.		.	.	.	.	.	2	1	1	.	1	1	6
— fulvipes Scop.		.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Tachinus sp.		1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Bledius sp.		.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
Philonthus sp.	1	1	.	.	.	.	.	1	.	1	.	1	5
Staphylinidarum sp. (larva)		.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
Silpha obscura L.	1	.	2	.	2	7	7	1	.	.	.	.	20
— carinata Hbst.		.	.	.	.	1	3	1	.	.	.	.	5

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Össze- sen Zusam- men
	hónapok szerint — nach Monaten												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Phosphuga atrata L.							1						1
Ablattaria laevigata F.								1					1
Necrophorus vespillo L.				1									1
Hister quadrimaculatus L.				4	1	2							7
— fimetarius Hbst.			1	1	2								4
— quadrinotatus Scriba				1	1								2
— sp.						1							1
Byrrhus pilula						4	1						5
Dermestes ater Ol.								1					1
Helophorus aquaticus L.		1											1
Dorcus parallelepipedus L.							1						1
Gymnopleurus pilularius L.						1							1
Copris lunaris L.					6	2							8
Onthophagus Amyntas Ol.					1								1
— taurus Schreb.				1	1	2							4
— verticicornis Laich.					2								2
— vacca L.							1						1
— lemur F.						1							1
— ovatus L.						1		1					2
— fracticornis Preysl.				1									1
— nuchicornis L.									1				1
Caccobius Schreberi L.							3						3
Oniticellus fulvus Goeze				1	1	1				1			4
Aphodius erraticus L.					3								3
— fimetarius L.		1	1	2				1		2	2		9
Aphodius atramentarius Er.					1	1							2
— prodromus Brahm			3	2	1	1			1			1	9
— melanostictus Schmidt			1							1			2
— sticticus Panz.			3	1	1	1					4		10
— inquinatus F.			2	1					1	1			5
— merdarius F.				1									1
— granarius L.				2	2								4
— subterraneus L.							1						1
— luridus F.							1						1
— haemorrhoidalis L.							1						1

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Össze- sen Zusam- men
	hónapok szerint — nach Monaten												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Aphodius serotinus Panz.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
— sp.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Geotrupes stercorarius L.	.	.	1	.	.	.	.	.	2	.	1	.	4
— vernalis L.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	2
— silvaticus Pz.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1
— sp.	.	.	.	.	1	1	.	1	1	1	1	2	8
Pentodon idiota Hbst.	.	.	.	1	3	.	.	.	.	.	.	.	4
Rhizotrogus aequinoctialis Hbst.	.	.	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	3
— solstitialis L.	.	.	.	.	.	8	1	.	.	.	.	.	9
— sp.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
— sp. (larva)	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Anoxia pilosa F.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Melolontha hippocastani F.	.	.	.	1	8	7	.	.	.	.	.	.	16
— vulgaris F.	.	.	.	3	8	2	.	1	1	.	.	.	15
Serica holosericea Scop.	.	.	.	2	1	1	1	.	1	.	.	.	6
Anomala vitis F.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	2
— aurata F.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
— aenea Deg.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1
Phyllopertha horticola L.	.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	2
Anisoplia austriaca Hbst.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
— lata Er.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
— sp.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	2
Tropinota hirta Poda	.	.	.	3	14	2	1	.	.	.	.	.	20
Cetonia metallica F.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	2
Cetonia hungarica Hbst.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Valgus hemipterus L.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
Gnorimus variabilis L.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
Lacon murinus L.	.	.	.	.	2	1	.	.	.	.	.	.	3
Drasterius bimaculatus Rossi	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1
Elatér ephippium Ol.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
— nigerrimus Lac.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	3
— nigrinus Payk.	.	.	.	.	.	2	.	1	.	.	.	.	3
— sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1
Melanotus castanipes Payk.	.	.	.	.	7	1	.	.	.	.	.	.	8

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle													Össze- sen Zusam- men
	hónapok szerint — nach Monaten													
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		
Limonium aeruginosus Ol.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	
Athous niger L.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1	
Ludius aeneus L.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1	
Agriotes sp.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	
— sp. (larva)	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1	2	
— ustulatus Schall.	.	.	.	.	1	.	.	.	1	.	.	.	2	
— sputator L.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1	
— lineatus L.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1	
Adrastus limbatus F.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1	
Elateridarum sp.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1	
— sp. (larva)	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1	.	2	
Cantharis sp. (larva)	1	7	1	.	.	.	.	.	.	.	1	.	10	
Opatrum sabulosum L.	.	.	1	.	.	.	.	3	.	.	.	.	4	
Helops quisquilius	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1	
Notoxus monocerus L.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1	
Otiorrhynchus multipun- ctatus F.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1	
— sp.	.	.	1	.	1	.	2	1	.	.	.	.	5	
— ligustici L.	.	.	1	8	2	2	3	.	1	.	.	.	17	
— laevigatus F.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1	
Peritelus familiaris Boh.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	3	
Phyllobius glaucus Scop.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1	
— betulae F.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	2	
— oblongus L.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	
— sp.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	
Polydrosus sericeus Schall.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1	
— picus F.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1	
Sitona tibialis Hbst.	.	.	2	.	.	1	.	.	.	.	1	.	4	
— sulcifrons Thbg.	.	.	1	.	.	.	.	1	.	.	.	1	3	
— humeralis Steph.	.	.	1	.	.	.	.	.	1	.	.	.	2	
— sp.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	
Eusomus ovulum Germ.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1	
Psolidium maxillosum F.	1	1	.	2	4	4	1	2	.	1	.	.	16	
Tanymecus palliatus F.	.	.	.	3	5	3	.	.	.	.	.	.	11	
Cleonus sp.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Össze- sen Zusam- men
	hónapok szerint — nach Monaten												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Cleonus cinereus Schnrk. . .	1	.	4	3	7	1	4	.	1	2	2	.	25
— piger Scop.	.	.	.	1	.	.	1	1	.	.	.	.	3
— ophthalmicus Rossi (pedestris Pd.)	.	.	1	.	1	.	.	.	.	1	.	.	3
— excoriatus Gyll.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1
— punctiventris Germ.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	3
Minyops variolosus F.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	2
Alophus triguttatus F.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Phytonomus variabilis Hbst.	.	.	1	.	.	1	.	.	.	2	1	.	5
— sp.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	1	.	3
— elongatus Payk.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1
— punctatus F.	.	5	1	.	3	.	2	.	1	3	1	.	16
Erirrhinus sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
Notaris acridulus L.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1	.	2
Dorytomus sp.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
— longimanus Forst.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Coeliodes cardui Hbst.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Baris lepidii Germ.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
— coerulescens Scop.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Sphenophorus abbreviatus F.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
Anthonomus cinctus Koll.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Rhagium mordax Deg.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
Leptura quadrifasciata L.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
Dorcadion aethiops Scop.	.	.	.	1	2	.	.	.	1	.	.	.	4
— fulvum Scop.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
— Cervae Friv.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1
— pedestre Poda	.	.	.	1	2	.	.	.	.	.	.	.	3
Phytoecia sp.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Chrysomela marcasitica Germ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1
— staphylea L.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Phytodecta viminalis L.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1
Phaedon cochleariae F.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	2
Galeruca tanaceti L.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1	1	.	3
— pomonae Scop.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
Clythra laeviuscula Ratzb.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Össze- sen Zusam- men
	hónapok szerint — nach Monaten												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Longitarsus sp.					1								1
Cassida viridis L.				1									1
— murraea L.						1							1
— nobilis L.				1									1
— nebulosa L.					2								2
Subcoecinnella 24-punctata L.		1											1
Coleopterorum sp. (larva)											1	1	2
Lepkék (Lepidoptera):													
Lepkehernyó (Raupe)						4	3						7
Lepkebáb (Puppe)		2	1	1		1	1			1	1	1	9
Cossus cossus L. (hernyó — Raupe)		1											1
Acronycta aceris L. (hernyó — Raupe)						1							1
Hártyásszárnyúak (Hymenoptera):													
Chrysis sp.						1							1
Vespa vulgaris L.	2		1					1	1			2	7
— sp.						1							1
Polistes gallica L.								1		1			2
Ichneumonidarum sp.			1										1
Formica sp.	1					2	1					1	5
— rufa L.						1	1				1		3
Lasius sp.						1				1			2
Lasius alienus Först.									1				1
— niger			1										1
Camponotus sp.										1			1
— pubescens F.							1				1		2
— vagus Scop.				1								1	2
Legyek (Diptera):													
Lucilia sp.			1										1
Szitakötők (Odonata):													
Libellulidarum sp. larva					1								1
Agriion sp.										1			1

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Össze- sen Zusam- men
	hónapok szerint — nach Monaten												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Egyenesszárnyúak (Orthoptera):													
Forficula auricularia L.		1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Acridiidarum sp.		.	.	.	.	1	1	1	2	1	.	.	6
Stenobothrus sp.		.	.	.	.	4	8	2	.	4	.	.	18
Stauronotus maroccanus Thbg.		.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Acridium aegyptium L.		.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1
Caloptenus italicus L.		.	.	.	.	1	1	3	1	1	.	.	7
Locusta viridissima L.		.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
Gryllus campestris L.	1	1	2	2	13	4	2	2	1	18	6	5	57
Gryllotalpa vulgaris L.	3	2	2	.	7	5	1	.	.	.	.	.	20
Félszárnyúak (Hemiptera):													
Pentatomidarum sp.		.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
Aelia acuminata L.		.	2	1	.	1	1	2	.	.	.	.	7
Eurygaster maura		.	1	1	1	1	3	2	.	1	.	.	10
Odontotarsus purpureoline- atus		.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Rhaphigaster nebulosa L.		.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
Dolycoris baccarum L.		.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
Palomena prasina L.		.	.	1	2	1	.	.	.	.	.	.	4
Harpactor iracundus		.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	2
Reduvius personatus		.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
Coccidarum sp.		1	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	3
Felismerhetetlen rovar-törme- lék (nicht erkennbare In- sektenbruchteile)	1	.	.	3	5	5	4	2	.	.	.	.	20
Pókfélék (Arachnoidea):													
Araneorum sp.		.	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	2
Epeira sp.		.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
Százlábúak (Myriapoda):													
Julus sp.		.	.	1	.	3	1	1	.	.	.	.	6
— unilineatus		.	5	.	.	2	.	.	.	1	.	.	8

Ezeken kívül ásványi eredetű anyagokat is találtam a gyomortartalomban, így homokszemeket, kisebb-nagyobb kavicsdarabokat (8) vagy mészkődarabkát (1). A fénylő, csillogó anyagot pedig egy darab 1 filléres bronzpénz képviseli.

A megvizsgált anyag azt is bizonyítja, hogy a sok szemes takarmány nem mindig a gazdasági udvarról elcsent anyag, hanem sokszor a háziállatok, főleg a ló trágyájából kerül ki. Így a legtöbb alkalommal a zab vagy árpaszemek mellett ott találjuk a különféle ganajturó bogarakat (*Geotrupes*, *Copris*, *Onthophagus*, *Oniticellus*, *Aphodius*), ékes bizonyosságául annak, hogy a táplálék honnan került.

A szarka hasznos működését bizonyítja az a sok emlős (egér, poczok, cziczkány), melyet elfogyaszt, különösen pedig a késő őszi és téli hónapokban, valamint az a tömerek rovar is, melyek között sok a kártékony. A szarka rovartápláléka is nagyrészt a nagy mennyiségben fellépő kártékony rovarokból áll (pl. cserebogarak, szipolyok, drótféreg, barkók, tücskök, sáskák, marokkói sáska), mert ezeket találja működési területén legkönnyebben meg.

Amilyen jó és hasznos működést fejt ki eképpen a szarka, époly kártékony más oldalról. Így az irodalomból is eléggé ismert csibe- és éneklő madarat rabló természetét a megvizsgált anyag is eléggé bizonyítja. Madárfiókák, csibék marad-

Ausserdem anden sich im Mageninhalt auch mineralische Materialien, so Sandkörner, kleinere oder grössere Kieselsteinchen (8) oder Kalksteinchen (1). Die glänzenden, funkelnden Gegenstände vertritt ein 1 Heller Bronzegeldstück.

Das untersuchte Material beweist uns, dass die vielen Getreidekörner des Mageninhalts nicht immer aus dem Wirtshof erhascht werden, sondern vielmals aus dem Dünger der Haustiere, besonders der Pferde stammen. So finden wir neben den Hafer- oder Gerstekörnern meist die verschiedenen Mistkäfer (*Geotrupes*, *Copris*, *Onthophagus*, *Oniticellus*, *Aphodius*) in Anzahl an, als besten Beweis über die Herkunft der Nahrung.

Die nützliche Funktion der Elster beweisen die vielen kleinen Säugetiere (Mäuse, Feldmäuse, Spitzmäuse) die sie vertilgt, besonders in den Spätherbst- und Wintermonaten, und die Massen von Insekten, darunter viele Schädlinge, die ihr zur Nahrung dienen. Die Insektennahrung besteht grösstenteils aus in Anzahl auftretenden Insekten (z. B. Maikäfer, Anisoplien, Dratwürmer, Rübenrüssler, Gryllen, Feldheuschrecken, Marokkanische Wanderheuschrecke), denn diese findet sie am leichtesten in ihrem Revier.

Wie immer nun auch diese nützliche Funktion der Elster ist, ebenso schädlich ist sie andererseits. So beweist das untersuchte Material jene gut bekannte Natur der Elster als Räuber der Hühnerkücklein und junger Singvögel. Die Überreste

ványai nem egyszer kerülnek a gyomortartalomból elibénk lábak, csőr, tollak, csontok stb. alakjában. De rovására kell irnunk, hogy egyes vidékeken rendszeresen vadássza az apró gyíkokat, a hasznos futrinkákat, stb. melyek elpusztítása hasznos működésük miatt fájlalandó.

De nemcsak ezeknek a hasznos állatoknak a pusztítása van a rovásán, hanem feljegyezhetjük a bizonyítékok alapján tojásrabló természetét is. Nemcsak a tyuk-, hanem más madarak tojása is kedvenceledele lehet, mert sokszor találjuk begyében az apró tojáshéjdarabkák mellett a tojás sárgájától összeragasztott vagy bevont egyéb táplálékot.

dieser finden wir oft im Mageninhalt in Gestalt von Füßen, Schnabelteilen, Federn, Knochen u. s. w. Auch müssen wir ihr auferlegen, dass sie in einzelnen Gebieten regelmässig auf junge Eidechsen, grosse Laufkäfer (*Carabus*) u. s. w. Jagd macht, was um deren Nützlichkeit sehr zu beklagen ist.

Aber nicht nur die Vertilgung dieser nützlichen Tiere hat die Elster am Gewissen, sondern wir müssen bezugnehmend auf die Belege aufzeichnen, dass sie auch ein Eierdieb ist. Nicht nur Hühner-, sondern auch andere Vogeleiern scheinen ihr ein Leckerbissen zu seien, da wir im Mageninhalt oft kleine Splitter von Eischalen und durch Eidotter zusammengeklebte oder überzogene übrige Nahrungsmittel finden.

Kisebb közlemények.

Buda Elek gyűjteményének maradványai a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban. Attól a szándéktól vezéreltetve, hogy régi ornithologusaink és gyűjtőink még fennmaradt madaraiból kis ereklgyűjteményt rendezzünk a M. kir. Madártani Intézet helyiségeiben, még a háboru alatt többféle irtam idevonatkozó adatokért és adományokért. DR. SZILÁDI ZOLTÁN a nagyenyedi Bethlen-kollégium természetrajzi tanára szokott szíveségével megküldte az oda került BUDA ELEK-féle gyűjtemény még meglevő példányainak jegyzékét, hogy válogassuk ki a megfelelőt. Az elküldésre azonban már nem jutott idő, mert jött a forradalom és nyomában az oláh megszállás, a mely alatt most is szynylódik a magyar kulturának ez az ősi hajléka. Ki tudja, valóra válthatjuk-e a kegyeletes szándékot és sikerül-e másodszor is kimenteni ezt a gyűjteményt. 1848-ban kimenekült az oláh dulas elől, hogy most mi lesz a sorsa, elválik. Egyelőre közöljük a még meglevő példányok jegyzékét: *) *Cypselus apus*, *Loxia curvirostra*, *Ligurinus chloris*, *Passer domesticus*, *Galerida cristata*, *Phylloscopus trochilus*, *Sylvia communis*, *Monticola saxatilis*, *Accentor collaris*, *Oriolus galbula*, *Coloeus monedula*, *Circus cyaneus*, *Circus macrourus*, *Circus aeruginosus*, *Accipiter nisus*, *Astur palumbarius*, *Milvus iclinus*, *Archibuteo lagopus*, *Aquila chrysaetos*, *Falco peregrinus*, *Falco subbuteo*, *Cerchneis Naumanni*, *Cerchneis verpertinus*, *Pavoncella pugnax*, *Himantopus candidus*, *Vanellus capella*, *Glareola pratineola*, *Ardeola ralloides*, *Cygnus olor*, *Mergus merganser*, *Pelecanus onocrotalus*, **) *Larus ridibundus*, *Podiceps nigricans*.

SCHENK JAKAB.

A kócsag hajdani fészkelése és tenyésztése a Bodroglközben.

Az 1918. évi Aquila mellékletében megjelent „A kócsag hajdani és jelenlegi fészkelőtelepei Magyarországon“ című értekezés a kócsagtenyésztés lehetőségét is érinti. Erre nézve óhajtók egy történeti adatot közölni, habár csak közvetett bizonyítékot szolgáltat arról, hogy már a régi idöben is foglalkoztak a kócsagtenyésztéssel.

Tiszakarácson, Zemplén megyében hajdan, mikor az egész Bodroglköz egy mocsár volt, költött a kócsag. Valamilyen ügyletből kifolyólag a karádiak kötelesek voltak minden tavasszal bizonyos mennyiségű kócsag tojást beszállítani a leleszi káptalannak. Egy izben az éppen

*) Az eredeti gyűjteményjegyzékét lásd AQUILA XXIII. 1916. p. 188. etc.

**) Nem volt meg az eredeti gyűjteményben, sem a ZEYK-félében, tehát későbbi szerzemény lehet.

kócsag tojást szállító emberek utközben megháltak valahol s éjszaka két pataki diák kicserélte a kócsag tojásokat bagoly tojásokkal s az emberek ezeket vitték el Leleszre, a hol azután a tyuk alatt kikelték a kócsag helyett a bagoly fiókák. Innen származik a karádiak ma is élő gunyveve: „*karádi bagoly*“.

Ez tehát némi nyom arra, hogy Leleszen hajdanta kócsagtenyésztéssel foglalkoztak. Az ott székelő történelmi nevezetességü káptalan irattárában esetleg közelebbi adatokat is lehetne erre nézve találni.

SZEMERE LÁSZLÓ.

Bezerédj Ignác levele Sibrik Antal győri alispánhoz. Buda, 1789. aug. 1. Régenten, a midőn még a' Fudon együtt vadásztunk, Gólát többet láttam mint fossos Kémet, de most úgy hallom, hogy minden felül az vizes helyek körül számossan vagyon; nehéz ugyan lőnni eöket, mert nagyon vigyáznak, de úgy beszéllek, és ugyis állétták az orvosok, hogy az vadásznak még jobban kell tőlük tartani, mert ha le fossák az Embert, nem tsak hogy meg motskolódik az Ember tőlük, de az egészségre való nézve is veszedelmes. Magát Uram Bátyámat mert ha megy is vadászni, tud vigyázni, tsak nem egy könnyen féltem tőle, de az Gyermekaire vigyáztasson Uram Bátyám, az olyan ficzkók örömost lüdöznek s azt sem nézik Kotsage, Golae vagy Kém. Négy Lábu vad kevés vagyon Csécsénben, a Nagy Tél a Nyulakat is talán ki vesztette, Rókát és Farkast nem emlékezem hogy ottan valaha láttam volna, és így ezektül a ficzkokat félteni nem lehet, az Isnyefet nem igen lüdözik a gyerekek, mert sebessen repül, de a' Kémre én is igen szerettem pufogtatni a' Puskát, a' volt talán a' szerencsém, hogy közel nem értem soha; hanem arrul emlékezem, hogy egyszer a' Sárban belé is vitt, egy helyről a másikra repült, meg meg szállot, a nagy kívánságban, hogy mind le lőhetem, tsak nem hinárban veszetett, erre való nézve is lehet a Gyerekeket ónia tőle; emlékezik mellette Uram Bátyám, hogy az vad Réczét is maid tsak nem az életemmel füzettem meg, tsaknem mindenkor eszemben jut, a' midőn vadászni megyek, és mindenkor primum positum hogy az ember vigyázva járjon.

Közli: CHERNEL ISTVÁN.

A nagy kócsag (*Egretta alba* L.) állománya a Fertő-taván az utóbbi években határozottan örvendetiesen gyarapszik. SCHENK JAKAB ugyan a Fertőn való utolsó látogatása alkalmával, 1913-ban, a keleti parton Illmicz táján csak 2—3 pár fészkeléséről szerzett tudomást (Aquila 1918. évf. Mellék. 45. old.) s megjegyzi, hogy az északnyugati parton Fehéregyháza vidékén — hol HOMEYER SÁNDOR szerint 1891-ben 2 pár fészkelte — már nem találta költve. Ugy látszik azonban, hogy az utolsó 6 évben mégis — talán több helyen is — keletkeztek kócsagtelepek

a Fertőn, mert KOTSIS GYULA nagycenki urad. tisztartó szóbeli közlése szerint ő 1919. nyarán, a költés időszaka után, mintegy 80 drb. nagy kócsagot figyelt meg a Fertő déli részein s említette, hogy egyéb gémfajok is elszaporodtak az idén.

CHERNEL ISTVÁN.

A nagy kócsag valószínű fészkelése Kunszentmiklós vidékén.

1918. április havában hallottam először, hogy 4 példány nagy kócsag jár rendszeren az apaji nádasok felől a Kunszentmiklós határában levő kisebb vizállásokhoz este és reggel. Májusban magam is észleltem őket, a mint a Pozsáros felől érkeztek s egy kisebb gyékényes tóban halászgattak. Látcsövem segítségével megállapíthattam, hogy mind a négy példány disztollas volt s különösen kettő tűnt ki gyönyörű kócsagjával. Ezután elkerültem hazulról s csak szeptember közepén észleltem őket újból az említett gyékényes tónál — ezuttal azonban 9 darabot. Ezek itt naponta megjelentek reggel és este s végre hosszas utánjárással sikerült egyet elejtenem, amely kitömvé birtokomban van. Csőre világoszöld s úgy gondolom, hogy a fiókák egyike. Október 9-én láttam őket utoljára.

DR. TÓTH ÖDÖN.

A kisbalatoni kócsagállomány 1919-ben. Ez idén a kócsagállományt jóval kevesebb veszély fenyegette, mint más években. A vizállás oly magas, hogy a fészkekhez való gázolás lehetetlen, fegyver hiányában pedig senki se vadászik s így most abszolút biztonságban vannak. Pedig ezidén szép számmal mutatkoztak és tavasszal egy alkalommal 12 darabot láttunk.

SZABÓ LAJOS, Balatonszentgyörgy.

Az újvidéki gémtelepet, melyben a legutóbbi időben körülbelül 500—1000 gémpár fészkel — *Ardeola ralloides*, *Ardea purpurea*, *Nycticorax griseus*, néhány *Plegadis falcinellus* és *Phalacrocorax pygmaeus* — az újvidéki vadásztársaság indítványomra tilalom alá helyezte. Örömmel adok hírt erről az elhatározásról, bár hasonló eljárásra buzdítaná sok más érdekes madártani területeinek vadász közönségét addig is, míg a közállapotok rendezése után hozzá foghatnánk Magyarország természetvédelmének megszervezéséhez.

DR. SZLÁVY KORNÉL.

A pásztormadár 1917. és 1918. évi megjelenése Magyarországon. Ismét két egymásután következő évben jelent meg nálunk a pásztormadár s az egyikben újra nagyobb számban, sőt fészkel is. A katonai szolgálat sajnos megakadályozott abban, hogy ezekről az inváziókról részletesebb és kimerítőbb adatokat és a fészkelésre vonatkozólag bizonyítékokat szerezzek, pedig ez már annál is fontosabb és érdekesebb lett volna, mert az utolsó évtizedek tapasztalatai alapján

számítani kell azzal a lehetőséggel, hogy a pásztormadár hazánk gyakoribb, sőt esetleg állandó fészkelő madarává válik. Így 1905-től 1910-ig minden évben megjelent s háromizben fészkelte. Megjelent azonkívül 1914-ben s most újra két évben egymásután. Nem lehetetlen, hogy egy igen érdekes áttelepülésnek vagyunk tanúi, amely a legélénkebb érdeklődésre tarthat számot.

Az 1917. évi megjelenés adatai a következők: Junius 3-án 5—6 darab Hegyköztöttelek biharmegyei községben CsATH ANDRÁS, értesítése. Junius 7-én Szentágota és Lesses között (Nagyküllő m.) 40—50 darabból álló csapat, másnap pedig egy még nagyobb csapat; HALÁSZ DÉNES értesítése. PLATTHY ÁRPÁD szerint Tiszatarjában (Borsod m.) junius 8-án 40 főnyi csapat jelent meg, junius 18-án pedig újból 10—12 darabot láttak. LOWIESEB IMRE junius 25-én Perlasz (Torontál m.) közelében 3 darabot látott. A legkorábbi adat az előfordulás legnyugatibb pontjáról való, t. i. Csölösztő poszonymegyei községben KUNSZT KÁROLY értesítése szerint már májusban jelent meg egy csapat.

Az 1918. évi invázió jelentékenyen nagyobb volt, mint az 1917. évi. Annál sajnálatosabb, hogy a bejelentések száma oly csekély, különösen a fészkelésre vonatkozólag. A legrészletesebb jelentést RÁCZ BÉLA kitünő megfigyelőnk küldte be. Ezt az Aquila más helyén közöljük. Szerinte Szerépi biharmegyei községben junius 25-én jelent meg az első 10—12 példány, azután folyton több lett, úgy hogy 100-as csapatokban járt. Julius 20-tól kezdve gyérült a számuk s az utolsó 40—50 főnyi csapatot augusztus 4-én látta. BAKÓ GÁBOR a Rovartani állomás adjunktusának értesítése szerint a Hortobágyon is megjelentek és pedig már junius első napjaiban. Egyik helyen 4 darabot, másutt egész csapatot láttak. Itt azonban valószínűleg nem fészkelte, mert SZOMJAS GUSZTÁV július 3-án és 4-én már nem találta itt. A Dunántúlon is elég korán mutatkoztak. BESSENYEY szerint junius 9-én Dégen, Veszprém m., 3 csapat jelentkezett 20—25 darabjával. Egy CERVA FRIGYES-hez küldött értesítés szerint Mezőkászonny közelében tizezrével fészkelte körakásokban. Ennek a helynek a közelében fekszik Bodrogszentés, ahol VITÁNYI LÁSZLÓ-nak egy junius 23-áról keltezett híradása szerint szintén fészkelte a kőbányák hasadékaiban és állítólag az erdő odvas fáiban. Itt főleg a legelőkön a gulya és ménés körül tartózkodtak, de a gyümölcsöst is nagy számban lepték el. Főleg a meggytermésben okoztak igen nagy károkat. Ezen a területen is igen nagy volt a fészkelők száma úgy, hogy a lakosság kosárszámra vitte piacra a pásztormadarak tojásait. A Nimród vadászati folyóirat 1918. évfolyamának 344. lapján NEOGRÁDY JÓZSEF azt írja, hogy Óbecse vidékén 1918. július 10-én 20—30 darab mutatkozott. Az utolsókát október 2-án látták Sall vasmegyei községben NÁDASSY KÁLMÁN megfigyelőnk értesítése szerint.

Oekologiai szempontból is nagyon érdekes a két legutóbbi invázió, mert nem sáskajárással kapcsolatban történtek, sőt többnyire a rovarirtás helyett a gyümölcstermés pusztítására vetették magukat. Erre vonatkozólag különösen RÁCZ BÉLA megfigyelőnk következő megfigyelései vetnek érdekes világot. Ennek az érdekes jelenségnek tán az lehet a magyarázata, hogy a jelen invázió madarai kultivált vidékekről jöttek, míg a sáska és szöcske pusztítók a steppékről érkeztek hozzánk.

SCHENK JAKAB.

A pásztormadár (*Pastor roseus* L.) tömeges megjelenése Szerepen 1918-ban. Ez az eddig vidékünkön ismeretlen madár ezidén oly tömegben jelent meg, hogy általános érdeklődést keltett, már szokatlanul lármás és bizalmas viselkedésével is, udvarról-udvarra röpködve.

Junius 25-én jelent meg az első 10—12 példány az enyémmel szomszédos szőlőben egy félig kiszáradt fán, erősen csevegve az alkonyi napfényben. Az egyiket vagy 15—20 lépésnyire belopva, fekete szárnyáról és rózsaszínű testéről biztosan felismertem.

Másnap este az említett fán oly tömegben gyűltek össze, hogy az ágak lehajlottak alattuk. Fűlsiketítő lármájuk a teljes lealkonyodásig tartott. Éjjeli pihenőre a szőlőnket kerítő akácfákon helyezkedtek el.

27-én a falu felett többször átvonultak százas csapatokban.

28-án egész délután a falu udvarait körítő akácfákon tanyáztak. 1—2 napi szünettel így folyt ez egészen július 20-áig.

Július 10-én a lakásunktól 5—6 méternyire álló jókora fehér eperfát lepték el oly tömegben, hogy egy negyedóra alatt teljesen letisztították róla az érett vagy zsendült epret, csak a teljesen éretlent hagyva meg. Egy részük a fán költötte el az epret, nagyobb részük azonban a távolabbi fákra vitte elfogyasztani. E ritka látványban 3—4 lépésnyiről gyönyörködtünk; csak ha felálltam, röppentek távolabb, mihelyt leültem, ismét visszajöttek. E jelenséget ezután az egyes udvarokon álló eperfákon naponta lehetett észlelni.

Július 20-tól gyérült a számuk, már csak 10—15-ös csapatokban voltak láthatók.

Augusztus 4-én egy nagyobb — 40—50 főnyi — csapat egy kicsővezett tengeri táblán szállt meg; a csöveket és tarlót kutatni látszottak, de fosztogatás jele nem maradt utánok.

Az utolsó csapat aug. 8-án mutatkozott. A pásztorokat figyelmeztettem e madarakra, kértem, figyeljék meg a legelőkön való megjelenésüket, mert a legelőkön annyi volt a szöcske, mint emberemlékezet óta is alig. Ámde a legelőkön leszállni soha sem láttuk.

RÁCZ BÉLA.

Falco subbuteo, *Haliaëtus albicillák* (a halastavak igen sokat vonzottak ide), *Milvus migrans* és *Circus*-félék.

A kecskési erdőben szintén 2 *Butoro ferox*, melyek állandóan ott tartózkodnak. Köpetükben madártoll volt.

A Cserepesen 8 tűzokot láttam.

Pastor roseus nem volt sehol, pedig csak úgy hemzsegett a sok szöcske.

Bemondás szerint a halastavon 9 drb. *gödényt* is láttak, de lövésre nem vártak.

Ez idén is láttak *darut* a Hortobágyon, én nem láttam, de április 16-án 6 drb. gyönyörű példányt figyeltem meg Tiszalőkön. 300 lépésnyire bevártak, de aztán fölkerekedtek s eltávoztak ÉK. felé. Évente 40—60 daru szokott nyaralni a Hortobágyon. Vedléskor a csikósok mindig vernek el belőlük. Lóháton üldözik és a mint elérik ostorral verik, a mire a daru hanyatt fekszik. Debreceni gazdánál kerül ilyen elvert példány az udvaron.

Október 1-én a tiszalöki határ fáit ellepő 2—300 örvös galamb (*Columba palumbus* L.) közt egy *albinót* láttam. Lelőni minden igyekezetem mellett sem sikerült.

Október 8-án Nánáson, Brassóhalmon, a kis Hortobágyon és a papegyházi erdőn keresztül Kecskésre mentünk, majd 10-én a Cserepesen, Szandaléken, Bagotán s a nánási legelőn keresztül haza. A juhosháti erdőben egy királysast (*Aquila heliaca* SAVIG) és 8 réti sast (*Haliaëtus albicilla* L.) láttunk; utóbbiakból estére kettőt sikerült elejtenem. Láttunk továbbá 4 vándorsólymot, 1 törpesólymot és néhány vörös vércsét, valamint 2 hollót, néhány vetési- és dolmányos varjút. Gege lúd (*Anser neglectus* SUSHK.), vetési és nyári lúd (*Anser fabalis* LATH. és *ferus* Bechts.) kevés volt. Annál több volt a kis lilik (*Anser erythropus* L.), melyből 12 darabot sikerült elejteni. Rengeteg volt a tőkés- és nyíl farkú réce, a bibic és seregély. Cserepes és Szandalék közt 22 tűzok volt s ugyanott 30 daru vonult keresztül 11-én.

Bagota pusztán az idén is költött a törpe tűzok (*Otis tetrax* L.) melynek 3 fészekalját találták meg és ősszel 15—20 főnyi csapatját látták.

SZOMJAS GUSZTÁV.

Haematopus ostralegus egy példányát láttam 1918. október 13-án Budapesten a téli kikötőben.

CSÖRGEY TITUS.

A hósármány (*Calcarius nivalis* L.) 1918. január 1-én Mezőcsáton több száz főnyi csapatban jelent meg, melyből sikerült 2 bizonyító példányt meglőni és a M. k. Madártani Intézetbe beküldeni.

SZEŐTS BÉLA.

Hattyút láttak 1919. március hó 10-én Jánoshidán J.-N.-K.-Szolnokmegyében. Két nappal előtte a szomszédos pestmegyei Farnos vidékén látták. Határunkban csak egy napig tartózkodott.

MUHA MIHÁLY.

Fehér hattyúk. 1917. március 10-én Barandán (Torontálmegye) a falu mellett levő Sóstón 4 drb. fehér hattyút láttam. Bár a nád jó fedezékül szolgált, 150 lépésnél közelebbre nem tudtam a ritka vendégeket becserkészni, így a fajt pontosan nem is tudtam meghatározni. Kb. 10 évvel ezelőtt szintén láttak vidékünkön hattyúkat.

TABAKOVICS GUSZTÁV.

Buteo ferox lövetett 1918. október hó 20-án Kétútköz hevesmegyei községben.

GRAEFL ANDOR.

Otis tarda jelenleg már nem fészkel Kisperereg (Aradm.) vidékén. Legutóbb 8—10 évvel ezelőtt fészkel. Ezidén július havában egy öreg kakast riasztottak föl az aratók. Az 1916/17. évi kemény télen kb. 16 darabból álló falka tartózkodott a peregi és battonyai határban, de ezek is azt hiszem észak felől érkeztek ide. Valószínűleg abból a falkából lehetett az a szép kakas, a mely Kunágotán került terítékre a Kupa pusztai majorban, a hová a nagy hideg miatt húzódtak be a tűzokok.

CSATH ANDRÁS.

A kúnágotai vetési varjútelep. Az Aquila 1904. évfolyamának 346. lapján VÁSÁRHELYI JÓZSEF tudósítása szerint a vetési varjú Kúnágotán nem fészkel. A tudósítás téves, mert ID. NÁGEL VILMOS pusztáján óriási varjútelep van a kastélyt környező ákácokban. Nevezett birtokos igen-igen kedvelte a varjakat s ha megtudta, hogy valamelyik cselédje vagy annak gyereke kiszédett egy varjufészket, azt szolgálatából elbocsátotta. El is nevezték az öreg urat „varjú király“-nak.

CSATH ANDRÁS.

Darvak nyáron. 1916. június hó 27-én 8 darabot láttam Nagymargita torontálmegyei községben. Vigan krúgatva magasan vonultak ÉK. felé. Még később is láttam őket. Nem hiszem azonban, hogy vidékünkön fészkelnének.

DR. SZLÁVY KORNÉL.

Adalékok Pécs város madárvilágához. Aki Pécsen megfordul a nyári hónapokban lehetetlen, hogy meg ne hallja a nagy vijjongást, melyet a nyílsebesen ide-oda röpködő *sarlós fecskék* hallatnak. Nappal alig mutatkozik néhány darab, míg a szürkület beállta előtt százával röpdösik körül

a nagyobb épületeket. A pécsi állomány körülbelül 2—3 ezer, de a fészkelők, melyek az egész városban levő nagyobb épületek és tornyok lakói, megfigyelésem szerint csak egy tizedrészét alkothatják ennek a számnak.

1917. évi október első felében a pécsi székesegyház diszletei között láttam először a *hajnal madarat*. Reá következő márciusban ugyanitt találkoztam vele, nem lehetetlen, hogy itt fészkel.

1918. május hó első felében a pécsi „Nemzeti színház” és „Városháza épület” előtt sétálgatva bájos kellemes, ritkán hallott madárdalt hallottam, mely rigó vagy pinty énekéhez hasonlított. Kerestem a művészt, de egy kicsit bajos volt a dolog, mert a magas és meredek hatalmas épületek diszleteinek párkányán ült és innen hangzott a dal. Végre felrepült és repülés közben is énekelt így árulta el magát. Gyönyörű *kőri rigó* volt, melyet azután egész június végéig hallottam az említett két épület diszletei között dalolgatni s minden valószínűség mellett fészkel is ott.

A székesegyház előtt levő „Sétatéren”, hol naponta százával sétálgatnak, június és július havában igen gyakran hallatta perregő-tücskölő hangját a *berki tücsök madár*, amely pedig nem éppen városi madár. Az itteni ó-temetőben határozottan fészkel, de nincsen kizárva, hogy a város közepén elterülő püspöki kertben is lelhető fészke.

RADETCZKY DEZSŐ.

Nidologiai és oologiai jegyzetek az 1919. évből. Ezidén az *erdei pinty* művészi fészket több izben találtam bokrokban is, nevezetesen bodza, galagonya és csipkerózsa bokrokban, alig 1—1½ méter magasságban. Ugyancsak Tárnokon találtam fészkelve ezidén a *nádi tücsökmadarat* egy kb. 8—10 holdnyi vizenyős sásos rétecskén, mely ritkás fűzfa és berkenye bokrokkal van benöve. Ilyen fűzfabokor sással átnőtt gallyai között találtam a fészket, mely a legközelebbi nádastól félkilométernyi távolságban volt. Ugyanitt fészkelhetett 2—3 pár *közép sárszalonna* is. Egész nyáron át itt voltak, de a fészkek kereséssel elkéstem. Több izben láttam, amint egy egy példány valamelyik fűzfa száraz gallyán üldögélt, míg két-három társa a magasban végezte mesteri párzási röptetését és hallatta párzási hangját.

A Benta patak alsó folyásával az érdi határban egy—két holdnyi nádasban éveken át fészkel 2—3 pár *vörös gém*; ezidén itt csak egyetlen egy pár fészkel.

1919-ben az ürbői mocsarakban a *fehérszárnyu szerkő* nagyobb számban fészkel, mint a *kormos szerkő*; előbbiből volt 100—120 pár, utóbbiból alig 50—60 pár. Míg a két madárfaj tojásai az összetévesztésig hasonlítanak egymáshoz, addig a fészkeik eléggé különböznek egymástól. A *kormos szerkő* fészke egyszerű kis tákolmány, avas korhadtnövényi anyagokból építve és rendesen egy volt szénaboglya, nádkéve stb. korhadó maradványaira rakva. A *fehérszárnyu szerkő* fészke ezzel szemben gondosabb

épitmény, amelyet a nyílt sásos füves mocsárban legalább fellábszárig érő vízben épít meg csőrével tépett mocsári fűszálakból.

Itt említem meg azt, hogy az ezen a nagyhirű mocsárvidéken élő lakosság ezidén mily óriási pusztítást végzett a madártojások elszedése által. Ladikszámra szedték a különböző vizimadár tojásokat, mert azoknak igen magasra szökött fel az áruk. Bugyi községben pl. a *vadrécze* tojásnak 2—3 korona volt az ára, míg a *bibicz*, *szárcsa*, *goda* tojások 1 koronáért keltek. Asszonyok, gyermekek, egész családok seregestől jártak tojásozni és senki se akadályozta őket ebben. Pedig 1919-ben az ürbői madárállomány igen örvendetesen gyarapodott. Fészkelte 20—25 pár *nyári lúd*, 15—20 pár *gólyatölcs*, 8—10 pár *gúlipán*, 10—12 pár *közép sárszalonna*, 4—5 pár *kis kócsag* s azonkívül még a rendes madárvilág. Puskások nem igen ritkították soraikat, de a fészekrablók rettenetes pusztításokat végeztek.

RADETZKY DEZSŐ.

A vadludak korai eltávozása 1918. tavaszán. Magyarország egyes sik és jelenleg még ideiglenesen vízzel borított területein télen át óriási tömegekben telelnek a különféle vadludak, főleg *Anser fabalis*, *A. neglectus*, *A. albifrons* és *A. erythropus*. Tavaszi elvonulásuk ideje igen különböző, így emlékezem, hogy egy ízben a Hortobágyon még május elején százezer számra láttam őket. Az alábbi jelentések szerint ezidén is nagy tömegekben jelentek meg Magyarországon, de ezuttal igen korán távoztak. SZOMJAS GUSZTÁV Tiszalökről azt jelenti, hogy március 20. és 25. között nagy tömegekben vonultak ÉK.-felé. LOWIESER IMRE szerint a lukácsfalvi Fehértóról is már igen korán vonultak vissza, úgy hogy március végén mentek el a legutolsók. Ugyanitt 1918-ban állandóan több száz nyári lúd is tartózkodott, holott azelőtt a tavon csak 5—6 pár szokott költeni. SZALAY ANTAL a bellyei uradalom területén levő kopácsi rétségről azt írja, hogy azt novembertől március 10-ig egyre növekedő számban lepték el a *vadludak* és *gyöngyvérek*. Az arasznyi vízzel borított vadrepce bőséges megélhetést nyújtott nekik. Március 1—10-ig oly óriási volt a számuk, aminőre még nem volt példa. Március 10-én elhagyták a rétet, úgy hogy csak az a néhány falka nyárilúd maradt itt, amely, úgy látszik, nálunk szándékozik letelepedni.

SCHENK JAKAB.

A Hejőpatak mint madáráttelelő hely. A M. k. Madártani Intézet a borsodmegyei Hejőcsabán madártani kutatással bízott meg, amit 1917 őszén kezdtem meg. A Hejőpatak annyiból érdekes, hogy vize néhány méter távolságon $+26^{\circ}$ és $+10^{\circ}$ hőfokban lát napvilágot közös kis tükrökben. A meleg forrás a török világban épült Tapoleza fürdőnek adja a vizet, a hideg víz pedig Miskolcz városát látja el itallal.

Az összevegyült víz oly hőfokú, hogy a patak 20—25 kilométeres

szakasza emberemlékezet óta a leghidegebb télben sem fagy be. A 3—4 méter szélességű, kristálytisza vizet éger, fűz, nád és sás szegi be. Nyáron nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus* L.), énekes nádiposzáta és különösen nagyszámban berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*) található ott, továbbá a geze, fitiszfüzike (*Phylloscopus trochilus* L.) barátka- és kisposzáta (*Sylvia atricapilla* és *curruca* L.), valamint barázda- és hegyibillegető (*Motacilla alba* és *boarula* L.). A vizimadarak közül végül a vizityúk (*Gallinula chloropus* L.), guvat (*Rallus aquaticus* L.) és a kis vöcsök is ott tartózkodik és véleményem szerint költ is.

Ez állandók mellett különösen a téli vendégek érdekeltek s ezekről az alábbiakban adok számot.

Az 1917-iki december elején a tökésréce (*Anas boschas* L.) egyes példányai érkeztek, többnyire gácsérok; a hónap végén beállott — 12—15° hideg idején nagy csapatokban lepték el a patak mentét. December 23-án néhány közép sárszalunkára akadtam s egy hegyibillegetőt lőttem. December 26-án egy nőstény nyilfarkú réczét (*Dafila acuta* L.) találtam és lőttem.

1918. január 4-én 3 vizityukot szorított ki kutyám a nádashól melyek közül egyet meglőttem. Január 19-én a kis vöcsökre is rátaláltam s nagy utánjárással kézre is keritettem. Február 1-én egy guvatot, 5-én pedig két kis sárszalunka (*Gallinago gallinula* L.) egyikét szereztem meg. Február második felében megenyhült az idő, mire a récék és sárszalunkák eltűntek; utóbbiak nyáron sem voltak láthatók, tehát csak telelni jöttek e helyre.

A vizityukot és guvatot a közeli Diósgyőr egyik 4—500[□] méternyi, melegvizű kis taván is áttelelőként találtam. A lakosok szerint e két faj itt is fészkel és a község libái és récéi közt teljesen otthonos.

SZEÖTS BÉLA.

Telelő fürjek. Az 1918/19. évi enyhe télen, amikor a nálunk rendszeren telelő *mezei pacsirta*-ból is 80—100 csapatok maradtak nálunk, állandóan puskacső elé került a *fürj* is. 1919. január 15-én és 29-én a lábon maradt tengeri táblán lőttem egy—egy darabot. Begyük tele volt gyommagvakkal. Husuk igen izletes és csaknem túlságosan kövér volt.

RADETCZKY DEZSŐ, Tárnok.

Gólyák (*Ciconia alba* L.) decemberben. 1919. dec. 14-én a Körmentől délkeletnek fekvő Nádasd község (Vasm.) határában IFJ. SZÉCHÉNYI REZSŐ gróf 2 gólyát figyelt meg.

CH. J.

Madárvonulási adatok a gyergyói fensíkről 1918. tavaszán. *) Március végén a gyergyói fensíkon és a Felső-Maros kanyargó folyása

*) Előzményét lásd Aquila 1918. p. 18.

vidéken végeztem megfigyeléseimet. Természetesen jóval elevenebb volt itt az élet, mint odafönt a havasokban.

Március 28-án ezres csapat *Turdus pilaris* mutatkozott, azontul már csak elvétve láttam. Ugyanaznap mutatkozott először *Aquila chrysaëtus*, melyből április és május folyamán sokszor hármat-négyet, sőt egy ízben — május 20-án — 9 darabot láttam együtt.

A Maros füzes, sásos kanyargásaiban meglehetősen sok volt a réce, főleg *Anas boschas*, jóval kevesebb *querquedula*, kisebb-nagyobb *Dafila-Anas penelope* és *crecca*-csapatok, elvétve *Spatula clypeata* és *Nyroca ferruginea*. Legnagyobb bőség április első felében volt, májusra megfogyatkoztak, csak költő *boschas*-párok és kajtár gácsérok maradtak vissza. *Anthus spinoletta* április 2-án — és csak ekkor — nagy számban átvonult. *Ciconia nigra*-t április 2-án 1 darabot, e hó 12-én pedig 5 darabot láttam együtt a rétségen. Költött is a környéken, mert június eleje táján is találkoztam vele a Marosmentén. *Circus cyaneus* nagyon gyakori jelenség volt a rétségen. *Circus aeruginosus* ritkábban és csak később jelentkezett. *Saxicola oenanthe* április második felétől kezdve gyakori jelenség volt, május 30-án közel 1000 m. magasságban — a görgényi hegyek keleti lejtőin — találkoztam vele. *Cerchneis tinnunculus*-t május 30-án az 1230 m. magas Kelenczkő szikláin fészkelve találtam. Ugyane tájon *Lanius collurio*-val s a közeli marhajárta vizes havasi réten *Gallinago gallinaria*-val találkoztam. *Pratincola rubetra* április 22-én érkezett, azontul töméntelen sok volt a rétségen; *rubicola*-t alig láttam. *Acrocephalus schoenobaenus*-t április 30-án, *Acrocephalus palustris* május 24-én hallottam először a marosmenti kis sásokban. *Hydrochelidon nigra* V. 14—17 között egy 60—70-es csapat a Maroson. Május 15-én két *Larus fuscus*; *L. ridibundus* csak március végén, április elején mutatkozott volt. *Totanus ochropus* csak vonuláskor jelentkezett, szintugy *calidris* is, ellenben *Actitis hypoleucos* és *Charadrius dubius* közönséges költő volt.

Éneklők közül: *Sylvia curruca*-t április 28-án hallottam először közel 1200 m. magasságban; *Sylvia communis* május 14-én, *S. simplex* május 21-én énekel először. *Muscicapa grisola* május 17-én érkezett.

BR. MANNSBERG ARVÉD.

Madártani megfigyelések a bukovina-besszarábiai határon és Bukovinában 1917. őszén és 1918. tavaszán. Irta: SCHENK HENRIK. (Mint tisztára külföldi vonatkozású adatokat helykimélés céljából csak németül közöljük, lásd a 137. lapon.)

Madárvonulási adatok Dalmáciából és Isztriából 1913. tavaszán. — Einige Beobachtungen aus Dalmazien und Istrien im Jahre 1913. (*Clivicola riparia**) III. 17, Gravosa. — *Delichon urbica*

*) Tán *Clivicola rupestris*? Szerk.

III. 26, Spalato. — *Emberiza cia* III. 13, Cattaro. — *Erithacus tytis* III. 20, Gravosa. — *Falco subbuteo* IV. 1, Duino. — *Hirundo rustica* III. 28, Sebenico. — *Jynx torquilla* IV. 1, Duino. — *Monticola solitaria* III. 17, Gravosa. — *Motacilla alba* III. 13, Cattaro; III. 20, Gravosa. — *Phalacrocorax graculus desmaresti* III. 11, Buccari; III. 12, Cherso. — *Phylloscopus collybita* III. 17, Gravosa. — *Podiceps cristatus* IV. 1, Duino. — *Pyrhocorax graculus* III. 13, Cattaro. — *Saxicola hispanica xanthomelaena* IV. 1, Duino. — *Saxicola oenanthe* III. 21, Ragusa. — *Serinus canarius hortulanus* III. 22, Gravosa. — *Sylvia atricapilla* III. 14, Cattaro, Gravosa, III. 10, Lovrana. — *Sylvia subalpina* III. 24, Gravosa. — *Upupa epops* IV. 1, Duino. — *Vultur monachus* III. 17, Gravosa.

MANNSBERG ARVÉD báró.

Néhány vonulási adat Bukovinából 1918. tavaszán. — Einige Zugdaten aus der Bukovina vom Frühjare 1918. *Alauda arvensis* III. 7, Korowia. — *Ciconia alba* IV. 21, Ostrica. — *Cuculus canorus* IV. 21, Ostrica. — *Grus communis* IV. 7, Kucurmare. — *Hirundo rustica* IV. 21, Ostrica. — *Jynx torquilla* IV. 5, Kucurmare. — *Motacilla alba* III. 21, Woloka.

BOHRANDT LAJOS.

Madárvonulási töredékek Délalbániából. Az 1917. év őszétől kezdve Délalbániában Fieri közelében tartózkodtam s jegyezgettem a madárvonulás jelenségeit. A visszavonulás alkalmával azonban összes jegyzeteim elvesztek, csak néhány töredék maradt meg. Tekintettel arra, hogy ennek a területnek az ornithológiai viszonyai ugyszólván teljesen ismeretlenek, ezeknek a közreadását is szükségesnek tartom.

A Berat-tól délnyugatra fekvő falvakban *Hirundo rustica* nem fészkel. Az utolsót 1917. október 12-én láttam, ami szokatlanul korai elvonulási dátum. 1918. tavaszán ennek megfelelően szokatlanul későn csak március 27-én láttam az első füsti fecskét. Azt következtetem ebből a jelenségből, hogy ez a terület nem átvonuló területe a füsti fecskének.

Fieri környéke egyébként valóságos madárparadicsom. Tömérdek az apró énekes, a lágúnákban pedig milliószámra tanyázik a vizimadár, köztük a *Pelecanus crispus* is, amelyből március 6-án 3 darabot lőttek katonáink gépfegyverrel. Szegények éheztek, de a gödény paprikás azért nem nagyon ízlett nekik.

A vonulásról általában csak annyit írhatok emlékezetem alapján, hogy igen lassan indult meg, még március végén se élénkült meg. Azonban igen sok volt az áttelelő s ezek közül a következő fajokat jegyeztem meg: *Vanellus capella*, *Pavoncella pugnax*, *Numenius arquatus*, *Gallinago gallinaria*, *Scotopax rusticola*, *Ardea cinerea*, *Phalacrocorax pygmaeus*, *Totanus ochropus*, *Fulica atra*, *Phylloscopus collybita*, *Accentor modularis*, *Motacilla*

alba, *Motacilla boarula*, *Pratincola rubetra*, *Pratincola rubicola*, *Anthus trivialis*, ezeken kívül láttam még februárban 1—1 példány *Sylvia atricapillát* és *currurát*. Nézetem szerint a téli példányok javarésze téli vendég volt.

DR. LINDER KÁROLY.

Magyar postagalamb Délafrikában. WEBER JÁNOS hadifogoly, aki igen érdeklődik a madárvilág iránt, a következő levelet intézte hozzám: „1918. február 7-én postagalambot fogtunk Daspoort-ban 3 mértföldnyire északnyugatra Pretoriától. A lábán levő gyűrűn a következő felírás volt: „Budapest 2100 W. V. 4“. Kérem sziveskedjék erről értesíteni a Magyar Királyi Ornithologiai Központot. Rajta leszek, hogy a gyűrűt is megszerezem.“ Ez az eset szerfelett érdekel és kérem majd szives értesítését, ha valamit megtudnak róla.

MORTENSEN H. K. Viborg, Dánia.

Sajnos eddig semmit se tudtunk meg arról, hogy ki ennek a galambnak a gazdája, s honnan kelt útjára, mielőtt elveszett volna. Szerk.

Zavarja-e a cinkéket a gyűrűzés? Mintegy 50 m² udvaromba bevetődő cinkéket rászoktattam ablaketetőmre. Megakartam győződni arról, hogy a város más helyén levő ducetetőre járó cinkék között, ott vannak-e az udvaromba járók. Ezért a már Tavarnán bevált fogóládikával 1919. december hó 3-ig öt széncinkét (3 ♂ és 2 ♀) fogtam meg s ezeket gyűrűkkel megjelöltem. A gyűrűzés után a cinkék udvaromban nem mutatkoztak.

Már kissé bántott, hogy kedves madaraimat elzavartam, végre december 19-én megjelent egy gyűrűzött ♂ széncinke, de nem mert az etetőre repülni. Öt nap telt el még ismét az etetőre jött. Most, amikor e sorokat írom 1920. január 1 — ismét 2 ♂ és 1 ♂ gyűrűzött látogatja az etetőt.

A Tavarnán végzett megfogás nem zavarta a cinkéket, amit bizonyít az, hogy a gyűrűzötteket 2—3-szor is megfogtam ugyanazzal a ládikával. Ennek az okát abban látom, hogy Tavarnán több száz cinke járt a duc- és ablaketetőkire, így a gyűrűzöttek mintegy ezek védelme alatt bátrabbak voltak. Itt Miskolcon 8—10 cinke jár az etetőmre, így a gyűrűzöttek sokáig emlékeztek a megfogásra és nem reagáltak mindjárt meg nem gyűrűzött társaik csábítására.

SZEÖTS BÉLA, Miskolc.

Adalékok az erdei szalonka vonulási viszonyaihoz. — Zur Kenntnis der Zugverhältnisse der Waldschnepfe.

1. SZEÖTS BÉLA adatai Tavarna vidékéről. — Daten von BÉLA SZEÖTS aus der Umgebung von Tavarna.

Sorszám Lauf. Nr.	Elejtés időpontja Zeitpunkt der Erlegung	Szin — Färbung		Méretek centi- méterekben Masse in Zentimetern		Boccolással megállapi- tott nem Anatomisch festgestell- tes Geschlecht		Löve Erlegt		Némán húzott Strich lautlos	Pisszege húzott Strich zischend	Korogva húzott Strich quarrend	Testsúly Körpergewicht
		Tollazat Gefieder	Láb Füsse	Test- hossz Kör- per- länge	Csőr Schna- bel	♂	♀	Esti lesen Auf dem Anstand	Hajóvadászat Auf der Treibjagd				
1	1913. III/18.	S. (D.) ¹⁾	Sz. (Gr.) ²⁾	27	7	1	.	1	.	.	.	.	.
2	" III/18.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	28	7.5	1	.	1	.	.	.	.	.
3	" III/22.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	28	7.5	1	.	1	.	.	.	.	.
4	" III/22.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	28	7	1	.	1	.	.	.	.	.
5	" III/22.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	29	7	1	.	1	.	.	.	.	.
6	" III/23.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	29	7	1	.	1	.	.	.	.	.
7	" III/25.	V. (H.) ³⁾	Sz. (Gr.)	30	7	.	1	1	.	.	.	.	.
8	" III/26.	V. (H.)	V. (H.)	28	7.5	1	.	1	.	.	.	.	.
9	" III/26.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	28	7	1	.	1	.	.	.	.	.
10	" III/23.	V. (H.)	V. (H.)	30	7	1	.	1	.	.	.	.	.
11	" III/24.	V. (H.)	V. (H.)	30	7	1	.	1	.	.	.	.	.
12	" III/27.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	27	6.5	1	.	1	.	.	.	.	.
13	" III/28.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	29	7	.	1	1	.	.	.	.	.
14	" III/28.	V. (H.)	V. (H.)	28	7.5	1	.	1	.	.	.	.	.
15	" III/29.	V. (H.)	Sz. (Gr.)	29	7	1	.	1	.	.	.	.	.
16	" III/30.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	28	7	.	1	.	1	.	.	.	.
17	" III/30.	V. (H.)	Sz. (Gr.)	30	6.5	.	1	.	1	.	.	.	.
18	" III/30.	V. (H.)	V. (H.)	27.5	7	.	1	.	1	.	.	.	.
19	" III/30.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	29	7	.	1	.	1	.	.	.	.
20	" III/30.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	29	7	1	.	.	1	.	.	.	.
21	" IV/3.	V. (H.)	V. (H.)	29	7	1	.	1	.	.	.	.	.
22	" IV/4.	S. (D.)	S. (D.)	28	7.5	1	.	1	.	.	.	.	.
23	" IV/5.	V. (H.)	V. (H.)	29	7	1	.	1	.	.	.	.	.
24	" III/17.)	V. (H.)	V. (H.)	30	7.5	.	1	.	1	.	.	.	.
25	" III/17.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	28	7	1	.	.	1	.	.	.	.
26	" III/17.	V. (H.)	V. (H.)	27.5	6.5	.	1	.	1	.	.	.	.
27	" III/17.	V. (H.)	V. (H.)	29	7	.	1	.	1	.	.	.	.
28	" III/17.) ⁴⁾	S. (D.)	Sz. (Gr.)	27	6.5	1	.	.	1	.	.	.	.
29	" III/17.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	26	7	1	.	.	1	.	.	.	.
30	" III/17.	V. (H.)	V. (H.)	30	7.5	1	.	.	1	.	.	.	.
31	" III/17.)	V. (H.)	V. (H.)	29	7	1	.	.	1	.	.	.	.

¹⁾ S. (D.) — Sötét. (Dunkel.)

²⁾ Sz. (Gr.) — Szürke. (Grau.)

³⁾ V. (H.) — Világos. (Hell.)

⁴⁾ Dolnji Miholjac-on lövettek. — Wurden in Dolnji Miholjac (Kroatien) erlegt.

2. **BERECZKY JENŐ** adatai Almásszentmária (Kolozs-megye) vidékéről.¹⁾ — Daten von **EUGEN BERECZKY** aus der Gegend von Almásszentmária, Kom. Kolozs.¹⁾

Sorszám Lauf. Nr.	Elejtés időpontja Zeitpunkt der Erlegung	Szin — Färbung		Méretek centi- méterekben Masse in Zentimetern		megállapított nem		Löve Erlegt		Némán húzott Strich lautlos	Pisszegve húzott Strich Zischend	Korrogva húzott Strich quarrend	Testsúly Körpergewicht
		Tollazat Gefieder	Láb Füsse	Test- hossz Kör- per- länge	Csőr Schna- bel	Anatomisch festgestell- tes Geschlecht	Esti lesen Auf dem Anstand	Hajtovadászat Auf der Treibjagd					
♂	♀												
32	1914.III/26.	S. (D.)	S. (D.)	24	7.5	1	.	1	.	.	.	1	.
33	" IV/1.	V. (H.)	V. (H.)	23	7	1	.	1	.	.	.	1	.
34	" IV/8.	V. (H.)	V. (H.)	23	7	1	.	1	.	.	.	1	.
35	" IV/9.	V. (H.)	V. (H.)	23	7	1	.	1	.	.	.	1	.

3. **BOHRANDT LAJOS** adatai Eperjesről.²⁾ — Daten von **LUDWIG BOHRANDT** aus Eperjes.²⁾

36	1914.III/31.	V. (H.)	S. (D.)	28	7	1 .	1 .	1 .	1 .	1 .	315 gr
37	1916.III/16.	V. (H.)	V. (H.)	30	7	1 .	1 .	1 .	1 .	1 .	320 "
38	" III/19.	S. (D.)	S. (D.)	30	7	1 .	1 .	1 .	1 .	1 .	290 "
39	" III/25.	S. (D.)	Sz. (Gr.)	25	7	1 .	1 .	1 .	1 .	1 .	320 "
40	" III/26.	S. (D.)	S. (D.)	28	7	1 .	1 .	1 .	1 .	1 .	285 "

Faoduban fészkelő szajkó. Az algyógyi szanatoriumnak általam létesített madárvédelmi telepe, amely 100 mesterséges fészekoduval van felszerelve, az 1918-ik esztendőben két meglepő jelenséggel is szolgált. Egyik az *örvös légykapó* (*Muscicapa collaris* Bechst) rohamos térfoglalása. 1917-ben jelentek meg az elsők, 5 fészekoduba telepedve, ez évben pedig már 11 fészekodut foglaltak el, tehát a lakók sorában a széncinege után (22 oduban 25 költés) a második helyre kerültek.

¹⁾ Az első szalonka itt III/18-án húzott, de állítólag már III/15-én is itt voltak. III/26-tól IV/8-ig későn, csaknem egész sötétben húztak. — Die ersten Schnepfen wurden hier am 18/III. beobachtet, angeblich wurden schon am 15/III. welche gesehen. Vom 26/III. bis 8/IV. strichen die Schnepfen schon spät fast in vollständiger Dunkelheit.

²⁾ A húzás 1916-ban kezdődött III/16-án és IV/30-ig egyfolytában tartott. Az első esti húzás (III/16.) 40 percig tartott (5⁵⁰—6³⁰). A 39-es számú szalonka „kettes“-ből lövett mint első; mindkettő pisszegve húzott. A 40-es szintén a „kettes“-ből lett elejtve mint második; az első korrogva, a második pisszegve húzott. — Der Strich dauerte im Jahre 1916. vom 16/III. bis 30/IV. ohne Unterbrechung. Der erste Abend. strich am 16/III. dauerte 40 Minuten (5⁵⁰—6³⁰). Die Schnepfe Nr. 39 wurde aus einem „Zwicker“ als erste erlegt; beide zogen pfuizend. Nr. 40 wurde ebenfalls aus einem „Zwicker“, aber als zweite erlegt; die erste zog quarrend, die zweite pfuizend.

Ennél is meglepőbb volt a *szajkó* (*Garrulus glandarius* L.) fészkelése a mesterséges fészekodvak legnagyobb, D-jelű mintájában. 5 fiókát költött ki és nevelt fel május elején. A fiókák a meleg folytán sokat szenvedtek és csőrüket lihegve dugdosták ki az odu nyílásán.

DR. MAUKS KÁROLY.

Szécinege és nyaktekeres harca. Kertemben az egyik egy méter magasságban elhelyezett mesterséges fészekoduban már megtelepedett volt egy szécinege pár s volt már hét tojása, amikor megjelent egy nyaktekeres-pár és üldözni kezdte a cinege-párt. Pont ez az odu kellett neki, pedig 760 □-öles kertemben talált volna sok megfelelő üres odut. Egyizben meg is tépázta a cinegét s néhány nap múlva csak azt láttam, hogy a szécinege helyett a nyaktekeres dugja ki a fejét az odu száján. Fölemelve az odu fedelét, a hét cinegetojásnak csak hült helyét találtam. A szécinege pár, amely az előző években állandóan a kertemben fészkel, a zavarás következtében nem csekély bánatomra és bosszúságomra máshová költözött.

MATUNÁK MIHÁLY Breznóbánya, 1917.

Cinegék kártételei. Jól tudjuk, hogy nincsen abszolút hasznos madár a természetben s hogy még leghasznosabb madaraink is, mint pl. a cinegék bizonyos alkalmakkor érzékenyen megkárosíthatják a termelőt. Ezeket a kártételeket a cél érdekében nemcsak hogy nem szabad elhallgatni, hanem inkább rá kell terelni a figyelmet, hogy a védekezés módjait is meg lehessen állapítani, s a kicsinyeseket megnyugtani. Algyógyon 1918-ban a *barátcinege* nem fészkel, de a napraforgómag érésekor ismét nagyobb számban jelentkezett s köztük gyűrűs példányt is láttunk. Barátcinegeink — eltérőleg többi cinegéinktől — a napraforgómag érése idején majdnem kizárólag azzal élnek s ennek a téli etetésre oly fontos növénynek a termelését szinte lehetetlenné teszik, mert az összes magot még teljes beérése előtt elhordják. *) A kártételek ellen utóbb úgy védekeztünk, hogy a szebb napraforgótányérokat ujságpapírossal vagy vászonnal beburkoltuk. A *szécinege* sokkal kisebb kárt tesz a napraforgóban, a *kékcinege* pedig egyáltalában nem bántja. A *kékcinege* viszont nagy előszeretettel dézsmálja az érő Reinclaude szilvát. Az érő almát úgy látszik mind a három cinegefaj kedveli s az által, hogy sok egészséges gyümölcsöt kikezd, észrevehető kárt okozott.

DR. MAUKS KÁROLY.

Jegyzet. A cinegéknek a szilva- és almatermésben okozott kártételének kérdése még hosszú és beható vizsgálatra szorul, különösen azért, mert a kártétel nem rendszeres, hanem csak bizonyos években

*) Szakasztottan ugyanazt figyeltem meg 1917. őszén a Balatonnál. Sch. J.

mutatkozik. Így volt ez a nagy c e n k i erdészlak környékén is, hol néhai PÉTER VINCE erdész több évtized alatt csak egyetlen évben észlelte a cinegéknek ilyen viselkedését, amely eszerint bizonyos időjárásbeli rendellenességek következményének látszik. Kutatnunk kell tehát, vajjon nem az időszaki szárazsággal összefüggő rohamos rovarpusztulás s egyidejűleg fellépő ivóvízhiány okozza-e ezt a kivételes kártételt s lehet-e ellene itatók alkalmazásával vagy a különben csak télen szokásos etetésnek nyári vagy őszeleji megkezdésével védekeznünk. Ez utóbbi eshetőségre azért gondolok, mert a gyakorlati madárvédelem intenzív művelése már több esetben rávilágított a rovarvilágnak időjárás — főleg szárazság — okozta rohamos megfogyására, amit éppen az állandóan megfigyelt rovarevő madarak szokatlan viselkedése árult el. Így néhány évvel ezelőtt intézetünk kertjében is megtörtént, hogy a juniusi szárazság folytán élelemszükébe került széncinegéink kirepített fiaikkal együtt a téli etetőbe szálltak s a térről benne maradt madárkalácson lakmároztak. A téli etetőnek tavasztól ősziig való kivételes látogatottságát időközben másutt is észlelték s épp ezért az a kérdés is felmerült már, nem volna-e célszerű, úgy a szokatlanul meleg és száraz, mint a fiókanevelés idején beállható zord időjárásra való tekintetből a téli etetőket az egész év folyamán üzemben tartani?

CSÖRGEY TITUS.

A széncinege haszna a méhesben. Egy ízben már volt alkalmam az Aquila hasábjain (XVII. p. 264) fölszólalni aziránt, hogy a széncinege a méhesnek nem ellensége — amint ezt BR. AMBRÓZY B. „A méh“ című könyvében hangoztatja. Az 1917/18. év telén újabb meggyőződést szereztem arról, hogy a széncinege által a méhesben okozott kártétel jelentéktelen, ellenben a tisztogatási munkájával jelentékeny hasznót hajt.

Az 1917. év az abnormális szárazság következtében a méhészetre is rendkívül káros hatással volt, úgy hogy ősszel még a leggondosabban kezelt méhescsaládokat is redukálni kellett, hogy a megmaradtak felerősíthetők legyenek. Ezen művelet következtében méhesemben sok kas helye üresen maradt s hogy ezek az üres helyek ne legyenek olyan szembe-tűnőek, egy-egy üres kast állítottam oda. A kasok nagy része átmeneti kap-tár volt, rajta a földővel. E földő és a kas fala között volt a viasz-molyok buvóhelye. Ezt a széncinegék csakhamar észrevették és egész télen át jártak erre a jó táplálékra, annyira, hogy több földöt erősen átlukasztottak, pedig ezek ujjnyi vastag gyékény fonadékból készültek. Érdekes dolog, hogy a telt kasokhoz, egyáltalában hozzá se nyultak, holott ezeken is rajta volt a földő. Nézetem szerint a belőlük kihallatszó zümmögés miatt nem nyultak ezekhez. A tavaszi tisztogatás alkalmával a kisöport holt méheket egy-kettőre eltakarítják, de hogy a kiszálló méheket kapkodnák,

azt sohase láttam. Az én tapasztalataim szerint tehát a széncinege mint a viaszmolypusztítója jelentékeny hasznára van a méhesnek.

RÁCZ BÉLA, Szerep.

Circus cyaneus egérpusztítása. 1917/18. telén nálunk meglehetősen elszaporodtak az egerek. Az év végén szokatlanul nagy számban — kb. 15—20 drb. — jelent meg a *Circus cyaneus* és állandóan vadászott az egerekre. Csekély magasságban portyáztak a mező fölött s szorgalmasan, kitartással üldözték kártevőinket. Igaz, hogy egyik-másik példányt rajtacsíptem, amikor galambon, illetve varjun lakmározott, de táplálékuk tulnyomó része egér volt.

BESSENYEY ISTVÁN, Dég Veszprém m.

A nagy őrgébics vakmerősége. Pécssett 1917. év február havában nagy havazás és kemény hideg napok voltak. Ez alkalommal figyeltem meg, hogy a nagy őrgébics közvetlen fejünk felett vadászgatott kizárólag cinegékre. A kéznél levő golyós fegyverrel iparkodtam elűzni a vakmerő támadót. Az elhangzott két lövés sem zavarta munkájában, noha a gallyat löttem el, melyen a madár ült. Pár perc múlva a szemünk láttára csipett el egy *széncinegét* és egy ágvillába erősítve, betörte a fejét és lakmározni kezdte az agyvelejét. Mindezt előttünk 6—7 méter magasságban egy nyárfán végezte, hógolyók dobálása közben.

RADETCZKY DEZSŐ.

Megfagyott fecskefiókák. Az országos csapás minket is elérte. A június 4-ről 5-re forduló éjjel erős fagy volt nálunk. Egy exponáltabb helyen levő fecskefészekben a már tollasodó fiókák megfagytak.

SZEÖTS BÉLA, Hejőcsaba. 1918.

Füsti fecske fészke a villanylámpa ernyőjén. A Miskolc mellett Tapolca egyik tükörfürdőjében a boltozatról lecsüngő villanylámpa ernyőjén egy *Hirundo rustica* L. pár rakott fészket s abban kétszer nevelt fiakat. Az öreg fecskéket sem a lámpa ingása, sem a próbaképpen történt meggyújtása nem zavarta az etetésben.

SZEÖTS BÉLA.

Gólyáktól agyonhajszolt fiatal tuzok. Érdeemesnek tartom a közlésre azt a megfigyelésemet, hogy az idén július 22-én láttam, amint két gólya addig üldözött egy idei költésből származó tuzokot, amíg az lezuhan az udvaromba és összezsuzta magát, úgy hogy harmadnapra kimult. Hogy mi okból üldözték a gólyák ezt a fiatal tuzokot, arról sejtelmem sincs. A lezuhanás után tovább szálltak és többet nem törődtek áldozatukkal.

RÁCZ BÉLA, Szerep. 1918.

A szarka csalogató fészke. Szomszédomban van egy régi nagy udvar, öreg ákácfaikkal körülvéve, amelyeken évenként fészkel egy szarkapár. Évek óta figyelemmel kísérem a fészekrakást s arról győződtem meg, hogy a szarkapár sohase épít csak egy fészket, hanem a készülő valódi fészkek két oldalán 2—3 fával odább másik két fészket is kezd rakni, úgy hogy kezdetben nem lehet tudni, melyik is lesz az igazi fészkek. Csak amint előbbre halad az építkezés, amidőn a beboltozásra kerül a sor, látható, hogy ez lesz az igazi tanya, míg a másik kettő, a két csalogató fészkek, félbemaradt. Megvallom azonban, hogy ez a látszólagos ravaszságuk sohase vezetett célra, mert a gyerekek eddig úgy a valódit, mint csalogató fészkeket is leverték és eddig még nem sikerült fiakat nevelniök. Évek hosszú sora óta az idén történt először, hogy a megszokott két csalogató fészkek helyett csak egyet építettek.

RÁCZ BÉLA, Szerep. 1918.

Megfigyelések egy füstifecske fészeknél. Lakásom kapualjában a boltozatban egy vasajtóval elzárt nyílás van. A nyílás egyik szögletét választotta ki 1919. tavaszán egy fecskepár fészkelő helyéül. A fészkepítést több helyen próbálta, de a sár a sima falazáson sehogy sem akart megtapadni. Ezt látva, egy kampós szegert vertem arra a helyre, ahol a fészkek helyét kiválasztották. Ez használt is. Néhány nap múlva a kampós szeg be volt építve és megkezdődött a fészkek kibélelése. Ekkor azonban egy házi verébpár avatkozott a dologba. Erőszakkal elakarta a fészket foglalni. Ez azonban a fecskék elszánt védekezése miatt nem ment egykönnyen. Ismét segítenem kellett. Még pedig úgy, hogy a fecskékkel felváltva zavartuk a tolakodókat. Ezeknek mégis sikerült a fészkek belését — fűszálakat és tollakat — kikotorni. Emiatt a fecskék a kapualjának egy más helyén kezdték a fészkepítéshöz. Ez a hely ismét a háznépem járás-keelését zavarta volna. Tehát egy kísérletre határoztam el magamat, amelynek célja az volt, hogy a fecskéket a már kész fészkek elfoglalására kényszerítsem. Egy hosszú zsinagré papírszeleteket kötöttem, ezt az újonnan kezdett fészkek elébe akasztottam. Ez ismét használt. A fecskepár felhagyott az új fészkek építésével és másnap ismét az előbbi már kész fészkek kibéleléséhez látott. A verebek aztán nem mutatkoztak, úgy látszik megelégedtek a sikerült kötekedéssel.

A fészkek elkészülvén, beléje 4 tojás került. Július 5-én keltek ki a fiókák. (Megjegyzem, hogy a ♂ fecske egyik villás farktolla időközben letört, így őt egész ittléte alatt biztosan figyelhettem, mert a letört villástoll, itt tartózkodása idejéig mindig rövidebb maradt a másiknál.) A fiókák etetését a ♂ és ♀ felváltva végezték. A fiókák ürülékének kihordását ellenben csak a ♀ végezte.

Később a fészkek alá egy zsinagré függő ürülékfelfogót tettem, amelybe

fűrészport hintettem. A nőstény egy ideig ebből is kihordta az ürüléket.

A fiókák felnevelése zavartalanul folyt — és megjött a kirepülés ideje is. Július 26-án a fészekből egy fióka az ürülék felfogóra repült, aztán a kapualját 2—3-szor körülrepülve ismét a fészekbe szállott. Július 27-én reggel az egész fészekalj elhagyta a fészket — tehát a világra-jöttük 22-ik napján.

A fiókák az öregekkel együtt augusztus 13-ig a fészekre, illetve a bevert kampós szögekre jártak éjjelre. Tehát a kirepüléstől számítva 16 napig.

A fiatalok elmaradása után azonban az öregek tovább is a kampós szegekre jártak hálgni. Mindenik következetesen a maga helyére ült.

Szeptember 10-én már csak az öreg ♂ repült be. 13-án a ♂ sem hált a szegen; 15- és 16-án nappal a ♂ felkeresi fészke táját — rá is ül a kampós szegre; 17- és 18-án ugyanazt teszi. Az utóbbi napon egy fiatal hoz magával, ezt a fészekbe vezeti — és szenvedélyesen csicsereg neki — akár csak tavasszal. Ez talán jövődöbeli párja, mert régi nőstényje el is pusztulhatott, valószínűleg azon időben, amikor a ♂ magányosan jött hálóhelyére. Hogy a ♀ a vonulókkal ment volna el, nem valószínű, de nem kizárt, mivel a fecskepárok összetartása még nem biztos.

Szeptember 19. és 20-án a fecske házam táján már nem mutatkozott, bizonyára elvonult.

SZEÖTS BÉLA Miskolc.

Megfigyelések egy reznek tűzokról. 1918. szept. 21-én egyik vadásztársam egy reznek tűzokot sebzett meg. Buja cukorrépából kelt fel a madár s könnyű szárnysebzést kapott. Hozzám került; sebe pár nap alatt begyógyult. 10 napig volt nálam s már kezdett szelidülni, a mikor egy éjjel a kertben kint maradvá macska zsákmányává lett.

Igen jámbor szelid madár volt. Ha az ember a földre tette őt, fekve maradt s csak akkor állt fel s futott el a bokrok közé, ha pár lépésre eltávoztunk tőle.

Eleinte a faskamrába húzódott be egy sarokba s ott feküdt állandóan. Ha valaki figyelte, sohase evett. Magot nem igen fogyasztott, legjobban szerette a friss lucernát.

Ha kihoztam a kertbe, ott igen ügyesen bujkált a bokrok között, de a falat nem ismerte fel akadálnak s mintha nem látta, mindig fejfel rohant neki. A fal tövében végigfutva, a sarokban ismét neki rohant mindig a másik falnak. Tehát csak a növényeket ismeri akadálnak, ellenben az előtte ismeretlen tárgyakat nem is látja meg, azaz nem ismeri fel abban az akadályt.

Járása a fiatal pulykáéra és a gyöngytyúkéra emlékeztet, csak nem oly gyors, mint ez utóbbié.

Feléje közeledve a félelemnek a jelét is mutatta. Rekedtes mély basszus hangon erőseket horkantva fel-felrebbent, azaz rebbent volna, ha tudott volna repülni. Ilyenkor adott hangja, melyet az „uoooh“ szóval lehetne legjobban utánozni, a legmélyebb. Ha tovább nyugtalanítjuk pl. a sarokba szorítjuk, akkor fel-alá lépegetve rekedt, hörgő, tompa, disznóvisításhoz hasonló hangot ad, melyet reszketősen elhúz, s szintén „uoooooh“-hal utánozható legjobban. Ha végre felrebben, ismét a rövid mély tompa buffantást hallatja.

Egyáltalán nem madárhang ez!

Ha el nem tudott futni a közeledő elől, lelapult a földre s hagyta magát megfogni.

Egy hét múlva annyira szelidült már, hogy napközben mindig a kert bokrai közt tartózkodott, s ha senkit sem látott, előjött a bokrok közül s tyúkmódra tépegette a pázsit fűvét. De ha valaki az udvarra jött, erre ő is a bokrok alá bújt.

A néha-néha beszabaduló tyúkok sehogy se rokonszenveztek vele s egyre kergették. De ezt minden idegen madárral megteszik a tyúkok.

Egy éjjel kint maradt a kertben s ekkor elérte korai végzete.

Vidékünkön — Dél-Bácskában — ritka madár a reznek, de azért hébe-hóba majd mindenütt előfordul. Ez a példány már vonulóban volt.

DR. NAGY JENŐ, Ujverbász.

Fahéjszínű szarka tartózkodik vidékünkön. Fekete és zománcos színei helyén gyönyörű világos fahéjszínű volt.*) Már öt ízben üldöztem, de vadsága miatt nem tudtam megközelíteni.

BESSENYEY ISTVÁN Dé g, Veszprém-m.

A kullancs (*Ixodes ricinus*) lárva korában a barátkán is élősködik. 1919. július elején a kullancs hatlábú lárváját épen kirepült barátkák fiókaín találtam. Főleg a kuesma tollai közé fűrták be magukat, de akadt belőlük az állon, az állkapocs-szöglet környékén és a szem körül is. Az *Ixodes ricinus* a budai hegyekben igen gyakori, úgy hogy alig tehetünk oologiai vagy entomologiai kirándulást anélkül, hogy ezekből a kellemetlen vérszopókból föl ne szedjünk egyet-kettőt. A legelő nyájak ebben a hegységben ritkák, ezért úgy látszik, hogy a kullancs a fiatal madarakra telepszik. Hogy áldozatukat mennyire kínozzák, mutatja az, hogy a barátka egyik példányán 10 darab kullancsot számláltam össze.

DR. GRESCHIK JENŐ.

*) Hasonló színű példány van évek óta a budapesti állatkertben is, amelynek föltűnő érdekessége az, hogy évről-évre sötétedik úgy hogy jelenleg már kávészínű.

Madárhangok értelmezése a tót nyelvben.

(Interpretierung von Vogelstimmen in der slovakischen Sprache.)

A varjú és a szarka. Az országút menti fasorban üldögél a varjú és a szarka s figyelnek az útra, nem akadna-e valami az ő éhes gyomruk számára. A figyelmesebb és éberebb szarka észrevesz egy kocsit, mely elé egy nagyon rossz ló van fogva. Oda szól erre hamar társához:

„Csie to Kony? Csie to Kony?“ magyarul: Kié ez a ló?

A varjú hidegvérrel csak ennyit mond:

„Nas!“ magyarul: a miénk.

A búbos pacsirta. Dermesztő hideg téli reggelre ébredünk. A búbos pacsirta már előbújt a hórakás mögül; első szava a gazdának szól:

„Vidrizsiis?“ magyarul: Kibirod? (t. i. hideget.)

A kuvik. Ettől a „halálmadártól“ a tót fül is csak félelmetes hangokat hall. Mikor hosszú téli éjszakákon a beteg mellett virrasztó ki-ki figyel, aggodalommal hallja, a mint a kémény tetején ülő kuvik beszél a beteghez:

„Póóty!“ magyarul: Gyere! (t. i. a halálba.)

A sordély. Madarunk gyakran látható, a mint a malomba vezető utakat szegélyező fákon leselkedik az esetleg elszóródó gabonafélékre. Nagyon bizalmas madár — meg is szólítja a járókelőket:

„Gyetkó csecse gri-i-sz!“ magyarul: nagyapó folyat a zsák, csurog a dara!

RADETCZKY DEZSŐ Tárnok, Fejér-m.

Kleinere Mittheilungen.

Die Reste der Alexius Buda'schen Sammlung im Bethlen Kollegium zu Nagyenyed. Von der Absicht geführt, aus den noch vorhandenen Resten der Sammlungen unserer alten Ornithologen und Sammlern eine kleine Reliquien-Sammlung in der Ungarischen Ornithologischen Centrale einzurichten, ersuchte ich noch während des Krieges die in Betracht kommenden Personen und Institute um diesbezügliche Mittheilungen und Donationen. DR. ZOLTÁN SZILÁDY, Professor der Naturkunde am Bethlen-Kollegium zu Nagyenyed, übersandte uns in gewohnter zuvorkommender Weise das Verzeichnis der noch vorhandenen Reste der dort befindlichen ALEXIUS BUDA'schen Sammlung behufs Auswahl der gewünschten Exemplare. Leider konnten diese nicht mehr expediert werden denn es kam die Revolution und als Folge derselben die rumänische Besetzung und leidet diese alte Stätte ungarischer Kultur auch heute noch unter derselben. Ob es wohl gelingen wird diese Sammlung auch zum zweitenmale von der rumänischen Herrschaft zu erretten? Im Jahre 1848 blieb dieselbe von dem Rumänenaufstande verschont, was

nun ihr Schicksal sein wird, ist noch unentschieden. Vorläufig möge hier das Verzeichnis der noch vorhandenen Exemplare*) veröffentlicht werden: *Cypselus apus*, *Loxia curvirostra*, *Ligurinus chloris*, *Passer domesticus*, *Galerida cristata*, *Phylloscopus trochilus*, *Sylvia communis*, *Monticola saxatilis*, *Accentor collaris*, *Oriolus galbula*, *Coloeus monedula*, *Circus cyaneus*, *Circus macrourus*, *Circus aeruginosus*, *Accipiter nisus*, *Astur palumbarius*, *Milvus ictinus*, *Archibuteo lagopus*, *Aquila chrysaëtus*, *Falco peregrinus*, *Falco subbuteo*, *Cerchneis Naumanni*, *Cerchneis vespertinus*, *Pavoncella pugnax*, *Himantopus candidus*, *Vanellus capella*, *Glareola pratincola*, *Ardeola ralloides*, *Cygnus olor*, *Mergus merganser*, *Pelecanus onocrotalus**)*, *Larus ridibundus*, *Podiceps nigricans*. SCHENK JAKAB.

Einstiges Nisten und Züchten des Silberreiher im Bodrogköz.

Vor nicht näher bestimmbarer Zeit war die Gemeinde Karád verpflichtet dem Domkapitel in Lelesz jedes Jahr eine gewisse Menge Silberreiher-Eier einzuliefern, wo dieselben unter der Henne ausgebrütet wurden.

LADISLAUS SZEMERE.

Brief des Ignatz Bezerédj an Anton Sibrik von 1. August 1789. In Csécsén gab es damals häufig *Reiher* aller Arten. Mitgeteilt von STEFAN CHERNEL.

Der Bestand der Silberreiher (*Egretta alba* L.) am Fertő-See (Neusiedler-See) hat in den letzten Jahren erfreulicherweise entschieden zugenommen. JAKOB SCHENK konnte zwar gelegentlich seines letzten Besuches i. J. 1913 beim See (östliches Ufer) in der Nähe von Illmiez nur 2—3 Brutpaare feststellen und bemerkt, dass er am nordwestlichen Seeufer, in der Gegend von Fehéregyháza — woselbst ALEXANDER VON HOMEYER i. J. 1891 2 Brutpaare beobachtet hat — keine mehr vorfand. Es scheint nun, dass seither — vielleicht an mehreren Stellen des Sees — Silberreiher-Kolonien entstanden, denn laut Mitteilung des Gutsverwalters in Nagycenk JULIUS KOTSIS beobachtete er selbst im Sommer 1919 nach der Brutzeit gegen 80 Stück Silberreiher am südlichen Teile des Sees und fand auch die anderen Reiherarten in grösserer Anzahl vor.

STEFAN VON CHERNEL.

Das wahrscheinliche Brüten des Silberreiher in der Gegend von Kúnszentmiklós. Im April 1918 höre ich es zum erstenmale, dass aus den Röhrichten der Apajer Puszta vier Silberreiher jeden Morgen und Abend die kleineren Gewässer im Norden der Kúnszentmiklóser Gemarkung behufs Äsung aufsuchen. Im Mai konnte ich selbst beobachten, wie sie aus der Richtung des Pozsáros-Sumpfes kommend

*) Das Originalverzeichnis, der Sammlung in Aquila XXIII. 1916. p. 188. etc.

**) War weder in der BUDA'schen, noch in der ZEYK'schen Sammlung enthalten, ist jedenfalls eine spätere Erwerbung.

sich auf einen kleineren Schilfteiche niederliessen. Mit Hilfe des Feldstechers konnte ich feststellen, dass alle 4 Exemplare Schmuckfedern hatten, besonders zwei hatten auffallend schönen Schmuck. Ob sie auch weiterhin ständig hier waren, kann ich nicht behaupten, da ich die Gegend verlassen musste; als ich jedoch Mitte September zurückkehrte, beobachtete ich sie wieder an dem oben erwähnten Schilfteiche, doch war ihre Anzahl nunmehr auf 9 gestiegen. Diese erschienen hier regelmässig jeden Morgen und Abend zur Äsung und gelang es mir nach vieler Mühe einen zu erlegen. Der Vogel ist ausgestopft in meinem Besitze. Der Schnabl ist hellgrün (?) und glaube ich, dass es ein Jungvogel aus der heurigen Brut gewesen ist. Am 9-ten Oktober beobachtete ich sie zum letztenmale.

DR. EDMUND TÓTH.

Der Bestand der Silberreiher im Kisbálaton im J. 1919 war etwas grösser, als gewöhnlich. Es wurden im Frühjahr 12 Stück gesichtet.

LUDWIG SZABÓ.

Die Reiher-Kolonie bei Ujvidék, welche in den letzten Jahren von 500—1000 Brutpaaren — *Ardeola ralloides*, *Ardea purpurea*, *Nycticorax griseus*, einigen *Plegadis falcinellus* und *Phalacrocorax pygmaeus* — besetzt war, wurde auf meinen Vorschlag von dem Jagdvereine in Ujvidék unter Schutz gestellt. Mit Freude berichte ich über diesen Entschluss, — möchte doch derselbe auch andere Jagdvereine interessanter ornithologischer Gebiete zu ähnlichen Entschlüssen aneifern, wenigstens so lange, bis nach der Konsolidierung unserer inneren und äusseren Verhältnisse an die Organisation des ungarischen Naturdenkmal-Schutzes geschritten werden kann.

DR. K. V. SZLÁVY.

Das Erscheinen des Rosenstares in Ungarn in den Jahren 1917 und 1918. Wieder in zwei nach einander folgenden Jahren ist der Rosenstar in Ungarn erschienen, in einem dieser beiden Jahren wieder in grösserer Anzahl und schritten sie in diesem Jahre auch wieder in Ungarn zur Brut. Infolge des Krieges stand ich zur Zeit dieser Invasionen noch in militärischer Dienstleistung, weshalb ich nicht in der bisherigen ausführlichen Weise das Datenmateriale über dieselben einsammeln und namentlich auch die Belege über das Nisten erwerben konnte. Und doch wäre dies umso wichtiger und interessanter gewesen, weil man auf Grund der Erfahrungen des letzten Dezenniums fast zu dem Schlusse kommen muss, dass der Rosenstar ein immer häufigerer, wenn nicht gar ständiger Brutvogel Ungarns zu werden scheint. So erschien der Rosenstar vom Jahre 1905 bis 1910 jedes Jahr in Ungarn und brütete innerhalb dieses Zeitraumes in drei Jahren. Dann erschien er neuerdings im Jahre 1914 und nun wieder in zwei Jahren nach einander, wobei er auch einmal

brütete, u. z. in ganz erheblicher Anzahl. Es ist nicht ausgeschlossen, dass wir einem sehr interessanten Ausbreitungs-Vorgange gegenüber stehen, welcher die regste Aufmerksamkeit erheischt.

Das Datenmateriale des 1917-er Erscheinen ist das folgende: Am 3-ten Juni erschienen 5—6 Exemplare in Hegyköztóttelek, Komitat Bihar; Bericht von ANDREAS CSATH. Am 7-ten Juni wurde zwischen Szentágota und Lesses (Komitat Nagyküküllő) ein Flug von 40—50 St., am nächsten Tage aber ein noch grösserer Flug beobachtet; Bericht von DYONISIUS HALÁSZ. ÁRPÁD PLATHY beobachtete in Tiszatarján (Komitat Borsod) am 8-ten Juni einen Flug von 40 St., am 18-ten Juni wieder 10—12 Exemplare. LOWIESER EMERICH traf in der Gegend von Perlasz (Komitat Torontál) am 25-ten Juni 3 Stück an. Das früheste Erscheinungsdatum erhielten wir sonderbarer Weise vom westlichsten Punkte des Vorkommens; nach KARL KUNSZT wurde in Csölösztő (Komitat Pozsony) im Mai ein grösseren Flug gesehen.

Die 1918-er Invasion schien erheblich grösser gewesen zu sein. Umso bedauerlicher ist die geringe Anzahl der eingelangten Berichte, besonders was das Brüten anbelangt. Den ausführlichsten Bericht über die heurige Invasion erbrachte unser eifriger Beobachter BÉLA RÁCZ, diesen veröffentlichen wir nachstehend. Laut seinen Beobachtungen erschienen die ersten 10—12 St. in Szerep am 25-ten Juni, dann wurde ihre Anzahl immer grösser, so dass man sie in Flügen von 100 St. sehen konnte. Vom 20-ten Juli an verringerte sich ihre Anzahl und wurde der letzte Flug von 40—50 Exemplaren am 4-ten August gesehen. Laut dem Berichte des Adjunkten des ungarischen entomologischen Institutes GABRIEL BAKÓ erschien der Rosenstar auch auf der Hortobágyer Puszta und zwar schon in den ersten Junitagen. An einer Stelle wurden 4 Exemplare gesichtet, an einer anderen aber ein ganzer Flug. Zur Brut scheinen sie hier aber diesmal nicht geschritten zu sein, weil sie von GUSTAV SZOMJAS am 3-ten und 4-ten Juli hier nicht mehr angetroffen waren. Nach STEFAN BESSENYEY erschienen in Dég (Komitat Veszprém) am 9-ten Juni 3 Flüge zu je 20—25 Stück. Laut einer an FRIEDRICH CERVA eingesandten Nachricht sollen sie in der Gegend von Mezőkászony zu Zehntausenden in Steinhäufen gebrütet haben. In der Nähe dieses Ortes liegt Bodrogszentés, wo sie nach einer vom 23-ten Juni datierten Nachricht von LADISLAUS VITÁNYI ebenfalls gebrütet haben sollen und zwar in dem Steinbruche und in Baumlöchern des benachbarten Waldes. Hier sollen sie ebenfalls in solchen Massen gehaust haben, dass die Bewohner der umliegenden Dörfer die Eier dieser Vögel korbweise auf den Markt brachten. Sie wählten ihren Aufenthalt hauptsächlich auf den Viehtriften bei den Ross- und Rinderherden, doch beflogen sie auch die Obstgärten in grosser Anzahl. Besonders in der Weichselernte ver-

ursachten sie empfindlichen Schaden. Laut einer Notiz des Jahrganges 1918 auf pag. 344 der Jagdzeitschrift „Nimród“ wurden von JOSEF NEOGRÁDY am 10-ten Juli bei Óbecse 20—30 St. beobachtet. Die letzten wurden nach einem Berichte unseren Beobachters KOLOMAN NÁDASSY am 2-ten Október bei Sall im Komitate Vas gesehen.

Die beiden letzten Invasionen waren auch in oekologischer Beziehung von hohem Interesse, da dieselben nicht mit Heuschreckenplagen verbunden waren. Im Gegenteil verlegten sich die Rosenstare diesmal statt auf die Insektenvertilgung auf das Plündern der Obsternte. Diesbezüglich enthalten besonders die nachstehenden Beobachtungen von BÉLA RÁCZ interessante Feststellungen. Zur Erklärung dieser interessanten Erscheinung könnte man vielleicht annehmen, dass die diesmahl eingewanderten Vögel nicht aus den Steppen, sondern aus kultivierten Gebieten stammen.

JAKOB SCHENK.

Massenhaftes Erscheinen des Pastor roseus L. in Szerep.

Dieser in unserer Gegend bisher unbekannte Vogel ist heuer (1918) in solcher Menge aufgetreten, dass er allgemeines Interesse erweckte, da er von Hof zu Hof flatternd sich ungewöhnlich laut und zutraulich benahm.

Am 25-ten Juni erschienen die ersten 10—12 Exemplare, in einem mir benachbarten Weingarten, auf einem halbdürren Baume in der Abendsonne laut zwitschernd. Einen derselben bis auf 15—20 Schritte beschleichend, konnte ich vom schwarzen Flügel und rosafarbigem Leibe sicher erkennen.

Am folgenden Abend haben sie sich auf dem erwähnten Baume so massenhaft versammelt, dass sich die Äste stark herabbogen. Der ohrenzerreissende Lärm dauerte bis zur tiefen Dämmerung. Zur Nachtruhe haben sie auf den Akazienbäumen Platz genommen, welche unseren Weingarten umgeben. Am 27-ten flogen Scharen von Hunderten mehrmals über das Dorf. Am 28-ten verbrachten sie den ganzen Nachmittag auf den Akazien des Dorfes. So ging es mit 1—2 täglichen Pausen bis zum 20-ten Juni fort.

Am 10-ten Juli haben sie einen kaum 5—6 Meter von unserer Wohnung stehenden grossen Maulbeerbaum in solchen Massen befliegen, dass sie in einer Viertelstunde sämtliche reife und halbreife Beeren abpflückten und bloss die ganz unreifen zurückliessen. Ein Teil verspeiste die Beeren am Baume selbst, der grössere Teil jedoch trug sie auf entfernter stehende Bäume. Wir konnten uns an diesem seltenen Schauspiel in 3—4 Schritten Entfernung ergötzen; nur wenn ich aufstand, flogen sie weiter; setzte ich mich, so kamen sie auch sofort wieder. Ähnliches konnte man auch an den Maulbeerbäumen anderer Höfe alltäglich beobachten.

Ihre Zahl hatte vom 20-ten Juli an stets abgenommen; man sah

sie nur meist in 10—15-köpfigen Gruppen. Am 4. August hatte eine grössere — 40—50 köpfige — Schaar ein Maisfeld befliegen, schien die Kolben und den Boden abzusuchen, liess aber keine Spur irgendwelcher Plünderung zurück. Die letzte Schaar zeigte sich am 8. August. Ich habe die Hirten auf diese Vögel aufmerksam gemacht, bat sie, ihr Erscheinen auf den Viehweiden zu beobachten, indem daselbst die Grashüpfer so massenhaft vorkamen, wie seit Menschengedenken kaum der Fall war. Trotzdem hat man diese Vögel nie auf den Viehweiden gesehen.

BÉLA RÁCZ.

Ein Rosenstar (*Pastor roseus* L.) im Kom. Vas. In Taródháza wurde am Abend d. 28. Mai 1918 durch LUDWIG VON KENDEFFY ein Rosenstar erlegt. Der Vogel sass auf der Spitze einer Pappel ganz allein, also nicht in Gesellschaft von Artgenossen oder von Staren. Es ist dies meines Wissens das erste Vorkommen dieser Art im Komitate. Das Belegexemplar befindet sich praepariert im Besitze des Erlegers.

STEFAN VON CHERNEL.

Neueres Vorkommen der Rothalsgans in Ungarn. GÉZA KISS zu Nemeskér schreibt mir, dass am 14-ten März 1919 auf der Hortobágy Puszta wieder eine Rothalsgans erlegt wurde. Er war damals gerade dort und übersandte mir eine Zeichnung des Vogels, welche mit Bleistift und mit dem Blute des Vogels ausgeführt war. Der Erzieher des jungen Prinzen ODESCALCHI erlegte dieselbe aus einem aus 30 St. bestehenden Fluge. Er liess den Vogel präparieren, und befindet sich derselbe derzeit in der Wohnung der ODESCALCHI Familie zu Budapest.

STEFAN VON CHERNEL.

Der rotkehlige Pieper (*Anthus cervinus* Pall.) wurde bisher im Komitate Vas noch nicht beobachtet. Am 5. Okt. 1919 traf ich ein Exemplar auf einem grossen Brachfeld bei der von Kőszeg östlich gelegenen Gemeinde Tömörd an, welches vor mir seine charakteristischen Locktöne „biist-biist“ ausstossend aufstand. In Westungarn wurde diese Art zum erstenmale von STEFAN FÁSZL in der Gegend von Sopron im Mai 1883 erbeutet, dann am 17. Mai 1895 in Eszterháza und schliesslich am 11. Sept. 1900 und 20. Sept. 1901 am Fertő See.

STEFAN VON CHERNEL.

Ornithologische Nachrichten von der Hortobágyer Puszta vom Jahre 1918. Seit dem in der Hortobágyer Puszta die künstlichen Fischteiche bestehen, herrscht hier ein bedeutend regeres Vogelleben. Besonders reich ist die Gegend an verschiedenem Wassergeflügel. Ich

glaube behaupten zu können, dass die Kultur hier keine wesentlichen Veränderungen verursachte, sondern im Gegenteile das Vogelleben erfreulicherweise förderte. Nachstehend folgen meine Beobachtungen aus dem Jahre 1918.

Am 3-ten Juli beobachtete ich in der Gegend des Faluvég-halmer Waldes 4 St. *Buteo ferox* aus nächster Nähe. Den Hirten sind diese Vögel sehr gut bekannt und sollen laut ihrer Aussage auch hier nisten. Auf Grund ihres häufigen Vorkommens und ihrer Zutraulichkeit halte ich das hierortige Nisten dieser Vögel ebenfalls für wahrscheinlich und werde ich meine bisherigen Beobachtungen in dieser Richtung fortsetzen. Dieser Teil der Puszta war total ausgebrannt, nirgends ein Tropfen Wasser. Ausser den Steppenbussarden beobachtete ich denn auch nur noch einige *Milvus migrans*, *Cerchneis vespertinus*, *C. tinnunculus*, einen *Aquila heliaca*, eine *Glareola pratincta* und einen *Numenius arquatus*.

Am 4-ten Juli beobachtete ich am Fischteiche die folgenden Arten: eine *Grosstrappe*, sehr viele *Anas boschas*, *A. querquedula*, *Fulica atra*, *Podiceps cristatus*, *P. nigricans*, einige *Ardea cinerea* und *A. purpurea*, *Hydrochelidon*-Arten, *Sterna hirundo*, *Totanus*-Species, einige 100 *Anser ferus*, 1 *Falco peregrinus*, *Falco subbuteo*, *Haliaëtus albicilla* (seit dem Bestehen der Fischteiche haben sich sehr viele Seeadler hierher gezogen), *Milvus migrans* und *Circus*-Arten.

Im Kecskéser Walde beobachtete ich ebenfalls zwei Exemplare des *Steppenbussardes*, welche sich ebenfalls ständig dort aufhalten. In ihren Gewöllen fand ich Vogelfedern.

Auf dem Cserepes sah ich 8 *Grosstrappen*.

Pastor roseus sah ich nirgends, trotzdem es sehr viele Heuschrecken gab.

Es sollen sich auf den Fischteichen auch 9 *Pelikane* gezeigt haben, doch gelangten sie nicht zum Schusse.

Auch heuer wurden *Kraniche* auf der Hortobágy-Puszta gesehen. Ich konnte keine beobachten, wohl aber sah ich am 16-ten April in Tiszaalök 6 Prachtexemplare, welche ich bis auf 300 Schritte anpürschte, doch dann erhoben sie sich und zogen weiter nach Nordost. In der Hortobágyer Puszta werden jedes Jahr 40—60 Kraniche zur Sommerszeit angetroffen. Zur Zeit der Mauser werden immer einige Exemplare von den Csikósen mit der Peitsche zur Strecke gebracht. Der Csikós verfolgt sie auf dem Pferde, wenn er dann den fliehenden Vogel erreicht, beginnt er mit der Peitsche nach dem Vogel zu schlagen, der sich dann gewöhnlich auf den Rücken legt. Bei den Debreczener Landwirten sieht man häufig auf diese Weise eingefangene lebende Kraniche in den Höfen.

Am 1. Oktober bemerkte ich unter 2—300 *Columba palumbus* L.,

welche die Bäume bei Tiszalök bedeckten, einen Albino. Erlegen konnte ich ihn leider trotz aller Mühe nicht.

Am 8. Oktober fuhren wir über Nánás, Brassóhalom, über die kleine Hortobágy Puszta und den Papegyházaer Wald nach Kecskés, dann am 10-ten über Cserepes, Szandalék, Bagota und die Nánáser Viehweide zurück. Im Juhosháter Walde sahen wir einen *Aquila heliaca* und 8 *Haliaëtus albicilla*; von letzteren konnte ich abends 2 Exemplare erlegen. Wir sahen ferner 4 *Falco peregrinus*, 1 *F. aesalon* und einige *Cerchneis tinnunculus*, sowie auch 2 *Corvus corax*, einige *C. frugilegus* und *cornix*. *Anser neglectus* *A. fabalis* und *ferus* gab es nur wenige. Desto mehr *A. erythropus* von welchen wir 12 Stücke erlegten. Massenhaft kamen vor: *Anas boschas* und *Dafila acuta*, *Vanellus* und *Sturnus*. Zwischen Cserepes und Szandalék standen 22 *Otis tarda* und zogen 30 *Grus communis* durch. *Otis tetrax* hatte auch heuer am Bagota gebrütet; man fand 3 Gelege und sah im Herbst 15—20 Köpfe zählende Gruppen.

GUSTAV SZOMJAS.

Haematopus ostralegus beobachtete ich am 13-ten Oktober 1918 im Budapester Winterhafen. Es war nur ein einziges Stück hier.

TITUS CSÖRGEY.

Calcarius nivalis erschien am 1-ten Jänner 1918 in Mezőcsát in einem aus mehreren hundert bestehenden Fluge. Es gelang mir zwei Belgexemplare zu erlegen und dem K. U. O. I. einzusenden.

BÉLA SZEŐTS.

Ein Schwan wurde am 10. März 1919 in Jánoshida gesehen. Zwei Tage zuvor wurde derselbe in Farmos beobachtet.

MICHAEL MUHA.

Wildschwäne beobachtete ich am 10-ten März 1917 bei Baranda, Komitat Torontál, auf dem Sóstó genannten kleinen Teiche, welcher unmittelbar neben dem Dorfe gelegen ist. Es waren ihrer vier Stücke. Obwohl mir das Rohr gute Deckung gab, konnte ich mich nicht näher als 150 Schritte heranpürschen. Da ich keinen erlegen konnte, war es mir auch nicht möglich die Artzugehörigkeit der seltenen Gäste festzustellen. Die letzten Wildschwäne wurden in unserer Gegend vor ungefähr 10 Jahren gesehen.

GUSTAV TABAKOVICS.

Buteo ferox wurde am 20-ten Oktober 1918 bei Kétútköz im Komitate Heves erlegt.

ANDREAS GRAEFL.

Otis tarda ist derzeit in der Gegend von Kispereg, Komitat Arad, nicht mehr Brutvogel. Das letzte Brüten wurde vor ungefähr 8—10 Jahren festgestellt. Heuer wurde im Juli von den Schnittern ein alter Hahn aufgescheucht. In dem strengen Winter 1916/17 hielt sich in der Kispereger und Battonyaer Gemarkung ein aus ungefähr 16 Stücken bestehender Flug auf. Diese Vögel kommen meiner Meinung nach aus nördlich gelegenen Gegenden zu uns. Wahrscheinlich gehörte der schöne Hahn, welcher etwas früher in Kúnágota auf der Kupa-Pusztá erlegt wurde, zu diesem Fluge. Die Vögel flüchteten sich hier vor der Kälte in die Nähe des Meierhofes.

ANDREAS CSATH.

Die Saatkrähenkolonie in Kúnágota. Im Jahrgange 1904 der *Aquila* p. 346 wird angegeben, dass die Saatkrähe in Kúnágota nicht brüte. Dem gegenüber kann richtiggestellt werden, dass im Parke des Nagel'schen Schlosses eine grosse Kolonie besteht, welche vom Besitzer in weitgehendster Weise geschützt wird. Wenn ein Angestellter eine Krähe schoss, wurde er entlassen. Das Volk nannte ihn deshalb „Krähenkönig“.

ANDREAS CSATH.

Kraniche im Sommer. Am 27-ten Juni 1916 beobachtete ich in Nagymargita (Komitat Torontál) 8 Kraniche, welche unter lauten Rufen NO. zogen. Auch später sah ich noch Kraniche, doch glaube ich nicht, dass sie in unserer Gegend brüten.

DR. KORNEL SZLÁVY.

Beiträge zur Ornithologie der Stadt Pécs. Ein sehr häufiger Vogel ist der *Mauersegler*. Gegen Abend sind oft 2—3.000 Exemplare zu sehen, von welchen jedoch vielleicht nur der zehnte Teil Brutvogel ist. Anfang Oktober 1917 wurde der *Mauerläufer* beobachtet, ebenso im März 1918. Im Mai 1918 wird die *Steindrossel* beobachtet. Im Parke vor der Kathedrale ist der *Buschrohrsänger* ein häufiger Vogel, dessen Nest auch im bischöflichen Garten aufgefunden wurde.

DESIDERIUS RADEZKY.

Nidologische und oologische Notizen vom Jahre 1918. In Tárnok fand ich heuer das Nest des *Buchfinken* häufig in Hollunder-Weissdorn und Hundsrosen Gestrüppe in 1—1½ Meter Höhe. Ebendort fand ich den *Flussrohrsänger* nistend auf einer 4—5 Hektar grossen mit Sahlweiden und Vogelbeeren-Gebüsch bestanden nassen Wiese. Das Nest stand in den Ästchen einer Sahlweidenstaude, welche mindestens ½ Kilometer vom nächsten Röhricht entfernt war. Ebendasselbst nisteten auch 2—3 Paare der *Moorschnepfe*. Mehrfach beobachtete ich ein Exemplar auf den abgestorbenen Ästchen einer Sahlweide aufbäumend. Nahe

der Mündung des Benta flüsschens bei Érd horsteten früher jedes Jahr 2—3 Paare des *Purpureihers*. Heuer war hier nur ein einziges Paar.

In Ürbö war im Jahre 1919 die *weissflügelige Seeschwalbe* viel häufiger als die *Trauerseeschwalbe*; erstere war in 100—120, letztere in kaum 50—60 Paaren vertreten. Während die Eier der beiden sich zum Verwechseln einander ähnlich sind, können die Nester ziemlich genau unterschieden werden. Das liederlich zusammengefügte Nest der Trauerseeschwalbe wird immer aus alten vermoderten Pflanzenteilen auf die faulenden Reste eines Heuschobers, Rohrbüschels u. s. w. gebaut, während das sorgfältiger gebaute Nest der weissflügeligen Seeschwalbe immer im offenen Sumpfe in mindestens halbkniehohem Wasser steht und konsequent aus frischen Pflanzenteilen erbaut wird, welche der Vogel mit Hilfe des Schnabels abbeisst.

In Ürbö wurden auch diesmal grosse Verheerungen durch das Wegnehmen der Eier angerichtet, was umso bedauerlicher ist, als es gerade dieses Jahr eine sehr interessante Ornithofauna gab. Es nisteten 20—25 Paar *Graugänse*, 15—20 Paar *Stelzenläufer*, 8—10 Paar *Süßelschnäbler*, 10—12 Paar *Moorschnepfen*, 4—5 Paar *Seidenreiher*.

DESIDERIUS RADETCZKY.

Früher Wegzug der Wildgänse im Frühjahr 1918. Verschiedene, jetzt noch zeitweilig wasserbestandene flache Gebiete Ungarns werden im Winter von zahllosen Wildgänsen — hauptsächlich *Anser fabalis*, *A. neglectus*, *A. albifrons* und *A. erythropus* — als Winterquartier aufgesucht. Der Wegzug im Frühjahr geht zu sehr verschiedenen Zeitpunkten vor sich, so erinnere ich mich eines Jahres, als in der Hortobágy Puszta in den ersten Tagen des Mai noch Hunderttausende Wildgänse verharrten. Laut den nachstehenden Berichten besuchten die Wildgänse Ungarn auch heuer in grosser Anzahl und erfolgte ihr Rückzug heuer ungewöhnlich frühe. GUSTAV SZOMJAS berichtet aus Tisza-lök, dass sie zwischen 20- und 21-ten März in grossen Flügen nach Nordost abgezogen sind. Nach EMERICH LOWIESER entfernten sie sich auch vom Lukácsfalvaer Weissen See ebenfalls sehr frühe, so dass der letzte Transport Ende März abgezogen war. Hier hielten sich übrigens im Jahre 1918 auch mehrere Hundert Graugänse auf, während in anderen Jahren bloss 5—6 Paare auf dem Teiche zu brüten pflegen. ANTON SZALAY schreibt aus Kopács, welches auf dem Territorium der Herrschaft Bellye gelegen ist, dass der Kopács-Teich vom November bis zum März in stetig wachsender Anzahl von Wildgänsen aufgesucht wurde. Der in spannenhohen Wasser stehende wilde Raps gab ihnen reichliche Nahrung. Vom 1-ten bis 10-ten März waren sie in Massen zu sehen, wie nie zuvor. Am 10-ten März verliessen sie uns plötzlich, so dass nur die Flüge von

Graugänsen zurückblieben, welche hier wahrscheinlich zu brüten beabsichtigten.

JAKOB SCHENK.

Der Hejőbach als Überwinterungsort von Vögeln. Der Hejőbach bei Miskolcz entspringt einer Thermalquelle, so dass derselbe auf einer Strecke von 20—25 Kilometer selbst in den strengsten Winter nicht einzufrieren pflegt, weshalb derselbe ein bevorzugter Ort für überwinternde Vögel bildet.

BÉLA SZEÖTS.

Störche (*Ciconia alba* L.) im Dezember. Am 14. Dec. 1919 beobachtete bei der Gemeinde Nádasd (Kom. Vas) südöstlich von Körmen d. RUDOLF GRAF SZÉCHÉNYI jun. 2 Störche.

STEFAN VON CHERNEL.

Überwinternde Wachteln. Am 15. und 29. Jänner 1919 erlegte ich je eine Wachtel, welche sehr gut genährt waren.

DESIDERIUS RADETCZKY Tárnok.

Vogelzugsdaten aus der Gyergyóer Hochebene im Frühjahr 1918. Im Anschlusse an frühere Beobachtungen (*Aquila* 1918 p. 27) werden vom April und Mai Vogelzugsnotizen (V. p. 115) veröffentlicht von

FREIHERRN ARVED VON MANNSBERG.

Ornithologische Beobachtungen an der bukowinisch-bessarabischen Grenze und in der Bukowina im Herbst 1917 und im Frühjahr 1918.

Beobachtungen von HEINRICH SCHENK.

Nachdem wir ungefähr ein Jahr lang auf dem Monte Santo und Monte San Gabriele Frontdienst geleistet hatten, wurde unser Truppenkörper im Sommer 1917 an die Ostfront übersetzt, wo ich an verschiedenen Stationen bis Mitte April 1918 allgemein ornithologische, hauptsächlich ornithophäenologische Beobachtungen machen konnte. Infolge ständigen Dienstes können meine Beobachtungen zwar durchaus keinen Anspruch auf Vollständigkeit haben und wenn ich dieselben trotzdem der Öffentlichkeit übergebe, so tue ich das deshalb, weil dieselben aus solchen Gebieten stammen, in welchen geschulte Beobachter bisher fast gar nicht oder nur in minimaler Anzahl tätig waren. Meine Beobachtungen gruppriere ich nach den Beobachtungsstationen, von welchen sich Kalinkowcy in Bessarabien, hart an der bukowinischen Grenze, die übrigen in der Bukowina befinden.

Kalinkowcy in Bessarabien, 48° 25' N. Br. 43° 48' Ö. L. von Ferro.

Herbst- und Winterbeobachtungen im Jahre 1917.

Meine hier gemachten Beobachtungen wurden vom 7-ten Oktober bis Anfang November unterbrochen, so dass der Wegzug mehrerer Arten nicht festgestellt werden konnten.

Acanthis linaria. Vom 1-ten bis 30-ten November einzelne, im Dezember häufiger. — *Acrocephalus schoenobaenus*. Am 1-ten Sept. den ersten und letzten gesehen. — *Accipiter nisus*. Spärlich vorkommend; je ein Stück am 8. Sept., 30. Nov. und 18. Dez. gesehen. — *Aegithalos caudatus*. Ziemlich häufig. Am 18. Sept. ein kleiner Flug auf dem Striche. — *Alauda arvensis*. Häufig. Der Wegzug begann am 10-ten September. Anfangs schwacher, am 1-ten Oktober jedoch schon starker Zug. Als ich Anfangs November zurückkehrte, waren schon sämtliche weggezogen, nicht eine einzige war mehr zu sehen. — *Anas boschas*. Den ganzen Herbst hindurch nicht gesehen, am 29. Dezember 6 St. → W. — *Anser fabalis*. Am 2-ten Oktober ein grosser Flug. — *Anthus trivialis*. Von Anfang September immer zu sehen, wahrscheinlich Durchzügler, aber immer nur in geringer Anzahl. Anfang Oktober noch hier. — *Astur palumbarius*. Am 13-ten Dezember das einzige Exemplar beobachtet. — *Botaurus stellaris*. Am Abend des 15-ten Sept. hörte ich 1 St., welches südwärts zog. — *Buteo communis*. Am 10-ten Sept. einige, dann nicht mehr gesehen. Ebenso habe ich auch den ganzen Herbst hindurch umsonst nach dem *Rauhfußbussarde* gesucht, ich konnte keinen einzigen beobachten, trotzdem ich diese Art sehr gut kenne. — *Caprimulgus europaeus*. Am 26-ten September 1 St. — *Carduelis elegans*. Häufig vom September bis Dezember, dann weniger, wie es scheint, ist ein Teil des Bestandes weggezogen. — *Cerchneis tinnunculus*. Am 23-ten Sept. und 1-ten Okt. je ein Stück. — *Chrysomitris spinus*. Die ersten erschienen beiläufig am 10-ten November. Am 20-ten Dezember ein grosser Flug auf überständigen Hanfstängeln den Samen fressend. — *Ciconia alba*. Vom 26-ten bis 28-ten August ein Flug von 200 St. — *Coccothraustes vulgaris*. Im September einzelne, auch im Dezember noch einige, das Gros ist jedoch weggezogen. — *Columba oenas*. Am 1-ten September einige. — *Corvus corax*. Einige am 10-ten November. — *Corvus cornix*. Ständig einige, aber nicht häufig. — *Corvus frugilegus*. Nicht selten, hauptsächlich im September. Am 28-ten November ein Flug ziehend → W. — Am 25-ten Dezember viele vor den Schützengräben. — *Delichon urbica*. Am 3-ten September die letzte. — *Dendrocopus leuconotus*. Am 15-ten November 1 St. — *Dendrocopus major*. Nicht selten und ständig zu sehen auch noch im November. Im Dezember kam er mir nicht zu Gesicht, doch glaube ich kaum, dass alle weggezogen wären. — *Emberiza citrinella*. Ständig und häufig. — *Erithacus titys*. Am 21-ten September 1 St. — *Fringilla coelebs*. Bis Anfang Oktober sehr häufig, im November und Dezember weniger; ein Teil ist jedenfalls weggezogen. — *Fringilla montifringilla*. Am 10-ten November fand ich sie schon anwesend und waren sie häufig bis ungefähr Mitte Dezember. — *Galerida cristata*. Ziemlich häufig. Sie hielten sich ständig längs den Strassen auf und kamen auch im Winter nicht in die Dörfer. — *Gallinula chloropus*. Am 1-ten September 1 St. — *Garrulus glandarius*. Ständig einige gesehen. — *Grus communis*. Am 21-ten September 100 St. rufend von NW nach SO. Am 2-ten Oktober kleiner Flug NW. → SO. Am 3-ten Oktober 50 St. dann abends ein grosser Flug NW. → SO. — *Hirundo rustica*. Bis zum 17-ten September ziemlich häufig, von da an weniger. Am 21-ten einige, am 27-ten zwei St., am 30-ten kleiner Flug → SW.; wahrscheinlich waren es die letzten, da ich bis 7-ten Oktober keine mehr gesehen habe. — *Lanius excubitor*. Am 25-ten Dezember 1 St., welcher mit grosser Ausdauer in nächster Nähe von mir eine Kohlmeise verfolgte, bis ich ihn mit Steinwürfen vertreiben musste. — *Ligurinus chloris*. Im September und Oktober häufiger, im November und Dezember weniger, das Gros

ist daher weggezogen. — *Lullula arborea*. Durchzügler vom 1-ten bis 7-ten Oktober. — *Motacilla alba*. Bis zum 25-ten September ziemlich häufig, am 1-ten Oktober schon weniger. Den Wegzug konnte ich nicht feststellen. — *Motacilla flava*. Vom 1-ten September an Durchzügler, am 16-ten die letzten. — *Muscicapa grisola*. Am 1-ten September Durchzügler, am 18-ten die letzten. — *Oriolus galbula*. Am 2-ten September der letzte. — *Parus caeruleus*. Ziemlich häufig. — *Parus major*. Sehr häufig. — *Parus palustris*. Im November einige. — *Passer domesticus*. Sehr häufig. — *Passer montanus*. Ziemlich häufig. — *Phylloscopus collybita*. Am 1-ten September begann der Zug, am 30. noch 1 St., doch glaube ich nicht, dass es der letzte gewesen wäre. — *Pica rustica*. Nur ein einzigesmal am 10-ten November ein St. gesehen. — *Pratincola rubetra*. Am 26-ten September 1 St. — *Pyrrhula rubicilla*. Am 18-ten Dezember einige, am 27-ten mehrere. — *Scolopax rusticola*. Am 10-ten November 1 St. — *Sitta europaea Homeyeri*. (weissbäuchige Abart). Ständig, ziemlich häufig. — *Sturnus vulgaris*. Vom 20-ten bis 30-ten September hielt sich ein kleiner Flug hier auf. Am 12-ten Dezember 4 St. — *Troglodytes parvulus*. Im November einige. — *Turdus merula*. Im September einige. Öfters nicht gesehen. — *Turdus viscivorus*. Im September mehrere, dann nicht mehr beobachtet.

Wasileu, am Dnjester. 48° 36' N. Br. 43° 48' Ö. L.

Am 1-ten Jänner 1918: *Anas boschas* 50—60 St. auf dem Dnjester, welcher in der Mitte eisfrei war; viele *Corvus frugilegus*; ein *Falco peregrinus* verfolgt eine Saatkrähe; einige *Pica pica*.

Czernyatin. 48° 40' N. Br. 43° 7' Ö. L.

Beobachtungen im Jänner und Feber 1918.

Acanthis cannabina. Am 20-ten Jänner einige. — *Acanthis linaria*. Vom 10-ten bis 15-ten Feber einige. — *Accipiter nisus*. Ziemlich spärlich, ich beobachtete insgesamt nur einiger Exemplare. — *Archibuteo lagopus*. Am 17-ten und 18-ten Feber je 1 St. gesehen, die ersten im Winter. — *Corvus corax*. Im Jänner einige. — *Corvus frugilegus*. Die ganze Zeit hindurch häufig. — *Dendrocopus major*. Am 9-ten Jänner 2 St. — *Emberiza citrinella*. Anfang Jänner noch viele, gegen Ende des Monates weniger, im Februar noch weniger gesehen. — *Fringilla montifringilla*. Im Jänner einzelne. — *Parus caeruleus*. Sporadisch. — *Parus major*. Ziemlich häufig. — *Passer domesticus*. Häufig. — *Passer montanus*. In geringerer Anzahl als *P. domesticus*. — *Pica rustica*. Nur einige noch gesehen. — *Troglodytes parvulus*. Am 12-ten Jänner 1 St. — *Turdus pilaris*. Am 20-ten Jänner 1 St.

Bobestie. 48° 16' N. Br. 43° 22' Ö. L.

Alauda arvensis. Am 28-ten Feber die ersten singend. — *Emberiza citrinella*. Am 1-ten März singend. — *Pica rustica*. Anfang März öfter gesehen. — *Picus viridis*. Anfangs März häufiger. — *Pyrrhula rubicilla*. Noch einige am 1-ten und 2-ten März.

Karapcziu. 48° 6' N. Br. 43° 31' Ö. L.

Beobachtungen im März 1918.

Acanthis linaria. Noch einige vom 11-ten bis 22-ten März. — *Accipiter nisus*. 4—7-ten März einige. — *Alauda arvensis*. Am 5-ten März mehrere, am 9-ten viele, am 14-ten Flüge bei Schneegestöber. — *Anas crecca*. Am 28-ten März die ersten 2 St. — *Anas penelope*. Am 9-ten März abends ein Flug S. → N. — *Anas querquedula*. Am 24-ten März 1 St., am 29-ten 15—20 St. — *Anthus pratensis*. Am 23-ten März die ersten, am 29-ten kleiner Flug. — *Astur palumbarius*. Am 11-ten März 1 St. — *Buteo communis*. 1 St. am 8-ten März. — *Charadrius dubius*. Die ersten 3 St. am 22-ten März. — *Coloeus monedula*. Vom 15-ten März an längere Zeit hindurch ein grösserer

Flug, dann keine mehr. — *Columba oenus*. Einige am 2-ten März, wohl die ersten. — *Columba palumbus*. 3 St. am 23-ten März. — *Corvus corax*. Am 9-ten März 2 St., am 11-ten 1 St., am 13-ten 8 St. — *Corvus cornix*. Häufig. — *Emberiza schoeniclus*. Am 27-ten März 1 St. — *Fringilla coelebs*. Am 7-ten März der erste. — *Fringilla montifringilla*. Am 4-ten und 5-ten März ein kleiner Flug, am 11-ten einige. — *Galerida cristata*. Häufig. — *Gallinago gallinaria*. Am 23-ten März 2 St. — *Lanius excubitor*. Am 2-ten März 1 St. — *Ligurinus chloris*. Am 4-ten März einige. — *Lullula arborea*. Am 27-ten März 2 kleine Flüge. — *Milvus iclinus*. Am 4-ten März 1 St. — *Motacilla alba*. Die ersten 2 St. am 11-ten März, am 23-ten kleiner Flug. — *Motacilla boarula*. Am 29-ten März 1 St. — *Passer domesticus*. Sehr häufig. — *Passer montanus*. Ziemlich häufig. — *Picus viridis*. Einige am 9-ten März. — *Sitta europaea Homeyeri* 1 St. am 11-ten März. — *Sturnus vulgaris*. Am 11-ten März 3 St. → NO. — *Totanus ochropus*. Am 27-ten März 1 St. — *Turdus pilaris*. Am 4-ten März 3—4 St., am 11—14-ten einige, am 22-ten 1 St., am 27-ten und 30-ten kleine Flüge. — *Vanellus capella*. Am 11-ten März 2 St. → N., am 14-ten zwei kleine Flüge → N., am 22-ten ein kleiner Flug → N.

Budylov bei Snyatin.

48° 27' N. Br. 43° 11' Ö. L.

Beobachtungen im April 1918.

Actitis hypoleucos. Am 6-ten April einige. — *Anas boschas*. Am 3-ten April kleiner Flug. — *Anas crecca*. Am 3-ten April ein kleiner Flug. — *Anas querquedula*. Ein Flug am 3-ten April. — *Anser ferus*. Am 12-ten April 1 St. — *Anthus pratensis*. Mehrere am 4-ten April. — *Aquila pomarina*. 4 St. am 2-ten April. — *Astur palumbarius*. Im April des öfteren einzelne gesehen. — *Botaurus stellaris*. Am 6-ten April abends ein St. → N. — *Charadrius dubius*. Am 4-ten April einige. — *Ciconia alba*. Den ersten am 1-ten April gesehen. — *Circus cyaneus*. Am 2-ten April 1 St. — *Coloeus monedula*. Vom 3-ten bis 8-ten April einige. — *Corvus frugilegus*. Mitte April in einer Au 50—60 Horste. — *Dafila acuta*. Am 3-ten April einige. — *Gallinago gallinaria*. Am 4-ten April 1 St. — *Glaucidium noctuum*. Am 10-ten April 1 Paar. — *Hirundo rustica*. Am 12-ten April die erste. — *Jynx torquilla*. Am 9-ten April der erste. — *Lullula arborea*. Am 12-ten April 1 St. — *Mergus merganser*. Am 6-ten April noch 2 St. — *Milvus iclinus*. Vom 4—8-ten April 2 St. — *Motacilla flava*. Am 10-ten April die erste, am 11-ten mehrere. — *Numenius arquatus*. Am 7-ten April 1 St. → O., am 11-ten 2 St. → O. — *Phylloscopus collybita*. Am 1-ten April den ersten, am 6-ten erster Ruf. — *Saxicola oenanthe*. Am 4-ten April 1 St. — *Totanus ochropus*. Am 4-ten April 3 St. — *Turdus iliacus*. Am 5-ten April 1 St. — *Turdus pilaris*. Vom 3-ten bis 7-ten April noch einige hier. — *Upupa epops*. Am 4-ten April 1 St., am 6-ten 2 St.

Vogelzugfragmente aus Südalbanien. Vom Herbst 1917 an hatte unser Regiment seinen Standort in Südalbanien in der Nähe von Fieri. Hier beobachtete und notierte ich den Vogelzug, doch gingen meine Notizen bei dem Rückzuge fast sämtlich verloren, so dass mir nun nur noch einige Daten zur Verfügung stehen. Indem jedoch die ornithologischen Verhältnisse dieses Gebietes so gut wie unbekannt sind, entschloss ich mich auch dieses wenige zu veröffentlichen.

In den Dörfern südwestlich von Berat brütet *Hirundo rustica* nicht. Die letzte Rauchschwalbe beobachtete ich im Herbst 1917 am 12-ten Oktober. Dieser Wegzug schien mir ausserordentlich früh. Im Frühjahr 1918 erschien die erste am 27-ten März. Die Ankunft ist verhältnismässig

sehr spät. Ich schliesse daraus, dass dieses Gebiet kein besonders frequentiertes Durchzugsgebiet der Rauchschwalbe ist.

Die Gegend von Fieri ist übrigens ein Paradies der Vögel. Unzählbare Kleinvögel hausen hier und die Lagunen beherbergen Millionen Wasservögel, darunter auch *Pelecanus crispus*, von welcher Art am 6-ten März 3 Exemplare mit Maschinengewehr erlegt wurden. Unsere armen Soldaten hungerten, doch fanden sie nicht viel Geschmack an den Pelikan-Gulyás.

Bezüglich des Vogelzuges kann ich aus meinem Gedächtnisse nur so viel anführen, dass derselbe sehr langsam von staten ging und selbst Ende März noch keineswegs lebhaft war. Sehr gross war jedoch die Anzahl der überwinternden Arten, von welchen ich mich an folgende erinnere: *Vanellus capella*, *Pavoncella pugnax*, *Numenius arquatus*, *Gallinago gallinaria*, *Scolopax rusticola*, *Ardea cinerea*, *Phalacrocorax pygmaeus*, *Totanus ochropus*, *Fulica atra*, *Phylloscopus collybita*, *Accentor modularis*, *Motacilla alba*, *Motacilla boarula*, *Pratincola rubetra*, *Pratincola rubicola*, *Anthus trivialis*; ausser diesen habe ich im Feber 1918 je ein Exemplar von *Sylvia curruca* und *atricapilla* beobachtet.

DR. KARL LINDER.

Ungarische Posttaube in Südafrika. Ein sehr vogelinteressierter Kriegsgefangener in Pieter Maritzburg, Natal, Herr *Hans Weber* aus Potsdam schreibt mir vom 18-ten März 1918 folgendes: „Am 7. II. 1918 traf eine Taube (lebend) in Daspoort 3 Meilen N. O. Pretoria ein mit Ring gezeichnet: Budapest 2100 W. V. 4. Bitte teilen Sie der Königl. Ungarischen Ornithologischen Zentrale dieses mit. Ich bemühe mich noch um den Ring“. Ich finde diesen Fall äusserst interessant und ersuche höflichst mitzuteilen, was darüber zu erfahren ist.

Viborg (Dänemark).

H. CHR. C. MORTENSEN.

Leider konnte bisher noch nichts über den Vogel in Erfahrung gebracht werden. (Red.)

Werden die Meisen durch das Beringen vertrieben? Bis 3. Dez. 1919 beringte ich an einem Fenster Futterapparate, welchen insgesamt 8—10 Exemplare dieser Art besuchten, 5 *Kohlmeisen*, welche infolgedessen bis 19-ten Dez. tatsächlich ausblieben. Im Jänner kommen 3 beringte Exemplare regelmässig an den Futterapparat. In Tavarna zeigten sich die Kohlmeisen weniger empfindlich, möglicherweise deshalb, weil dort täglich Hunderte von Meisen den Futtertisch besuchten und durch ihr Beispiel auch die Beringten zum erneuten Besuche ermutigten.

BÉLA SZEÖTS (Miskolcz).

Garrulus glandarius L. in künstlicher Nisthöhle brütend. Die Vogelschutzanlage des Algyógyer Sanatoriums, welche ich mit 100 Nisthöhlen ausrüstete, hatte im Jahre 1918 gleichzeitig zwei Überraschungen zur Schau gebracht. Die eine war die rapide Vermehrung des *Halsbandfliegenfängers*. Die ersten sind im J. 1917 erschienen und haben 5 Kunsthöhlen besetzt, während sie sich im J. 1918 schon in 11 Höhlen niederliessen, folglich in der Reihe der Bewohner hinter der Kohlmeise (in 22 Höhlen 25 Bruten) die zweite Stelle errangen.

Die grössere Überraschung war jedoch das Brüten des *Eichelhähers* in der grossen Kunsthöhle (von Berlepsch'schen Modell D), worin derselbe 5 Jungen erbrütete und grosszog. Die Jungen hatten in der Hitze viel zu leiden und haben ihre Schnäbel lechzend aus dem Flugloche gesteckt.

DR. KARL MAUKS.

Kampf der Kohlmeise und des Wendehalses. Ein Kohlmeisenpaar, welches jahrelang in meinem Garten in einer künstlichen Nisthöhle brütete, wurde von einem *Wendehalse*, als es schon 7 Eier hatte, vertrieben. Der Wendehals entfernte die Eier aus der Nisthöhle. Das Kohlmeisenpaar verliess infolgedessen meinen Garten für immer.

MICHAEL MATUNÁK (Breznóbánya, 1917.)

Schädlichkeit der Meisen. In der Natur gibt es keine absolut nützlichen Vögel. Auch der nützlichste Vogel kann bei Gelegenheit empfindlichen Schaden verursachen. Diesen Schaden soll man aber nicht verschweigen, sondern gerade im Interesse der Sache der Öffentlichkeit mitteilen, damit durch entsprechende Gegenmassregeln auch die Kleingläubigen beruhigt und der Sache gewonnen werden können. Im Jahre 1918 nistete die *Sumpfmeise* im Sanatoriumspark zu Algyógy nicht, kam aber zur Zeit der Reife der Sonnenblumekerne in grösserer Anzahl vor. Es war auch eine beringter Vogel unter ihnen, also ein ganz bestimmt heimischer. Die Sumpfmeise nährte sich zu dieser Zeit — im Gegenteile zu den anderen Meisenarten — ausschliesslich von Sonnenblumenkernen und wurde dadurch der Anbau dieser für die Winterfütterung so wichtigen Pflanze ganz unmöglich gemacht, weil sie die Kerne noch vor der Reife bis auf den letzten aufzehrten. *) Gegen den Schaden schützten wir uns in der Weise, dass wir bei den schöneren Exemplaren den „Teller“ mit Zeitungspapier oder Jute verpackten und dadurch den hungrigen Gästen entzogen. Die *Kohlmeise* verursacht an den Sonnenblumen viel geringeren Schaden, die *Blaumeise* gar keinen, letztere ist jedoch ein grosser Freund der Reinclaude-Pflaume. Die reifenden Äpfel sind jedoch bei allen drei Meisenarten sehr beliebt und machen sie einen ganz empfindlichen Schaden durch das Anpicken des gesunden Obstes.

DR. KARL MAUKS.

*) Genau dasselbe beobachtete ich im Herbst 1919 in der Balatongegend. J. Sch.

Bemerkung. Der Schaden, welchen die Meisen an den reifenden Pflaumen und Äpfeln anrichten, bedarf noch längerer und eingehender Untersuchung, besonders deshalb, weil dieser Schaden kein regelmässiger, sondern auf gewisse Jahre beschränkt ist. So beobachtete weiland VINZENZ PÉTER, Förster in Nagyczenk während mehreren Jahrzehnten diesen Schaden nur in einem einzigen Jahre und scheint derselbe deshalb nur eine Folge gewisser abnormen Witterungen zu sein. Es muss deshalb nachgeforscht werden, ob dieser ausnahmsweise Schaden nicht eventuell durch einen infolge grosser Trockenheit hervorgerufenen plötzlichen Mangel an Insektennahrung oder Trinkwasser verursacht wurde und ob man sich dagegen eventuell durch Errichtung von Vogeltränken und durch Beginn der Fütterung schon während des Spätsommers schützen könnte? Auf die letztere Eventualität muss deshalb hingewiesen werden, weil das Verhalten der ständig in Evidenz gehaltenen insektenfressenden Vögel schon in mehreren Fällen das plötzliche Verschwinden der Insektennahrung infolge anhaltender Dürre andeutete. So geschah es vor mehreren Jahren, dass infolge einer Dürre im Juni die Meisen samt ihrem diesjährigen Nachwuchs den Winterfutterapparat im Institutsgarten besuchten und die dort befindlichen Reste des Futterkuchens aufzehrten. Dieses ausnahmsweise Besuchen der Winterfütterungsapparate in der Zeit vom Frühjahr bis zum Herbst wurde auch schon von anderer Seite beobachtet, so dass dem Gedanken Raum gegeben werden muss, ob es mit Hinsicht auf vorkommende Trocken- und Hitzperioden, anderseits auf Kälteperioden während der Brutzeit nicht zweckmässig wäre, die Futterapparate während des ganzen Jahres in Betrieb zu halten?

TITUS CSÖRGEY.

Nutzen der Kohlmeise im Bienenhause. Einmal hatte ich mich schon in den Spalten der Aquila (Jahrg. XVII. p. 264) dafür ausgesprochen, dass die Kohlmeise kein Feind des Bienenhauses ist, wie dies von BARON B. v. AMBRÓZY in seinem „*A méh*“ (Die Biene) betitelten Werke behauptet wird. Im Winter 1917/18 konnte ich mich neuerdings davon überzeugen, dass der von den Kohlmeisen im Bienenhause angerichtete Schaden unbedeutend ist, während der Vogel durch seine Reinigungsarbeiten einen nicht unbeträchtlichen Nutzen leistet.

Die abnorme Dürre des Jahres 1917 schädigte auch die Bienenzucht in grossem Masse, so dass man im Herbst selbst die am sorgsamsten gehegten Bestände reduzieren musste, um den Bestand des Restes zu sichern. Infolge dieses Vorganges blieben in meinem Bienenhause viele leere Stellen, welche ich dann mit leeren Körben ausfüllte, damit dieselben nicht so auffallend seien. Ein grosser Teil dieser leerstehenden Körbe waren sogenannte Durchgangskörbe, welche oben geöffnet, aber natürlich mit einer aus Schilf hergerichteten Kappe versehen waren. Der

Raum zwischen diesen Kappen und den Korbwänden bildete den Schlupfwinkel der Wachsmotten. Derselbe wurde von den Kohlmeisen baldigst entdeckt und wurde dieser gedeckte Tisch den ganzen Winter hindurch von ihnen besucht. Manche Kappen wurden ganz durchlöchert, trotzdem dieselben aus fingerdicken Schilfstengeln hergestellt waren. Die besetzten Körbe wurden von ihnen gemieden, nicht angerührt, trotzdem auch diese mit Kappen bedeckt waren, ich glaube deshalb, weil sie das Summen des Bienenvolkes aus ihnen heraushörten. Zur Zeit der Frühjahrsreinigung werden die ausgekehrten Bienenleichen auf eins-zwei verzehrt, nie habe ich jedoch bemerkt, dass sie die ausfliegenden Bienen erhascht oder weggeschnappt hätten. Nach meinen Erfahrungen ist daher die Kohlmeise im Bienenhause durch Vertilgung der Wachsmotte in ganz erheblichen Masse nützlich.

BÉLA RÁCZ (Szerep.)

Circus cyaneus als Mäusevertilger. Im Winter 1917/18 herrschte in unserer Gegend eine empfindliche Mäuseplage. Gegen Jahresschluss stellte sich dann eine auffallend grosse Anzahl — 15—20 St. — von *Wiesenweihen* ein, welche ständig auf die Mäuse Jagd machten. Sie überflogen in geringer Höhe das infizierte Gebiet und stellten den Schädlingen fleissig und mit grosser Ausdauer nach. Zwar erwischte ich das eine oder das andere Exemplar auch auf einer Taube, ein andersmal auf einer *Saatkrähe*, doch bildeten die Mäuse den überwiegenden Teil ihrer Nahrung.

STEFAN BESSENYEY, Dé g (Komitat Veszprém).

Kühnheit des Raubwürgers. Im kalten und schneereichen Feber 1917 beobachtete ich in Pécs den *Raubwürger*, welcher ausnahmslos auf Meisen jagte, wie er eine *Kohlmeise* in nächster Nähe erbeutete und trotz Werfen mit Schneebällen und wiederholtem Schiessen dieselbe verzehrte.

DESIDERIUS RADETCZKY.

Erfrorene Schwalbenjungen. In der Nacht vom 4-ten auf den 5-ten Juni war hier starker Frost, infolgedessen in einigen Schwalbenestern die schon halbbefiederten Jungen erfroren.

BÉLA SZEÖTS (Hejőcsaba, 1918.)

Nest der Rauchschwalbe auf einer elektrischen Hängelampe. In dem Badeorte Tapolca bei Miskolcz baute ein Rauchschwalbenpaar sein Nest auf den Schirm einer elektrischen Hängelampe und brütete darin zweimal. Die Elternvögel liessen sich weder durch das Pendeln noch durch das Anzünden der Lampe in ihrer gewöhnlichen Lebensweise stören.

BÉLA SZEÖTS.

Von Störchen totgejagte Jungtrappe. Zwei Störche jagten eine aus der heurigen Brut stammende Jungtrappe so lange, bis dieselbe in meinen Hof herabfiel und sich dort zerschmetterte. Was sie damit bezweckten, ist mir rätselhaft, da sie sich nach dem Herabfallen nicht weiter um ihr Opfer kümmerten.

BÉLA RÁCZ, Szerep, 1918.

Locknester der Elster. Seit Jahren nistet in meiner Beobachtungsweite ein Elsternpaar. Jedes Jahr mache ich die Beobachtung, das dasselbe immer 3 Nester zu bauen beginnt, so dass man nie wissen kann, welches der wirkliche Horst werden wird. Dieses lässt sich erst dann entscheiden, wenn das Dach gebaut wird, weil die beiden Locknester nicht überdacht werden. Diese Vorsicht gereichte dem Elsterpaare bisher noch nicht zum Nutzen, da die Kinder noch jedes Jahr sämtliche Nester zerstörten und es den Elstern noch nicht ein einzigesmal gelungen ist eine Brut grosszuziehen.

BÉLA RÁCZ, Szerep, 1918.

Beobachtungen an einem Rauchschatbenneste. In der Durchfahrt meines Wohnhauses siedelte sich im Frühjahr 1919 ein *Rauchschatbennest* an, dessen Männchen durch eine abgebrochene Schwanzfeder gekennzeichnet war und blieb. Da der Nestbau infolge der glatten Wand nicht vorwärts kam, schlug ich mehrere Hakennägel in die Wand, was auch angenommen wurde und bald war der Bau fertig. Nun stellte sich ein *Haussperlingspaar* ein, welches die Schwalben nach langen Kämpfen vertrieb. Diese begannen ein neues Nest zu bauen, doch an einer Stelle, welches das unbehinderte Kommen und Gehen des Hausvolkes beeinträchtigte. Nun band ich an einen langen Faden geheftete Papierschnitzel vor die Nisstelle, was die Schwalben zum Beziehen des alten Nestes bewog. Die ausgekrochenen Jungen wurden von beiden Eltern gefüttert, der Kot der Jungen wurde jedoch nur vom ♀ weggetragen. Nach 22 Tagen am 27-ten Juli verliessen die Jungen das Nest, kehrten aber zur Nachtruhe bis zum 13-ten August, also 16 Tage lang samt den Eltern noch an das Nest zurück und schliefen auf den Hakennägeln. Die Elternvögel kamen aber auch später regelmässig zur Nachtruhe an das Nest. Am 10-ten Sept. kam nur das ♂ allein. Bis 17-ten kam es fast täglich, aber immer nur allein. Am 18-ten brachte es ein jüngeres Exemplar mit sich, führte dasselbe in das Nest und zwitscherte ihm leidenschaftlich vor, wie im Frühjahr. Möglicherweise ist es die zukünftige Ehegattin. Von dieser Zeit an wurden sie nicht mehr gesehen.

BÉLA SZEÖTS, Miskolcz.

Beobachtungen an einer Zwergtrappe. Am 21-ten Sept. 1918 erhielt ich eine geflügelte Zwergtrappe, welche ich 10 Tage lang in

meinem Hausgarten hielt. Dieselbe war sehr zahm und unbeholfen. Auf den Boden gelegt blieb sie dort liegen und entfernte sich erst, wenn man mehrere Schritte weit entfernt von ihr war. Fühlte sie sich beobachtet, so frass sie nie. Körner liebte sie nicht, frische Luzerne jedoch sehr. Im Garten bewegte sie sich sehr gewandt, aber die Gartenmauer erschien ihr nicht als Hindernis, da sie immer mit dem Kopfe anrannte. Der Gang erinnert an den der jungen Puter, ist aber nicht so rasch. Näherte man sich ihr, so zeigte sie Zeichen der Furcht. Sie gab in einer heiseren tiefen harten Basstimme einen Laut von sich, welcher sich mit „uoooh“ am besten nachahmen lässt, schlug mit den Flügeln und versuchte sich zu erheben. Wurde sie noch weiter beunruhigt oder in die Enge getrieben, so lief sie schnell auf und ab und gab dabei einen heiseren gurgelnden dumpfen Laut von sich, welcher in Tremolo gezogen wird ähnlich dem Gequitsche des Ferkels. Am besten liesse sich dieser Ton mit „uoooooh“ nachahmen, derselbe gleicht aber durchaus keiner Vogelstimme. Konnte sie sich nicht davonmachen, so legte sie sich platt auf den Boden und liess sich ergreifen.

Nach einer Woche war sie schon ziemlich zahm. Mit den Hühnern lebte sie in ständiger Fehde. In einer Nacht blieb sie draussen im Garten und wurde dann von einer Katze getötet.

In der südlichen Bácska ist die Zwergtrappe ein seltener Vogel, welcher jedoch ab und zu immer vorzukommen pflegt. Dieses Exemplar befand sich schon auf dem Zuge. DR. EUGEN NAGY. Ujverbász.

Zimmetfarbige Elster. In unserer Gegend hält sich seit längerer Zeit eine Elster auf, welche an Stelle der schwarzen und metallglänzenden Federn wunderschön zimmetfarbig ist. *) Trotzdem ich ihr eifrig nachstellte, konnte ich sie bisher nicht erlegen. STEFAN BESSENYEY. Dég.

Ixodes ricinus schmarotzt im Larvenstadium auch an Sylvia atricapilla. Ich fand die sechsbeinigen Larven dieser Zecke Anfang Juli 1919 an eben ausgeflogenen Jungen dieser Grasmücke. Sie bohrten sich mit ihren Rüssel hauptsächlich zwischen den Scheitelfedern, ausserdem am Kinn und an der Umgebung des Kiefern winkels, teilweise auch um die Augen ein. Ixodes ist im Ofner Gebirge sehr häufig, man kann kaum eine oologische oder entomologische Exkursion unternehmen ohne von diesen lästigen Blutsaugern einige mitzubekommen. Da Weidevieh ziemlich selten, scheinen sich diese Zecken an die junge Brut zu machen. Wie sehr sie diese peinigen mögen, beweist der Umstand, dass ich an einem Exemplar des Schwarzplättchens nicht weniger als 10 Stück dieser Plagegeister festgesogen fand.

DR. EUGEN GRESCHIK.

*) Eine ähnlich gefärbte befindet sich jahrelang im Budapester Tiergarten, welche jedoch jedes Jahr dunkler wurde, so dass sie nunmehr schon fast kaffeebraun ist.

Madármegfigyelő állomások.

Ebben a tótágast álló, megtépázott, szétzüllesztett világban az emberek már-már csak kenyér és mulatság után törtetnek; az eszmények, a magasságok felé emelő, igazán nemesítő kultúra és tudományosság jegyében szárnyaló erő kifejtések ellenben aléltságban zsibbadoznak.

Meghasad-e a megújító hajnal éltető, melegítő napsugarával, világosságával? Lesz-e ébredés? Lelkünkben rezgő nehéz kérdések, de kell hinnünk az igenlő feleletben.

Egy-egy nemzet életrevalóságát kulturintézményeinek nemcsak mennyisége, de milyensége tükrözi leghívebben. Mi bizunk a jövőben és nem engedjük, hogy művelődésünket szolgáló intézményeink összeomoljanak, összezsugorodjanak. Mindent elrabolhat az erőszak az egyes embertől, csak tudását és műveltségét nem s ha mindent elvesztett is, e két kincsével új életet kezdhet. Nemzetek is csak akkor veszhetnek el, ha kulturájukat, tudományosságukat gyarapító szerveik semmisülnek meg; de a míg ez államfentartó alappillérek meg nem inognak, addig létük, jövőjük, fejlődésük biztosítva van.

Féltő gonddal és minden erőnkkel örködjünk tehát az utolsó évek tomboló viharjaiban épen maradt kulturintézményeinken, mert megújításunk, megmaradásunk szilárd alapkövei azok. És a meglevőkre lehet csak támaszkodnunk, hiszen újakat talán majd csak a jövő nemzedék alkothat.

A nagy összeomlásban megalázott és összeroppant, de hozzánk képest még mindig sokkalta nagyobb, erősebb, gazdagabb német nemzet elpusztíthatatlan tetterejének és élniakarásának tanújele, hogy nemcsak régi erőforrásai kulturájának bugyognak, hanem újak is fakadoznak.

Minket e helyen természetesen a szakunkba vágó fellendülés érdekel. Németországnak a háború előtt nem volt olyan, a madártan minden ágazatát felölelő intézménye, mint a minő a m. kir. Madártani Intézet mai állapotában. Volt azonban két elsőrangú állandó madármegfigyelő állomása: az egyik Rossittenben, a Kuri tengergát mellett, melyet a német madártani egyesület létesített és tartott fenn, a másik Helgolandon, az ottani állami élettani állomás keretében. Munkakörük körülbelül azonos volt a mi intézetünkével fennállásának első éveiben, a mikor mint „Magyar Ornithologiai Központ“ működött s elsősorban a madárvonulás magyar megfigyelőhálózatának középponti szerve volt. Hasonló tevékenységet fejtett ki a bajor madártani egyesület is Münchenben, mely szintén létesített megfigyelőhálózatot s feldolgozza az évi jelenté-

seket. A gazdasági madártannal Németországban különböző élettani állomásokon foglalkoztak leginkább egyes szakférfiak.

Ujabbban Lübeckben és Stuttgartban merült fel állandó madár-megfigyelő állomások létesítésének gondolata s az utóbbi helyen a terv már a megvalósulásig érlelődött. DR. FLOERICKE KURT a „Délnémet madár-megfigyelő állomás“ tervezője külön füzetben¹⁾ ismerteti a megalapítandó intézmény munkakörének tervezetét, mely oly átfogó s a szaknak minden ágazatára kiterjedő, hogy a születendő állomás valóságos madártani intézet hivatását fogja betölteni. A sanyarú viszonyokkal számolván s az állami támogatást egyelőre nem remélvén, egyesületi úton akarja megvalósítani szándékát s mire e sorok napvilágot látnak, talán már siker is koronázza fáradozásait, melyek már csak az okból is nagyon jelentős eredménnyel kecsegtetnek, mert délnémet területen a madárvonulás megfigyelése eleddig hézagot mutatott, az új állomás tehát kiegészíti a bajor és északnémet hálózatot. A vonulás megfigyelése mellett foglalkozni fog az állomás faunisztikai és meteorologiai megfigyelésekkel; a madarak táplálkozásának kérdésével és élelmük vizsgálatával, annak a gazdaság és erdészet szempontjából való jelentőségével; a tollkereskedés kérdésének esetleg madártenyésztés útján való megoldásával; rabmadártenyésztéssel (kanári madár); a földrajzi és klimatikus válfajok tanulmányozásával; folyóirat- és könyvkiadással; gyűjtemény- és könyvtár alkotásával; felolvasások és tanfolyamok tartásával. A merőben gyakorlati madárvédelmet azonban — minthogy ezt a társadalom hatásosan felkarolta és a stuttgarti „Madárvédő Szövetség“ kifogástalanul műveli — kikapcsolja működése köréből.

A „Délnémet madármegfigyelő állomás“ megvalósulásával Németországban hatalmasan bővülne ama intézményeknek sora, melyek nálunk Magyarországon egyetlen intézetben egyesítve szolgálják az elméleti és gyakorlati madártan ügyét. Ez örvendetes kilátással szemben azonban a helgoland-i állomás sorsa újabban mintha némi válságba került volna, mert az állandó megfigyelő alkalmazása körül bizonyos nehézségek merültek föl. Pedig éppen Helgoland — már csak GÄTKE életmunkája nyomán is — oly klasszikus madármegfigyelő hely, melyen az észlelés zavartalan menete valóban elsőrangú nemzetközi érdeke a tudománynak. Ez ösztönzött arra, hogy mi is kérő szóval forduljunk a porosz kormányhoz az állomás biztosítása, sőt fejlesztése érdekében s reméljük nem hiába.

Németausztriában a pár év előtt TRATZ E. PÁL által Salzburgban alapított s némi állami támogatást élvező „Madártani Intézet“ legközelebb Hellbrunnban, Waldems várában, megfelelő helyiségben folytathatja tevékenységét s programját nagyobb arányokban valósíthatja meg.

¹⁾ Zweck und Ziele der Süddeutschen Vogelwarte. — Stuttgart 1919.

Öszinte örömmel üdvözljük keletkező és fejlődő testvérintézeteinket s reméljük, hogy vállvetett együttműködással és egyetértéssel szolgálhatjuk közös céljainkat.

Köszeg, 1920. május 16-án.

CHERNEL ISTVÁN.

Vogelwarten.

Wir leben in einer zerrütteten, verwirrten, schwankenden Welt, wo die Menschen in den Wogen der Sturmflut hauptsächlich nur mehr für das tägliche Brot kämpfen und nach Zerstreuungen hasten. Ideale, im Zeichen der wirklichen, veredelnden Kultur und Wissenschaftlichkeit in die Höhen strebende grosszügige Kraftäusserungen hingegen versanken in eine erlähmende Ohnmacht.

Wird es wieder Tag, bricht der reine belebende Morgen wohl wieder an, mit Licht und wärmenden Sonnenstrahl? gibt es ein Erwachen? Das sind ernste, schwere Fragen; doch müssen wir an der bejahenden Antwort festhalten.

Die Lebenskraft einer Nation spiegelt sich nicht nur in der Quantität, sondern vorwiegend in der Qualität seiner Kulturinstitutionen. Wir hoffen auf eine bessere Zukunft und sind nicht gewillt zu erlauben, dass unsere Institutionen für geistigen Aufschwung verkümmern oder gar zerfallen.

Die Gewalt kann von einzelnen Menschen alles rauben, nur seine Bildung und sein Wissen nicht, und sollte er alles verlieren, mit diesen beiden Schätzen vermag er doch wieder ein neues Leben zu führen. Auch die Nationen können nur dann vernichtet werden, wenn ihre der Kultur und Wissenschaft dienende Organe zu Grunde gehen. Solange diese staatenerhaltende Grundpfeiler nicht erschüttert werden, ist auch ihr Sein, ihre Zukunft, ihre Entwicklungsmöglichkeit gesichert.

Führsorgend und mit aller Kraft müssen wir daher bestrebt sein alle unsere in den Stürmen der letzten Jahre erhalten gebliebene, geretteten Kulturinstitutionen auch für die Zukunft weiter zu erhalten, sind ja dieselben das feste Fundament unseres erneuten Auflebens, unseres Bestehens. Dabei können wir uns ja bloss auf die schon vorhandenen stützen, weil ja neue höchstens die künftige Generation zu schaffen vermag.

Die in dem grossen Niederbruche so schwer getroffene, im Vergleich zu uns aber immerhin noch viel grössere, stärkere und reichere deutsche Nation bekundet aber durch untrügliche Zeichen ihren nicht erlahmbaren Lebenswillen und ihre unverwüstliche Tatkraft, indem nicht nur ihre alten Kulturquellen unversiegt weiter rieseln, sondern auch neue entspringen.

Uns interessiert an dieser Stelle natürlich nur der unser Fach berührende Aufschwung. Deutschland hatte vor dem Krieg keine solch-artigen, das ganze Gebiet der Vogelkunde in ihrem Wirkungskreis vereinigende Institution, wie sie das Kön. Ung. Ornithologische Institut darstellt. Wohl bestanden aber ihre beiden vorzüglich arbeitenden Vogelwarten, die eine in Rossitten an der Kurischen Nehrung seitens der Deutschen Ornithologischen Gesellschaft errichtet, die andere auf Helgoland im Verbannde der staatl. biol. Station. Ihr Wirkungskreis ist ungefähr derselbe, wie jener unseres Institutes, damals „Ungarische Ornithologische Zentrale“ genannt in den ersten Jahren seines Bestehens war, d. i. sie bildete die Zentralstelle für das ung. Beobachtungsnetz. Mit der wirtschaftlichen Ornithologie befassten sich in Deutschland offiziell einzelne Fachgenossen an den verschiedenen biol. Stationen.

Vor kurzer Zeit tauchte der Gedanke auf für die Errichtung von ständigen ornith. Stationen in Lübeck und Stuttgart. Der bereits zur Ausführung reife Plan für eine „Süddeutsche Vogelwarte“ in Stuttgart stammt von DR. KURT FLOERICKE der den Zweck und die Ziele der zu schaffenden Vogelwarte in einem besonderen Heft behandelt. *) Der Entwurf seines Arbeitskreises umfasst sozusagen das ganze Gebiet der Ornithologie, und kann man wohl behaupten, dass die Station eigentlich als ein Institut für Vogelkunde wirken wird. Nachdem bei den gegenwärtigen düsteren Zeiten auf eine staatliche Unterstützung kaum gerechnet werden kann, soll die Vogelwarte auf gesellschaftlichen Wege ins Leben gerufen werden, und dürfte dies auch vielleicht bis zur Veröffentlichung dieser Zeilen auch bereits gelungen sein, da ja die Wichtigkeit einer solchen Institution auf süddeutschem Gebiet, wo es eine grosse Lücke überbrückt und zur Vervollständigung des norddeutschen und bayrischen Beobachtungsnetzes dient, scharf in die Augen springt.

Neben der Beobachtung des Vogelzuges widmet die Station ihre Tätigkeit faunistischen und meteorologischen Beobachtungen, befasst sich mit der Nahrungsfrage der Vögel und Magenuntersuchungen um die Bedeutung der Vogelnahrung für die Land- und Forstwirtschaft festzustellen; ferner will sie eine befriedigende Lösung der Schmuckfedernfrage durch Zuchtversuche anstreben; Zuchtversuche mit Käfigvögeln anstellen; die geographische und klimatische Abänderung der Arten vergleichend zu untersuchen; eine Balgsammlung und eine Bücherei anlegen; eine Zeitschrift eventuell auch Veröffentlichungen in Buchform herausgeben; durch Vorträge und Abhaltung von regelmässigen Kursen die ornith. Kenntnisse verallgemeinern u. a. m. Das Gebiet des eigentlichen praktischen Vogelschutzes überlässt dagegen die Vogelwarte den verschiedenen Schutz-

---

*) Zweck und Ziele der Süddeutschen Vogelwarte. — Stuttgart, 1919.

vereinen und namentlich dem so rührigen „Bund für Vogelschutz“ in Stuttgart.

Mit der Errichtung der „Süddeutschen Vogelwarte“ würde die Reihe jener Institutionen, welche in Deutschland gewissermassen dezentralisiert, bei uns aber zentralisiert im Interesse der theoretischen und praktischen Vogelkunde wirken, eine hervorragende Bereicherung erfahren.

Entgegen diesem vielversprechenden Unternehmen scheint die Basis der Vogelwarte in Helgoland schwankend geworden zu sein, indem sich bei der Anstellung eines ständigen Beobachters — Assistenten der biol. Anstalt — gewisse Schwierigkeiten ergaben. Nun ist aber Helgoland — schon auf Grund der Lebensarbeit eines GÄTKE — solch ein klassischer Beobachtungspunkt, wo der regelmässige Gang der jährlichen Beobachtungen ein hervorragendes Interesse der internationalen Wissenschaft bildet. Dies bewog auch uns dazu die Bitte an die preussische Regierung zu richten, die Station auf Helgoland sicher zu stellen und womöglich zu fördern.

In Deutschösterreich wurde schon vor einigen Jahren ein „Institut für Vogelkunde“ durch EDUARD PAUL TRATZ in Salzburg errichtet, hauptsächlich aus den Privatmitteln des Gründers. Das Institut soll demnächst in geeigneten Räumlichkeiten in Schloss Waldems in Hellbrunn untergebracht und eröffnet werden, so dass sie ihre Tätigkeit auf einer breiten Grundlage fortsetzen vermag.

Wir begrüssen mit aufrichtiger Freude unsere Schwesterinstitute und hoffen mit ihnen in steter Zusammenarbeit und gegenseitiger Unterstützung unsere gemeinsamen Ziele zu erreichen.

Köszeg, 16. Mai 1920.

STEFAN CHERNEL VON CHERNELHÁZA.

Intézeti ügyek.

CERNEL ISTVÁN igazgató előterjesztésére a m. kir. Földmivelésügyi Miniszter elrendelte, hogy ezentul az intézet hivatalos czime: „**M. k. Madártani Intézet**“ legyen.

Personalia.

Az 1919. márczius havában tartott miniszteri tanács **CERNELHÁZI CERNEL ISTVÁN** igazgatónak a miniszteri tanácsosi czimet adományozta.

A m. kir. Földmivelésügyi Miniszter **HÁMORI MIHÁLY** gondnokot jelenlegi állásában való meghagyása mellett a debrői-úti Országos Mezőgazdasági Kísérleti Telephez a gazdasági hivatal vezetésére áthelyezte szolgálattételre.

A m. kir. Földmivelésügyi Miniszter **SZEMERE LÁSZLÓ** szolgabíró, eddigi rendes megfigyelőnket és munkatársunkat mint szakreferenst a m. kir. Földmivelésügyi Miniszteriumba rendelte.

Institutsangelegenheiten.

Der k. ung. Ackerbauminister veränderte auf den Vorschlag des Direktors **STEFAN v. CERNEL** den bisherigen Namen des Institutes; fürderhin lautet derselbe: „**Königlich Ungarisches Ornithologisches Institut**“.

Personalia.

Im Ministerrat im März 1919 wurde **STEFAN CERNEL VON CERNELHÁZA**, Direktor des Institutes, zum Ministerialrat ernannt.

Der k. ung. Ackerbauminister kommandierte unseren bisherigen Administrator **MICHAEL HÁMORI** unter Beibehaltung seiner bisherigen Stelle zur Landwirtschaftlichen Versuchstation in Budapest auf der Debröer Strasse.

Der k. ung. Ackerbauminister transferierte den gewesenen Stuhlrichter **LADISLAUS v. SZEMERE**, unseren ständigen Beobachter und Mitarbeiter in das k. ung. Ackerbauministerium zur Dienstleistung als ornithologischer Fachreferent.

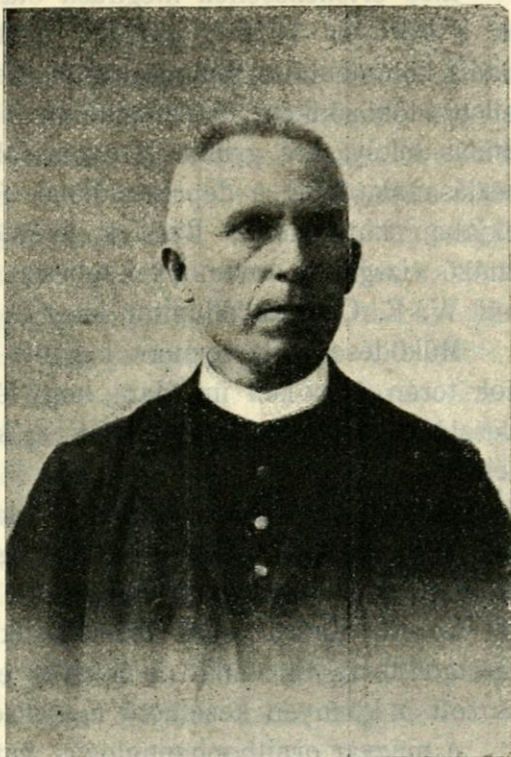

NECROLOGUS.

Hegyfoky Kabos.

1847—1919.

Amikor a magyarországi madárvonulás megfigyelésére szolgáló hálózat megszervezése és életrekeltése után az első földolgozási eredmények nyomán félreérthetetlenül kibontakozott az összefüggés a madárvonulás és az időjárás között, HERMAN OTTÓ-nak mindig a pozitívumra irányuló törekvése az volt, hogy ennek az összefüggésnek pontos és tételes kifejtésére arravaló szakembert találjon. A HERMAN OTTÓ-ra annyira jellemző és csodálatos, szinte ösztönösnek mondható találékonysággal hamarosan meg is találta ehhez a feladathoz a legalkalmasabb, sőt talán az egyedül alkalmas szakembert, HEGYFOKY KABOST az országos híri meteorologust, inté-

zetünknek megyedszázadon át kiváló hűséges munkatársát és tiszteletbeli tagját, aki éppen úgy autodidakta volt s éppen úgy kizárólag csakis a tudomány iránt való lelkesedésből és alkotásvágyból lépett a tudomány művelése terére, mint HERMAN OTTÓ.

A DR. RÉTHLY ANTAL ur szivességéből az intézetbe került levelezés adatai szerint 1895. június 15-én kapta meg HEGYFOKY az első levelet s abban a felszólítást, hogy mint meteorologus a magyar tudományosság érdekében szóljon hozzá a madárvonulás kérdéséhez a „rejtélyes“ elemek kiküszöbölése céljából s még ugyanannak az évnek október 22-ik napján benyújtotta a kész értekezést „A füsti fecske vonulásának és a levegő egyidejű hőfokának elméleti megállapítása“ címén, megjelent az Aquila 1895. II. évf. 111.—151. lapjain.

Ha meggondoljuk, hogy HEGYFOKY itt teljesen töretlen uton haladt, valóban meglepő az a gyorsaság; de amilyen gyorsan készült ez az első

alapvető értekezése, éppen annyira alapos is volt és akkoriban valósággal a szenzáció erejével hatott. Módszerének szinte csalhatatlan biztosságát és élességét mi sem bizonyíthatja jobban, mint az a szintén szenzációs eset, amikor **HEGYFOKY**, aki a madárokökológiában jóformán járatlan volt, a cseh **PRAŽAK** hirhelt 100 éves madárérkezési adatsorozatairól kimutatta, hogy azok hamisítványok. (A csehországi madárvonulásról. *Aquila* IV. 1897. p. 198—213).

Első értekezésének megírása óta állandó munkatársa lett az intézetnek s 1895-től 1916-ig minden egyes esztendő tavaszi madárvonulási adatait kommentálta meteorológiai szempontból. A rendes évi jelentések mellett időközönként összefoglalóan is értekezett az időjárásnak a madárvonulás lefolyására gyakorolt hatásáról s ő volt az első, aki a légnyomás eloszlásának, főleg a depresszióknak fontos szerepét fölismerve s törvény alakjában kimondta. Ezek a jelentős és a kérdést majdnem teljesen tisztázó vizsgálati eredményei teljesen fedik azokat, amelyeket tőle függetlenül **W. E. CLARKE** állapított meg az angol madárvonulásra vonatkozólag.

Működése mély nyomot hagyott a magyar ornithophaenológiai kutatások terén és ki kell mondani, hogy lényegesen hozzájárult egyrészt ezek fejlesztéséhez, másrészt azoknak a külföldi szakkörökben való elismertetéséhez.

Ezekért a sikeres s emellett mindig gyorsan és pontosan szállított munkákért **HERMAN OTTÓ** mindig igen nagyrabecsülte és végig igen szívélyes, soha meg nem zavart jó viszony fejlődött ki a két szepesi földi között, amiről sűrű levelezésüknek szinte minden egyes darabja tanúságot tesz. Ez annál is inkább említésre méltó, mert egyikük sem tartozott a könnyen kezelhető egyéniségekhez.

A magyar ornithophaenológiai kutatást nagy veszteség érte **HEGYFOKY** halálával, még nagyobb veszteség érte azonban a metereológiát, mert erre esett működésének súlypontja. Említésre méltó még phytophenológiai működése is. Rendkívül termékeny író volt s önálló munkáinak, különböző értekezéseinek és népszerűsítő közleményeinek száma megközelíti a 300-at. Ez a szám annál impozánsabb, ha meggondoljuk, hogy **HEGYFOKY** a tudományt csak mellékfoglalkozásként mivelhette, mert igazi hivatása szerint lelkipásztor volt, aki sok munkával járó rendes hivatásának teljesítése mellett, csakis azért tudott annyit és annyi értékeset alkotni a tudomány terén is, mert egész életét merőben a kötelesség teljesítésnek és a munkának szentelte.¹

HEGYFOKY KABOS született Ujlesznán Szepes megyében 1847. július 8-án. 1865-ben Egerben papnövendék lett s 1871-ben szentelték föl áldozó pappá. Több felé volt káplán és lelkipásztor, de élete javát az Alföldön Túrkevén töltötte, ahol 1891-től 1919. február 7-én bekövetkezett haláláig működött mint róm. kath. plébános. Részletes életrajzát

RÓNA ZSIGMOND írta meg, irodalmi működésének statisztikáját RÉTHLY ANTAL állította össze; mind a kettő az „Időjárás“ című folyóirat XXIII. (1919.) évfolyamában található az 57—75. lapokon.

Meggyőződésből volt Isten szolgája s mint ilyen hitte és remélte lelke halhatatlanságát, földi emlékét föntartja maradandó értékű tudományos munkássága.

Dr. Kálnoki Bedő Albert.

1839—1918.

A magyar erdészetnek nagy halottja DR. KÁLNOKI BEDŐ ALBERT nyug. m. k. földmívelésügyi államtitkár, a kolozsvári tudomány egyetem diszdzdiktora, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja stb. Működése új korszakot jelentett a magyar erdészetre nézve: példátlan föllendülésének korszakát, melynek alapjait széleskörű tudásával, lankadatlan munkájával és páratlan szervezési tehetségével ő rakta le. A m. k. Madártani Intézet az elhunytban egyik legrégibb tiszteletbeli tagját, törekvéseinek mély belátásu, jóakaró és hathatós támogatóját gyászolja. Ott állott az intézet bölcsőjénél s ő volt az, aki HERMAN OTTÓ kezdeményezésére és kérelmére a magyar madártan szolgálatába állította a magyar állam-erdészeti tisztikart, amely azután két évtizeden keresztül sok lelkesedéssel és teljes eredménnyel figyelte meg a madárvonulást Magyarországon. A magyar államerdészeti tisztikarnak ez a működése jelentékenyen hozzájárult a m. k. Madártani Intézet sikereihez és világszerte elismert kiváló pozíciójának eléréséhez.

Nagy alkotásai a nemzet aranykönyvében biztosítanak örök helyet és emlékezetet számára — a mi kicsiny körünk hálás kegyelettel őrzi emlékét.

Postupici Kostka László.

Élesszemű megfigyelőt, melegszívű madárvédőt vesztett az intézet KOSTKA LÁSZLÓ-ban, ki 1894 óta, tehát az intézet alapítása óta rendes megfigyelőnk volt s mint ilyen előbb a nógrádmegyei Gácsról, majd később a pestmegyei Izsákról küldött madárvonulási tudósításokat. Kiváló érzéke volt a természet jelenségei iránt, különösen az állatok életmódját és azok gazdasági jelentőségét figyelte nagy avatottsággal és szeretettel. Meggyőződéses madárvédő volt, aki izsáki nagy szőlőtelepén rendszeresen óvta és telepítette az apró madarakat, hogy szőlője részére biztosítsa azok hasznos rovarirtó munkáját. Így magam is láttam az udvarán óriási venyige rakásokat, amelyekben özönével fészkelte a *mezei veréb*, melynek rovarirtó működését a szőlőjében igen nagyra becsülte. Télen át verandáján madáretetőt rendezett be s ott ült mellette fölhuzott fegyverrel, hogy elpusztítsa az oda gyülekező ragadozókat.

Az 1917/18. évi kemény télen egymaga kb. 30 karvalyt pusztított el. Az etető közelébe rőzsével telt hordókat állított, hogy véencei a ragadozók elől odamenekülhessenek. Eredeti tehetség volt, amely azonban nélkülözte a rendszerességet s így tehetségével arányban állót nem alkotott. Gazdag és érdekes megfigyeléseiből alig közölt valamit az irodalomban. Legjelentékenyebb ornithologiai ténye a *vörösfejű gébics* első magyarországi fészkelésének megállapítása, továbbá sok évet felölelő madárvonulási megfigyelő sorozatai az Alföld egyik igen érdekes pontjáról. Tekintélyes hazai madárgyűjteményének java része az intézetbe került. Nagy lepkegyűjteménye is volt s élete alkonyán a gombászat foglalta le érdeklődését. Megemlítendő még, hogy kitűnő szőlőgazda is volt, aki egy róla elnevezett új mívelési módot talált ki és alkalmazott izsáki nagy szőlőtelepén. Szerinte ezzel a mívelési móddal sikerült neki rekordterméseket, 260 qu. kat. holdanként, elérni. — Emlékét kegyelettel őrizzük.

Osztían Kálmán.

1873—1918.

Ismét elárvult egy exponált megfigyelő állomás. Erdély nemzetiség lakta vidékén nagy darab földön OSZTIÁN KÁLMÁN nassódi járásbíró volt az egyetlen rendes megfigyelője az intézetnek. 1904 óta pontosan minden esztendőben beküldte gondos vonulási megfigyeléseit, melyekkel az erdélyi madárvonulási viszonyok tanulmányozásához fontos támaszpontot szolgáltatott. Élete virágjában a román megszállás által teremtett nyomasztó politikai légkörben ragadta el a halál. — Emlékét kegyelettel őrizzük.

SCHENK JAKAB.

NECROLOG.

Jakob Hegyfoky. *)

1847—1919.

Nachdem das ungarische Vogelzugs-Beobachtungsnetz ins Leben gerufen war und sich auf Grund der ersten Bearbeitungsresultate ein inniger Zusammenhang zwischen Ornithophänologie und Meteorologie offenbarte, war OTTO HERMAN, getreu seinem stets nach dem Positiven gerichteten Sinne, bestrebt behufs exakter Feststellung dieses Zusammenhanges einen entsprechenden Fachmann zu finden, der die jährlichen Beobachtungsdaten auch einer meteorologischen Bearbeitung unterziehen würde. Mit dem ihm eigenen, wunderbaren und fast instinktmässig zu

*) Portrait siehe auf Seite 153.

nennenden Talente fand er auch bald diesen entsprechenden, ich möchte fast sagen den einzigen Fachmann, nämlich JAKOB HEGYFOKY, den damals in Ungarn schon allgemein bekannten Meteorologen, Ehrenmitglied und getreuen Mitarbeiter unseres Institutes während nahezu 25 Jahren. HEGYFOKY war ebenso Autodidakt wie OTTO HERMAN und geriet ebenso aus purer Begeisterung für die Wissenschaft und aus Schaffungsdrang auf die wissenschaftliche Laufbahn, wie dieser.

Laut dem Briefwechsel der beiden Forscher, welchen das Institut der Fürsorge des Herrn DR. ANTON RÉTHLY zu danken hat, erhielt HEGYFOKY am 15-ten Juni 1895 die erste Aufforderung im Interesse der ungarischen Wissenschaft und zur Elimination des „Rätselhaften“ die Vogelzugsfrage vom meteorologischen Standpunkte aus zu beleuchten und am 22 Oktober des nämlichen Jahres reichte er auch schon die fertige Arbeit ein, welche unter dem Titel: „Theoretische Bestimmung des Rauchschwalben-Zuges und der gleichzeitigen Lufttemperatur“ in der Aquila II. 1895. p. 111—151. erschien. Wenn man bedenkt, dass HEGYFOKY hier auf gänzlich ungebahntem Wege vordringen musste, ist diese Schnelligkeit wirklich überraschend, aber so eilig auch diese grundlegende Arbeit vollbracht war, ebenso gründlich war sie auch und wirkte damals mit der Wucht der Sensation. Die Schärfe und fast unfehlbare Sicherheit seiner Methode kann wohl am besten durch die ebenfalls Sensation erregende Leistung charakterisiert werden, dass HEGYFOKY, der in der Vogeloekologie so gut wie unbewandert war, die berüchtigten 100-jährigen Beobachtungsserien PRAŽAK's als Falsifikate entlarvte. (Über den Vogelzug in Böhmen. Aquila IV. 1897 p. 198—213.)

Seit dem Erscheinen seiner ersten Arbeit wurde HEGYFOKY ständiger Mitarbeiter des Institutes und waren es namentlich die jährlichen Zugberichte von 1895 bis 1916, welche er in meteorologischer Beziehung kommentierte. Ausser den jährlichen Berichten gab er von Zeit zu Zeit auch zusammenfassende Darstellungen über die Wirkung der Witterung auf den Vogelzug und war er der erste, der die entscheidende Wichtigkeit der Luftdruck-Verteilung, namentlich den Einfluss der Depressionen als Gesetzmässigkeit erkannte und aussprach. Diese bedeutenden und die Frage fast gänzlich erschöpfenden Forschungsergebnisse decken sich vollständig mit denen, welche unabhängig von HEGYFOKY für England durch W. E. CLARKE festgestellt wurden.

Seine Tätigkeit auf dem Gebiete der ungarischen ornithophäenologischen Forschung war von tiefer Wirkung und es muss ausgesprochen werden, dass dieselbe zur späteren Entfaltung und namentlich zur Anerkennung derselben im Auslande wesentlich beigetragen hat.

Infolge dieser erfolgreichen Tätigkeit, zu nicht geringem Teile aber auch als Folge der immer rasch und pünktlich eingelieferten Arbeiten,

wurde er von OTTO HERMAN zeitlebens hochgeschätzt und es entwickelte sich zwischen den beiden Zipser Landsleuten ein nie getrübler herzlicher Verkehr, was aus jedem einzelnen ihrer zahlreichen Briefe hervorgeht. Es ist dies umso erwähnenswerter, da beide keineswegs leicht zu behandelnde Charaktere waren.

Die ungarische ornithophäenologische Forschung erlitt durch HEGYFOKY's Tod einen schweren Verlust, einen noch grösseren Verlust erlitt jedoch die ungarische Meteorologie, da der Schwerpunkt seiner wissenschaftlichen Tätigkeit auf dieses Gebiet fiel. Zu erwähnen ist auch seine Tätigkeit auf dem Gebiete der Phytophäenologie. Er war ein sehr fruchtbarer Fachschriftsteller und trägt die Anzahl seiner selbstständig erschienenen Werken, Abhandlungen, kleineren Berichten und popularisierenden Schriften nahezu 300. Diese Anzahl ist noch imponierender, wenn man in Betracht zieht, dass HEGYFOKY die Wissenschaft nur als Nebenbeschäftigung ausüben konnte, da er nach seinem Berufe Seelsorger war, und nur deshalb so Vieles auf dem Gebiete der Wissenschaften leisten konnte, weil er sein ganzes Leben nur der Arbeit und der Erfüllung seiner Pflichten widmete.

JAKOB HEGYFOKY wurde am 8-ten Juli 1847 in Ujleszna, Komitat Szepes (Zips) geboren. Im Jahre 1865 wurde er geistlicher Zögling in Eger und 1871 erhielt er die Weihe zum Priester. Nachdem er mehrererorts als Kaplan tätig war, gelangte er im Jahre 1891 als Seelsorger nach Türkeve, welche Stelle er bis zu seinem am 7-ten Feber 1919 erfolgtem Tode beibehielt. Eine ausführlichere Biographie widmete ihm SIGISMUND RÓNA, das Litteratur-Verzeichnis wurde von DR. ANTON RÉTHLY zusammengestellt. Beide Arbeiten befinden sich im XXIII. (1919) Jahrgange der Zeitschrift „Időjárás“ p. 57—75.

Er war aus Überzeugung Gottes Diener und glaubte und erhoffte die Unsterblichkeit seiner Seele. Sein irdisches Andenken erhalten seine bleibenden Wert darstellenden wissenschaftlichen Arbeiten.

Dr. Albert v. Bedő zu Kálnok.

1839—1918.

Die ungarische Forstwirtschaft hat in ALBERT V. BEDŐ, Staats-Sekretär des Ackerbauministers a. D., Doctor honoris causa der Universität zu Kolozsvár, korrespondierendes Mitglied der Ung. Akad. der Wissenschaften etc., eine ihrer ersten Grössen, ihren Begründer verloren. Sein Wirken bedeutet eine neue Epoche der ungarischen Forstwirtschaft: die Epoche eines beispiellosen Aufschwunges, dessen Grundlagen durch sein umfassendes Wissen, durch seine unermüdliche Arbeits und Organisations-Fähigkeit niedergelegt wurden. Die Ungarische Ornithologische Centrale verlor in

ihm eines ihrer ältesten Ehren-Mitglieder und einen tatkräftigen wohlwollenden, verständnisvollen Förderer ihrer Bestrebungen. Er stand an der Wiege des Institutes, denn er war es, der auf OTTO HERMAN's Vorschlag und Ansuchen das Amtspersonale der ungarischen Staatsforste in den Dienst der ungarischen Ornithologie stellte. Sein Aufruf verklang nicht unverhüllt bei diesem geschulten, disziplinierten und idealen Zielen Begeisterung entgegenbringenden Personale. Die ungarischen Forstbehörden beobachteten den Vogelzug in Ungarn während zweier Jahrzehnten und trug ihre Mitwirkung wesentlich bei zu den Erfolgen des Institutes, namentlich zum Erreichen der überall anerkannten Position in der Vogelforschung.

Seine grossen Schöpfungen sichern seinem Namen einen immerwährenden Platz im goldenen Buche der Nation, unser kleiner Kreis wahrt ihm eine dankbare Erinnerung.

Ladislaus v. Kostka zu Postupic.

Einen vorzüglichen Beobachter des Vogel Lebens und einen warmherzigen Vogelfreund verlor das Institut in LADISLAUS KOSTKA, ihren ständigen Beobachter seit ihrem Bestande, also seit 1894, der Anfangs aus Gács im Nógrader Komitate, später aus Izsák im Pester Komitate seine jährlichen Vogelzugsberichte einsandte. Er hatte ein vorzügliches Auge zum Beobachten der Naturerscheinungen, besonders war es die Lebensweise der Tierwelt und deren landwirtschaftliche Bedeutung, welche er mit grosser Genauigkeit und Liebe studierte. Er war ein überzeugter Vogelschützer, der auf seinem grossen Weingute bei Izsák den Kleinvögeln systematische Hege und Pflege angedeihen liess um sich die nützliche insektenvertilgende Tätigkeit derselben in seinen Weingärten zu sichern. So habe ich bei Gelegenheit eines Besuches im Wirtschaftshofe ganze Schober abgeschnittener Weinreben gesehen, in welchen Unmassen von *Feldsperlingen* nisteten, deren Bedeutung für den Weinbau er sehr hochschätzte. Während der Winterzeit richtete er in seiner Veranda einen Futterplatz ein und sass dabei mit gespannter Flinte um die sich dort ansammelnden Raubvögel in Schach zu halten. Im strengen Winter 1917/1918 erlegte er auf diese Weise etwa 30 Sperber. Damit sich aber auch die Kleinvögel, welche den Futterplatz besuchten, schützen können, stellte er mit Reben gefüllte leere Fässer in die Nähe des Futterplatzes, wohin sich dann die Vögel flüchten konnten. Er war ein originelles Talent, doch fehlte ihm die nötige Disziplin, weshalb auch seine Leistungen seinen Fähigkeiten nicht entsprachen. Von seinen reichen und interessanten Beobachtungen veröffentlichte er nur sehr wenig. Seine bedeutenderen ornithologischen Leistungen sind die erste sichere Fest

stellung des Nistens des *rothköpfigen Würgers* in Ungarn, dann seine viele Jahre umfassenden Vogelzugsbeobachtungen aus einer interessanten Gegend der grossen Tiefebene. Seine ziemlich grosse Vogelsammlung gelangte zum grössten Teile in den Besitz des Institutes. Ausserdem besass er eine grosse Schmetterlingssammlung und befasste er sich auch mit Pilzkunde.

Diese kurze Biographie wäre unvollständig, wenn darin seine Tätigkeit auf dem Gebiete des Weinbaues unerwähnt bliebe. Er war ein ganz hervorragender Weinproduzent, der mit Hilfe einer neuen, nach ihm benannten Kultivierungsweise Rekorderträge produzierte (500 Zentner pro Hektar!), es muss jedoch gleichzeitig bemerkt werden, dass seine Methode, wie sie von anderen nachgeahmt wurde, meistens nicht die gleichen Erfolge hatte.

Ehre seinem Andenken.

Koloman Osztíán.

1873—1918.

Wiederum ist eine exponierte Beobachtungs-Station verwaist. Auf einem weiten, von Nationalitäten bewohnten Gebiete Siebenbürgens war KOLOMAN OSZTIÁN, Bezirksrichter in Naszód, der einzige ständige Beobachter des Institutes. Seit 1904 langten alljährlich seine sorgfältigen genauen Berichte ein und ergaben dieselben einen wichtigen Stützpunkt zum Studium der Vogelzugsverhältnisse Siebenbürgens. In voller Manneskraft, inmitten der durch die rumänische Besetzung erfolgten drückenden politischen Atmosphäre ereilte ihn der Tod.

Ehre seinem Andenken.

JAKOB SCHENK.

INDEX ALPHABETICUS AVIUM.

A zárójelben levő számok a német szövegre vonatkoznak, ha az illető fajok egyuttal a magyar szövegben is megvannak. — Die eingeklammerten Zahlen beziehen sich auf den deutschen Text, wenn die betreffenden Arten auch im ungarischen Texte angeführt sind; die Seitenzahl der im gemeinsamen Texte befindlichen Namen wird ohne Klammer angeführt.

- Acanthis cannabina** 29, 43, 63, 139.
 — **linaria** 61, 65, 138, 139.
Accentor collaris 105, (128).
 — **modularis** 29, 42, 43, 44, 48, 52, 58, 61, 63, 64, 65, 66, 72, 117, (141).
Accipiter nisus 10, 15, (19), (25), 42, 105, (128), 138, 139, 154, (159).
Acrocephalus arundinaceus 58, 60, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 115.
 — **palustris** 66, 115, 116.
 — **schoenobaenus** 55, 69, 71, 116, 138.
 — **streperus** 68.
 — — **horticolus** 71.
Actitis hypoleucos 57, 64, 65, 66, 70, 116, 140.
Aegithalus caudatus 65, 138.
Alauda 9, (18).
 — **arvensis** 29, 48, 52, 55–70, 72, 73, 74, 75, 115, 117, 138, 139.
Alcedo ispida 70.
Anas boschas 42, 43, 44, 45, 48, 52, 55, 57, 58, 61, 66, 69, 70, 72, 110, 111, 115, 116, (133), (134), 138, 139, 140.
 — **crecca** 48, 56, 61, 68, 70, 72, 116, 139, 140.
 — **penelope** 56, 61, 68, 70, 116, 139.
 — **querquedula** 29, 55, 56, 57, 61, 68, 70, 110, 116, (133), 139, 140.
 — **strepera** 61, 68, 70.
Anser albifrons 52, 67, 114, (136).
 — **erythropus** 111, 114, (134), (136).
 — **fabalis** 42, 44, 45, 48, 57, 61, 70, 71, 72, 111, 114, (134), (136), 138.
 — **ferus** 57, 60, 61, 64, 65, 70, 110, 111, 114, (133), (134), (136), (137), 140.
 — **neglectus** 72, 111, 114, (134), (136).
Anthus campestris 69.
Anthus cervinus 110, (132).
 — **pratensis** 44, 52, 55, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 139, 140.
 — **spinoletta** 57, 116.
 — **trivialis** 48, 61, 63, 64, 65, 66, 70, 72, 118, 138, (141).
Aquila chrysaëtus 42, 43, 105, 116, (128).
 — **heliaca** 110, 111, (133), (134).
 — **pomarina** 63, 64, 74, 140.
Archibuteo lagopus 48, 52, 56, 57, 63, 64, 105, (128), 138, 139.
Ardea cinerea 15, (25), 52, 55, 57, 58, 60, 61, 62, 68, 75, 110, 117, (133), (141).
 — **purpurea** 15, (25), 34, 37, 55, 61, 68, 107, 110, 113, (129), (133), (136).
Ardeola ralloides 34, 37, 61, 68, 105, 107, (128), (129).
Ardetta minuta 61, 66, 71.
Asio otus 68.
Astur palumbarius 15, (25), 105, (128), 138, 139, 140.
Athene noctua 29, 127, 140.
Bombycilla garrula 61, 63, 67, 73.
Botaurus stellaris 29, 56, 60, 68, 73, 138, 140.
Branta ruficollis 110, (132).
Bubo ignavus 15, (25).
Buteo communis 52, 56, 61, 63, 64, 70, 138, 139.
 — **ferox** 110, 111, 112, (133), (134).
Caprimulgus europaeus 58, 59, 66, 67, 68, 138.
Carduelis elegans 29, 42, 43, 44, 63, 138.
Cerchneis 15, (25).
 — **Naumanni** 105, (128).

- Cerchneis tinnunculus** 29, 35, 37, 48, 52, 56, 58, 60, 61, 63, 67, 69, 72, 75, 110, 111, 116, (133), (134), 138.
 — **vespertinus** 58, 66, 67, 71, 72, 75, 105, (128).
Charadrius alexandrinus 58.
 — **dubius** 70, 116, 139, 140.
Chrysomitris spinus 29, 63, 70, 138.
Ciconia alba 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 55—70, 72, 73, 74, 75, 106, 115, 117, 123, (137), 138, 140, (145).
 — **nigra** 63, 68, 73, 116.
Cinclus aquaticus 48
Circus 15, (25), 111, (133).
 — **aeruginosus** 34, 35, 37, 42, 43, 44, 56, 61, 68, 70, 72, 105, 116, (128).
 — **cyaneus** 48, 52, 56, 60, 68, 105, 116, 123, (128), 140, (144).
 — **macrourus** 55, 56, 68, 105, (128).
 — **pygargus** 52, 55.
Clivicola riparia 43, 58, 66, 68, 70, 71, 72, 116.
 — **rupestris** 116.
Coccothraustes vulgaris 63, 138.
Coloeus monedula 105, (128), 139, 140.
 — — **spermologus** 57.
Columba oenas 29, 34, 37, 48, 52, 55—68, 70, 72, 74, 75, 138, 140.
 — **palumbus** 29, 52, 55—64, 66—70, 72, 74, 75, 111, (133), 140.
Colymbus 15, (25).
Coracias garrula 29, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 66, 69, 72, 75.
Corvus corax 111, (134), 138, 139, 140.
 — **cornix** 15, (25), 29, 111, 127, (134), 140.
 — **corone** 15, (25).
 — **frugilegus** 15, (25), 44, 45, 61, 63, 64, 71, 111, 112, (134), (135), 138, 139, 140.
Coturnix communis 29, 48, 52, 55—70, 72, 73, 74, 75, 115, (137).
Crex pratensis 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75.
Cuculus canorus 29, 48, 52, 55—75, 117.
Cygnus 112, (134).
 — **olor** 105, (128).
Cypselus apus 49, 53, 59, 60, 61, 63, 66, 67, 68, 105, 112, (128), (135).
Dafila acuta 56, 61, 71, 111, 115, (134), 140.
Delichon urbica 29, 35, 38, 43, 49, 55—61, 63—70, 72—75, 116, 138.
Dendrocopos leuconotus 138.
 — **major** 29, 138, 139.
 — **medius** 29.
Egretta alba 10, (20), 56, 60, 105, 106, 107, (128), (129).
 — **garzetta** 114, (136).
Emberiza calandra 49, 53, 55, 56, 59, 60, 61, 67, 68, 69, 72, 74, 127.
 — **cia** 117.
 — **citrinella** 29, 138, 139.
 — **hortulana** 9, (18).
 — **schoeniclus** 140.
 — — **canneti** 56, 66, 71, 72.
Erithacus luscini 55—63, 65—75.
 — **philomela** 65, 69, 75.
 — **phoenicurus** 29, 49, 53, 55, 56, 57, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 74, 75.
 — **rubecula** 29, 44, 49, 53, 55—66, 69, 70, 71, 72, 74, 75.
 — **svecica cyaneula** 42, 43, 68, 70.
 — **titys** 29, 43, 44, 45, 49, 53, 55—59, 62—67, 69, 71, 72, 74, 117, 138.
Falco 15, (25).
 — **aesalon** 67, 111, (134).
 — **peregrinus** 53, 56, 105, 110, 111, (128), (133), (134), 139.
 — **subbuteo** 44, 56, 59, 66, 67, 72, 105, 111, 117, (128), (133).
Fringilla coelebs 29, 42, 43, 44, 49, 53, 55, 56, 57, 59, 61, 63, 64, 65, 66, 113, (135), 138, 140.
 — **montifringilla** 29, 56, 59, 63, 64, 65, 138, 139, 140.
Fulica atra 15, (25), 49, 53, 56, 58, 61, 66, 68, 71, 72, 110, 114, 117, (133), (136), (141).
Galerida cristata 105, 127, 138, 140.
Gallinago gallinaria 49, 53, 56, 61, 62, 67, 68, 70, 71, 73, 113, 114, 115, 116, 117, (135), (136), 140, (141).
 — **gallinula** 56, 61, 62, 66, 67, 70, 73, 115.
 — **major** 55, 68, 71, 73.
Gallinula chloropus 29, 61, 66, 68, 73, 75, 115, 138.
Garrulus glandarius 15, (25), 29, 120, 121, 138, (142).

- Glareola pratincola** 105, 110, (128), (133).
Grus communis 62, 65, 68, 69, 72, 73, 111, 112, 117, (133), (134), (135), 138.
Haematopus ostralegus 111, (134).
Haliaeetus albicilla 111, (133), (134).
Himantopus candidus 105, 114, (128), (136).
Hippolais icterina 58, 63, 66, 115.
Hirundo rustica 29, 35, 38, 42, 43, 44, 45, 49, 53, 55—75, 117, 123, 124, 125, 138, 140, (140), (144), (145).
Hydrochelidon 110, (133).
 — **leucoptera** 29, 71, 113, (136).
 — **nigra** 71, 113, 116, (136).
Jynx torquilla 29, 35, 37, 49, 53, 55, 56, 57, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 73, 74, 117, 121, 140, (142).
Lanius collurio 29, 49, 53, 55, 56, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 116.
 — **excubitor** 53, 56, 64, 123, 138, 140, (144).
 — **minor** 29, 53, 55, 56, 61, 62, 65, 66, 67, 69—75.
 — **senator** 156, (159).
Larus argentatus 15, (25).
 — **canus** 68, 116.
 — **marinus** 15, (25).
 — **ridibundus** 34, 36, 42, 43, 44, 45, 49, 56, 61, 105, 116, (128).
Ligurinus chloris 29, 42, 43, 50, 53, 55, 61, 63, 64, 66, 68, 73, 74, 105, (128), 138, 140.
Limosa aegocephala 114, (136).
Locustella fluviatilis 66, 73, 74, 113, 115, (135).
 — **naevia** 68, 71, 73, 113, (135).
 — **luscinioides** 70.
Loxia curvirostra 58, 63, 64, 65, 105, (128).
Lullula arborea 42, 63, 64, 65, 67, 72, 74, 75, 139, 140.
Luscinia melanopogon 71.
Mergus 15, (25).
 — **merganser** 105, (128), 140.
Milvus iclinus 57, 73, 75, 105, (128), 140.
 — **migrans** 74, 110, 111, (133).
Monticola saxatilis 55, 105, 113, (128), (135).
Monticola solitaria 117.
Motacilla alba 29, 50, 53, 55—75, 115, 117, 118, 139, 140, (141).
 — **boarula** 53, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 70, 72, 73, 115, 118, (141).
 — **flava** 29, 56, 64, 66, 68, 69, 70, 71, 74, 139, 140.
Muscicapa atricapilla 56, 61, 64, 66, 68, 73, 74.
 — **collaris** 29, 50, 53, 56, 58, 61, 63, 65, 66, 69, 73, 74, 75, 120, (142).
 — **grisola** 29, 50, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 72, 73, 74, 116, 139.
 — **parva** 62, 64, 73, 74.
Nucifraga caryocatactes 55.
 — — **macrorhynchos** 57.
Numenius arquatus 42, 55, 56, 60, 61, 62, 65, 68, 70, 73, 117, 140, (141).
 — **phaeopus** 73.
Nycticorax griseus 29, 61, 62, 66, 68, 73, 107, (129).
Nyroca clangula 50, 56.
 — **ferruginea** 56, 57, 68, 71, 116.
 — **fuligula** 68, 71.
 — **marila** 68.
Oedicnemus scolopax 70.
Oriolus galbula 29, 50, 54—75, 105, 139.
Ortygometra porzana 56, 66, 68, 73.
Otis tarda 110, 111, 112, 123, (133), (134), (135), (145).
 — **tetrax** 111, 125, 126, (134), (145), (146).
Otus scops 63.
Pandion haliaetus 71.
Panurus biarmicus russicus 42, 43, 44, 45.
Parus ater 29, 35, 39, 65.
 — **caeruleus** 29, 35, 39, 42, 43, 121, 139, (142).
 — **major** 29, 35, 39, 40, 42, 43, 118, 121, 122, 123, 138, 139, (141), (142), (143), (144).
 — **palustris** 29, 35, 40, 65, 121, 139, (142).
Passer domesticus 15, (25), 29, 35, 39, 105, (128), 139, 140.
 — **hispaniolensis** 29.
 — **montanus** 15, (25), 29, 139, 140, 155, (159).

- Pastor roseus** 56, 67, 107—111, (129—133).
Pavoncella pugnax 54, 56, 62, 68, 105, 117, (128), (141).
Pelecanus 15, (25), 111, (133).
   — *crispus* 117, (141).
   — *onocrotalus* 105, (128).
Phalacrocorax 15, (25).
   — *carbo* 61, 67.
   — *graculus desmaresti* 117.
   — *pygmaeus* 107, 117, (129), (141).
Phylloscopus collybita 29, 45, 50, 54, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 117, 139, 140, (141).
   — *sibilator* 50, 54, 58, 63, 64, 70, 71, 74.
   — *trochilus* 50, 54, 58, 59, 64, 71, 105, 115, (128).
Pica rustica 15, (25), 30, 35, 39, 76—104, 124, 126, 127, 139, (145), (146).
Picus viridis 30, 139, 140.
Platalea leucorodia 15, (25), 56.
Plectrophenax nivalis 111, (134).
Plegadis falcinellus 56, 71, 107, (129).
Podiceps cristatus 15, (25), 45, 56, 61, 66, 68, 71, 110, 117, (133).
   — *griseigena* 68.
   — *nigricans* 66, 71, 73, 105, 110, 115, (128), (133).
   — *nigricollis* 43.
Pratincola rubetra 42, 43, 56, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 73, 74, 116, 118, 139, (141).
   — *rubicola* 30, 45, 54, 55, 59, 61, 63, 68, 70, 71, 73, 75, 116, 118, (141).
Pyrhocorax graculus 117.
Pyrhula rubicilla 63, 65, 139.
   — — *europaea* 65.
Rallus aquaticus 42, 43, 66, 71, 115.
Recurvirostra avosetta 114, (136).
Regulus cristatus 42, 45, 50, 54, 58, 59, 63, 69.
Saxicola hispanica xanthomelaena 117.
   — *oenanthe* 30, 55, 56, 57, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 116, 117, 140.
Scolopax rusticola 30, 37, 50, 51, 54—75, 117, 119, 120, 139, (141).
Serinus canarius hortulanus 43, 51, 54, 55, 59, 61, 64, 65, 66, 71, 117.
Sitta europaea caesia 30, 35, 38.
   — — *Homeyeri* 139, 140.
Spatula clypeata 56, 68, 71, 116.
Sterna hirundo 71, 110, (133).
Strix flammea guttata 30.
Sturnus vulgaris 30, 35, 40, 42—45, 51, 54—58, 61, 62, 64—75, 111, (134), 139, 140.
Sula bassana 15, (25).
Sylvia atricapilla 30, 51, 54, 55, 58, 61, 63—67, 70, 72—75, 115, 117, 118, 126, (141), (146).
   — *borin* 30, 55, 65, 66, 72, 74, 116.
   — *communis* 30, 51, 55, 63, 64, 71, 73, 105, 116, (128).
   — *curruca* 30, 51, 55, 59, 61—67, 71, 72, 75, 115, 116, 118, (141).
   — *nisoria* 51, 55, 59, 65, 66, 71, 72, 73, 74.
   — *subalpina albistriata* 117.
Syrnium uralense 64.
Tichodroma muraria 44, 113, (135).
Totanus 110, (133).
   — *calidris* 55, 56, 66, 70, 116.
   — *glareola* 55.
   — *ochropus* 55, 56, 66, 73, 116, 117, 140, (141).
   — *stagnatilis* 71.
Troglodytes parvulus 30, 62, 71, 139.
Turdus 9, (18).
   — *iliacus* 51, 58, 140.
   — *merula* 30, 55, 56, 59, 61, 63, 64, 66, 68, 139.
   — *musicus* 30, 42, 43, 44, 51, 55, 57, 63, 64, 65, 67, 68, 72, 73, 74, 75.
   — *pilaris* 52, 55, 57, 64, 5, 67, 75, 116, 139, 140.
   — *torquatus alpestris* 58, 64, 65, 73.
   — *viscivorus* 68, 139.
Turtur communis 30, 52, 55—75.
Upupa epops 55—67, 69, 70, 72—75, 117, 140.
Vanellus capella 30, 36, 52, 55—64, 66—75, 105, 111, 114, 117, (128), (134), (136), 140, (141).
Vultur monachus 117.

M. KIR. MADÁRTANI INTÉZET.

KÖNIGL. UNGARISCHES ORNITHOLOGISCHES INSTITUT.
ROYAL HUNGARIAN INSTITUTE OF ORNITHOLOGY.
INSTITUT ROYAL ORNITHOLOGIQUE DE HONGRIE.

AQUILA

MADÁRTANI FOLYÓIRAT
ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE
PERIODICAL OF ORNITHOLOGY
JOURNAL POUR ORNITHOLOGIE

SZERK.

CHERNEL ISTVÁN

REDACT.

STEPH. v. CHERNEL

TOM. XXVI.

BUDAPEST

1919.

ÁRA HARMINCZ KORONA.

MEGRENDDELHETŐ A M. KIR. MADÁRTANI INTÉZETNÉL — ZU BEZIEHEN VOM K. UNG. ORNITHOLOGISCHEN
INSTITUTE (BUDAPEST, II. KERÜLET DEBRÓI-UT 15. SZÁM).

PREIS 150 KRONEN. — PRICE 150 CROWNS. — PRIX 150 COURONNES.

Munkatársainkhoz!

Az Aquilába szánt összes közleményeket kérjük mindig legkésőbb az illető év november hó 1-ig a M. Kir. Madártani Intézet „Aquila szerkesztősége” címére Budapest, II., Debrői-út 15. beküldeni. E határidőn túl beérkező közlemények csak a következő évfolyamba vehetők fel. Rendes és magánmegfigyelőinket kérjük, hogy vonulási adataikban a madarak latin nem- és fajneveit betűrendben csoportosítsák. Minden közleményt az ívnek csak egyik oldalára sziveskedjenek írni. Korrekturát csak hosszabb cikkekről küldünk, azt is csak egyszer. A korrekturában hosszabb javítások vagy átdolgozások kerülendők. Hosszabb közleményekről a szerzők 30—40 db különlenyomatra tarthatnak igényt, a többi az intézet tulajdonában marad.

Az Aquila szerkesztősége.

An unsere Mitarbeiter!

Sämtliche Beiträge für die Aquila bitten wir jedesmal spätestens bis zum 1. November des betreffenden Jahres an die Adresse des Königl. Ung. Institutes für Ornithologie, „Redaktion der Aquila“ Budapest, II., Debrői-út 15. einzusenden. Die nach diesem Termin einlaufenden Beiträge können nur für den folgenden Jahrgang Aufnahme finden. Unsere Beobachter bitten wir, die Vogelzugsdaten nach den lateinischen Genus- und Art-namen der Vögel alphabetisch geordnet einzusenden. Die Manuskripte sind nur einseitig beschrieben einzuliefern. Korrekturbogen werden nur von grösseren Abhandlungen und nur einmal gesendet. Bei der Korrektur sind grössere Verbesserungen oder Umarbeitungen zu meiden. Von grösseren Abhandlungen erhalten die Verfasser 30—40 Stück Sonderdrucke, die übrigen bleiben Eigentum des Institutes.

Die Redaktion der Aquila.

Magyar Ornithologusok Önéletrajzai.

Minthogy a M. kir. Madártani Intézetben a fenti cím alatt össze akarjuk gyűjteni a hazai ornithologusok, főképpen pedig megfigyelőink és munkatársaink önéletrajzait, azért felkérjük őket életrajzi adataik megírására és beküldésére. Tartalmazza ez az önéletrajz a szorosán vett életrajzi adatok rövid foglalatját, főképpen azonban azt, hogy milyen körülmények, vagy kinek a hatása tették ornithologussá, milyen helyeken és mióta figyeli a madárvonulást, mi volt a főműködési iránya, tartalmazza azonkívül teljes irodalmi működésének s esetleges gyűjteményeinek jegyzékét, a melyek évről-évre kiegészítendőek s minden életrajzhoz mellékelendő egy fénykép, a melyhez a későbbi években újabbak is járulhatnak.

Nem kételkedem benne, hogy megfigyelőink és munkatársaink örömmel tesznek majd eleget ennek a felhívásnak s ebben az a belátás vezérli őket, hogy ezekkel az életrajzokkal becses és szívesen fogadott kulturtörténeti okmányokat szolgáltatnak a magyar madártan jövő történetirői számára, akik alig tudnák azt megérteni, hogy a magyar madártani kutatás magas fejlettsége mellett miért részesült éppen a történetre vonatkozó rész ily viszonylag mostoha elbánásban. A beszolgáltatott életrajzok gondozásáért és kiegészítéséért felelőséget vállal

Schenk J.

Autobiographien Ungarischer Ornithologen.

Es werden alle ungarischen Beobachter und Mitarbeiter ersucht ihre Autobiographien, Literatur un Sammlungen-Verzeichnisse, sowie Portraits für die diesbezügliche Sammlung des K. Ung. Institutes für Ornithologie behufs Aufbewahrung einzusenden.

HERMAN OTTÓ

Az utolsó magyar polihisztor élete és kora.

IRTA:

LAMBRECHT KÁLMÁN

36 KÉPPEL.

Megrendelhető BIRÓ MIKLÓS könyvkiadóvállalatánál
Budapest, IX. kerület, Ráday-utca 26. szám alatt.

A rendes, modern nyomópapírra nyomott 258 lapra terjedő
füzött kiadás ára példányonként 90 korona. Készült ezen-
kívül 100 számozott példányban famentes csontpapirosra
szépen kötött kiadás is, ennek ára 450 korona.

Helyszüke miatt nem ismertethetjük behatóbban ezt a
pompásan, mély megértéssel és nagy szeretettel megírt élet-
rajzot s így csak felhívhatjuk rá megfigyelőink és munka-
társaink figyelmét. Mindnyájunknak, akik bámulói voltunk
HERMAN OTTÓ lángeszének és korszakalkotó kulturmün-
kásságának, akik rajongó tisztelettel és szeretettel őrizték
a nagy magyar tudós emlékét, örömeinkre és megnyugvá-
sunkra szolgál, hogy életét és munkáját ily kiváló gond-
dal és hozzáértéssel megírt életrajz is megörökíti az utókor
számára.

Az egyes fejezetek címe a következő: A polihisztorok.
— Harminc év 1835—65. — A kolozsvári évek 1864—72.
— A népszerűség útján. — Delelőn. — Baráti körben. —
A madarász. — A politikus 1871—1911. — Az ethnographus.
— Magyar kulturpolitika. — Mértföldkövek. — Bibliographia.

Aus der Feder von KOLOMAN LAMBRECHT ist
eine vortrefflich geschriebene Biographie OTTO HERMANS
erschienen. Der 258 Seiten umfassende mit 36 Abbildungen
geschmückte Band ist durch die Verlagsbuchhandlung BIRÓ
MIKLÓS Budapest, IX., Ráday-utca 26. zu beziehen. Der
Preis des broschierten Bandes beträgt 90 Kronen, der Preis
des nummerierten gebundenen auf holzfreies Papier gedruck-
ten Exemplares 450 Kronen. Für diejenigen, welche der
ungarischen Sprache nicht mächtig sind, ist besonders die
1727 Nummern umfassende vollständige Bibliographie
OTTO HERMANS zu erwähen.

